

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний
економічний університет

ЗБІРНИК

***МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ***

**«ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ І КОНТРОЛЬ:
ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ»**

27 грудня 2019 р.

м.Тернопіль

УДК 657
ББК 65,52,2

ISBN 978-966-654-564-3

О-17 Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 27 грудня 2019 р.) – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. – 274 с.

Редакційна колегія:

Bartosiewicz Slawomir – Dr. hab., inz prof., Kierownik Zakladu Logistyki Przedsiębiorstw, Wydział Logistyki Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie, Polska, **Henning Drager** – Director Integrated Reporting Business Networks and Innovation, London, England, **Korzeb Zbigniew** – Dr. hab., Kierownik Katedry Finansow i Rachunkowosci, Politechnika Bialostocka, Wydział Zarządzania, Białystok, Polska, **Lebedinsky Alex** – Doctor of Economics, Professor, Economics Department, Gordon Ford College of Business, Graduate Program Coordinator for the Master of Arts in Applied Economics, Western Kentucky University, USA, **Szmitka Stanislaw** – doctor Phd, Wydział Nauk Społecznych Olsztyńskiej Szkoły Wyższej, Polska, **Vovchuk Nataliia** – Chartered Institute of Management Accountants (CIMA), Country Representative, Ukraine, **Wascinski Tadeusz** - Dr. hab., inz prof., Wydział Zarządzania Politechnika Warszawska, Polska, **Бондар М.І.** – д.е.н., професор, декан факультету обліку та податкового менеджменту, кафедра обліку і оподаткування, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана», **Даньків Й.Я.** – к.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», **Кіндрацька Л.М.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана», **Кузьмінський Ю.А.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана», **Петрик О.А.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри аудиту, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана», **Пушкар М.С.** – д.е.н., професор, кафедра економічної експертизи та аудиту бізнесу, Тернопільський національний економічний університет.

Рекомендовано до друку Вченою радою Тернопільського національного економічного університету (протокол № 5 від 27.12.2019р.)

Збірник містить тези доповідей учасників VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» (м. Тернопіль, 27 грудня 2019 р.) з актуальних проблем і основних напрямків розвитку бухгалтерського обліку, контролю, аналізу, аудиту та оподаткування відповідно до потреб управління підприємствами, установами, організаціями. Автори акцентують увагу на найбільш характерних тенденціях, закономірностях і перспективах використання новітніх напрямів розвитку обліково-аналітичної системи в Україні та світі.

Збірник праць Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» буде корисним для студентів, слухачів магістратури, аспірантів, науковців і практиків.

*Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів наукових доповідей.
Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії збірника.*

© Автори тез, 2019
© ТНЕУ, 2019

Зміст

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СИСТЕМА ЗНАНЬ: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

Лучко М.Р. ДИСКОНТУВАННЯ В ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	14
Єремян О.М., Бєлєхова І.М. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПРОЦЕСУ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	17
Кулик Р.Р., Магега О.О. ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ В АСПЕКТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	20
Литвин З.Б., Андрусик О. Ю. ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ	22
Лучко М.Р, Мельниченко Т.І. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА	24
Пушкар М.Р. ПРОБЛЕМА ІНФОРМАЦІЙНОЇ АСИМЕТРІЇ У РИНКОВИХ ВІДНОСИНАХ.....	27
Сарапіна О.А., Морозенко Ю.М. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	29
Саченко С.І., Буяк Л.А. ОСОБЛИВОСТІ АМОРТИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ.....	31
Серединська В.М., Білик В.Є. ОСНОВНІ ЗАСОБИ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ.....	34

Серединська В.М., Вісяников Ю.І.
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА ПОРЯДОК
ОЦІНЮВАННЯ..... 36

Серединська В.М., Макарчук Т.О.
БАЛАНС ПІДПРИЄМСТВА: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА
РОЗВИТКУ 38

Черешнюк О.М., Гайда С.А., Шухманн В.О.
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ..... 40

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ПРОЦЕСІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА: МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ

Коротаев С.Л.
ХЕДЖИРОВАНИЕ ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ: МИРОВАЯ ПРАКТИКА
И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ 43

Кышларь А.Н.
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА
ИСПОЛНЕНИЯ СОГЛАШЕНИЙ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО
ПАРТНЕРСТВА В СИСТЕМЕ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА..... 46

Муравський В.В.
СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «ЕБМ ІСКРА 554
(555)» ДЛЯ ЦІЛЕЙ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ В СРСР 49

Семанюк В.З., Папінко А.І.
ОБЛІК І АУДИТ ВИТРАТ В ІТ-КОМПАНІЯХ: УПРАВЛІНСЬКИЙ
АСПЕКТ 51

Лучко М.Р., Дармограй І.В.
РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ У
ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 54

Голінач Л. І.
ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВИТРАТ НА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ В СИСТЕМІ
ОБЛІКУ 56

Голінач Л.І., Данилюк С. В.
ЮРИДИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ 58

Голяш І.Д.
**ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗВІТУ ПРО УПРАВЛІННЯ У
ВІТЧИЗНЯНИЙ ОБЛІКОВІЙ ПРАКТИЦІ 60**

Литвин З.Б., Пермякова Л.М.
**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ 63
БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ 63**

Литвин З.Б., Плінгей К.І.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ГРОШОВИХ КОШТІВ.. 65

Романів С.Р., Гринаш П.О.
ПРАКТИКА МОТИВАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ 68

Серединська В.М., Біляк А.О.
**ВИТРАТИ, ДОХОДИ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ОСНОВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА..... 71**

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ СТРАТЕГІЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ТА СВІТОВА ПРАКТИКА

Пушкар М. С.
СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ КОНТРОЛІНГУ 74

Абдуллаева М. Н.
**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ УЧЕТ В ПРОЦЕСЕ ФОРМИРОВАНИЯ
СТРАТЕГІЧЕСКОГО УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА 78**

Бречко О.В.
**АЛЬТЕРНАТИВНІ ФІНАНСИ В СИСТЕМІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ
..... 81**

Бурденюк Т.Г., Гетманюк С. ДІАГНОСТИКА КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ПІДПРИЄМСТВА..	83
Бурденюк Т.Г., Заєць І., Кузьменюк І. ЕТАПИ ТА СТАДІЇ ВИБІРУ ПОРТФЕЛЮ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ	85
Кулик Р.Р., Попко Н. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	87
Литвин З.Б., Смик М. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ: НОВІ ПРАВИЛА.....	88
Ляшко Д.Ю. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОГНІТИВНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАСАД УПРАВЛІННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЮ СИТЕМОЮ ...	91
Саченко С.І., Богода Н. Ю. ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ КОМП'ЮТЕРНОЇ ОБРОБКИ ДАНИХ	93
Серединська В.М., Висоцька Н. Й. РОЛЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ.....	98
Серединська В.М., Скрип С.М. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТІЙНО- КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ЗНАНЬ ПРО ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА	99
Черешнюк О.М., Стецик Р. М. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ:ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ	101
Лемеш В.Н. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА НОРМИРУЕМЫХ ЗАТРАТ ДЛЯ ЦЕЛЕЙ ИСЧИСЛЕНИЯ НАЛОГА НА ПРИБЫЛЬ	104

Тарарышкіна Л.И. ТАМОЖЕННЫЕ ПЛАТЕЖИ КАК ЭЛЕМЕНТ ЕДИНОГО ТАМОЖЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В ЕАЭС	106
Тарарышкіна Л.И., Зуева Д.А. ТАМОЖЕННЫЕ ПОШЛИНЫ В КАЧЕСТВЕ ИНСТРУМЕНТА ТОРГОВОЙ ВОЙНЫ	109
Тарарышкіна Л.И., Мицкевич П.В. НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ: ТЕОРИЯ, ПРАКТИКА, РЕАЛИИ СЕГОДНЯШНЕГО ДНЯ	112
Ненартович К.В. ВНЕШНИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КРЕДИТ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ИНСТРУМЕНТЫ, СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	113
Бречко О.В., Стародуб В.М. КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВИХ ДЕЛІКТІВ З ПОЗИЦІЙ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ	117
Голяш І.Д., Прийдун В.М. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ	119
Саченко С.І., Хома Ю. ОСОБЛИВОСТІ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	121
Саченко С.І., Чижевська І. А. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ.....	124
Бречко О.В., Швайко М.В. СУТНІСТЬ І ВИДИ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ	127
КОНТРОЛЬ, АУДИТ І АНАЛІЗ:ВИДИ ТА БАГАТОЦІЛЬОВИЙ ХАРАКТЕР В ПРОЦЕСІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	
dr Robert Dmuchowski CHARAKTERYSTYKA ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ	129

Лучко М.Р., Крещишин Ю.М. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ..	134
Лучко М.Р., Серета Р.Р. АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА	137
Бречко О.В., Романишин В.Ф. СКЛАДОВІ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ В ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ РОЗРАХУНКІВ ОПЕРАЦІЙ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ	139
Бречко О.В., Романишин М.Ф. ВИДИ ЕКСПЕРТИЗ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ПІДАКЦИЗНИМИ ТОВАРАМИ	140
Бурденюк Т. Г. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДАНИМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	142
Виногород Г. Г. ВОПОСЫ МЕТОДИКИ АНАЛИЗА РЕНТАБЕЛЬНОСТИ МАЙНИНГА	145
Голяш І.Д., Меньків Б. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	148
Загородна О.М., Динич А.Ю. ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ОБЛІКУ	151
Загородна О.М., Олексюк Т.О. АНАЛІЗ ПОЗИЧЕНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	153
Загородна О.М., Сапужак Х.І. АУДИТ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНШОЇ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	155
Голяш І.Д., Шимків А.Я. ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО	157

Голяш І.Д., Шимків А.Я. МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІІ	158
Голяш І.Д., Самуляк Р.М. ОСОБЛИВОСТІ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	160
Голяш І.Д., Сенів Ю.Б. ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	162
Голяш І.Д., Софійчук В.Д. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	163
Желюк Т.Л., Чубик А.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В ПИТАННЯХ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО- ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УТВОРЕННЯ	165
Загородня О.М., Загорська О.М. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	166
Кулик Р.Р., Зазуля І.О. СУТТЄВІСТЬ І ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В АУДИТІ.....	169
Литвин З.Б., Андронік І.В. ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТУ В КАНАДІ ТА ЯПОНІІ	171
Литвин З.Б., Кацан А. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ.....	173
Михайлишин Н.П. ЗМІСТ АУДИТУ ПРОЦЕСУ БАНКРУТСТВА	176
Михайлишин Н.П., Різник Р.І. ЗМІСТ І СКЛАД ВИТРАТ НА ЗБУТ ЯК ОБ'ЄКТА АУДИТУ	179
Никифорак І.І., Проскурняк Х.Я. МЕТОДИКА АУДИТУ ДОТРИМАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	181

Романів С.Р., Романів Р. В. ВНУТРІШНІЙ АУДИТ: ЙОГО ОСНОВНІ НАПРЯМКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	183
Романів С.Р., Корильчук Т.Б. СУТЬ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	186
Саченко С.І. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	189
Саченко С.І., Горбатюк О.А. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ	190
Серединська В.М., Литвин З.Б. ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДІВ АНАЛІТИЧНОГО ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА	192
Серединська В.М., Лужняк Л.Й. АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА	195
Серединська В.М., Загородний В.В. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	198
Сисоєва І. М., Балазюк О. Ю. СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ ТА ЙОГО РІВНІ	201
Хаблюк О.А., Яцишин С.Р. СУТНІСТЬ АУДИТУ МАРКЕТИНГУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ	203
Черешнюк О. М. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	206
Черешнюк О.М., Бойчук Н. АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ	208

Черешнюк О.М., Балабан Р. В., Балабан Ю.Р..... 211
**ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ З МЕТОЮ
ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ 211**

Черешнюк О.М., Воронецька О.М.
**ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА:
ЗАРУБІЖНІ МОДЕЛІ Й ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА 213**

Черешнюк О.М., Тихович Н.П.
**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ВИТРАТ НА ПОЛІПШЕННЯ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ 215**

Шрам Т. В., Сенюк Б. А.
КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ 218

Щирба М.Т., Лапуць І.
ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ .. 220

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕЛЮВАННЯ В ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННІ, АНАЛІЗІ ТА АУДИТІ

dr Stanisław Szmitka
Pojęcie kondycji finansowej i otoczenia przedsiębiorstwa 224

Лучко М.Р., Гулієв Р.З.
ПОНЯТТЯ СУЧАСНОГО АУДИТУ 228

Арзамасова О. В.
**ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ
ПІДПРИЄМСТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ..... 230**

Кулик Р.Р., Ониськів Т.
СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР ... 232

Михайлишин Н.П., Данило (Лялік) О. І.
**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ
ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ
БІЗНЕС – ПРОЦЕСІВ 234**

Михайлишин Н.П., Касап В.В.
АНАЛІЗ ТА АУДИТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 236

Михайлишин Н.П., Олійник Н.О. ЗМІСТ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	238
Романів С.Р., Іванюшко Р.В. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	240
Романів С.Р., Бачинський Д.Я. ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У КОМП'ЮТЕРИЗОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	242
Семанюк В.З., Берекец Ю.В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА	244
Серединська В.М., Мудрик А. СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	248
Черешнюк О.В., Балабан Л.В. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ АУДИТУ ВИПУСКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ЗБУТУ	250
Щирба М.Т., Кучер Ю. П. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ	252
Щирба М.Т., Сизоненко В. В. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПЕРЕВІРОК В КОМП'ЮТЕРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	256
БУХГАЛТЕР:ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ	
Хомин П. Я. БУХГАЛТЕР ЯК ПРОФЕСІОНАЛ НА ТЛІ ВАД ПІДГОТОВКИ.....	261
Єршова Н.Ю ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	263

Лемеш В.Н.

**ОЦЕНКА КАЧЕСТВА РАБОТЫ АУДИТОРОВ В РЕСПУБЛИКЕ
БЕЛАРУСЬ..... 266**

Шестерняк М.М.

**ОЦІНКА СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ НАДАННЯ
АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ 269**

Кулинич М. Б., Матвійчук І. О.

**ПОБУДОВА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ З ВИКОРИСТАННЯМ
ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ 272**

1. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СИСТЕМА ЗНАНЬ: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

Лучко М.Р.

доктор економічних наук, професор
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ДИСКОНТУВАННЯ В ОБЛІКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Питання дисконтування в обліку довгострокових заборгованостей є актуальними виходячи із їх практичної значимості та новизни у застосуванні. У науковій та прикладній бухгалтерській літературі їм приділяється певна увага. Разом з тим, значна кількість публікацій містять загальновідомі цитування нормативної бази без рекомендацій з практики їх застосування та механізму дисконтування. Тому спробуємо провести системний аналіз інституційного забезпечення в контексті можливої практики застосування.

У відповідності до вимог ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» національні Положення(стандарти) бухгалтерського обліку (далі – П(С)БО) розробляються на основі міжнародних стандартів фінансової звітності(далі – МСФЗ). Застосування МСФЗ на практиці діяльності підприємств уже викликало необхідність відображення у балансі довгострокової дебіторської та кредиторської заборгованостей в оцінці за теперішньою вартістю. Це зумовлено вимогами стандарту МСФЗ 9 «Фінансові інструменти».

Враховуючи зазначені вимоги, п.12 П(С)БО 10 та п.9 П(С)БО 11 встановлено, що довгострокова дебіторська заборгованість відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення, а довгострокові зобов'язання відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю і її визначення залежить від умов та виду зобов'язання.

Разом з тим слід звернути увагу, що у відповідності до п.4 П(С)БО 11 теперішня вартість - дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде потрібною для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства. Отже, дисконтуванню підлягає тільки довгострокова заборгованість чи зобов'язання, котрі в свою чергу є фінансовими інструментами.

У відповідності до п.4 П(С)БО довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. То ж згідно до п.4. П(С)БО 11 довгострокові зобов'язання - всі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями. Поточні зобов'язання - зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або такі, що повинні бути оплаченими чи погашеними протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Дисконтування варто розраховувати та проводити в обліку по заборгованостях, якщо існує впевненість, що вони будуть погашеними не раніше 12-ти місяців з дати балансу. Отже, строк повернення такої заборгованості заздалегідь закріплений у момент її визнання і він становить більше одного року. Системний аналіз зазначених П(С)БО доводить, що із урахуванням оцінки фінансових інструментів, що визначені П(С)БО 13, можливим є висновок про те, що дисконтуванню підлягають фінансові зобов'язання (зокрема –

кредиторська заборгованість, що виникає у ході виконання договору, що передбачає сплату коштів контрагенту) та фінансові активи (зокрема – дебіторська заборгованість, що виникає у ході виконання договору, який дає право отримати грошові кошти в майбутньому від іншого контрагента).

Разом з тим, П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» характеризує справедливу вартість придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань для дебіторської заборгованості як теперішню (дисконтовану) суму, яка підлягає отриманню, що визначена за відповідною поточною відсотковою ставкою за вирахуванням резерву сумнівних боргів та витрат на отримання дебіторської заборгованості в разі потреб. Також для зобов'язань справедлива вартість визначена як теперішня (дисконтована) сума, яка має виплачуватися при погашенні заборгованості, визначеної за відповідними поточними відсотковими ставками.

Особливими випадками в дисконтуванні заборгованостей є довгострокові продажі, довгострокові передоплати та аванси, заборгованість у іноземній валюті, заборгованості перед фізособам, учасниками товариства, пов'язаними особами, вексельні заборгованості.

В процесі розрахунків теперішньої вартості довгострокової заборгованості слід звернути увагу на те, що за дебіторською заборгованістю спершу формуються витрати, а в наступних періодах – доходи, а за кредиторською заборгованістю навпаки – спершу мають бути визнані доходи, а в наступних періодах – витрати.

Для розрахунку теперішньої дисконтованої вартості заборгованості на практиці варто використовувати таку формулу:

$$PV = FV \div (1 + P)^n \quad (1), \text{ де}$$

PV - продисконтована теперішня вартість;

FV – майбутня вартість заборгованості або ж сума, котру фактично мають заплатити;

P – ставка дисконтування;

n – кількість періодів, після закінчення яких буде погашена заборгованість.

Ставка дисконтування це передбачувана процентна ставка. У відповідності до п.14 П(С)БО 28 вона визначається як ринкова ставка відсотка до вирахування податків, що може бути застосованою для інших аналогічних активів. Її визначають за методом аналогії за відсотками кредитування, позик чи розрахунковим методом середньозваженої вартості капіталу. Можливим є застосування середньорічної ставки рефінансування Національним банком України.

Період дисконтування підприємством вибирається самостійно у відповідності до облікових періодів – місяць, квартал чи рік. На практиці дисконтування варто обирати обліковим періодом рік, оскільки це дозволяє скласти річну фінансову звітність.

Проілюструємо проведення таких розрахунків прикладом. Підприємство, що складає фінансову звітність за П(С)БО на початку року отримало довгострокову безвідсоткову поворотну фінансову допомогу в розмірі 5000000 грн. строком на 4 роки. Підприємство-позикодавець та позичальник не пов'язані особи. По закінченню строку позики борг має бути повернуто. Облікова ставка Національного банку України на дату отримання безвідсоткової поворотної фінансової допомоги складає 14 відсотків. Фінансова звітність позичальником складається один раз на рік.

Проведемо розрахунок теперішньої дисконтованої вартості заборгованості використовуючи вищенаведену формулу (1) :

$$PV = 5000000 \text{ грн.} \div (1 + 0,14)^4 = 2000000 \text{ грн.} \div 1,68896016 = 2960401,37 \text{ грн.}$$

Отже, отримана позика має бути визнана в балансі позичальника у сумі 2960401,37 грн., а різниця чи розрахований дисконт - у сумі 2039598,63 грн. (5000000,00 грн. - 2960401,37 грн.) - включений до доходу. Цілком логічним та зрозумілим є те що, чим

більшою буде при обчисленнях ставка дисконтування для розрахунку теперішньої вартості, тим більшу дохідну дисконтну різницю отримає позичальник.

Протягом терміну дії договору поворотної фінансової допомоги позичальник поступово показуватиме витрати дисконту шляхом амортизації у фінансових витратах і зростанням суми фінансового зобов'язання за договором поворотної фінансової допомоги. У загальному підсумку вона досягне суми погашення позики.

У першому звітному періоді (рік):

- амортизація дисконту складатиме:

$2960401,37 \text{ грн.} \times 14\% = 414456,19 \text{ грн.};$

- заборгованість за позику на кінець звітного періоду сягне:

$2960401,37 \text{ грн.} + 414456,19 \text{ грн.} = 3374857,56 \text{ грн.}$

У другому звітному періоді (рік):

- амортизація дисконту складатиме:

$3374857,56 \text{ грн.} \times 14\% = 472480,06 \text{ грн.};$

- заборгованість за позику на кінець такого звітного періоду сягне:

$3374857,56 \text{ грн.} + 472480,06 \text{ грн.} = 3847337,62 \text{ грн.}$

У третьому звітному періоді (рік):

- амортизація дисконту складатиме:

$3847337,62 \text{ грн.} \times 14\% = 538627,27 \text{ грн.};$

- заборгованість за позику на кінець такого звітного періоду сягне:

$3847337,62 \text{ грн.} + 538627,27 \text{ грн.} = 4385964,89 \text{ грн.}$

У четвертому звітному періоді (рік):

- амортизація дисконту складатиме:

$4385964,89 \text{ грн.} \times 14\% = 614035,11 \text{ грн.}$ (різниця у 3 коп. виникла за рахунок математичних заокруглень при попередніх обрахунках);

- заборгованість за позику на кінець такого звітного періоду сягне:

$4385964,89 \text{ грн.} + 614035,11 \text{ грн.} = 5000000 \text{ грн.}$

Довгострокові заборгованості оцінюються за продисконтованою вартістю на дату їх визнання. При цьому амортизацію дисконту(витрати) слід відображати у бухгалтерському обліку з наступного періоду, що слідує за датою їх виникнення. Вона не припиняється у випадку переведення довгострокової заборгованості до поточної, а закінчується лише у день погашення заборгованостей.

Довгострокова дебіторська заборгованість обліковується в системі рахунків на субрахунках 182 «Довгострокові векселі видані», 183 «Інша дебіторська заборгованість».

Довгострокова кредиторська заборгованість обліковується на рахунках 50 «Довгострокові позики», 51 «Довгострокові векселі видані», 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями», 55 «Інші довгострокові зобов'язання».

У фінансовій звітності продисконтована довгострокова заборгованість повинна бути відображеною уже за теперішньою вартістю. Для відображення номінальної суми заборгованості варто до основного рахунку(субрахунку) , на якому вона обліковується, додаткового ввести контр рахунок .

Список використаних джерел:

1. Лучко М.Р. Основи складання консолідованої фінансової звітності. Навчальний посібник. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка, 2012.- 77 с.

2. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік в умовах інфляції. Бухгалтерський облік і аудит, № 1, с.32-38, 1994.

3. Лучко М.Р. Пізнання в розвитку теорії бухгалтерського обліку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Випуск 1(45). -2015, С.33-39.

Єремян О.М.

кандидат економічних наук, доцент

Белєхова І.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Херсонський національний технічний університет

м. Херсон, Україна

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПРОЦЕСУ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах ринкової економіки підприємства можуть вільно реалізовувати свої економічні інтереси, організовувати виробництво та збут продукції. Готова продукція відіграє важливу роль у складі оборотних активів кожного виробничого підприємства та займає домінуючу позицію у здійсненні його діяльності.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» готовою продукцією, вважається продукція, що виготовлена на підприємстві, в установі, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом [1]. Порівняння цього визначення із тлумачення такого виду продукції у міжнародній обліковій практиці свідчить про їх тотожність. При цьому уточнюється, що вироби, які не пройшли всіх стадій технологічної обробки, випробувань і технологічного приймання, вважаються не закінченими і входять до складу незавершеного виробництва підприємства.

Сьогодні в спеціалізованій літературі існує безліч підходів щодо визначення самого поняття «готова продукція», що обумовлює особливості підходів до її обліку. Наявність різноманітних підходів до терміну «готова продукція» в економічній літературі пояснюється важливістю досліджуваної дефініції в економічній науці (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «готова продукція» в наукових дослідженнях

Автор	Визначення
Бутинець Ф.Ф. [2, с. 324]	Готова продукція - повністю завершена обробкою, укомплектована, яка пройшла необхідні випробування . Це виріб (або напівфабрикат), послуга, робота, що пройшли всі стадії технологічної обробки на підприємстві, відповідають затвердженим стандартам або умовам договору, прийняті технічним контролем підприємства і здані на склад або замовникові - згідно з діючим порядком прийняття продукції
Вороніна В.Л., Черниш В.В. [3, с. 75]	Готова продукція - виріб (напівфабрикат), послуга, робота, що пройшли всі стадії технологічної обробки на даному підприємстві, відповідають затвердженим стандартам або умовам договору, прийняті технічним контролем підприємства і здані на склад або замовникові - покупцеві згідно з діючим порядком прийняття продукції
Сопко В.В. [9, с. 152]	Готова продукція - це виріб (або напівфабрикат), послуга, робота, що пройшли всі стадії технологічної обробки на даному підприємстві, відповідають затвердженим стандартам або умовам договору, прийняті технічним контролем підприємства і здані на склад або замовникові - покупцеві згідно з діючим порядком прийняття продукції
Кожинів В.Я. [5]	Готова продукція – це результат закінченого виробничого процесу підприємства, матеріалізований у вигляді вироблених виробів, виконаних робіт і наданих послуг силами основного чи допоміжного виробництва.
Писаренко Т.М.	Готова продукція – об'єкт облікової системи промислового

[8, с.239]	підприємства, що поєднує організаційні інструменти обліку виробництва і продажу продукції, виступає засобом для досягнення основної мети функціонування підприємства.
Журавель Г. П., Хомин П. Я. [4, с.211]	Готовою продукцією є така, яка повністю пройшла передбачені технологією виробництва стадії і процеси, оприбуткована на склад, або прийнята замовником.

Судячи з вищезазначених визначень, категорія «готова продукція» характеризується з різних точок зору. Підсумовуючі наведені науковцями визначення, можна сказати, що готова продукція – це речовинна продукція, надані послуги і виконані роботи, що повністю закінчені обробкою на даному підприємстві і здані на склад або замовникові.

Таким чином основною відмінністю між законодавчими актами та поглядами науковців є те, що у нормативних документах роботи і послуги не входять до складу готової продукції, а є складовою виробництва та відображаються на рахунку 23 «Виробництво».

З метою кращого уявлення про призначення готової продукції доцільно дослідити її класифікацію. При організації обліку готової продукції основним моментом є визначення її характеру. Згідно з цією ознакою найпоширенішу систематизацію у своїх підручниках висвітлює Бутинець Ф.Ф., здійснюючи групування готової продукції за формою, ступенем готовності та технологічною складністю. В роботі запропоновано розширити дану класифікацію групуванням за матеріальним складом, суб'єктом використання, за відповідністю до технічної документації, ступенем реалізації та фактом попереднього випуску (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація готової продукції

Класифікаційна ознака	Різновиди
За формою	- готова продукція, що має уречевлену форму - готова продукція, що має форму результату роботи або послуги
За ступенем готовності	- готова продукція - напівфабрикати - незавершене виробництво
За конструкторською і технологічною складністю	- проста - складна (основна, побічна, супутня)
За відповідністю до технічної документації	- готова продукція - брак (виправний, остаточний)
За суб'єктом використання	- для відпуску на сторону - для споживання на підприємстві
За матеріальним складом	- з власних матеріальних ресурсів - з давальницької сировини
За ступенем реалізації	- валова - реалізована (продана)
За фактом попереднього випуску	- порівняна - незрівнянна

Наведена класифікація допоможе краще розібратися в сутності продукції та допоможе здійснювати її більш широке та детальне дослідження для прийняття важливих управлінських рішень.

Процес виробництва – це сукупність господарських операцій, пов'язаних із виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг і завершується доведенням продукції до покупця. Реалізація готової продукції трактується як тристоронній процес доведення товару до споживача, в якому у момент продажу, по-перше, передаються права

власності на об'єкт продажу від продавця до покупця й визнається очікуване надходження економічних вигід, по-друге, визнаються витрати і, по-третє, здійснюється зіставлення доходів та витрат, що дає можливість визначити фінансовий результат від продажу – прибуток, збиток або беззбитковість.

Реалізація продукції – це завершена стадія кругообігу засобів виробництва, внаслідок чого суб'єкт господарської діяльності отримує виручку в грошовій формі, яка спрямовується на відновлення процесу кругообігу засобів, його безперервне повторення.

Багато сучасних економістів мають свої точки зору щодо визначення поняття «процесу реалізації» (Табл. 3).

Таблиця 3

Дефініції поняття «процес реалізації» в наукових працях

Автор	Визначення
Лишиленко О.В. [6, с. 107]	Процес реалізації – це завершальна стадія кругообігу господарських засобів, яка безпосередньо пов'язана із реалізацією готової продукції, виконаних робіт та наданих послуг підприємством і, як наслідок, із визначенням фінансового результату його діяльності
Огійчук М.Ф. [7, с. 679]	Процес реалізації завжди передбачає відчуження активів, що належать підприємству, шляхом їх продажу з метою відтворення використаних засобів підприємства та отримання прибутку для задоволення різноманітних потреб підприємства та його власників
Сук П.Л. [10, с. 330]	Процес реалізації являє собою сукупність операцій з продажу готової продукції, виконаних робіт і наданих послуг, де відбувається передача готової продукції споживачам, одержання оплати від них, виявлення результату діяльності

Таким чином, питання економічної сутності готової продукції є актуальним та досліджуваним науковцями. В ринковій економіці процесу реалізації відводять виключно важливе значення, оскільки вся увага сконцентрована безпосередньо на потребах споживачів. Питання постачання і організації виробництва знаходяться на другому місті, головними ж виступають питання, що виробляти і кому реалізувати, а також, яким чином побудувати підприємству свою цінову політику на ринку з метою досягнення максимальної економічної ефективності.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.1999р. №246. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підруч. для студ. спец. «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. - 7-ме вид., доп. і перероб. / Ф.Ф. Бутинець. - Житомир: Рута, 2006. – 832 с.
3. Вороніна В.Л. Особливості документального відображення руху готової продукції / В.Л. Вороніна, В.В. Черниш // Кримський економічний вісник. - 2013. - Частина І. - 277 с.
4. Амбівалентність і мімікрія облікової теорії [Текст]: монографія / Г. П. Журавель, В. Б. Клевець, В. М. Олійничук, П. Я. Хомин ; за ред. П. Я. Хомина. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 474 с.
5. Кожин В.Я. Основы бухгалтерского учета. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://refdb.ru/look/2831079.htm>
6. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік : підручник / О.В. Лишиленко. – 3-тє вид., перероб і допов. – К. : ЦНЛ, 2009. – 670 с.
7. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : підручник / М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, М.І. Беленкова та ін. – 6-тє вид., перероб. і допов. – К. : Алерта, 2011. – 1042 с.

8. Писаренко Т.М. Характеристика діючої методики організації обліку готової продукції / Т.М. Писаренко // "Економічні науки". – Серія "Облік і фінанси". – Випуск 12 (45). Ч. 1. – 2015.-С.231-239

9. Сопко В.В. Бухгалтерський облік [Електронний ресурс] / В.В. Сопко. - Режим доступу: <http://fingal.com.ua/content/view/780/35/1/3/>

10. Сук П.Л. Облік виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції в умовах ринку: методологія і практика : монографія / П.Л. Сук – К. : НАУ, 2010. – 330 с.

Кулик Р.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Магега О.О.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ В АСПЕКТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Характерною ознакою сучасного етапу розвитку економіки, обумовленою впливом науково-технічного прогресу, є поява та постійне поширення комерції в електронному середовищі, яка у свою чергу здійснює потужний рушійний вплив на стрімкий розвиток інноваційних продуктів щодо здійснення платежів, що опосередковують розрахунки в цьому середовищі.

Постійне зростання попиту на послуги електронної комерції викликає появу новітніх платіжних інструментів, які відповідають потребами і підвищеними вимогами до ефективності та надійності платежів в електронному середовищі.

Разом з тим, сучасні нормативно-правові вимоги щодо порядку здійснення банківських розрахункових операцій значною мірою стримують процес здійснення розрахунків за послугами електронної комерції, оскільки пов'язані з формалізованою процедурою фінансового моніторингу, основною метою якої є ідентифікація клієнта. Здійснення розрахунків користувачами цих послуг напряму через банківські установи виявляється неефективним та економічно не вигідним як за операційними витратами, так і за часом здійснення розрахунків.

Основним питанням ефективності та конфіденційності платіжних трансакцій в електронному середовищі постає питання зберігання та передавання конфіденційних відомостей при віддаленому здійсненні угод, які не потребують ідентифікації клієнта. Здійснення трансакцій без будь-якої ідентифікації користувача послуг, а саме платника, може бути реалізоване тільки за допомогою опосередкованого засобу розрахунків, що випускається в обіг без відкриття банківського рахунку. Саме таким платіжним засобом є електронні гроші [1, с.8].

З'явившись в електронному середовищі гроші залишили свою функцію засобу платежу, але змінили свою звичну фізичну форму існування на віртуальну, трансформуючись у інформацію, яка може міститися на чипі пластикової картки, пам'яті комп'ютера тощо. Треба зазначити, що процес трансформації грошей в інформацію продовжується і надалі, слідуючи за останніми досягненнями науково-технічного прогресу та постійно отримуючи нові стимули, які сприяють розробці більш нових та ефективних форм та способів обігу інформації.

Таким чином, виникнення та подальший розвиток електронних грошей можна розглядати у якості чергового етапу еволюції грошей, коли інформація перетворюється у субстанційну основу сучасної економічної реальності. Нові досягнення інформаційних технологій, з'являючись спочатку у суто науковій сфері, дуже швидко втілюються у конкретні прикладні рішення, внаслідок впровадження яких у телекомунікаційне середовище формуються різноманітні інформаційні системи, що органічно вписуються в нову економічну реальність, яку уже сьогодні все частіше характеризують як «інформаційну економіку». Електронні гроші розглядаються як дієвий чинник в становленні нової «інформаційної економіки», який сприятиме подальшій лібералізації і підвищенню ефективності діяльності банківської системи.

За результатами вивчення та аналізу ринку електронних грошей у ЄС в якості глобальних тенденцій у цій сфері можна визначити:

- збільшення попиту на електронні гроші в якості засобів платежу;
- формування ринку кредитування в електронних грошах, який може мати потенційний вплив на банківський сектор, оскільки депозити перестають бути головною базою фінансових позик;
- поступове формування механізму приватного клірингу, який потенційно може замінити існуючу систему розрахунків між контрагентами через банки.
- Формування механізму з регулювання обігу електронних грошей стає нагальною потребою у роботі все більшої кількості центральних банків різних держав, оскільки електронні гроші за своєю природою використовуються виключно у телекомунікаційному середовищі, яке носить глобальний характер, і тому інтернаціоналізація обігу електронних грошей стає ще одним чинником, який впливає на процеси глобалізації та одним із факторів формування глобальної економіки.

Недосконалість правового регулювання обігу електронних грошей на законодавчому рівні породжує можливість шахрайства, кримінального використання та сприяє виникненню ризиків втрати коштів користувачами послуг платіжних систем електронних грошей. Ризик неплатоспроможності або банкрутства емітентів може вплинути на довіру користувачів до електронних грошей взагалі.

Для запобігання кримінальному використанню електронних грошей, виражених в іноземній валюті, при розрахунках або транскордонних переказах, необхідна уніфікація національного законодавства із існуючим законодавством відповідних країн на базі єдиних принципів регулювання та норм відповідних міжнародних відносин, а також проведення з цих питань ефективної правоохоронної діяльності різних держав у рамках їх суверенних юрисдикцій.

Основні цілі законодавчого регулювання повинні бути спрямовані на:

- формування правового середовища регулювання обігу та використання електронних грошей, уніфікованого із нормами законодавствами, в першу чергу ЄС, Великої Британії та США;
- розвиток ефективних та мало затратних технологій надання фінансових і платіжних послуг;
- забезпечення користувачам захисту від шахрайства та недобросовісної діяльності;
- запобігання використанню електронних грошей у кримінальних цілях.

Список використаних джерел:

1. Трубін І.О. Особливості визначення поняття «електронні гроші» / І.О.Трубін // Фінансове право . – 2010. – №4(14) – С.7–10.

Литвин З.Б.

кандидат економічних наук, доцент

Андрусик О. Ю.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Заробітна плата є однією з найважливіших і найскладніших економічних категорій, що формує стимулювання трудової діяльності і є основним джерелом доходу найманих працівників, індикатором, що визначає загальний життєвий рівень працівників і є ефективним засобом мотивації працівників. З іншого боку, для роботодавців заробітна плата є значною часткою витрат виробництва. Тому питання дослідження праці і заробітної плати є актуальними як для працівників, так і для роботодавців.

До того ж заробітна плата є потужним і найважливішим засобом щодо стимулювання продуктивності праці та її зростання, прискорення науково-технічного прогресу, поліпшення якості продукції, підвищення ефективності виробництва, зростання як добробуту громадян, так і економічних процесів в країні загалом.

Особливої актуальності ці питання набувають у період кризових процесів, що зумовлює необхідність поглибленого дослідження економічних процесів, що відбуваються на підприємстві і полягають у зборі, обробці та контролі обліково-аналітичної інформації щодо праці, її продуктивності та її оплати на підприємстві.

Питання сутті, функцій, реформування заробітної плати відображені у працях науковців, зокрема: Д. Богиня, В.Г. Герасимчук, А.Д. Зайкін, Р.Г.Лівшиць, Б.М.Литвин, Є.В. Мних, В.Нижник, О.І. Процевський, Г.І. Чанишева, М.Г. Чумаченко та інші. Водночас, незважаючи на значну кількість публікацій з даної проблематики ці питання потребують подальшого дослідження.

Заробітна плата – це винагорода за працю. А оплата праці робітників – це ціна трудових ресурсів, які залучені у виробничому процесі. Причому величина заробітної плати залежить від складності й умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці й господарської діяльності підприємства і регулюється законодавством.

Роль оплати праці доцільно визначити на основі її потенційних можливостей щодо регулювання відносин між сторонами трудового договору. Роль заробітної плати має сенс визначати з врахуванням отримання певної винагороди працівниками, її величина яка залежить від кінцевих результатів роботи кожного працівника.

Згідно з «Великим тлумачним словником сучасної української мови», роль, призначення чого-небудь – це є функція чого – не будь [1, с. 1335].

Отже, щоб визначити роль або призначення оплати праці та заробітної плати в трудових правовідносинах, необхідно визначити її функції. Філософський словник визначає функцію як спосіб діяння речі або елемента системи, спрямований на досягнення певного ефекту [10, с. 748]. Досвід багатьох вітчизняних підприємств засвідчує: заробітна плата все ще залишається одним з визначальних інструментів мотивації персоналу і за інших рівних умов - обумовлює його прагнення працювати ефективніше. Пояснення не виглядає занадто складним, саме цей різновид особистих доходів є основним для більшості українців, покращення результатів їх власної роботи, діяльності підприємства в цілому.

Система організація праці, її оплата, мотивація повинна бути спрямована на підвищення ефективності праці. Доцільно використовувати різні підходи, інструменти матеріального та

морального стимулювання, організаційні заходи: підвищення заробітку, справедливість в оплаті праці, добра організація праці, поліпшення організації виробництва.

Підвищення ефективності оплати праці напряму залежить від ефективної роботи працівників. Таку роботу можна досягти завдяки таким показникам, як виплати у формі доплат і надбавок, що поділяються на компенсаційні та стимулюючі. Компенсаційні виплати повинні забезпечити відшкодування потенційних втрат (працездатності, продуктивного використання робочого часу, повноцінного використання професійно-кваліфікаційного потенціалу) працівників із незалежних від них причин. Стимулюючі виплати мають на меті формувати спонукальні мотиви до праці, а також до вищої результативності праці. Надбавки повинні служити компенсацією або стимулом у зв'язку з відносно чинниками праці і виробництва, що постійно діють, відносно стійкими характеристиками професійно-кваліфікаційного рівня і ділових якостей працівників.

Над методами і моделями стимулювання праці працює велика кількість фахівців, підприємств та наукових установ. Так, у більшості західних компаній поширені три моделі стимулювання праці:

- ✓ перша модель – безпреміальна, за якою функцію стимулювання праці виконує заробітна плата;
- ✓ друга модель – преміальна, яка передбачає виплати, величина яких пов'язана з розміром доходу чи прибутку підприємства;
- ✓ третя модель – преміальна, в якій розміри премій устанавлюються з урахуванням індивідуальних результатів праці [2].

Щодо підвищення ефективності оплати праці, то можна запропонувати єдину тарифну систему, яка на підприємствах України відіграла і надалі має відігравати визначну роль в організації заробітної плати. Головна перевага єдиної тарифної системи – наявність єдиного уніфікованого підходу до оцінки складності робіт у диференціації тарифних умов оплати праці всіх категорій персоналу та підвищення стимулюючої ролі тарифної системи. Держава і підприємство встановлюють такі принципи диференціації заробітної плати працівників: – величина заробітної плати залежить від складності праці, професійних навичок і кваліфікації робітника; – величина заробітної плати залежить від умов роботи, від її важкості, шкідливості для здоров'я. Праця у важких і шкідливих умовах оплачується вище; – величина заробітної плати залежить від результатів виробничої діяльності фірми в цілому [8].

Заробітна плата як показник, залежний безпосередньо від ефективності виробництва, продуктивності праці, конкурентоспроможності продукції, є не лише індикатором, що визначає загальний життєвий рівень працівників.

Діючи на сьогодні в Україні ставки прибуткового податку гальмують зростання заробітної плати, через що трудові прибутки, які в нормальній ситуації мають виражатися у формі оплати праці, стають «тіньовими», фальсифікуючи статистику загальних прибутків населення, звідси мільйонне недоврахування коштів у державному бюджеті та соціальних фондах, особливо пенсійному.

Приведення податкового законодавства у відповідність до вимог часу дасть змогу знизити податковий прес на підприємства і забезпечити можливість збільшення фонду оплати праці.

Підвищення заробітної плати – потужний стимул для всебічного розвитку вітчизняної економіки, завдяки якому можна розраховувати на зростання внутрішнього попиту, піднесення національного виробництва, створення нових робочих місць, загальне поліпшення життя населення та формування у суспільства відчуття захищеності та впевненості у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. уклад. і голов. ред., В.Т.Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.

2. Гриневич С.С., Кузьменко Н.В. Державне регулювання заробітної плати *Науковий вісник. Економіка, планування і управління в лісо виробничому комплексі*. 2016. № 16.3 с. 286.
3. Кутинська І.О., Литвин З.Б. Оцінка трудового потенціалу підприємства. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: «Становлення та особливості регулювання міжнародних економічних відносин*. м. Дніпро. 2016. С.92-96.
4. Кутинська І.О., Литвин З.Б. Деякі аспекти аналізу використання фонду оплати праці. *Матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції. «Економічні та інноваційні процеси: стан, перспективи та розвиток»* м. Ужгород. 2016. С.134-135.
5. Литвин З.Б. Теорія економічного аналізу: Методичні поради і завдання з дисципліни, для студентів напрямку підготовки «Менеджмент» 6.030601 усіх форм навчання. Тернопіль: Економічна думка, 2010. 224 с.
6. Литвин З.Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління підприємством. *Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.- практ. конф. Чернігів. 2014. С.125-127.
7. Литвин З.Б. Проблемні аспекти теорії і практики економічного аналізу. *Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан і актуальні проблеми та перспективи розвитку* : зб. матеріалів доп. учасн. V Міжнар. наук.- практ. конф. Тернопіль. 2011. С.198-200.
8. Процевський О. Визначення права на заробітну плату. *Юридичний вісник України*. 2008. №1-2. С.16-18.
9. Яроцький В.І. Економіко-статистичне дослідження трудових ресурсів України. *Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку*. 2015. №2. С.1-3.
10. Філософський словник/ред..В.І.Жинрука. 2-ге вид. перероб. і доп. Київ: голов. ред. української радянської енциклопедії, 1986. 786 с.

Лучко М.Р.

доктор економічних наук, професор

Мельниченко Т.І.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Виробничі запаси є одними із основних матеріальних активів підприємства, оскільки виступають важливим і незамінним видом майнових цінностей, що безпосередньо беруть участь у процесі виробництва і формування вартості економічного об'єкту. Тому правильне та об'єктивне відображення операцій, пов'язаних із рухом виробничих запасів, у системі обліку дає можливість ефективно управляти процесами поставки та виробництва, формувати адекватні пріоритети розвитку підприємства.

Виробничі запаси складають більшу частину оборотних активів виробничого утворення та виступають основою операційної діяльності. Відтак виникає потреба отримання достовірної та своєчасної інформації про потреби у матеріальних цінностях, граничні норми запасів та терміни поставки, умови та вартість зберігання, методику використання у виробництві. Важливими є знання про перевитрати, псування, нестачі та крадіжки. Тому питання достовірності облікового відображення операцій із виробничими запасами, контролю за правильністю й обґрунтованістю створеної про них інформації не втрачає своєї актуальності.

З цих міркувань учені та економісти приділяли важливу увагу дослідженням сутності виробничих запасів та економічного змісту, ролі в процесі виробництва, класифікації. У економічній літературі використовуються різноманітні поняття і тавтології виробничих запасів. Зокрема предмети праці, товарно-матеріальні цінності, виробничі ресурси, матеріальні ресурси, запаси, оборотний капітал. Кожне із цих понять має власний економічний зміст та враховує у своєму складі виробничі запаси.

Особливістю виробничих запасів є те, що у багатьох галузях виробництва вони формують найбільший відсоток собівартості продукції, а тому є одним із основних факторів, що впливає на фінансові результати, тобто прибутковість підприємства. Їх ритмічне надходження на підприємство сприяє забезпеченню безперервного виробничого процесу, без додаткових втрат, затримок діяльності та простоїв. Окрім того, раціональне використання виробничих запасів є причиною створення економії, тобто заощадження грошових коштів на закупівлю виробничих запасів, що впливає на зниження собівартості продукції та посилення економічної безпеки підприємства. Тому раціональне використання запасів, в тому числі і виробничих, сприятиме ефективному розвитку виробничої діяльності та економіки у цілому.

Вперше про таку наукову категорію як запаси було використано у вітчизняному законодавстві у 90-х роках ХХ століття. Їх сутність була прописана у Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року, а інтерпретація подана у національних стандартах бухгалтерського обліку.

Згідно з ПсБО 9 «Запаси», запасами вважаються активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. Запаси визнаються активами тоді, якщо є імовірність того, що підприємство отримає економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, і їх вартість може бути достовірно визначена [1].

Таким чином, запасами вважають наявність матеріальних цінностей, до яких можна віднести предмети праці, засоби споживання, а також інші матеріальні ресурси, що беруть участь у процесі виробництва для забезпечення розширеного відтворення, споживчих потреб суспільства, обслуговування соціальної сфери та сфери нематеріального виробництва. Їх відносять до складу оборотних засобів підприємства (тобто оборотного капіталу і капіталообігу, оскільки вирізняють основний, оборотний капітал та капітал обігу підприємства). До оборотного капіталу варто відносити засоби виробництва, наприклад ті ж виробничі запаси, малоцінні швидкозношувані предмети, браковані вироби тощо. Їх термін використання складає менше одного року або операційного циклу, тобто вони повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції протягом короткотривалого періоду часу. До капіталу обігу можна включити продукти праці, такі як готову продукцію або ж товари, що зображено на рис. 1.

Особливості обліку та порядок визнання, оцінки та ідентифікації виробничих запасів на рахунках обліку регулює ПсБО 9 «Запаси». Однак вчені та економісти висловлювали власні бачення та пропонували різноманітні тлумачення даної категорії. Підсумувавши їх твердження можна зробити власний висновок, що виробничі запаси – це частина матеріальних активів підприємства, призначених для виробництва продукції чи наступного

продажу, які використовуються протягом року чи операційного циклу і переносять свою вартість на готовий продукт, наділяючи його певною цінністю та якісними характеристиками.

Таким чином, основними характеристиками, що дозволяють говорити про певну матеріальну цінність як виробничі запаси є:

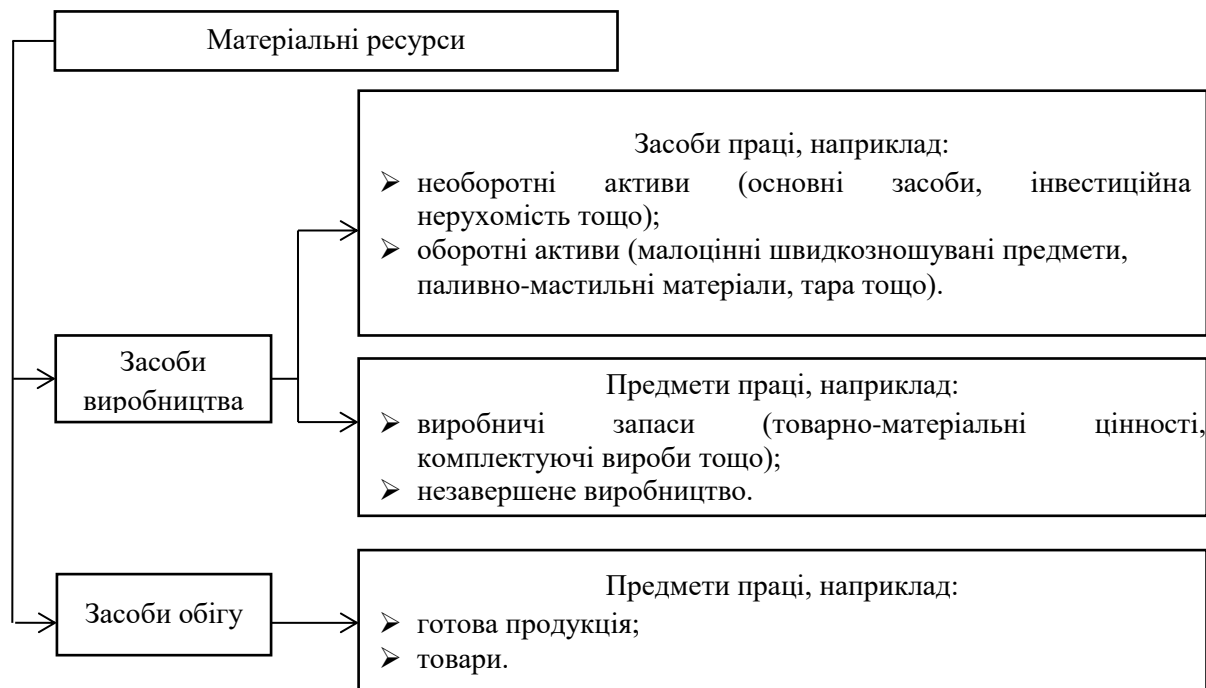

Рис. 1. Класифікація матеріальних ресурсів підприємства

- можливість ідентифікації матеріальних цінностей як активу підприємства;
- умови володіння (виготовлені на підприємстві чи придбані зі сторони);
- термін використання (споживання відбувається протягом одного операційного циклу чи одного року);
- створення вартості кінцевого продукту (у ході виробничого процесу переносять свою вартість на вартість створеного продукту).

Список використаних джерел:

1. Запаси: положення стандарт бухгалтерського обліку №9 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011
2. Ткачук О. Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду обліку виробничих запасів / О. Ткачук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stelmaschuk.info>
3. Харитоновна А. Запаси: обліковуємо правильно / Баланс, 2007.– № 45.– С. 4-5.

Пушкар М.Р.

аспірант

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ПРОБЛЕМА ІНФОРМАЦІЙНОЇ АСИМЕТРІЇ У РИНКОВИХ ВІДНОСИНАХ

Ведення бізнесу у будь-якому вигляді завжди супроводжується деяким рівнем незахищеності та невизначеності, яка зумовлена відсутністю повноти, достовірності, актуальності або ж оперативності збору інформації. Раніше методологія економістів опиралася на прості економічні моделі, які були ефективні за умови повноти і точності інформації, а саме, на припущенні, що усі сторони економічних відносин володіють ідентичною інформацією яка є загальнодоступною в певній сфері. Проте, в практичній діяльності досить часто зустрічаються факти, коли інформація не відповідає дійсності та сподіванням однієї із сторін, що означає деяку неточність чи неповноту інформації та її нерелевантність. Нехтувати цими фактами і прийняття інформації як достатню для вирішення проблеми може призвести до значних фінансових втрат. У мінливому середовищі, з першого погляду, навіть незначні факти викривлення інформації можуть суттєво змінювати вектор руху економіки.

Відсутність достатньо повної та актуальної інформаційної бази для точної оцінки впливу окремих факторів, складність прогнозування наслідків взаємодії між ними – саме ці обставини дозволяють проаналізувати рівень невизначеності умов господарювання підприємства. На Українському ринку складова невизначеності зростає через відсутність ринку інформаційних послуг та його налагодженої взаємодії з іншими видами ринків, так і в зв'язку з нестабільністю економіки держави.

Актуальність проблеми інформаційної асиметрії підтверджує той факт, що Нобелівський комітет двічі присуджував премію економістам які працювали над цією проблемою, а саме: у 1996 році Вільяму Вікрі та Джеймсу А. Міррлісу за фундаментальний внесок в економічну теорію стимулів та асиметричної інформації, та у 2001 році Джорджу А. Акерлофу, А. Майклу Спенсу та Джозефу Е. Стіглітсу за їх аналіз у сфері ринків з асиметричною інформацією.[1]

Ці вчені зробили колосальний внесок у розвиток теорії та практики ринків з асиметричністю інформації, проте проблема асиметричності інформації яка виникає у системах обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємств не була ними розглянута.

Квінтесенція асиметрії інформації полягає у тому, що суб'єкти ринкових відносин, які фігурують на певному ринку та є потенційними або реальними діловими контрагентами, забезпечені нерівноцінною або асиметричною інформаційною базою щодо підприємницького проекту, умов його реалізації, якості та вартості предмету угоди, ступеня підприємницького ризику, пов'язаного із участю в здійсненні проекту та реалізацією певних договірних зобов'язань, деякими сприятливими або несприятливими факторами, які можуть вплинути на ефективність угоди.

Асиметрія інформації різниться з повнотою інформації. І асиметрія, і повнота є характеристиками інформації, однак асиметрія – це характеристика нерівномірності інформації між суб'єктами, тоді як неповнота характеризує існуючий масштаб інформації відносно її достатнього, необхідного і вичерпного обсягу. Отож, асиметрія інформації знижує як ефективність економіки загалом, так і ефективність функціонування суб'єктів господарства зокрема.

Можливі збитки суб'єктів господарювання внаслідок асиметрії інформації полягають у:

- втраті конкурентних переваг;
- звуженні сегмента ринку;
- недотриманні стратегічної мети і завдань;
- зростанні загроз, пов'язаних з операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також з надзвичайними подіями;
- збільшенні відсотку інсайдерських операцій на фондовому ринку і, відповідно, інвестиційних ризиків;
- недоотриманні доходів і чистого прибутку, зумовлених асиметрією інформації про товар;
- збільшенні трансакційних витрат;
- зниженні мотивації щодо інноваційної діяльності;
- зростанні витрат на зменшення рівня асиметричності;
- наявності прихованих загроз;
- збільшенні ймовірності вибору неоптимальних рішень серед альтернативних;
- створенні можливостей для реалізації опортуністичної поведінки контрагентів;
- неефективному розподілі ресурсів.[3]

Вчені схиляються до думки, що найвагомішою складовою інформаційного масиву підприємства є облікова та аналітична інформація, адже за дослідженнями науковців тільки інформація облікового характеру складає близько 70 % від загального масиву економічної інформації більшості департаментів підприємства. Обліково-аналітична інформація формується в процесі господарського обліку та економічного аналізу.[4]

Асиметрія обліково-аналітичної інформації може істотно впливати на ефективність прийняття рішень, зокрема на чинники формування ринкової вартості підприємства, оптимізації структури його активів і капіталу, розроблення ефективних напрямів покращення фінансово-економічного потенціалу через здійснення капітальних інвестицій, формування оптимального портфеля фінансових інвестицій, зниження рівня витрат та ризиків усіх видів діяльності, збільшення обсягів доходів, підвищення рентабельності та фінансової стійкості, а відтак і конкурентоспроможності підприємства на ринку, оптимізації грошових потоків підприємства та інших аспектів фінансово-господарської діяльності в ринковому середовищі.

Можна виділити дві причини асиметрії обліково-аналітичної інформації:

- загальні причини, які притаманні будь-якій інформації;
- характерні причини, які зумовлені формуванням саме облікової та аналітичної економічної інформації.

Однією з основних характерних причин асиметрії бухгалтерської інформації є наявність різних облікових моделей, які застосовують національні підприємства чи транснаціональні організації. Це пов'язано з відсутністю чіткого врегулювання майнових інтересів на економічному рівні кожного з учасників господарських відносин”.

Інакшою характерною причиною асиметрії облікової інформації в Україні та деяких інших державах є паралельне використання як фінансового, так і податкового обліку, які певною мірою є дещо безкомпромісними підсистемами бухгалтерського обліку. Адже зазначені типи обліку регулюються відмінними нормативно-правовими актами, потребують складання відмінних первинних документів та різних форм звітності для розрахунку такого вагомого економічного показника, як фінансовий результат фірми, що генерує асиметрію інформації.[5]

Хоча ведеться бухгалтерський облік та складається фінансова звітність на підставі єдиних нормативно-правових документів, за єдиними принципами, які забезпечують рівність облікової інформації, кожен суб'єкт господарювання, з огляду на конкретні умови господарювання, може обрати підходящу для себе форму ведення обліку. Для цього

сукупність принципів, методів і процедур, що застосовуються для складання та подання фінансової звітності, підприємство повинно зафіксувати в його обліковій політиці. Формуючи облікову політику підприємства обирають як правило, тільки один варіант із тих, які були передбачені нормативними документами. Різні підходи на рахунок вибору облікової політики підприємства – це також причина асиметричності інформації.

Ще однією характерною причиною асиметрії облікової інформації є надзвичайно значна кількість первинних, а також зведених бухгалтерських документів, складання яких може спричинити неумисне внесення недостовірних даних або умисні дії щодо викривлення бухгалтерської інформації.

Щодо аналітичної інформації, то характерною причиною її асиметрії є відсутність нормативних документів стосовно розрахунку аналітичних індексів. Такі документи повинні регламентувати джерела інформації для обрахунку таких показників та методику їх обчислення з урахуванням галузевої специфіки економічної діяльності.

Асиметрія інформації притаманна кожному виду фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, а її негативні наслідки часто відчутні на будь-якому ринку. Асиметрія інформації суттєво впливає на прийняття управлінських рішень. З огляду на те, що облікова та аналітична інформація є найвагомішою частиною інформаційного масиву фірми, проблеми асиметрії такої інформації є досить актуальними на даний момент.

Список використаних джерел:

1. Лауреати Нобелівської премії з економіки *The nobel prize*: веб-сайт. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/> (дата звернення: 20.01.2020)
2. Каменев Н. А. Развитие видовой конкуренции на рынке коммунальных услуг // Экономика. Социология. Право. – 2011. – № 10. – С. 28–35.
3. Петрухина Н. А. Теоретические основы асимметрии информации. *Вестник Тисби.*: веб-сайт. URL: <http://www.tisbi.ru/assets/Site/Science/Documents/Petrukhina.pdf> (дата звернення: 20.01.2020)
4. Загородній А.Г. Система обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємства // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. – 2007. - № 576. – С. 94-102.
5. Легенчук С., Лозинський Д. Бухгалтерський облік витрат для цілей оподаткування як джерело асиметричної інформації *Економічний аналіз*: веб-сайт. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10%283%29__41

Сарапіна О.А.

доктор економічних наук, професор

Морозенко Ю.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Херсонський національний технічний університет

м. Херсон, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах розвинених ринкових відносин значна увага приділяється поняттю дебіторської заборгованості, так як вона є джерелом доходу підприємства. Згідно з П(с)БО 10, дебіторська заборгованість — це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [1]. Під дебіторами слід розуміти юридичних та фізичних осіб, які внаслідок минулих

подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Дебіторська заборгованість, як і інші активи підприємства, відображається в балансі тільки при дотриманні загальної вимоги, яка пред'являється до активів національними стандартами, а саме:

- може бути достовірно визначена грошова оцінка цієї дебіторської заборгованості;
- у майбутньому очікується одержання від неї економічних вигод, тобто одержання грошових коштів, товарів, інших активів або зменшення зобов'язань.

Методологія обліку та порядок розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності визначаються П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1]. Але не дивлячись на те, що виникнення дебіторської заборгованості детально розглядається вченими і повністю регулюється законодавством, в системі розрахунків по дебіторській заборгованості існує ряд проблем. Однією з цих проблем являється існуючий стан класифікації дебіторської заборгованості на рівні задоволення різних користувачів інформацією про її стан; зміст бухгалтерських записів, що визначаються в процесі визнання й оцінювання дебіторської заборгованості. Розглядаючи дебіторську заборгованість, не можна не помітити наявності широкого спектра її видів, що обумовлює необхідність окремого розгляду питання класифікації дебіторської заборгованості як об'єкта бухгалтерського обліку. Дебіторська заборгованість класифікується за різноманітними ознаками в залежності від інформаційних потреб користувачів.

Існують наступні проблеми, що виникають при класифікації, зокрема:

- відсутність пропозицій та рекомендацій доцільності використання різних видів класифікаційних ознак на підприємствах;
- відсутність єдиного комплексного підходу при розробці різних типів класифікації дебіторської заборгованості;
- відсутність чіткого шляху формування та пошуку ознак, які б дозволяли приводити більш систематизовану класифікацію;
- недостатньо вивчена і досліджена така складова дебіторської заборгованості як довгострокова заборгованість;
- не розкриті в повній мірі вимоги щодо термінів та процедури переведення довгострокової дебіторської заборгованості в короткострокову та навпаки;
- відмінність класифікації дебіторської заборгованості у балансі та у плані рахунків.

В Україні класифікація дебіторської заборгованості здебільшого здійснюється суто в межах рахунків, передбачених Планом рахунків, або лише за однією певною ознакою [2]. Тому я пропоную узагальнити класифікацію дебіторської заборгованості згідно з науковими дослідженнями вчених та нормативними документами, які регулюють облік дебіторської заборгованості (рис. 1). Також необхідно зробити певні пояснення до нижченаведеної класифікації: нетоварна дебіторська заборгованість виникає по операціях, до яких відносяться розрахунки за виданими авансами, розрахунки з підзвітними особами, розрахунки за нарахованими доходами, розрахунки за претензіями, розрахунки за відшкодуванням завданих збитків, розрахунки за позиками членам кредитних спілок, розрахунки з іншими дебіторами. Також питання можуть виникнути стосовно розподілу дебіторської заборгованості на навмисну та ненавмисну. Ненавмисна дебіторська заборгованість не є наслідком недоліків у господарській діяльності підприємства і виникає в результаті застосовуваних форм розрахунків за товари і послуги, в той час коли навмисна дебіторська заборгованість створюється штучно персоналом підприємства, внаслідок недоліків в роботі підприємства для покриття нестач, розкрадань товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів.

В більшості країн світу існують лише загальні правила класифікації дебіторської заборгованості, які носять рекомендаційний, а не директивний характер. Тому, рішення про

порядок розміщення різних видів дебіторської заборгованості в балансі та ступінь деталізації цих статей приймається суб'єктом господарювання самостійно, і, відповідно, у різних підприємств склад та структура дебіторської заборгованості в балансі будуть різними, на відміну від українського балансу, який жорстко регламентує форму надання цієї статті. Проте директивний характер класифікації у вітчизняному законодавстві має також і суттєві переваги, однією з яких є можливість статистичних досліджень та спостережень через порівнюваність показників, яка втрачається при самостійному виборі підприємством класифікації дебіторської заборгованості.

Отже, можна зробити висновок, що в класифікації дебіторської заборгованості існує ще багато спірних та нерозв'язаних питань. Проте розробка науково обґрунтованої класифікації дебіторської заборгованості має важливе значення, оскільки дозволяє упорядкувати та надати достовірну інформацію про стан розрахунків з підприємством.

Список використаних джерел:

1. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»: затверджено наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 20.12.2019).

2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11> (дата звернення: 20.12.2019).

Саченко С.І.

кандидат економічних наук, доцент

Буяк Л.А.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АМОРТИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Амортизація нематеріальних активів є постійним списанням їх вартості у процесі використання, яка дозволяє господарюючим суб'єктам відшкодувати понесені витрати на формування таких активів та створити джерело фінансових ресурсів для майбутнього придбання.

В П(С)БО 8 зазначається, що нарахування амортизації нематеріальних активів (крім права постійного користування земельною ділянкою) здійснюється протягом строку їх корисного використання, який встановлюється підприємством (у розпорядчому акті) при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс). Нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання амортизації не підлягають. До нематеріальних активів з невизначеним строком корисного використання належать ті, щодо яких підприємством не визначено обмеження строку, протягом якого очікується збільшення грошових коштів (чи їх еквівалентів) від використання таких нематеріальних активів.

При визначенні строку корисного використання об'єкта нематеріальних активів слід ураховувати [2]:

- строки корисного використання подібних активів;
- моральний знос, що передбачається;

- правові або інші подібні обмеження щодо строків його використання;
- очікуваний спосіб використання нематеріального активу підприємством;
- залежність строку корисного використання нематеріального активу від строку корисного використання інших активів підприємства.

Для нарахування амортизації нематеріальних активів підприємство може застосовувати строки їх корисного використання, встановлені податковим законодавством.

Виходячи з умов отримання майбутніх економічних вигод підприємство самостійно обирає метод амортизації нематеріальних активів. Найбільш поширеним є застосування прямолінійного методу нарахування амортизації.

Під час розрахунку вартості, яка амортизується, ліквідаційна вартість нематеріальних активів порівнюється до нуля, крім випадків [1]:

- коли існує невідомне зобов'язання іншої особи щодо придбання цього об'єкта наприкінці строку його корисного використання;
- коли ліквідаційна вартість може бути визначена на підставі інформації існуючого активного ринку і очікується, що такий ринок існуватиме наприкінці строку корисного використання цього об'єкта.

Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому нематеріальний актив уведено в господарський оборот. Суму нарахованої амортизації підприємства відображають збільшенням суми витрат підприємства і накопиченої амортизації нематеріальних активів. Нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття нематеріального активу.

Крім прямолінійного методу нарахування амортизації підприємство може обрати інший метод амортизації, який краще враховує форму надходження економічних вигод від використання нематеріального активу. Можливі методи нарахування амортизації визначені у П(С)БО 7. Це зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий.

Термін корисного використання нематеріального активу та метод його амортизації переглядаються в кінці звітної року, якщо в наступному періоді очікуються зміни строку корисного використання активу або зміни умов отримання майбутніх економічних вигод. Нематеріальні активи з невизначеним

строком корисного використання в кінці кожного року також оцінюються на наявність ознак невизначеності обмеження строку їх корисного використання та за відсутності таких ознак підприємством установлюється строк корисного використання таких нематеріальних активів.

Амортизація нематеріального активу нараховується, виходячи з нового методу нарахування амортизації і строку використання, починаючи з місяця, наступного за місяцем змін.

При розрахунку вартості, яка амортизується, ліквідаційна вартість нематеріальних активів порівнюється до нуля, крім випадків:

- якщо існує невідомне зобов'язання іншої особи щодо придбання цього об'єкта наприкінці строку його корисного використання;
- якщо ліквідаційна вартість може бути визначена на підставі інформації існуючого активного ринку і очікується, що такий ринок існуватиме наприкінці строку корисного використання.

Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому нематеріальний актив став придатним для використання, і припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття нематеріального активу.

Прямолінійний метод нарахування амортизації передбачає рівномірне списання (розподіл) вартості об'єкта основних засобів, що амортизується, протягом строку його експлуатації.

Щорічні амортизаційні відрахування визначаються діленням вартості, яка амортизується, на очікуваний період часу використання об'єкта основних засобів. Місячна сума амортизації визначається діленням річної суми амортизації на 12.

За виробничим методом нарахування амортизації місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується (первісна за мінусом ліквідаційної), на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів. Нарахування амортизації при застосуванні виробничого методу починається з дати, що настає за датою введення об'єкта нематеріального активу у господарський оборот.

Суть прискорених методів амортизації полягає в тому, що на початку експлуатації активів суми нарахованої амортизації значно перевищують амортизаційні суми, нараховані наприкінці строку використання об'єкта.

Згідно з методом зменшення залишкової вартості річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) розраховується як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість.

Сума амортизаційних відрахувань за останній рік експлуатації об'єкта визначається як різниця між залишковою вартістю об'єкта на початок останнього року експлуатації та його ліквідаційною вартістю:

При використанні методу прискореної амортизації ліквідаційна вартість об'єкта не враховується. Річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи із строку корисного використання об'єкта, і подвоюється.

Кумулятивний метод ще називають методом списання вартості за сумою чисел років. Річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця очікуваного строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання.

Для нематеріальних активів, які є чутливими до технологічного старіння, беручи до уваги швидкість змін технологій (наприклад, комп'ютерне програмне забезпечення) пропонуємо використовувати метод прискореного зменшення залишкової вартості. Це дасть змогу за перші два-три роки списати більшу частину вартості об'єкта. Для нематеріальних активів, які безпосередньо використовують у процесі виробництва продукції, доцільно застосовувати виробничий метод нарахування амортизації, а для ліцензій, знаків для товарів і послуг – прямолінійний.

Список використаних джерел:

1. Попова І. Для бухгалтера інтелектуальна власність - це нематеріальні активи підприємства [Електронний ресурс] // Дебет-Кредит. - 2008. - № 5 - Режим доступу: <http://patent.km.ua/ukr/articles/i74>

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи” [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 2.11.99 № 242 зі змінами і доповненнями. - Web-журнал «Податки та бухгалтерський облік». - Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh>

Серединська В.М.

кандидат економічних наук, доцент

Білик В.Є.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

До складу майна підприємства входять оборотні і необоротні активи. Оборотні активи втулюються у виробничих запасах, незакінчених розрахунках, залишках грошових коштів та фінансових вкладеннях. Необоротні активи підприємства є сукупністю матеріально-фінансових ресурсів, які застосовуються ним у господарській діяльності тривалий час (більше року), є дороговартісними. Необоротні активи менш ліквідні, ніж оборотні, важко реалізуються, адже для цього потрібний певний час та додаткові витрати. До таких активів належать: основні засоби, незавершені капітальні інвестиції, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокові дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи.

Проведений аналіз частки основних засобів у загальній вартості активів вітчизняних підприємств дозволяє стверджувати, що основні засоби складають їх домінуючу частку (у середньому 72%), тобто, основні засоби є основою їх матеріально-технічної бази. Їх якість, вартість, технічний рівень, ефективність використання впливає на кінцеві результати діяльності підприємства: обсяг продукції, надання послуг, їх собівартість, прибуток, рентабельність, стійкість фінансового становища.

Огляд літератури свідчить про існування багато точок зору до розуміння сутності поняття «основні засоби». Більшість науковців розкриваючи сутність даної категорії звертають увагу на такі важливі критерії, як: матеріальність – наявність матеріально-речової форми; призначення – застосовуються у процесі виробництва, продажу товарів, надання послуг, надання в оренду, чи виконання адміністративних або соціально-культурних функцій; термін корисного використання – більше одного року або опе раційного циклу, якщо він більший, ніж один рік.

Деякі автори акцентують увагу на особливостях визнання основних засобів як активів, на тому, що вони є засобами праці. Інші – на амортизації, тобто на поступовому їх зношенні та перенесенні вартості на виготовлену продукцію. Підтримуючи позицію вказаних авторів, варто відзначити, що амортизація є однією із важливих ознак ідентифікації об'єктів основних засобів. Наявні автори, якими не заслужено при трактуванні категорії «основних засобів» звужується сфера їх застосування. Зокрема, Й.С. Завадський вважає сферою використання основних засобів лише виробничі процеси [2]. Через це Л.К. Сук, П.Л. Сук [7], О.Г. Агрес [1], Ю.В. Неміш [4] справедливо розширюють сферу використання основних засобів, вказуючи на можливість їх використання як у виробничій, так і невиробничій діяльності. Таку позицію можна знайти і у діючих нормативно-правових актах України [5; 6]. У той же час жоден із авторів не викоремлює вартісного критерію при визначенні сутності основних засобів, що є цілком виправданим з огляду на високий рівень інфляції.

Проаналізувавши підходи різних фахівців, виділимо наступні важливі ознаки основних засобів:

- матеріальність;
- складова майна господарюючого суб'єкта;
- використання у процесі діяльності; специфічний характер кругообігу та довгий термін використання; фізичне і моральне зношування;

- особливий процес відшкодування вартості шляхом поступового нарахування амортизації з віднесенням її на поточні витрати підприємства, і відповідно на собівартість продукції (робіт, послуг).

Розглянемо як категорія «основні засоби» подається у нормативно-правових актах. Незважаючи на відмову від терміну «основні фонди» і певну наближеність Податкового кодексу до облікових стандартів, між ними є певні розбіжності. Перш за все, це стосується вартісної межі. У Податковому кодексі основними засобами визнаються об'єкти вартість яких не нижче 6000 грн., а у фінансовому обліку вартісну межу підприємство встановлює самостійно на підставі економічної доцільності і зазначає у Наказі про облікову політику.

Подане у Податковому кодексі визначення «основних засобів» призначене для реалізації фіскальних цілей і не характеризує економічну сутність категорії, враховуючи лише виробничі «основні засоби». Натомість поняття основних засобів у П(С)БО 7 «Основні засоби» [5] включає як виробничі, так і невиробничі основні засоби.

Порівнюючи дефініції, представлені у національних і міжнародних стандартах, можна стверджувати про їх схожість. Це пов'язано з тим, що підставою при їх створенні були міжнародні облікові стандарти. Основним критерієм, який лежить в основі визначення категорії «основні засоби» у М(С)БО 16 «Основні засоби»[3] та П(С)БО 7 «Основні засоби» [5] є термін корисного використання.

На підставі зазначеного, можна уточнити зміст сутності основних засобів, а саме: основні засоби – це матеріальні активи, придатні для використання у процесі діяльності суб'єкта підприємництва або установи (організації), які втрачають свою вартість частково, шляхом перенесення її на новостворений продукт, та очікуваний термін використання (експлуатації) яких становить більше одного року (або операційного циклу), вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом. Таке визначення основних засобів відрізняється від зазначених тим, що:

- стисліше сформульовано призначення активів підприємства (установи, організації) ;
- обґрунтовано включення їх вартості до собівартості виробленої продукції;
- відокремлено їх від незавершених капітальних інвестицій, тобто, визначено, що вони «придатні для використання».
- збережено термін використання основний критерій їх визнання.

Список використаних джерел:

1. Агрес О.Г. Економічна ефективність використання основних засобів сільськогосподарських підприємств : автореф. дис... к.е.н: 08.00.04. Львів, 2013. 20 с.
2. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. К. : Кондор, 2006. 356 с.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» від 01.01.2012.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014 (дата звернення 19.09.2019).
4. Неміш Ю.В. Поняття «основні засоби» у сучасних наукових дослідженнях. *Аграрна економіка*. 2012. Т. 5. № 3-4. С. 181–187.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. Дата оновлення 12.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення 06.05.2019).
6. Про затвердження Державного класифікатора України «Класифікація основних фондів». Наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 19.08.1997 р. № 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0507217-97> (дата звернення 19.09.2019).
7. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік : навч. посіб.; 2-ге вид., перероб. і доп. К., 2012. 647 с.

Серединська В.М.

кандидат економічних наук, доцент

Вісяников Ю.І.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ

Дебіторська заборгованість належить до складу активів підприємства, тобто є частиною його майна. У розумінні сутності поняття дебіторська заборгованість, перш за все, потрібно орієнтуватися положення національних стандартів бухгалтерського обліку.

Основними нормативно-правовими документами, які визначають сутність дебіторської заборгованості є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П(С)БО 13 «Фінансові інструменти». Відповідно до П(С)БО 10 дебіторська заборгованість є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами є всі юридичні та фізичні особи, які заборгували підприємству певні суми грошових коштів [3]. Заборгованість дебіторів, яка призначена для перепродажу, придбавається або створюється підприємством з метою отримання прибутку або у вигляді відсотків, дивідендів, тощо, або ж від короткотермінових змін ціни (суми) такої дебіторської заборгованості згідно п.4 П(С)БО 13 є фінансовим активом призначеним для перепродажу [4].

У П(С)БО 13 подається визначення дебіторській заборгованості, яка непризначена для продажу. Нею є «дебіторська заборгованість, яка виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом призначеним для продажу» [4]. Вважаємо, що таке визначення точніше розкриває сутність категорії «дебіторська заборгованість». Таким чином, використовуючи положення чинних національних стандартів бухгалтерського обліку можна стверджувати, що дебіторська заборгованість є сумою заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, яка виникає при наданні коштів, продажу інших активів, робіт послуг безпосередньо боржникові і не є фінансовим активом, призначеним для продажу.

Крім П(С)БО 10, методологічні засади відображення в обліку і фінансовій звітності інформації про дебіторську заборгованість подані ще у:

- П(С)БО 14 «Оренда» – щодо заборгованості за орендними операціями;
- П(С)БО 17 «Податок на прибуток» – щодо заборгованості з поточного податку на прибуток;
- П(С)БО 18 «Будівельні контракти – щодо заборгованості за будівельними контрактами;
- П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» – щодо заборгованості в іноземній валюті;
- П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін – щодо заборгованості пов'язаних осіб.

Варто вказати на відсутність окремого міжнародного стандарту, який би регламентував питання, пов'язані відображення в обліку дебіторської заборгованості. Не подається у міжнародних стандартах і чітке визначення поняття дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість у міжнародній практиці відноситься до фінансових активів. Зокрема, у п.9 МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», вказано, що: «позики та дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку» [1]. Крім вказаного стандарту, питання, пов'язані з обліком дебіторської заборгованості відображаються у МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання».

У науковців різні визначення поняття «дебіторська заборгованість» є близькими до визначень наведених у П(С)БО 10.

П(С)БО 10 [3] встановлює методи оцінювання дебіторської заборгованості під час її виникнення, під час відображення у балансі на звітну дату і під час списання з нього як безнадійної.

За міжнародними стандартами при первісному визнанні дебіторська заборгованість оцінюється за справедливою вартістю, включаючи витрати зі здійснення угоди, які безпосередньо пов'язані з придбанням або випуском фінансового активу. Відповідно до П(С)БО 10, при первинному визнанні дебіторську заборгованість оцінюють за первісною вартістю, тобто відображають в обліку в оцінці, яка визначена договором, і залежить від кількості і ціни проданої продукції з врахуванням знижок і надбавок, що надаються постачальником своїм клієнтам і покупцям

Після первісного визнання дебіторська заборгованість, що розглядається як фінансовий інструмент, відповідно до міжнародних стандартів оцінюється за вартістю, яка амортизується із застосуванням методу ефективної ставки відсотка. При цьому під амортизаційною розуміють вартість фінансового активу, яка була визначена при його первинному визнанні, за вирахуванням вартості його погашення, суми накопиченої амортизації, нарахованій з різниці між первісною вартістю на момент погашення [3].

На дату складання річного балансу у вітчизняній обліковій практиці, так як і у зарубіжній, поточну дебіторську заборгованість оцінюють і відображають за чистою вартістю реалізації. Остання відображає суму коштів, які реально можна отримати у результаті її погашення. Так, відповідно до П(С)БО 10 для розрахунку чистої реалізаційної вартості від суми поточної дебіторської заборгованості віднімають резерв сумнівних боргів.

При використанні міжнародних стандартів обліку і звітності оцінювання дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду розпочинається з її аналізу, у ході якого за переліком усіх дебіторів, встановлюють терміни і можливості повернення боргу у визначені договором строки. У балансі така заборгованість відображається із поправкою на безнадійні борги.

У П(С)БО 10 для розрахунку величини резерву сумнівних боргів пропонується кілька методів, а саме: на підставі платоспроможності окремих дебіторів, за питомою вагою безнадійної заборгованості у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати або на основі класифікації дебіторської заборгованості. У міжнародних стандартах чіткі методи визначення величини резерву сумнівних боргів не передбачені.

Для формування даних про дебіторську заборгованість Планом рахунків передбачено рахунки класів 1 «Необоротні активи» та 3 «Кошти, розрахункові та інші активи». Вказані рахунки відображаються у Балансі за формою встановленою НП(С)БО 1 [2]. Облік довгострокової дебіторської заборгованості згідно з Планом рахунків ведеться на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», до якого передбачено відповідні субрахунки. Облік поточної дебіторської заборгованості ведеться на рахунках 34 «Короткострокові векселі одержані», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та 37 «Розрахунки з різними дебіторами».

Узагальнюючи вказане, варто відзначити, що наявність дебіторської заборгованості у складі майна суб'єктів господарювання є нормальним явищем, і кожен з них зацікавлений в оптимізації її розміру. Зменшення дебіторської заборгованості знижує потребу підприємства в оборотному капіталі та прискорення швидкості його обороту.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_015 (дата звернення: 28.08.2019).

2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 28.04.2019).

3. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z072599> (дата звернення: 28.04.2019).

4. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001р. № 559. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z105001> (дата звернення: 28.04.2019).

Серединська В.М.

кандидат економічних наук, доцент

Макарчук Т.О.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

БАЛАНС ПІДПРИЄМСТВА: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Узагальнення історичних аспектів розвитку бухгалтерського балансу дозволяє усвідомити його сучасне значення та передбачити напрями подальшої еволюції. Історичні аспекти виникнення бухгалтерського балансу з позицій наукових шкіл, напрямів, узагальнення періодизації його розвитку здійснювалися різними науковцями [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Вивчення їх праць дозволив визначити основні історичні аспекти формування бухгалтерського балансу та виокремити п'ять основних етапів його розвитку. Вони ілюструють еволюцію даного поняття, набуття ним характерних ознак та властивостей, починаючи з балансу як економічної категорії та, закінчуючи балансом як елементом методу бухгалтерського обліку і формою фінансової звітності.

Результатом розвитку балансу на першому етапі є його широке розповсюдження у багатьох сферах економічної діяльності, зокрема, при здійсненні торгових та фінансово-кредитних операцій, використання в управлінні державою. Баланс, будучи однією із важливих економічних категорій, починає використовуватися в економічному житті досить давно. У Стародавньому Китаї матеріальні баланси застосовувалися з метою контролю за рухом та збереженням цінностей. При цьому бралася до уваги така рівність: «надходження цінностей мінус видаток = залишок на кінець мінус залишок на початок».

Схожий підхід в античному світі застосовувався у фінансово-кредитних установах. Звіти щодо надходження та витрачання коштів «оприлюднювались» на кам'яних плитах або дощечках та розміщали у діловому центрі міста.

У Стародавньому Римі ведення обліку на рівні держави здійснювалося з метою контролю і ефективного управління. Кожною провінцією велися книги кошторисних асигнувань та їх використання, які пізніше узагальнювались у книзі імперських рахунків. Останню можна розглядати як перший баланс державного господарства. Варто зазначити, що римляни збагатили облікову науку різними новими ідеями, об'єднавши переваги грецької і східної облікових систем. Проте науковців [5] вказують на низку недоліків стародавнього обліку,

серед яких відсутність ведення оборотних відомостей, головної книги, майно власника не відокремлювалося від майна підприємства.

Таким чином, можна стверджувати, що у Стародавньому Світі баланс застосовували як систему показників, які відображала кількісне співвідношення двох елементів або сторін будь-якої діяльності (доходів і видатків держави, вхідних і вихідних грошових потоків).

Огляд літературних джерел [1; 2; 3; 4; 5; 6] дозволяє стверджувати, що появу бухгалтерського балансу відносять до середини XIV століття, і пов'язують його з іменем Л. Пачолі та його Трактатом «Про рахунки та записи». Таким чином, на другому етапі розвитку бухгалтерського балансу подвійний характер відображення господарських операцій зумовив використання балансу як облікової категорії. Поділ рахунків на активні та пасивні став основою формування структури балансу, який і сьогодні має дві складові – актив і пасив. Проте, у цей час баланс не знаходить широкого використання в управлінні і виконує значною мірою лише контрольну функцію.

Наукового обґрунтування бухгалтерський баланс набув на третьому етапі розвитку. Із бухгалтерського балансу почали викристалізовуватися два поняття: баланс як спосіб перевірки правильності застосування подвійного запису і баланс як форма звітності. Водночас, бухгалтерський баланс набуває таких характеристик як періодичність та достовірність. Складання бухгалтерського балансу підпорядковується конкретно визначеній меті - відображення фінансового стану, визначення фінансового результату та виявлення наслідків дійсного чи потенційного припинення діяльності. На цьому етапі почалося використання бухгалтерського балансу в управлінні. Так, починаючи із середини XVI ст., у країнах Західної Європи відбувається якісні зміни в економіці, формуються ринкові відносини, має місце процес «первісного нагромадження капіталу». У цей період зростає попит на релевантну інформацію, що здійснювався у кількох напрямках, серед яких були: юридичний, економічний, процедурний, персоналістичний [6].

Юридичний напрям розвитку бухгалтерського обліку і балансу, пов'язаний з включенням в актив заборгованість усіх осіб, з якими було укладено договори, а в пасив – обсяг прав і зобов'язань, що впливали із цих договорів. Економічний напрям розвитку обліку і балансу ґрунтувався на інвентарному тлумаченні.

Процурний напрям розвитку обліку знайшов відображення у працях намецьких науковців. У Німеччині наприкінці XIX на поч. XX ст. виник такий напрям розвитку облікової теорії як балансоведення, основоположником якого став І.Ф. Шер (1846-1924). Він вперше визначив баланс, як рівність активу та пасиву, який побудований у формі рахунків на останній день періоду. Відповідно до цього, назвавши рахунки активними та пасивними, і дослідник започаткував процес алгоритмізації обліку.

Прихильники персоналістичного напрямку розвитку облікових ідей, намагалися вирішити практичні облікові завдання. Вони теорію персоніфікації рахунків, які дозволяли здійснювати спостереження за поведінкою агентів підприємства (дебіторів та кредиторів, власників та працівників). Представник цього напрямку був англійський науковець Л.Р. Діксі (1864-1932). У своїх працях він досліджував оцінку окремих об'єктів обліку та її зміну під впливом інфляції, вказував на можливість одержання підприємством потенційного прибутку або збитку через зміну цін на активи. Л.Р. Діксі у своїх також обґрунтовував необхідність праць здійснення аудиторських процедур, які, на думку, дозволяли підтвердити правильність та об'єктивність даних бухгалтерського балансу.

В СРСР перші спроби уніфікувати баланс, а також інші форми звітності відносяться до початку 1924 р. У цей період державними органами почали видаватись різні інструктивні матеріали. Уніфіковані форми балансів, однакові способи ведення обліку, дозволили складати зведені баланси по окремих галузях народного господарства. Поряд з цими досягненнями існували і недоліки: форми звітності були громіздкими та недоступними для розуміння досить широкому колу осіб.

Набуття бухгалтерським балансом характерних для нього сьогодні рис і особливостей відбулося на четвертому етапі його розвитку. У цей час використання бухгалтерського балансу здійснюється у двох напрямках: як елементу методу бухгалтерського обліку для узагальнення облікової інформації та контролю за правильністю ведення бухгалтерського обліку; як форми фінансової звітності, що відображає фінансовий стан підприємства і використовується різними користувачами для прийняття рішень.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф.Ф. Історія розвитку бухгалтерського обліку. Житомир : ЖІТІ, 1999. 928 с.
2. Верига Ю.А. Історичний аспект розвитку балансу та використання його в аудиті. *Вісник Тернопільської академії народного господарства*. 2002. № 3. С. 152-154.
3. Кулик В.А. Бухгалтерський баланс: минуле, сучасне, майбутнє: Монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. 186 с.
4. Мних Є.В. Розвиток обліку в Галичині (історичні та методологічні аспекти). /Є.В. Мних і ін. Л. : Каменярь, 2001. 208 с.
5. Остап'юк М.Я., Лучко М.Р., Даньків Й.Я. Історія бухгалтерського обліку. К. : Знання, 2005. 276 с.
6. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней : учеб. пособие. М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. 638 с.

Черешнюк О.М.

кандидат економічних наук, старший викладач

Гайда С.А.

здобувач першого (магістерського) рівня

Шухманн В.О.

студент КЕПІТ ТНЕУ

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дослідження ринкової економіки беззаперечно пов'язане з боротьбою товаровиробників за лояльність споживача. Конкуренція є фундаментом для становлення ефективної ринкової економіки та є основою прогресу, особливо в жорстких умовах глобалізації суспільних явищ та процесів. З метою дослідження і розуміння сутності конкурентоспроможності, доцільно розглянути тлумачення цього терміну сучасними науковцями.

Таблиця 1

Визначення економічної категорії «конкурентоспроможність»

Автор	Визначення
Мокроносів А.Г., Маврина І.Н.	відносна характеристика, що відбиває відмінності розвитку цієї організації від розвитку організацій-конкурентів у міру задоволення своїми товарами потреб людей і за ефективністю виробничої діяльності [3]
Полянчикін Ю.А.	Властивість об'єкта, яка характеризується можливістю реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби певного ринку [5]
Слець О.П., Богдан Є.В.	ефективне, раціональне використання різноманітних ресурсів підприємства, досягнень науково-технічного прогресу, інноваційного прогресу, що забезпечує інвестиційну привабливість підприємства

	порівняно з іншими на довгострокову перспективу розвиток [1]
Нефедова О.Г.	інтегральна числова характеристика, за допомогою якої оцінюють досягнуті підприємством кінцеві бізнес-результати його діяльності впродовж певного періоду [4]
Левахина Е.В.	міра відмінності розвитку цієї організації від конкурентів, що дає змогу компанії, маючи певну ринкову нішу, проектувати, виготовляти і збувати привабливіші для покупця товари, ніж товари конкурента, тим самим протистояти іншим виробникам аналогічної продукції (послуги), при цьому покривати всі свої витрати й отримувати прибуток [2]

На основі аналізу визначень можна стверджувати, що дослідники конкурентоспроможності по-різному розуміють її зміст: як властивість об'єкта, результат зусиль, характеристика ефективності, стан об'єкта, рівень використання інноваційних технологій. Таким чином спроможність конкурувати не є чимось відокремленим, існуючим саме по собі, а є результатом відповідних дій підприємства, який до того ж відповідає конкретним ринковим умовам і зі зміною останніх виявляється іншим. Найчастіше цей результат відбиває здатність підприємств працювати ефективно, отримувати якнайбільший прибуток за якнайменших витрат, що виливається у конкретних перевагах, які все ж ще не є самою конкурентоспроможністю, а тільки передують їй. До властивостей конкурентоспроможності належать [17] необхідність її кількісної оцінки, багатоваріантність, відносний характер, конкретність прояву, динамічний характер, керованість, суперечливість, бажаність досягнення складність. Важливою характеристикою конкурентоспроможності є її часовий аспект. Тому виникає необхідність окреслити зв'язок «конкурентоспроможність – час», а також визначити чинники, які впливають на спроможність конкурувати у часі. Деякі науковці побіжно зазначають наявність певної залежності конкурентного стану підприємства від часового аспекту.

В умовах глобалізації економічних відносин та відкритості розвинених економік відбуваються істотні перетворення, пов'язані зі збільшенням значення концепції конкурентоспроможності. Внаслідок цього могутність будь-якої держави багато в чому визначається конкурентоспроможністю його виробників.

Практика економічно розвинених держав демонструє, що між рівнем конкурентоспроможності економіки країни та господарюючих суб'єктів існує пряма залежність, що означає, чим сильніше конкуренція і різноманітніше форми її прояву на національному ринку, тим вище рівень конкурентоспроможності держави на міжнародному ринку. Конкуренція – двигун економічного прогресу. Це пояснюється тим, що ринкове суперництво призводить до успіху в тому випадку, якщо підприємець дбає не тільки про збереження, а й про розширення свого виробництва, для чого прагне вдосконалити технологію і організацію, підвищує якість товарів, їх інноваційність, знижує витрати на виробництво одиниці продукції і тим самим має можливість знизити ціни, розширює асортимент товарів, покращує обслуговування покупців.

Конкуренція сприяє витісненню з виробництва неефективних підприємств, раціональному використанню ресурсів, запобігає диктату виробників по відношенню до споживача. В цьому безперечна позитивна роль конкуренції в суспільному розвитку і підвищенні ефективності конкурентних ринків.

Список використаних джерел:

1. Єлец О.П., Богдан Є.В. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності підприємства. URL: www.zgia.zp.ua
2. Левахина Е.В. Оценка конкурентоспособности предприятия на локальном сегменте товарного рынка : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.03. Тула, 2013. 20 с.
3. Мокронос А.Г., Маврина И.Н. Конкуренция и конкурентоспособность : учебное

пособие. Екатеринбург, 2014. 194 с.

4. Нефедова О.Г. Категория конкурентоспособности: зв'язок понять. Прометей. 2006. № 1(19). С. 204–206.

5. Поляничкин Ю.А. Методы конкурентного функционирования промышленных предприятий : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05. Королев, 2013. 20 с.

2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ПРОЦЕСІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА: МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ

Коротаев С.Л.

доктор экономических наук, профессор
директор ЗАО «АудитКонсульт»
г. Минск, Беларусь

ХЕДЖИРОВАНИЕ ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ: МИРОВАЯ ПРАКТИКА И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

Национальным стандартом по бухгалтерскому учету и отчетности «Финансовые инструменты» (далее – НСБУиО № 74) [1], введено новое для белорусской практики бухгалтерского учета понятие «хеджирование».

Рассмотрению отдельных аспектов, обусловленных введением нового понятия, посвящена публикация Фридкина Л.Б. [2]. Каких-либо других значимых работ, а также разъяснений по данной проблематике в Беларуси не имеется. В этой связи, а также в связи с введением с 01.01.2017 г. на территории республики МСФО (IAS) 39 «Финансовые инструменты: признание и оценка» (далее - МСФО (IAS) 39) [3] данная тема является актуальной, требующей проработки отдельных вопросов с учетом международной практики.

Согласно НСБУиО № 74 под хеджированием денежных потоков понимается хеджирование риска изменения будущих денежных потоков, которое относится к конкретному риску влияния рыночных факторов, связанному с финансовыми инструментами или прогнозируемыми сделками, и которое оказывает влияние на доходы и расходы организации.

Особенностью учета хеджирования денежных потоков является тот факт, что суммы изменения справедливой стоимости инструментов хеджирования в отношении соответствующих объектов хеджирования (денежных средств и иных финансовых активов) отражаются при определенных условиях в капитале, а не на финансовых результатах организации. При этом такой порядок применяется в отношении объектов хеджирования, будущие денежные потоки от использования которых компенсируются будущими денежными потоками от использования инструментов хеджирования в диапазоне 95-105 % (эффективная часть хеджирования).

Согласно НСБУиО № 74 под эффективностью хеджирования понимается степень компенсации относящихся к хеджируемому риску изменений справедливой стоимости объекта хеджирования или генерируемых объектов хеджирования будущих денежных потоков изменениями справедливой стоимости инструмента хеджирования или генерируемых инструментом хеджирования будущих денежных потоков.

Следует отметить, что ни национальное законодательство, ни МСФО (IAS) 39 не определяют методологию оценки эффективности хеджирования. Более того, в МСФО (IAS) 39 (п. AG 105 Руководства по применению МСФО (IAS) 39, далее - приложение А к МСФО (IAS) 39) однозначно говорится о том, что организации должны сами устанавливать методы такой оценки в зависимости от стратегии организации по управлению рисками. При этом для различных видов хеджирования допускается применение различных методов оценки. Таким образом, описание процедур оценки эффективности хеджирования должно включаться во внутренние документы организации, устанавливающие стратегию хеджирования.

С учетом приведенного выше определения эффективности хеджирования, а также норм п. АГ 105 приложения А к МСФО (IAS) 39 эффективность хеджирования (*ЭХ*) (в %) может, по нашему мнению, определяться по формуле:

$$ЭХ = ИССИХ / ИССОХ \times 100,$$

где *ИССИХ* - изменение справедливой стоимости инструмента хеджирования (изменение стоимости генерируемых инструментом хеджирования денежных потоков);

ИССОХ - изменение справедливой стоимости объекта хеджирования.

В случае если эффективность хеджирования составит 100 %, мы можем говорить о полном хеджировании, т.е. о том, что изменение стоимости объекта хеджирования или генерируемых объектом хеджирования будущих денежных потоков компенсируется изменением справедливой стоимости инструмента хеджирования или будущими денежными потоками от использования инструмента хеджирования.

Так, например, если изменение денежных потоков от использования объекта хеджирования составило 10 тыс. руб., а изменение денежных потоков от использования инструмента хеджирования – 10,2 тыс. руб., то эффективность хеджирования составляет 102 %.

Это говорит о том, что в данном случае сумма изменений справедливой стоимости инструмента хеджирования соответствует эффективной части хеджирования. В таком случае суммы изменения справедливой стоимости инструментов хеджирования отражаются в бухгалтерском учете с использованием счета учета добавочного капитала.

Что касается учета сумм изменения стоимости инструментов хеджирования денежных потоков в отношении неэффективной части хеджирования (будущие денежные потоки от использования объекта хеджирования компенсируются будущими денежными потоками от использования инструментов хеджирования за пределами диапазона 95-105 %, но в диапазоне 80-125 %), то такие суммы изменения отражаются на финансовых результатах организации.

Рассмотрим операции хеджирования денежных потоков на конкретном примере, используя при этом нормы МСФО (IAS) 39, НСБУиО № 74, а также практические наработки некоторых российских специалистов [4, 5].

Пример.

Исходные данные (условные):

1. Организация «А» 1 ноября 2018 г. заключила договор с европейской компанией на поставку ей готовой продукции (далее – товар) по согласованной цене 600 тыс. евро. По условиям договора поставка и оплата товара будут произведены 31 января 2019 г.

2. В целях обезопасить себя от падения курса евро организация «А» 1 ноября 2018 г. заключила договор с банком на продажу 600 тыс. евро 31 января 2019 г. за 750 тыс. долларов (далее – USD). Справедливая стоимость данного инструмента была рассчитана исходя из фактического обменного курса, действующего на дату оценки.

3. Обменный курс доллара к евро на соответствующие даты был следующим:

Дата	Курс USD к евро
1 ноября 2018 г.	0,8
31 декабря 2018 г.	0,75
31 января 2019 г.	0,7

4. Фактическая себестоимость поставленного 31 января 2019 г. нерезиденту товара составила 1 400 тыс. белорусских рублей.

Пояснения к операциям хеджирования:

В силу того, что финансовый инструмент – это договор, организация «А» должна признать финансовый инструмент в своей отчетности на дату заключения договора с

банком. При этом данный финансовый инструмент с учетом критериев, установленных НСБУиО № 74, относится к производным финансовым инструментам.

На дату заключения договора на покупку валюты финансовый инструмент имеет нулевую стоимость, поскольку справедливая цена договора определена исходя из соотношения валют на дату его заключения ($0,8 = 600 \text{ тыс. евро} : 750 \text{ тыс. USD}$). Стоимость финансового инструмента будет изменяться в дальнейшем – по мере изменений курса валют.

На первую отчетную дату – 31.12.2018 г. – курс USD к евро составляет, согласно условиям примера, 0,75. По указанному курсу за 600 тыс. евро можно получить 800 тыс. USD ($600 : 0,75$), т.е. на 50 тыс. USD больше, чем на дату заключения договора с банком. Разница в 50 тыс. USD является обязательством организации «А» перед банком.

31.01.2019 г. организация «А», получив от покупателя в оплату товара 600 тыс. евро, продаст их на валютном рынке по курсу 0,7 и получит за 600 тыс. евро 857,143 тыс. USD, из которых 750 тыс. USD оставит себе, а 107,143 тыс. USD - отдаст банку.

С учетом приведенных выше расчетов справедливая стоимость финансового инструмента – договора с банком - составит:

Дата	Справедливая цена договора с банком (в тыс. USD)
1 ноября 2018 г.	0
31 декабря 2018 г.	50,0 - обязательство
31 января 2019 г.	107,143 - обязательство

В качестве объекта хеджирования в данном случае выступает выручка от реализации товара за валюту (евро), в качестве инструмента хеджирования – договор с банком на куплю-продажу валюты (доллары за евро), а в качестве хеджируемого риска – риск изменения курса валют.

Рассчитаем эффективность хеджирования на дату закрытия валютного договора по предложенной нами выше формуле.

Справедливая стоимость объекта хеджирования на 31.01.2019 г. составляет 600 тыс. евро или в пересчете в доллары – 857,143 тыс. USD ($600 \text{ тыс. евро} : 0,7$). По состоянию на 01.11.2018 г. 600 тыс. евро соответствовали 750 тыс. USD. Соответственно, изменение справедливой стоимости объекта хеджирования за указанный период составляет 107,143 тыс. USD.

Справедливая стоимость инструмента хеджирования на 01.11.2018 г. составляла 750 тыс. USD, а на 31.01.2019 г. – 857,143 тыс. USD, из которых 107,143 тыс. USD – задолженность перед банком (изменение справедливой стоимости инструмента хеджирования).

В силу того, что величина изменений справедливой стоимости объекта хеджирования и инструмента хеджирования совпадают, эффективность хеджирования равняется 100 %.

Соответственно в таком случае не возникает необходимость выделения суммы изменения справедливой стоимости инструмента хеджирования в отношении эффективной и неэффективной частей хеджирования. С учетом норм НСБУиО № 74 вся сумма увеличением справедливой стоимости инструмента хеджирования, подлежащая передаче банку должна отражаться в учете организации «А» с использованием счета учета добавочного капитала.

После расчетов с банком у организации «А» останется 750 тыс. USD ($857,143 \text{ тыс. USD} - 107,143 \text{ тыс. USD}$) – как это и предусмотрено по условиям договора с банком.

Таким образом, в целом можно говорить о том, что доход, обусловленный продажей евро по возросшему курсу, компенсируется убытком по инструменту хеджирования.

Если бы организация «А» не осуществляла хеджирование денежных потоков по контракту на поставку товара с использованием инструментов хеджирования в виде договора с банком, она получила бы 600 тыс. евро, что на момент получения соответствует 857,143 тыс. USD. В такой ситуации 107,42 тыс. USD, перечисленные банку, остались бы в организации «А».

Отметим, что эффективность хеджирования может отклоняться от 100 %. Применительно к рассматриваемому примеру это, в частности, могло иметь место в случае, если бы банк согласно договору приобретал 600 тыс. евро не за 750 тыс. USD (курс 0,8), а,

например, за 731,70 тыс. USD (курс 0,82). В таком случае изменение стоимости инструмента хеджирования равнялось бы (при прочих равных условиях) 125,443 тыс. USD (857,143 тыс. USD – 731,70 тыс. USD). Как результат, эффективность хеджирования составит 117,1 % (125,443 тыс. USD : 107,143 тыс. USD x 100 %), т.е. попадет в диапазон, квалифицируемый как неэффективная часть хеджирования (за пределами диапазона 95-195 %, но в диапазоне 80-125 %). С учетом норм НСБУиО № 74 применительно к рассматриваемой ситуации 125,443 тыс. USD должны быть показаны в бухгалтерском учете по дебету счета учета финансовых результатов и кредиту счета учета расчетов по кредитам и займам.

В заключение отметим, что для отечественной практики учета, имеющей свои национальные особенности, прямое использование норм МСФО (IAS) 39 чрезвычайно затруднительно. В этой связи следует руководствоваться в большей мере НСБУиО № 74, который, к сожалению, не дает ответов на целый ряд принципиальных вопросов. Полагаем, что по аналогии с МСФО (IAS) 39 к НСБУиО № 74 должны быть подготовлены и утверждены конкретные разъяснения по порядку его применения.

Список использованных источников:

1. Национальный стандарт по бухгалтерского учет и отчетности «Финансовые инструменты»: утв. постановлением Мин-ва финансов Респ. Беларусь, 22.12.2018 г., № 74.
2. Фридкин, Л.Б. Бухгалтерский учет операций хеджирования. КонсультантПлюс : дата доступа 29.01.2019 г.
3. МСФО (IAS) 39 «Финансовые инструменты: признание и оценка»: введен в действие постановлением Совета Министров Респ. Беларусь, Нац. банка Респ. Беларусь от 19.08.2016 г. № 657/20 «О введении в действие на территории Республики Беларусь Международных стандартов финансовой отчетности и их Разъяснений, принимаемых Фондом Международных стандартов финансовой отчетности» (приложение 26).
4. Примеры хеджирования на Дипифр / <http://msfo-dipifr.ru/primery-xedzhirovaniya-na-dipifr/>.
5. Падюк, К. Хеджирование: послушная лошадь вместо мустанга / <http://inflexio.ru/xedzhirovanie-poslushnaya-loshad-vmesto-mustanga/comment-page-5/#comments>.

Кышларь А.Н.

докторант

Государственный университет Молдовы
г. Кишинев, Республика Молдова

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ИСПОЛНЕНИЯ СОГЛАШЕНИЙ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СИСТЕМЕ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

В контексте парадигмы экономического развития Республики Молдова, основанного на знаниях, акцент поставлен на стимулирование процесса инвестирования в различные сферы экономики, в том числе посредством усиления научных исследований и разработок, инноваций и передачи технологий, направленных на повышение эффективности и конкурентоспособности национальной экономики [1]. Эта тенденция четко обозначена в таком акте государственной политики, как Национальная стратегия развития «Молдова – 2020 г.», согласно которой процесс инвестирования должен реализовываться тремя путями: поощрением внутренних инвесторов; привлечением иностранных инвесторов; рефинансирование расходов работодателей на развития новых навыков и компетенций.

Одной из институционально закрепленных систем вовлечения бизнес-среды в инвестиционный процесс, признанной как способствующей развитию экономики и оптимизации эффективного использования государственных ресурсов, является государственно-частное партнерство (ГЧП).

Очевидно, что переход экономики Республики Молдова (РМ) на модель, основанную на знаниях, предопределяющей реформирование и демонополизацию финансирования системы научных исследований и инноваций, а также государственную поддержку ее передового опыта, актуализирует роль ГЧП. Это обусловлено рядом причин, в том числе и следующими: активное привлечение инвестиций бизнес-среды на развитие науки и образования; имплементация достижения бизнеса в области технологий ноу-хау, менеджмента и маркетинга в обозначенной отрасли, относящейся к национальным интересам. Уместно подчеркнуть, что соглашения ГЧП характеризуются рядом особенностей [2, с. 4]:

- его сторонами всегда являются государство и бизнес-структура, как правило, юридическое лицо;
- его предметом может быть строительство, развитие, восстановление, финансирование инфраструктурных объектов, представляющих общественный интерес;
- исполняется на базе смешанное регулирование отношений законодательством публичного и гражданского права;
- бизнес-структура несет наиболее значимые риски и обязанности, поскольку обладает организационными навыками и функциональными и финансовыми возможностями, при этом государственные ресурсы используются по мере необходимости и выделяются в соответствии с критерием эффективности;
- носит средне- или долгосрочный характер, до 50 лет, что определяет и объем инвестиций, которые играют важную роль в развитии инфраструктуры.

Исходя из этого, соглашение ГЧП следует трактовать как перераспределение правомочий на государственную собственность для достижения социальных и экономических целей при сохранении права титульного собственника – государства.

Как известно, в основу методологии бухгалтерского учета положено формирование понятийного аппарата. Мировая практика заключения соглашений ГЧП выработала множество правовых форм договоров партнерства, зависящих от глубины переданных правомочий бизнесу, и как следствие, степенью его финансового участия в этом партнерстве [2, с. 5]. В настоящее время выделяются две формы ГЧП: институциональная и проектно-контрактная, каждой из которых свойственен особый механизм финансирования. Применительно к системе науки и образования некоторые исследователи к механизмам финансирования институциональной формы ГЧП относят эндаумент-фонд, а в рамках проектно-контрактной формы – выделяют такие механизмы финансирования ГЧП как гранты и стипендиальные программы [3, с. 86]. В этом контексте возникает вопрос в какой степени обозначенные механизмы финансирования отвечают общепризнанной трактовке соглашения ГЧП? Ответ на этот вопрос носит методологический характер и является *первым из аспектов авторского исследования*.

В условиях перехода на новую парадигму развития, необходимо на базе принципа эффективности и качества сформировать институциональную платформу, учитывающую международный опыт. Поскольку частью институциональной платформы является законодательная и нормативная база остановимся на ее текущем состоянии в РМ и основных тенденциях в части ГЧП. Это следующий аспект исследования.

▶ В Молдове базовым законом, регулирующим вопросы заключения и исполнения ГЧП, как отдельной формы инвестиций, является специальный законодательный акт – Закон № 179 от 10.07.2008 года Республики Молдова «О частно-государственном партнерстве» (далее, Закон № 179). Положения указанного закона определяют ГЧП как

долгосрочный договор для осуществления государственным партнером деятельности публичного интереса, основанный на способности каждого партнера распоряжаться соответствующим образом ресурсами, рисками и доходами, предметом которого может быть любое имущество, работы, публичные услуги или любая деятельность [4, ст.2], за исключением прямо запрещенной. При этом предусматривается ряд договорных форм ГЧП (об оказании услуг, о доверительном управлении, *имущественного найма/аренды, простого товарищества и концессионный договор*), способы его реализации и безвозмездный возврат объекта государственному партнеру по результатам исполнения этих договоров [4, ст.17-19]. Анализ положений Закона № 179 в части реализации соглашений ГЧП подтверждает актуальность выдвигаемой автором проблемы несоответствия общепринятой их трактовки и существующих классификационных группировок применительно к системе науки и образования.

Важно отметить, что поскольку ГЧП рассматривается как специфическая форма инвестирования, то логично, что ей соответствует и особое экономическое содержание, а именно характер механизма исполнения, зависящий от доступа к финансированию социально значимого объекта. Одним из таких механизмов финансирования в сфере науки является венчурное финансирование научно-исследовательских проектов.

Для реализации новой парадигмы развития Министерство экономики и инфраструктуры РМ представило на утверждение Парламенту РМ проект Закона о фондах рискованного капитала – «О финансировании венчурной (рисковой) деятельности», разработанного в соответствии с Регламентом ЕС №345/2013, утвержденного Европейским Парламентом и Европейским Советом от 17 апреля 2013 «О европейских фондах рискованного капитала». Его целью является регламентирование механизма привлечения финансовых ресурсов для формирования фондов инвесторов, направляемых на развитие инновационных проектов, к которым относятся и научно-исследовательские проекты. Положениями обозначенного проекта закона определена регулирующая роль государства, предназначение которого в: содействии привлечения инвестиций для реализации государственно значимых проектов; способствовании консолидации всех видов государственных ресурсов и бизнес-среды; регулировании эффективного распределения ресурсов в условиях их ограниченности.

В этом контексте уместно отметить, что отсутствие действенного законодательства РМ функционирования сегмента венчурного финансирования свидетельствует о том, что его развитию уделяется недостаточно внимания.

Очевидным является факт того, что результаты исполнения соглашений ГЧП находят свое отображение в финансовой отчетности, назначение которой заключается в представлении достоверной информации для принятия управленческих решений. Четкое исполнение требования достоверности финансовой информации при реализации инвестиционных проектов обусловлено таким фактором как оценка. Независимо от того в каком секторе экономики реализуются инвестиционные проекты, их оценка производится согласно концепции справедливой стоимости на базе ряда математических моделей, например: дисконтированных денежных потоков, дерева решений, Блэка-Шоулза-Мерттона, биномиальная или Монте-Карло. Однако, согласно Закону № 287 от 15.12.2017 года Республики Молдова «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности», регулиющему организацию бухгалтерского учета и порядок подготовки финансовой отчетности в Молдове бухгалтерский учет является строго директивной системой учета и отчетности [5]. Этот факт свидетельствует о существующих противоречиях между законодательной базой РМ в области бухгалтерского учета и практикой отражения экономического эффекта инвестиционного проекта. Данная проблема требует своего разрешения.

Третий аспект исследования базируется на доказательстве необходимости разработки унифицированного подхода бухгалтерского учета операций, связанных с исполнением соглашений ГЧП, предусматривающей варибельность методик в зависимости от

особенностей финансирования данного рода соглашений в сфере науки и образования. Очевидно, что для разработки механизма бухгалтерского учета отдельных объектов следует руководствоваться положениями соответствующих стандартов. В системе МСФО вопросы признания и оценки исполнения соглашений ГЧП можно адекватно решить, применяя положения IAS 20 «Учет государственных субсидий и раскрытие информации о государственной помощи», IFRS 9 «Финансовые инструменты», IFRS 11 «Совместная деятельность», IFRS 13 «Оценка справедливой стоимости», IFRIC 12 «Концессионные договоры оказания услуг», – стандартами, в основу которых положена концепция достоверности [6]. В связи с этим следует обратить внимание, на тот факт, что в системе бухгалтерского учета и финансовой отчетности РМ на базе НСБУ отсутствуют необходимые условия для решения этого вопроса по причине игнорирования основных тенденций современной методологии бухгалтерского учета: оценке по справедливой стоимости и концепции достоверности.

Список используемой литературы:

1. Национальная стратегия развития «Молдова – 2020»: 7 решений для экономического роста и сокращения уровня бедности. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.particip.gov.md/files/strategia>
2. Государственно-частное партнерство в образовании: сущность, тенденции, социальная ответственность (2013)/Коллективная монография под ред. В. Тимирясова. Казань: Изд-во «Познание» Института экономики, управления и права – 232 с. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.researchgate.net/publication/282857696>
3. Голочалова, Ирина. Методологические аспекты бухгалтерского учета исполнения договоров государственно-частного партнерства в контексте инновационного вектора экономики/Вестник Житомирского государственного технологического университета. Серия: Экономические науки, № 2 (76) – Житомир, 2019, стр. 3-11, [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.pbo.ztu.edu.ua/issue/view/10084>
DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2019-1\(42\)-3-11](https://doi.org/10.26642/pbo-2019-1(42)-3-11)
4. Закон №. 179 от 10.07.2008 г. Республики Молдова „О частно-государственном партнерстве”. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=335931&land=2>
5. Закон № 287 от 15.12.2017 года Республики Молдова О бухгалтерском учете и финансовой отчетности с последними дополнениями и изменениями. Режим доступа: <http://www.lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=37360>
6. Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО) [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.mf.gov.md/ru/lex/contabilitate-%C8%99i-audit>

Муравський В.В.

доктор економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «ЕБМ ІСКРА 554 (555)» ДЛЯ ЦІЛЕЙ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ В СРСР

Науково-технічні розробки в СРСР були в авангарді світової наукової думки. Відносно успішними були й радянські виробники комп'ютерної техніки. Значного розвитку набули спеціалізовані електронно-обчислювальні машини, призначені для автоматизації обліково-

аналітичних робіт. Обліковий акцент в розвитку комп'ютерної техніки є свідченням злободенності проблем автоматизації бухгалтерського обліку. Трудомісткість та специфічність обліково-аналітичних обчислювальних робіт призвела до створення комплексу «Електронних бухгалтерських машин» (надалі – ЕБМ).

Вінцем еволюції ЕБМ були ЕОМ «Іскра 554» (пізніше «Іскра 555»), спроектована та запущена у масове виробництво у 1979 р. Принциповою відмінністю ЕБМ Іскра 554 (555) від інших ЕОМ було використання спеціалізованого інтерфейсу та мови програмування «ММБ – Мова машин бухгалтерських» (мовою оригіналу «ЯМБ – Язык машин бухгалтерских»). Усе програмне забезпечення базувалося на кирилиці як способі комунікацій з бухгалтерами, що забезпечувало уніфікацію використання ЕБМ Іскра 554 (555). «Максимальне наближення символіки вхідної мови до мови користувачів бухгалтерських машин, простота конструктивної будови програм не потребують для розробки програмного забезпечення спеціалістів високої кваліфікації у галузі програмування [1, с.4]. Облікові фахівці могли використовувати спеціалізовані ЕОМ без попередньої тривалої підготовки. Таким чином, популяризація ЕБМ Іскра 554 (555) була ефективним засобом імплементації програмного і технічного забезпечення в практичну діяльність значної кількості суб'єктів господарювання.

Оскільки ЕБМ Іскра 554 виготовлялася в чотирьох конструктивних варіантах (ЕБМ Іскра 555 аж у сімнадцяти варіантах) з різним набором периферійних та комунікаційних пристроїв, її вартість та фізичні розміри значно відрізнялися. Відповідно, спеціалізовані бухгалтерські машини були доступні для широкого кола користувачів незалежно від розмірів чи сфери діяльності. Популяризації ЕБМ Іскра 554 (555) набула також завдяки сумісності зі значною кількістю технічного забезпечення, що вже використовувалося на радянських підприємствах, такого як: фактурні машини, пристрої введення-виведення інформації на перфострічки чи перфокарти, магнітні накопичувачі інформації, алфавітно-цифрові друкарські пристрої тощо. Як наслідок, суб'єкти господарювання могли поєднувати використання нового технічного забезпечення із уже наявними пристроями без необхідності переходити на нову технологічну платформу.

Значним кроком у науково-технічному розвитку була можливість об'єднання декількох ЕБМ Іскра 554 (555) або інших ЕОМ в мережі. Зокрема, реалізувалася інформаційна інтеграція з усіма «ЕС ЕОМ» (мовою оригіналу «ЕС ЭВМ (Единая система электронных вычислительных машин)»), які виготовлялися у СРСР та в країнах Ради економічної взаємодопомоги. У бухгалтерів при використанні мережі ЕОМ була можливість дистанційного виконання облікових функцій та передачі облікової інформації для подальшої обробки. Передача облікова інформація через комунікаційні канали (в тому числі через телефонні лінії) була частиною інформаційного процесу на управлінських ЕОМ, на яких відбувалося підготовка управлінських рішень та прогнозування результату їх реалізації. Вперше через комунікаційні лінії передавалася не лише підсумкова облікова інформація у формі машинограм чи табуляграм, а частково оброблені дані, що забезпечувало оперативність управління. Тобто, ще до завершення звітного періоду, в кінці якого формувалася звітна облікова інформація, керівництво могло одержувати проміжні дані. Завдяки оперативності автоматизованої обробки облікової інформації уможлилювалася автоматизація оперативного аналізу, контролю та управління на радянських підприємствах, що потребує подальшої систематизації диверсифікованих сфер застосування ЕБМ Іскра 554 (555).

Список використаних джерел:

1. Электронная бухгалтерская машина «ИСКРА-554» / М. Б. Ярошевская, Ю. И. Беручка, Б. П. Бутрин, М. Г. Гофеншефер. М. : Финансы и статистика, 1981. 184 с.

Семанюк В.З.

доктор економічних наук, доцент

Папінко А.І.

аспірант

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОБЛІК І АУДИТ ВИТРАТ В ІТ-КОМПАНІЯХ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Становлення інформаційного суспільства супроводжується стрімким розвитком інформаційних технологій, техніки, різноманітних девайсів та їх програмного забезпечення, що приводить до панування на ринку ІТ-компаній в усьому світі. Діяльність таких компаній має певні особливості у порівнянні з традиційними індустріальними корпораціями, проте перед ними також постають питання максимізації прибутку, ефективності бізнес-процесів, оптимізації витрат та фіскального навантаження, дотримання принципів господарювання та мінімізації різного роду ризиків.

Український ринок ІТ-технологій розвивається в унісон зі світовим, ставлячи вимоги до економістів щодо ефективності управлінських та облікових процесів з врахуванням галузевих особливостей компаній, які створюють програмні продукти, надають послуги з обслуговування та модернізації програмного забезпечення, послуги зі створення та обслуговування інтернет сайтів, обробки та розміщення інформації на веб-вузлах, розробка різноманітних додатків та за стосунків, створення графічного, текстового, візуального контенту.

Господарська діяльність ІТ-компаній може мати різні форми та особливу методологічну основу бізнесу (як аутсорсинг, продукт, стартап тощо). Сам термін «виробництво програмного забезпечення» - як основний вид діяльності ІТ-компаній – сприймається економістами-обліковцями неоднозначно, що зумовлює актуальність поглибленого вивчення бізнес-процесів ІТ-компаній та удосконалення їх обліку з точки зору управлінської оптимізації. Особливості витрат та управління ними не підлягають класичним методикам, вартість розробки програмного продукту не залежить від обсягу його продаж. Більше того, такий продукт здебільшого індивідуалізований і не підлягає масовому виробництву та й виробничого процесу, як класичного, не існує, а незавершене виробництво немає жодної комерційної цінності. На вартість програмних продуктів впливають інтелектуальний потенціал розробників та вартість їх праці, рівень технологічного обладнання та якість управління, інвестиційні витрати, витрати на дослідження, підвищення кваліфікації тощо. Зазначені особливості бізнесу зумовлюють складнощі у веденні обліку та виникнення дискусійних моментів. Наприклад передача прав на володіння результатами інтелектуальної діяльності ІТ-розробників може бути оформлена як надання послуг, що вимагає сплати ПДВ, або ж як роялті від передачі прав на інтелектуальну власність, що не обкладається податком на додану вартість. Аналогічно роялті на передачу прав на результати інтелектуальної діяльності програмістів можуть бути банально замінені статтею виплати заробітної плати, яка в свою чергу також підлягає нарахуванню відрахувань у соціальні фонди та військового збору, що разом збільшує непродуктивні витрати. Багато неточностей та хибних даних, що є підставою для невиправданих фінансових втрат, зустрічається в проведенні витрат на розробку програм та додатків, баз даних, веб-сторінок різної , а некоректний облік активів (особливо нематеріальних) призводить до надмірного оподаткування компаній, в тому числі й підприємств ІТ-галузі [3].

Поряд з цим ІТ-компанії мають складну структуру та різноманітність господарських процесів, використовують особливе обладнання, нематеріальні активи, людські ресурси, які мають особливі характеристики і не лише кількісні. Від вдалого використання усіх ресурсів,

ефективної праці та взаємодії усіх працівників та підрозділів компанії залежить її успіх та прибутковість. Кожен підрозділ компанії має специфічні цілі, кожен проект виконується окремою командою виконавців, що приводить до складної системи комунікацій та проблем у взаємодії. Натомість ефективна співпраця, вдалий інформаційний обмін та розуміння власного внеску в успіх компанії призводять до синергетичного ефекту та результативності.

З метою успішної взаємодії усіх учасників діяльності та зростання її ефективності і прибутковості існує потреба у виділенні та обґрунтуванні бізнес-процесів та створенні методики їх управлінського обліку.

Бізнес-процес – це сукупність послідовних, цілеспрямованих і регламентованих видів діяльності, у якій за допомогою управлінського впливу і ресурсів входи процесу перетворюються у виходи – результати процесу, що представляють цінність для споживачів, а процесний підхід – це управління компанією на основі бізнес-процесів, які описані, регламентовані, знаходяться на постійному контролі і піддаються коригуванню у разі виявлення помилок виконання або відхилень від результатів [1]. Першочерговими завданнями в цьому процесі є: визначення специфіки бізнесу і підготовка набору рішень щодо оптимізації бізнес-процесів; залучення необхідних ресурсів для реалізації проекту; детальна діагностика діяльності клієнта з метою виявлення особливостей і вузьких місць в процесах; підготовка до моделювання бізнес-процесів (ідентифікація бізнес-процесів компанії з урахуванням її специфіки та цілей діяльності, навчання керівництва і співробітників компанії); моделювання існуючих бізнес-процесів компанії (модель бізнес-процесів «Як є»); розробка удосконалень в бізнес-процесах компанії; оптимізація взаємодії між організаційними елементами і використання спільних ресурсів; оптимізація робіт і операцій в рамках процесів (підвищення якості та ефективності, зниження витрат часу і ресурсів); установка точок контролю діяльності; організаційні зміни в компанії (зміна організаційної структури, інформаційних потоків, впровадження нових методик та інструментів управління і т.п.); технічні та технологічні зміни (розробка концепцій впровадження нових систем і технологій); моделювання майбутніх бізнес-процесів компанії (модель бізнес-процесів «Як повинно бути»); формалізація і регламентація діяльності компанії (розробка системи документів, що регламентують діяльність компанії і її бізнес-процеси); впровадження змін в діяльності компанії (розробка плану переходу на нові процеси, навчання персоналу, управління організаційними і технологічними змінами, управління ризиками); створення, впровадження і підтримка системи управління бізнес-процесами компанії (створення механізму управління і контролю виконання бізнес-процесів, розробка і впровадження відповідних організаційних змін, документації, технологій і інструментів управління); аудит системи управління бізнес-процесами (перевірка ефекту від реалізації змін і ефективності роботи нової системи управління) [2].

Виділення та оптимізація бізнес-процесів в ІТ-компаніях дозволить спрямувати всіх співробітників на виконання поставлених цілей, дасть чітке їх розуміння та бачення власного вкладу у результат. Синергетичний ефект від налагодженої роботи призведе до зменшення витрат, використання спільних ресурсів, зростання якості робіт та послуг та керованості бізнесу.

Реалізація ефективної системи управлінського обліку бізнес-процесів в ІТ-компаніях з врахуванням усіх особливостей діяльності дозволить вираховувати ефективність всіх проектів, оптимізувати витрати, розробляти бюджети з врахування впливу витрат на якість ІТ-продукту чи послуги, прогнозувати діяльність за послугами та продуктами, формувати інформацію в режимі реального для прийняття релевантних управлінських рішень.

Облікова система перетворює вхідну інформацію, методами обробки та створення інформації, в інформаційний ресурс, який у використанні стає знанням, що впливає на ефективність бізнесу. Завданнями менеджменту є організація високоефективної роботи підприємства, що відбувається через механізм прийняття рішень як початкового етапу

впровадження певних заходів. Від достатності та якості інформації, отримуваної системою менеджменту залежить ефективність управлінських рішень зокрема та ефективність роботи компанії в цілому. З цією метою облікова система повинна створювати інформацію про два види ресурсів: зовнішні та внутрішні. Основними складовими в побудові системи обліку для створення та управління IT-ресурсами підприємства є: передова методологія організації управління процесами експлуатації інформаційних технологій (ISO 900x, ITIL); програмні засоби, що дозволяють автоматизувати процеси управління (Tivoli, WebSphere, DB2 й ін.); передові методології створення інформації та її використання [4].

Ефективна організація створення інформації в системі обліку дозволить знизити витрати на інформаційні ресурси підприємства на всіх етапах їхнього життєвого циклу, сформулювати системи раннього оповіщення про кризові ситуації. З цією метою також потрібно забезпечити надання інформації на запити користувачів у чіткій та простій для сприйняття семантичній формі, враховуючи зростання обсягів інформації, скорочення термінів на її створення, ріст фактів господарської діяльності та зовнішніх факторів впливу на підприємство. Необхідно враховувати також можливості досягнення взаєморозуміння між обліковою системою як постачальника інформації, та системою менеджменту – основного її споживача. Рівень сприйняття інформації визначається ефективністю прийняття рішень та можливістю облікової системи створювати інформаційні ресурси на вимогу (запити) користувачів, більше того, надавати інформацію не лише ту, яку хочуть бачити менеджери, а ту, якою вони можуть ефективно скористатися і яка стане їм в нагоді. Таким чином облікова система, через цілеспрямоване формування і створення інформаційних ресурсів, виконуватиме ще й консалтингову функцію у специфічному її вигляді [4].

Управлінський облік витрат дозволить виявити динаміку витрат та активів підприємства; знайти ефективні методи досягнення продуктивності; знизити фінансові ризики та втрати; запропонувати можливості виявлення резервів та використати потенціал для ефективного використання активів; обрати альтернативні схеми створення та продажу результатів інтелектуальної діяльності, надання послуг тощо.

Управлінський облік витрат дозволить формувати в режимі реального часу системи бюджетування, управлінської звітності, надасть можливість ефективного управління результативністю і конкурентоздатністю, а також розробки стратегічного плану розвитку бізнесу. Для створення системи управління рентабельністю (результативністю) потрібна інформація про «слабкі місця» діяльності та розуміння якісного і кількісного вияву собівартості, резервів росту рентабельності та результативності.

Управлінський облік витрат в IT-бізнесі дасть керівникам розуміння основних центрів виникнення витрат, можливостей їх оптимізації, розуміння і визначення структури собівартості і рентабельності послуг, ринків і клієнтів; підвищення ефективності бізнес-процесів; модернізації діяльності та досягнення високого рівня конкурентоздатності.

Поєднуючи практичний досвід і знання, професіонали KPMG допомагають клієнтам створити систему та модель управління витратами, а також підвищити ефективність процесу управління витратами.

Перспективи подальших досліджень щодо розвитку методології управлінського обліку витрат IT-компаній полягають у виявленні відповідності методології обліку витрат стратегії розвитку бізнесу; розробки новітніх методик обліку витрат, зміни методології та створення детального плану трансформації; розробка цільової моделі алокації витрат і вартісної моделі, а також впровадження необхідних IT-рішень.

Список використаних джерел:

1. Костіна О.М. Діагностика та управління бізнес-процесами в контексті антикризового управління підприємством. *Економіка і суспільство*. Випуск 10. 2017. С. 287-297. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/51.pdf
2. Оптимізація бізнес-процесів : електронний ресурс. URL: <https://www.ebskiev.com>

3. Бухгалтерія для ІТ компаній : електронний ресурс. URL: <https://zkg.ua/buhhalterski-posluhy/>
4. Семанюк В. З. Інформаційні ресурси як інструмент підвищення ефективності бізнесу. *Інноваційна економіка Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. №10. 2012. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/23881/1/86_304%20%281%29.pdf

Лучко М.Р.

доктор економічних наук, професор

Дармограй І.В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах глобалізації економіки підвищення пріоритетності нематеріальних активів, особливо інтелектуального капіталу, інноваційної праці, є головним чинником економічного зростання, створення конкурентних переваг. Ця реальність потребує нових підходів до формування повної та достовірної інформації для управління нематеріальними активами як об'єктами бухгалтерського обліку, економічного аналізу та контролю. Водночас питання, що стосуються розкриття інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності підприємств не знайшли відповідного висвітлення в економічній літературі.

У системі Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ), нематеріальний актив трактується як немонетарний актив, який не має фізичної субстанції та може бути ідентифікований [1]. Незважаючи на те, що нематеріальні активи, хоч і не мають фізичної субстанції, вони є цінними ресурсами для будь-якого підприємства, у зв'язку з чим, інформація про нематеріальні активи, яка подається у фінансовій звітності, має важливе значення для її користувачів. При цьому, ступінь розкриття інформації у фінансовій звітності, в тому числі про нематеріальні активи, вітчизняних суб'єктів господарювання в значній мірі визначається правовими вимогами щодо складання фінансової звітності.

Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається КМУ, складають фінансову звітність за МСФЗ. Всі інші підприємства самостійно визначають доцільність застосування МСФЗ для складання фінансової звітності. Мікропідприємства, малі підприємства, непідприємницькі товариства і представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, крім тих, що зобов'язані складати фінансову звітність за МСФЗ, підприємства, які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат відповідно до податкового законодавства, складають скорочену за показниками фінансову звітність у складі балансу та звіту про фінансові результати, форма і порядок складання яких визначаються НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [2].

Отже, враховуючи наведені вище норми Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», можемо виділити три групи суб'єктів господарювання в залежності від застосування ними різних підходів до складання фінансової звітності.

Підприємства, що складають фінансову звітність за МСФЗ, при розкритті інформації про нематеріальні активи мають враховувати вимоги таких стандартів: МСБО 1 «Подання

фінансових звітів», МСБО 38 «Нематеріальні активи», МСБО 36 «Зменшення корисності активів», або МСФЗ для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП).

Розкриття інформації про нематеріальні активи суб'єктами господарювання, що складають звітність за Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, має здійснюватися відповідно до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3], НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [4], або НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [5].

Аналіз форм фінансової звітності, передбачених НП(С)БО 1 [3] показав, що інформація про нематеріальні активи подається у звіті про фінансовий стан (форми №1 та №1-к), в якому в активах передбачено статті: «Нематеріальні активи», «первісна вартість», «накопичена амортизація». Крім цього, детальна інформація про нематеріальні активи подається у примітках до річної фінансової звітності згідно вимог НП(С)БО 8[4].

Водночас, у формах фінансової звітності, яка визначена НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [5], інформація про нематеріальні активи подається лише в звіті «Баланс» (форма № 1-м.). У звіті «Баланс» за формою № 1-мс, що складається мікропідприємствами, інформація про нематеріальні активи окремо не подається; їх вартість включається до статті «Основні засоби». Таким чином, зовнішні користувачі спрощеної фінансової звітності або взагалі не мають інформації про нематеріальні активи підприємства, або мають її недостатньо. Зауважимо, що це суперечить, як вимогам МСФЗ для малих та середніх підприємств [6], так і світовій практиці.

На нашу думку, одним із напрямів удосконалення форм спрощеної фінансової звітності, що складають вітчизняні суб'єкти господарювання, є повніше розкриття інформації про нематеріальні активи. Цього можна досягнути шляхом подання інформації про нематеріальні активи у звіті «Баланс» (форма № 1-мс), який складають мікропідприємства, окремою статтею «Нематеріальні активи», а не в складі статті «Основні засоби», а також доповнити комплект спрощеної фінансової звітності примітками, до яких також включити примітку, яка б розкривала інформацію про нематеріальні активи малих підприємств.

Список використаних джерел:

1. МСБО 38 «Нематеріальні активи». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-38_ukr_2016.pdf (дата звернення 25.10.2019).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 25.10.2019).
3. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ М-ва фінансів України від 7.02.2013 №73 (в редакції від 23.07.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 25.10.2019).
4. НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи»: Наказ М-ва фінансів України від 18.10.1999 № 242 (в редакції від 29.10.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> (дата звернення 30.10.2019).
5. НП(С)БО 25 Наказ М-ва фінансів України від 25.02.2000 р №39 (в редакції від 25.10.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>.
6. Лучко М.Р. Питання консолідованої фінансової звітності в контексті реформування бухгалтерського обліку в Україні. Журнал «Фінанси України», №8. – 2006р.- с. 75-83.

Голінач Л. І.

кандидат економічних наук, старший викладач
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВИТРАТ НА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ

Можливість ведення стійкої й ефективної поточної діяльності суб'єкта господарювання, його здатність до саморозвитку та прогресу на перспективу здійснюють значний вплив на рівень економічної безпеки підприємства. Деструктивним чинником в процесі її формування є низька конкурентоспроможність, що виявляється через стабільну втрату суб'єктами вітчизняного бізнесу власної частки ринку, здатності протидіяти конкурентному тиску опонентів, зниження адаптаційних можливостей до змін на ринку та відставання від його вимог. Однією з основних причин появи названих недоліків є низька якість більшості товарів і послуг. Тому вважаємо, що створення механізму генерування інформації про фактичні та можливі витрати на якість продукції повинно стати прерогативою вітчизняних підприємств, що реалізується шляхом побудови системи обліку, адекватної поставленим вимогам.

Основні наукові дослідження формування та удосконалення обліку витрат на якість продукції проводилися такими вченими як Й. Фейгенбаум, Ф. Кросбі, Т. Накамура, Т. Тагуті, Дж Харрінгтон, М. Пушкар, М. Рахлін, Е. Скрипко, С. Демиденко та ін. Враховуючи значний науковий доробок на зазначену тематику, під впливом постійних змін у сфері економіко-соціальних відносин окремі питання обліку зазначених витрат вимагають додаткового розгляду.

Мета наукового дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних підходів обліку витрат на якість продукції, відповідних умовам сьогодення.

Для одержання ґрунтовних результатів наукової роботи сформульовано такі завдання: проаналізувати основні підходи до класифікації витрат на якість продукції, визначити порядок їх відображення в системі обліку, вказати переваги, недоліки та перспективи його організації на підприємстві, деталізувати практичну значущість використання інформації про витрати на якість в процесі ціноутворення та формування стратегії розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання.

Активні наукові дослідження, результатом яких є розробка численних підходів до класифікації та обліку витрат на якість, проводяться майже століття. Перша закінчена концепція обліку таких витрат належить Дж. Джурану, його монографію під назвою «Довідник з управління якістю» можна назвати відправним пунктом досліджень в області якості. Автор виділив дві групи витрат: на якість конструкції та на якість виробу, які в свою чергу ідентифікуються як необхідні та зайві. Згодом японськими економістами було запропоновано іншу концепцію, що передбачала їх поділ на корисні та втрати. Очевидно, що фундаментом такої класифікації були праці Дж. Джурана.

Особливу увагу слід надати дослідженням А.В. Фейгенбаумана, який теж був послідовником вчення Дж Джурана. Зокрема він усі витрати на якість згрупував у дві групи: витрати на контроль та витрати, що виникають через брак виробу[2;138]. В свою чергу, витрати на контроль включають в себе дві підгрупи витрат:

✓ на попередження випуску продукції незадовільної якості. До даної групи відносяться витрати на дослідження і розробки в області якості, на досягнення надійності у використанні й безпеки для життя і здоров'я споживачів продукції, проектно-конструкторські роботи та випробування; аналіз та вибір постачальників якісної сировини, організацію роботи та функціонування служби управління якістю, навчання персоналу з питань якості, проведення гуртків якості тощо.

✓ на оцінку якості продукції, під якими розуміють витрати на контроль й оцінку якості закупленої сировини та матеріалів, лабораторні вимірювання в області якості, контроль якості в ході виробництва, зберігання та збуту товарів, самоконтроль, внутрішній аудит якості, зовнішній аудит якості, атестацію та сертифікацію продукції, контроль якості в умовах експлуатації продукції тощо.

Витрати, зумовлені браком виробу, розглядаються в двох напрямках:

✓ витрати через внутрішній брак, складовими яких є витрати на визначення та ліквідацію причин виникнення браку, виправлення браку, дефектів, вартість відходів, що виникли через брак та дефекти, витрати, пов'язані з їх переробкою чи утилізацією, вартість невіправного браку тощо;

✓ витрати через зовнішній брак, до яких відносяться витрати на виправлення браку та дефектів продукції під час терміну дії гарантії, виправлення браку та дефектів продукції в післягарантійний період, вартість невіправного браку, повернення неякісної продукції чи її обмін, юридична відповідальність через незадовільну якість продукції, що виникла з вини виробника і ін.

Дана методика класифікації є найбільш поширеною у практичній діяльності суб'єктів господарювання через її універсальність, гнучкість та простоту у застосуванні. На нашу думку, зазначені витрати мають місце на всіх етапах ланцюжка створення цінності продукції, тому їх доцільно розглядати і з позиції формування цінності. Тоді вони поділятимуться на витрати, які беруть участь у формуванні цінності продукції та на ті, що не мають відношення до її створення. Витрати, зумовлені виправленням браку не беруть участь у додаванні цінності продукції, тому вони відносяться до непродуктивних витрат. Дискусійним є питання сутності витрат на оцінку. Зокрема, японські спеціалісти їх відносять до непродуктивних витрат. Проте вважаємо, що особливості господарської діяльності вітчизняних підприємств визначають доцільність віднесення таких витрат до першої групи, оскільки їх відсутність може стати причиною зниження цінності продукції чи збільшення її собівартості.

З метою підвищення оперативності та об'єктивності інформації, можливості визначення «вузьких місць» та ліквідації причин їх виникнення рекомендуємо облік витрат на якість продукції організувати за центрами витрат та сферами відповідальності. За кожним визначеним центром закріплюватиметься відповідальний за збір та узагальнення таких витрат у звіті про витрати на якість, який варто поділити на два блоки. В першому рекомендуємо відображати витрати на контроль якості, в другому – витрати, що виникли через брак. Такий звіт дасть можливість співвіднести продуктивні та непродуктивні витрати, визначити частку витрат на якість серед загальних витрат підприємства, визначити ефективність процесу управління якістю. Також даний звіт варто взяти за основу при використанні методу калькулювання для безперервного удосконалення (kaizen costing), оскільки він надає вартісну оцінку непродуктивних витрат, які потребують постійного зниження. Також зазначена методика класифікації витрат на якість може використовуватися за умов калькулювання витрат за стадіями життєвого циклу продукції. Це дасть змогу відслідкувати та знизити витрати, необхідність в яких на певному етапі просування продукції відпала, що знизить собівартість продукту та забезпечить життєздатність підприємства ще протягом тривалого періоду.

Міжнародні стандарти ІСО серії 9000 визначають кардинально протилежний підхід до обліку та калькулювання витрат на якість, зокрема – процесний. Сутність його полягає у виділенні в роботі підприємства бізнес-процесів, що поділяються на дві групи: основні (процес розробки продукції, роботи з покупцями, виконання замовлень, обслуговування споживачів) та допоміжні (управління фінансами, персоналом, інформацією і ін.). У складі допоміжних за необхідності виділяють бізнес-процеси розвитку, що передбачають дослідження удосконалення роботи поточних процесів, розширення бази матеріально-технічного постачання, розширення зовнішніх зв'язків, стратегічного планування тощо.

Кожен бізнес-процес поділяється на центри витрат і сфери відповідальності, що формуються на базі конкретних підрозділів підприємства. До їх компетенції відноситься оцінка витрат та складання звіту про результати діяльності процесу. У зазначеному звіті узагальнюються витрати конкретного процесу за двома напрямками: витрати відповідності та невідповідності, які є за своєю сутністю витратами на якість процесу.

Даний підхід до поділу витрат на якість ототожнює поняття «якість продукції» та «якість процесу» керуючись припущенням, що підприємство випускатиме якісну продукцію за мінімальних витрат у випадку успішного та безперебійного функціонування усіх його бізнес-процесів. Інформація про витрати відповідності та невідповідності бізнес-процесів надає можливість здійснювати оцінку непродуктивних витрат, оперативно визначати місця їх виникнення та розробляти заходи щодо їх зниження та ліквідації. Зазначена інформація є й джерелом виявлення числа бізнес-процесів, що не додають вартості ні продукції ні самому підприємству, а тому є зайвими.

Отже, у світовій практиці виділяють дві, на наш погляд, найбільш ґрунтовні методики обліку витрат на якість, які характеризуються суттєвими відмінностями, проте мають спільне завдання, що полягає у плануванні, оцінці витрат на якість, та регулюванні їх величини, що використовується при проведенні політики бережливого виробництва і політики постійного удосконалення – систематичного та безперервного підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та конкурентоспроможності на довготривалу перспективу. Як висновок слід зазначити, що обидві методики можуть бути використані в практичній діяльності вітчизняних підприємств. Для суб'єктів господарювання, що працюють за бізнес-процесами, економічно виправданим є використання другого підходу. Проте для підприємств із функціональною організаційною структурою ідеальним є перший варіант обліку витрат на якість.

Список використаних джерел:

1. Серія стандартів ISO 9000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.iso.staratel.com/ISO9000/index.html>
2. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции /А. Фейгенбаум. – М.: Экономика, 1986. –476 с.
3. Харрингтон Дж. Управление качеством в американских корпорациях: сокр. пер. с англ. М. Экономика, 1990. -271с.

Голінач Л.І.

кандидат економічних наук, старший викладач

Данилюк С. В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЮРИДИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Актуальність теми полягає в тому, що останнім часом зросла кількість правопорушень з питань інтелектуальної власності. Тому, виникає необхідність в правильності оформлення прав інтелектуальної власності та ознайомленні із законами України про захист об'єктів інтелектуальної власності. Для вирішення даної проблеми в сфері інтелектуальної власності працювало багато українських та іноземних науковців, таких як: М. Гордон, О. Дзера, В. Жуков, О. Кохановська, Н. Кузнецов тощо. Це пояснює актуальність обраної нами теми та її розгляд.

Мета даної статті полягає в тому, щоб дослідити юридичну сторону інтелектуальної власності. Згідно з частиною 2 статті 54 Конституції, громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової творчості, захист інтелектуальної власності, їх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Отже, інтелектуальна власність (англ. *Intellectual property*) — це результат інтелектуальної, творчої діяльності однієї людини (автора, виконавця, винахідника тощо) або кількох осіб [1]. Суб'єкти права інтелектуальної власності – це творці об'єкта права інтелектуальної власності та інші особи, яким належать особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності [4]. Серед суб'єктів права інтелектуальної власності особливе місце належить творцям: автору, виконавцю, винахіднику, раціоналізатору. Саме від творців це право може передаватися юридичній особі. Якщо охоронний документ на об'єкт права інтелектуальної власності втратив юридичну силу, то цим об'єктом може скористатися будь-яка фізична чи юридична особа, тобто він стає суспільним надбанням.

Види об'єктів інтелектуальної власності поділяються на такі групи:

1) об'єкти авторського права: літературний твір, музичний твір, твір зображувального мистецтва, твір декоративно-прикладного мистецтва, твір архітектури, твір картографії тощо.

2) об'єкти суміжних прав: виконання твору, фонограма, відеограма, передача організації мовлення.

3) об'єкти права промислової власності:

а) результати винахідницької та раціоналізаторської роботи: винахід, корисна модель, промисловий зразок, раціоналізаторська пропозиція, топографія інтегральної мікросхеми.

б) засоби індивідуалізації товарів та учасників господарського обігу: доменне ім'я, знак для товарів та послуг, зазначення походження товару, комерційне найменування, промисловий зразок.

4) Особливі об'єкти інтелектуальної власності: наукове відкриття, сорт рослин, порода тварин, комерційна таємниця.

5) Фольклор та традиційні знання.

Перелік об'єктів права інтелектуальної власності не є вичерпним. З розвитком людської цивілізації будуть з'являтися все нові й нові об'єкти права інтелектуальної власності, насамперед у галузі інформаційних технологій, генної інженерії тощо.

Оскільки, об'єктів є велика кількість, то і для зловживань можуть бути різні варіанти. До порушення права інтелектуальної власності відносяться: піратство, плагиат, несумлінна реєстрація, недобросовісна конкуренція, підроблення та зміна інформації, розмиття торговельної марки.

Задля того, щоб дані правопорушення не були задіяні проти автора, необхідно правильно оформити права на інтелектуальну власність. Державна реєстрація авторського права в Україні здійснюється відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. № 3792-12 та постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756 «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір».

Науково-технічні досягнення можуть бути визнані об'єктами промислової власності лише після їх кваліфікації як таких відповідним державним органом, державної реєстрації і видачі охоронного документа. Державна кваліфікація здійснюється Державним підприємством «Український інститут промислової власності», що входить до складу Державної служби інтелектуальної власності, на підставі проведення спеціальних експертиз — формальної і

кваліфікаційної. Зазначені експертизи здійснюються відповідно до патентних законів і відомчих нормативних актів.

Для оформлення прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки необхідно подати відповідним чином оформлену заявку в Державну службу інтелектуальної власності. Для цього заявка направляється на адресу Державного підприємства «Український інститут промислової власності», підлеглого Установі, де проходить експертизу. Одночасно з публікацією відомостей про видачу патенту Установа здійснює державну реєстрацію патенту, для чого вносить до реєстру відповідні дані. Видача патенту здійснюється Установою в місячний термін після реєстрації патенту. Право на подання заявки, насамперед, має автор. У встановлених законом випадках це право має роботодавець.

Наступним етапом розгляду заявки може стати проведення кваліфікаційної експертизи заявки. Проте Закон надає заявнику право просити видати йому деклараційний патент на винахід. При відповідності заявки вимогам Закону та наявності документа про сплату збору за подання заявки, Установа проводить експертизу на локальну новизну. Локальною новизною визнається така, що встановлюється за виданими в Україні патентами на винаходи і поданими до Установи заявками про видачу патентів.

Терміни дії патенту відраховується від дати подання заявки до Установи. Якщо заявка спочатку була подана в одній із країн Паризького Союзу, а потім в Україні, то дія патенту відраховується від дати раніше поданої заявки, яка називається конвенційним пріоритетом.

Отже, задля того, щоб не стати жертвою шахрайства та зловживань у сфері інтелектуальної власності необхідно: правильно оформити права на об'єкт інтелектуальної власності, а також ознайомитися із законами України, які надають інформацію стосовно захисту об'єкта.

Список використаних джерел:

4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>
5. Паризька конвенція з охорони промислової власності від 20.03.1883 р. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_123
6. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/981_018
7. Цивільний кодекс України/ Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 40. – 356с.

Голяш І.Д.

кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет
м.Тернопіль, Україна

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗВІТУ ПРО УПРАВЛІННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ОБЛІКОВІЙ ПРАКТИЦІ

Еволюція вітчизняної системи бухгалтерського обліку і звітності у даний період часу характеризується масштабною трансформацією, яка пов'язана із необхідністю гармонізації законодавства України і Європейського Союзу.

На виконання зобов'язань Угоди про асоціацію з ЄС, в Україні було прийнято Закон «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], яким передбачено виконання засадничих положень директив ЄС щодо вдосконалення порядку застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності та

схвалено плани імплементації директив Європейського Парламенту та Ради ЄС у сфері бухгалтерського обліку та звітності.

Зокрема, вітчизняна система обліку і звітності зазнала суттєвих трансформаційних змін внаслідок імплементації Директиви № 2013/34/ЄС «Щодо річної фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності та пов'язаних із ними звітів окремих типів підприємств» [2].

У Директиві 2013/34/ЄС зосереджується увага на таких питаннях:

- Сфера застосування, визначення і категорії підприємств та груп;
- Загальні положення та принципи;
- Баланс та звіт про прибутки та збитки;
- Примітки до фінансової звітності;
- Управлінський звіт;
- Консолідована фінансова звітність та звіти;
- Оприлюднення;
- Аудиторська перевірка;
- Положення щодо звільнення від зобов'язань та обмеження, пов'язані зі звільненням від зобов'язань;
- Звіт про виплати уряду.

Директива 2013/34/ЄС вплинула на нівелювання відмінностей порядку формування фінансової звітності суб'єктів господарювання в Україні і країнах Європейського Союзу та запровадила в українській практиці нову форму звітності – Звіт про управління [3].

Звіт про управління – документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності.

Інформація, що подається у Звіті про управління, не обмежується фінансовими аспектами виробничо-господарської діяльності підприємства, а включає також аналіз екологічних та соціальних аспектів, необхідних для розуміння розвитку, результатів діяльності та стану підприємства [4].

Звіт про управління зобов'язані подавати разом із фінансовою та консолідованою фінансовою звітністю лише великі підприємства, зокрема суб'єкти, що становлять суспільний інтерес, а середні підприємства мають право подавати його у скороченому вигляді (без нефінансової інформації).

У Звіті про управління інформація групується по розділах (див. рис.1).

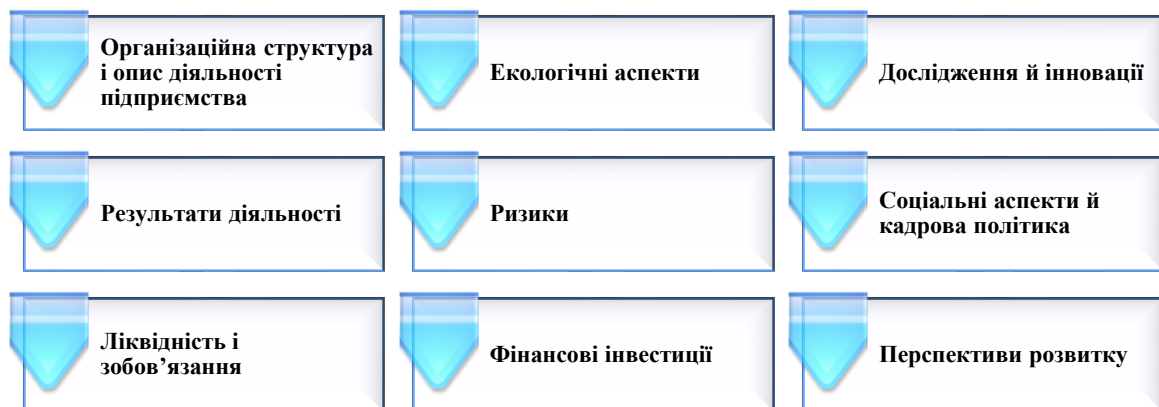

Рис. 1. Структура Звіту про управління

За нашими спостереженнями, впровадження Звіту про управління викликало невдоволеність керівників великих та середніх підприємств та показало їх неготовність розкривати інформацію за межами традиційної фінансової звітності.

Як свідчить практика, управлінський персонал не розуміє важливості якісної підготовки та напрямів використання Звіту про управління. Цей звіт ними вважається зайвою формальністю, підготовка якої вимагає надмірних затрат часу та зусиль. Окрім того, вони недостатньо орієнтуються у ряді організаційно-методичних питань, які стосуються конкретизації форми Звіту про управління, рівня деталізації інформації у ньому, визначення суттєвості інформації, оптимального поєднання фінансових та нефінансових даних, використання інструментів візуалізації інформації, порядку оприлюднення Звіту про управління, впливу публікації даних на подальшу діяльність підприємства тощо. Попри це, у майбутньому буде потреба впроваджувати й інші форми інтегрованої та нефінансової звітності, які зараз використовуються у зарубіжній практиці, оскільки інформаційні потреби всіх зацікавлених осіб одним звітом не задовольняються. Однак, на даний час для вітчизняних підприємств вирішення таких завдань є досить складним.

Незважаючи на складність, недостатню зацікавленість вітчизняних підприємств у підготовці якісного Звіту про управління та нерозуміння його важливості, наразі немає органу, який би надавав підприємствам інформаційно-консультативну підтримку щодо підготовки такої звітності, аналізував би дані звітів, робив би висновки щодо внеску підприємств в досягнення глобальних Цілей сталого розвитку, а також підтримував би прагнення підприємств впроваджувати інновації, залучати інвестиції, сприяти вирішенню проблем економічного, соціального та екологічного характеру, боротися з корупцією та хабарництвом.

Вважаємо, що розглянуті проблеми, які стосуються впровадження Звіту про управління, потребують уваги з боку Міністерства фінансів та вимагають першочергового вирішення з огляду на особливу цінність інтегрованої звітності та можливість її впливу на забезпечення сталого (життєздатного) розвитку не тільки для нинішнього, а й для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо досконалення деяких положень» від 05.10.2017 р. №2164-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>.
2. Directive 2013/34/EU of the European parliament and the council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.oroc.pt/fotos/editor2/diretivacont.pdf>.
3. Розпорядження «Про схвалення розроблених Міністерством фінансів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері бухгалтерського обліку та аудиту» Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. N 345-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/345-2015-%D1%80>.
4. Гура Н. Імплементація Директиви 2013/34/ЄС в Україні з урахуванням міжнародного досвіду / Гура Н.О. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2015. - № 10(175) – С. 6-10.

Литвин З.Б.

кандидат економічних наук, доцент

Пермякова Л.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

В умовах трансформації економічної системи України актуальним напрямком наукових досліджень є розробка теоретичних аспектів фінансового механізму функціонування бюджетних установ, який є складовою господарського механізму держави. На сьогоднішній день успішне функціонування бюджетних установ має надзвичайно важливе значення, оскільки вони створюються державою для досягнення соціальних, культурних, освітніх, наукових і управлінських цілей стосовно охорони здоров'я громадян, розвитку фізичної культури і спорту, задоволення духовних та інших нематеріальних потреб громадян, захисту прав, законних інтересів громадян і організацій, розв'язання суперечок і конфліктів, надання юридичної допомоги, а також за іншими цілями, спрямованими на досягнення суспільних благ. Виконання поставлених завдань неможливе без побудови ефективного фінансового механізму.

Значну увагу питанню формування фінансового механізму діяльності суб'єктів господарювання приділяють наступні автори: О. Д. Василик, В. М. Опарін, В. М. Федосов, В. В. Бурковський, А. М. Поддєрьогін, М. С. Зякун, С. Я. Огородник, І. В. Форкун, та інші. Вище зазначені вчені займалися дослідженням елементів фінансового механізму суб'єктів господарювання в цілому, не визначаючи його специфіку для бюджетних установ. Тому розгляд теоретичних аспектів формування фінансового механізму функціонування бюджетних установ є своєчасним та актуальним.

Відповідно до Бюджетного кодексу України бюджетна установа – це орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок державного чи місцевих бюджетів. Серед загальних ознак, що притаманні бюджетним закладам можна зазначити наступні: правосуб'єктність (юридичні особи публічного права); форма власності (державна чи комунальна); форма бюджетного фінансування (кошторисне фінансування); характер діяльності (невиробничий); економічний результат діяльності (неприбутковий) [1].

Специфічними ознаками бюджетних установ є:

– правовий статус – юридична особа (бюджетний орган, бюджетна організація, бюджетна установа) або відокремлений підрозділ (структурна одиниця) бюджетної організації;

– правовий режим майна – головний розпорядник бюджетних коштів (бюджетний орган), розпорядник бюджетних коштів другого ступеня (бюджетна організація), розпорядник бюджетних коштів третього ступеня (бюджетна установа);

– форми реалізації права власності – користування (усі типи бюджетних закладів), розпорядження (бюджетний орган, бюджетна організація), володіння (бюджетний орган) .

Бюджетні організації – це організації, які створені органами місцевого самоврядування, діяльність яких повністю або частково фінансується за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів.

Сфера бюджетних установ є досить різноманітною за функціональними ознаками. Умовно їх можна поділити на три групи:

- установи, які виконують законодавчі функції, функції управління, охорони, контролю;
- установи соціально-культурного комплексу – установи освіти всіх рівнів, медичні заклади, дитячі виховні заклади, установи культури, бібліотеки, наукові організації та ін.;
- соціальні фонди та служби, а також інші бюджетні установи [2].

Бюджетні установи належать до одного з різновидів організацій некомерційного характеру, для яких одержання прибутку не є їх основною метою. Організації, заклади та установи, для яких одержання прибутку не є основною метою їх діяльності, належать до групи організацій, які не займаються підприємницькою діяльністю. Основою для них є діяльність з надання просвітницьких, культурних, наукових, освітніх та інших подібних послуг для суспільного споживання, послуг зі створення системи соціального самозабезпечення громадян та здійснення інших цілей, передбачених статутними документами.

Установи та організації, які утримуються за рахунок коштів бюджету, підлягають обов'язковій реєстрації в:

- ✓ органах податкової служби;
- ✓ Пенсійному фонді;
- ✓ органах Фонду соціального страхування;
- ✓ органах Державної служби зайнятості.

Комунальні підприємства надають комунальні послуги населенню та підприємствам, установам і організаціям.

До них належать:

а) підприємства з тепло-, газо-, водопостачання і водовідведення (секція Е за КВЕД), санітарної очистки міст (секція О за КВЕД), обслуговування ліфтів. Ці підприємства надають послуги безпосередньо населенню та іншим підприємствам і отримують оплату щомісячно згідно з тарифами та укладеними договорами; при розрахунках з населенням послуги з обслуговування ліфтів та з санітарної очистки міст сплачуються в складі квартирної плати, а інші з названих послуг оплачуються окремо;

б) підприємства з обслуговування житла (секція К за КВЕД), які надають послуги населенню з обслуговування житла, ремонту квартир та житлових будинків, збирання і перерахування деяких комунальних платежів відповідним комунальним підприємствам, а також надають послуги з надання нежитлових приміщень в оренду;

в) інші комунальні підприємства — зеленого господарства, зовнішнього благоустрою, міський електротранспорт, бюро технічної інвентаризації, готелі тощо, — які фінансуються з бюджету або отримують оплату від фізичних або юридичних осіб за конкретні послуги. Більшість комунальних підприємств є монополістами, тому вони сплачують в бюджет 30% суми перевищення розрахункової величини фонду оплати праці. Порядок внесення таких сум затверджується щороку постановою Кабінету Міністрів України.

На сьогоднішній день на функціонування бюджетних організацій негативний вплив мають різні фактори.

Вирішення зазначених проблем в значній мірі залежить від ефективності побудови та реалізації фінансового механізму бюджетних установ. Фінансовий механізм функціонування бюджетних закладів має свої відмінності, що обумовлені неприбутковою природою бюджетної сфери, особливостями джерел мобілізації та порядку розподілу грошових коштів.

Ефективне функціонування фінансового механізму бюджетної сфери повинно ґрунтуватися на наступних вимогах до взаємодії його елементів:

– цілеспрямованості кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому завдання;

– спрямування дії всіх елементів фінансового механізму на процес отримання передбаченого обсягу фінансових ресурсів з метою покриття витрат відповідної діяльності;

– зворотного зв'язку елементів фінансового механізму вертикального та горизонтального рівнів;

– своєчасності реагування складових фінансового механізму на зміни макро- та мікросередовища.

Основою ефективного функціонування бюджетної сфери є фінансове забезпечення. Бюджетні установи практично не мають власних доходів і свою діяльність здійснюють за рахунок коштів відповідних бюджетів. Отже, основною формою фінансового забезпечення бюджетних закладів є бюджетне фінансування, під яким прийнято розуміти безповоротний, безвідплатний відпуск коштів з державного та місцевого бюджетів на виконання загальнодержавних функцій, функцій місцевого самоврядування та забезпечення функціонування бюджетних установ та організацій.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. URL: www.rada.gov.ua. (дата звернення 25.05.2019).
2. Дем'янишин В. Бюджетне фінансування та його особливості в сучасних умовах . *Світ фінансів*. 2007. Випуск 2 (11). С. 34–48.
3. Дерій В. А. Економічний аналіз: теорія і практика. Проблеми і перспективи розвитку статистики, аудиту та економічного аналізу: моногр. В. А. Дерій, О.М. Загородна, З.Б.Литвин, В.М.Серединська, та ін.; за ред. д.е.н., проф. В. А. Дерія. Тернопіль: Крок, 2016. С.222 – 238.
4. Литвин З.Б., Синькович О.С. Організація фінансового аналізу діяльності бюджетної установи. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток України: загрози та виклики в умовах трансформаційних змін»*, м. Одеса, 2016. С.138-141.
5. Литвин З.Б., Синькович О.С. Особливості складання фінансової звітності бюджетних установ. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Наукові економічні дослідження: теорії та практики»*, м. Запоріжжя. 2016. С. 69-73.
6. Литвин З.Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління підприємством *Матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку»* м. Чернігів, 2014. С.125-127.
7. Литвин З.Б. Аналіз формування і використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів»* м. Ужгород, 2014. С.71-75.

Литвин З.Б.

кандидат економічних наук, доцент

Плінгей К.І.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Фінансово-господарська діяльність вітчизняних підприємств неможлива без наявності і руху грошових коштів, який і визначає вхідні та вихідні грошові потоки. Визначення сутності поняття «грошовий потік», а також «управління грошовими потоками» є дискусійним питанням серед багатьох учених-економістів. Нині через велику різноманітність поглядів та дискусій стосовно досліджуваного питання воно залишається

недостатньо вивченим у науковій літературі. Необхідність подальшого дослідження сутності та основних аспектів ефективного управління грошовими потоками підприємства зумовлена тим, що без наявності грошових потоків на підприємстві неможливий жоден напрям його діяльності.

Грошові кошти, відповідно до своєї природи, виступають ресурсом забезпечення платоспроможності, ланкою що пов'язує усі господарські процеси підприємства. Грошові кошти, у загальній сумі активів мають незначну питому вагу, проте їх роль надзвичайно важлива для підприємства, адже із них починається операційний цикл, ними ж він і закінчується.

У сьогоденних умовах функціонування вітчизняних підприємств великою проблемою є брак грошових коштів для виконання поточних зобов'язань. Це відбувається через недостатнє залучення грошових коштів, а також нераціональне їх використання. Відомо, що основою будь якого підприємства є грошові потоки, саме це спонукає більшість науковців продовжувати дослідження стосовно питань сутності грошових потоків та, насамперед, процесу їх ефективного управління. Забезпечуючи прибуткову діяльність підприємств, керівники здійснюють управління грошовими потоками. Грошові активи є основою всіх сфер діяльності підприємства, опосередковують кругообіг капіталу на всіх його стадіях, підвищують ліквідність, платоспроможність і забезпечують фінансову стійкість підприємства. Платоспроможність і ліквідність прямо залежать від спроможності підприємства своєчасно і в потрібному обсязі генерувати грошові потоки. Все це вимагає реалізації цілісної системи прогнозування, планування і контролю над грошовими потоками. В умовах фінансової кризи управління грошовими потоками підприємств є надзвичайно актуальним [7, с.107].

МСБО № 7 «Звіт про рух грошових коштів» трактує поняття «грошовий потік» як надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів. Грошові кошти складаються з готівки в касі і депозитів до запитання [8].

Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що існує велика кількість підходів до трактування сутності поняття грошового потоку як економічної категорії. І.О. Бланк наголошує, що грошовий потік підприємства являє собою сукупність розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів, які генеруються його господарською діяльністю [1, с. 315].

Під поняттям «грошові кошти» розуміємо – готівку в касі, депозити до запитання, кошти на банківських рахунках, при умові що вони є абсолютно ліквідними, та у будь-який час можуть бути використані для здійснення розрахунків. В. В.Сопко, стверджує, що вихідним елементом для організації грошових коштів є їх класифікація [6, с. 214]. Адже, саме класифікація структурує грошові кошти відповідно до інформаційних потреб користувачів. Проте, дуже багато науковців класифікують грошові потоки, а не грошові кошти. Грошові потоки є похідними та характеризують рух грошових коштів в процесі здійснення господарської діяльності підприємства. Професор В. В. Сопко наводить наступну класифікацію грошових коштів [6, с. 215]:

1. За видами валют: національна валюта, іноземна валюта;
2. За місцем зберігання: аванси видані, підзвітні кошти, еквіваленти грошових коштів, рахунок в банку, каса;
3. За призначенням: необоротні, оборотні;
4. За джерелами надходження: власні, запозичені, залучені.

Проте, дана класифікація є спірною, видані аванси, підзвітні кошти, еквіваленти грошових коштів не можна включати до класифікації. Адже, видані аванси та підзвітні кошти – дебіторська заборгованість. Окремою економічною категорією, що незалежна від грошових коштів – еквіваленти грошових коштів - частина фінансових інвестицій, яка використовується не для розрахунків, а для підтримання платоспроможності підприємства,

погашення його короткострокових зобов'язань і в разі потреби можуть бути вільно конвертовані у відомі суми грошових коштів із незначним ризиком зміни вартості.

Також, спірною залишається позиція В.В. Сопка щодо розподілу грошових коштів на оборотні та необоротні, адже грошові кошти за своєю суттю – оборотні активи, які використовуються у господарській діяльності на протязі 12 місяців з дати балансу чи операційного циклу, якщо він довший за 12 місяців. Початок та закінчення операційного циклу складається із грошових коштів.

Відповідно до пункту 34 П(с)БО 2 «Баланс» кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, починаючи з дати балансу або протягом операційного циклу внаслідок обмежень, слід виключати зі складу оборотних активів та відображати як необоротні.

Окрім того, поділ грошових коштів на власні, запозичені та залучені не має ніякої користі для користувачів бухгалтерської інформації, оскільки під час господарської діяльності підприємства, здійснюється кругообіг грошових коштів, їх питома вага у підсумку балансу більшості підприємств є незначною і їх залишок в короткостроковому періоді може сильно змінюватися. Туму, як показує практика, що виділення якоїсь конкретної частини грошових коштів (власних, запозичених та залучених) немає необхідності та реальної можливості. Проаналізувавши усю зібрану інформацію, та відповідно до реальних потреб користувачів бухгалтерської інформації, можна виділити наступні ознаки грошових коштів:

➤ за формою існування: готівкові (грошові кошти в касі) та безготівкові (грошові кошти на рахунках в банку, електронні гроші);

➤ за видом валюти : грошові кошти у національній та іноземній валютах;

➤ за місцем зберігання: грошові кошти в касі, на рахунках у банку, електронні гроші.

Грошові кошти, що необмежені для використання є одними із компонентів фінансових активів, що підтверджує П(с)БО 13 «Фінансові результати». Проте, напрямки використання грошових коштів можуть бути обмеженими, при умові якщо на підприємство вони надходять у вигляді цільового фінансування чи цільових надходжень надходження (субсидії, надходження з бюджету та цільових фондів, гуманітарна допомога, внески фізичних і юридичних осіб), і тому можуть бути використані лише за призначенням.

Тому, слід запропонувати класифікацію грошових коштів за обмеженістю у напрямках використання:

а) необмежені у використанні – грошові кошти, якими підприємство може розпоряджатися під час ведення господарської діяльності, без будь-яких обмежень;

б) обмежені у використанні – грошові кошти, які підприємство може використовувати суворо за певним цільовим призначенням.

Метою ефективного управління грошовими потоками будь-якого підприємства є гарантування фінансової та економічної рівноваги шляхом коригування та збалансування обсягів надходжень та витрат грошових коштів господарюючого суб'єкта.

В умовах кризи для отримання бажаного економічного результату діяльності важливе місце посідають своєчасний моніторинг фінансового стану підприємства та оперативне реагування на виявлені негативні показники, саме тому одним із важливих елементів управління грошовими потоками підприємства повинна бути внутрішньогосподарська інформація про фінансовий стан. Процес управління грошовими потоками підприємства повинен здійснюватися в рамках економічної політики підприємства та бути одним із важливих інструментів досягнення основної мети підприємницької діяльності – підвищення добробуту власників капіталу за рахунок збільшення щорічного прибутку та росту ринкової вартості підприємства [7].

Список використаної літератури:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : учебный курс; 2 е изд., перераб. и доп. К. : Ника Центр, Эльга, 2004. 656 с.

2. Литвин З.Б. Теорія економічного аналізу: Методичні поради і завдання з дисципліни, для студентів напрямку підготовки «Менеджмент» 6.030601 усіх форм навчання. Тернопіль: Економічна думка, 2010.224 с.
3. Литвин З.Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління підприємством. *Матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку»* м. Чернігів, 2014. С.125-127.
4. Литвин З.Б. Аналіз формування і використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів»* м. Ужгород, 2014. С.71-75.
5. Стащук О.В., Хандучка А.М. Грошові потоки підприємства: суть та необхідність управління. *Молодий учений*. 2014. № 6.
6. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: навч. посібник: 3-тє вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2000. 578 с.
7. Сергеева О.Р. Сутність та основні аспекти управління грошовими потоками підприємства. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Науковий вісник Ужгородського університету*. Випуск 12, частина 2, 2017. С.107-110.
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7). Звіт про рух грошових коштів IASB від 01.01.2012: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_019. (дата звернення 10.09.2019).
9. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом М-ва фінансів України від 7.02.2013 №73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 10.09.2019).

Романів С.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Гринад П.О.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ПРАКТИКА МОТИВАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Нині перед сучасним менеджментом особливо гостро стоїть проблема забезпечення виживання підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища та своєчасне виявлення негативних тенденцій, які можуть свідчити про настання кризового становища [1, с.1025].

При характеристиці сучасної концепції управління персоналом доцільно детальніше зупинитися на мотивації праці, яка є основою соціально-трудова відносин у суспільстві. Аксиоматичним є тезис про те, що основою справедливого й ефективного стимулювання є чітке дотримання принципу «кожному за працею». У загальному розумінні мотивація – це сукупність рушійних сил, які спонукають людину до виконання певних дій. Ці сили можуть мати як зовнішнє, так і внутрішнє походження і змушувати людину свідомо чи несвідомо робити ті чи інші вчинки.

Мотивація трудової діяльності – складний, відносно стійкий процес, обумовлений певними особистими характеристиками людини, а також необхідністю задоволення її потреб та їх відповідності зовнішнім умовам діяльності. Вона є сукупністю зовнішніх і внутрішніх сил, що спонукають людину до діяльності, надають цій діяльності спрямованості, яка орієнтована на досягнення цілей підприємства. Тому мотивація – це процес спонукування

людей до високоефективної праці з боку адміністрації чи органу управління виробництвом, пов'язаний із задоволенням потреб людей у матеріальних чи соціальних благах.

Недостатньо мотивувати співробітників тільки за допомогою заробітної плати. Тому всі чинники мотивації можна розділити на матеріальні (економічні) і нематеріальні (позаекономічні) стимули. Це означає, що крім системи матеріального стимулювання на підприємстві має бути розроблена додаткова система нематеріальної мотивації працівників, орієнтована на задоволення їх психологічних, позаекономічних, але теж дуже важливих і значущих потреб.

Мотивацію також класифікують на позитивну і негативну.

Позитивна мотивація спрямована на заохочення працівників за високі результати. Це може бути премія до зарплати, звання кращого співробітника і т.д. Негативна мотивація – це покарання за недосягнення якихось планів або за порушення дисципліни. При цьому основною метою покарання є не «помста» за неправильні дії підлеглого, а недопущення дій, які можуть принести шкоду підприємству [2, с.98].

Слід відмітити, що в ході застосування комісійної форми оплати праці доцільно застосовувати чотирьохрівневу систему ранжування управлінського персоналу: 1) менеджери 1-го (нижчого) рангу займаються в основному виконанням оперативних завдань, приймають термінові нескладні рішення (наприклад, спеціалісти структурних підрозділів тощо). Для них рекомендуємо застосування системи лінійної комісійної винагороди, щоб забезпечити можливість кар'єрного зростання; 2) менеджери 2-го (середнього) рангу займаються вирішенням різних тактичних задач, приймають відповідальні обґрунтовані рішення, від яких залежать результати діяльності підприємства в цілому (наприклад, керівники структурних підрозділів, начальники функціональних служб і відділів). Для них рекомендується застосування системи прогресивної комісійної винагороди з диференціацією об'єкта нарахування комісійного заробітку; 3) менеджери 3-го (вищого) рангу займаються стратегічними, перспективними задачами, питаннями розвитку і росту підприємства (наприклад, технічний директор, головний бухгалтер, комерційний директор, керівник відділу внутрішнього аудиту). Для мотивації цієї категорії управлінського персоналу ефективною, на нашу думку, може бути система регресивної комісійної винагороди; 4) до менеджерів 4-го рівня відносяться керівники підприємств, президенти правління АТ та ін., тому їх оплату праці необхідно пов'язати з результатами діяльності суб'єктів господарювання в цілому і розраховувати в залежності від впливу дії різних показників (ефективність виробництва, величина прибутку).

На наш погляд, цікавим є зарубіжний досвід формування механізму мотивації персоналу. У багатьох розвинутих країнах найпопулярнішими формами стимулювання є система медичного страхування працівників (страхування життя і здоров'я, цільові програми страхування: стоматологічної допомоги, утримання по тривалій непрацездатності) і фінансування пенсійних програм. Країни з розвинутою ринковою економікою з метою зведення до мінімуму числа захворювань і пов'язаних з ними втрат застосовують програми охорони праці і здоров'я. Дані програми включають заходи щодо дотримання правил охорони праці, техніки безпеки, реконструкції робочих місць, зміцнення здоров'я і фізичної підготовки працівників підприємства. Широке застосування в практиці зарубіжних країн отримало впровадження гнучких графіків роботи. Основними критеріями для встановлення заробітної плати керівників є: їх обов'язки, рівень відповідальності, здібності керівника, обсяг і складність виробництва, конкурентоспроможність і обсяг продажу продукції, освіта, професійна підготовка, досвід роботи, особистий внесок керівника в ефективність роботи підприємства, чисельність персоналу, перспектива розвитку підприємства. Заробітна плата керівників складається з двох частин – гарантованої (тарифу), яка встановлюється залежно від кваліфікаційного рівня і змінної, яка залежить від індивідуальних результатів роботи [3, с.117].

У Франції величину заробітної плати розраховують методом оцінки заслуг. Там окремі фірми виплачують управлінцю індивідуалізовану заробітну плату, величина якої залежить від ступеня відповідальності, професійного досвіду і трудових показників за попередній рік. При цьому по кожному рівню відповідальності встановлюється мінімальний і максимальний розмір заробітної плати.

На сільськогосподарських підприємствах Німеччини застосовується десятирозрядна тарифна сітка. Підставою для віднесення до того чи іншого розряду є освіта, досвід роботи, професійна придатність, а розмір спеціальних цільових премій встановлюється в залежності до конкретних досягнень.

Методи мотивації праці у Японії узагальнюються у групи:

1) організаційно-правові, до яких відносять вдосконалення форм і методів організації праці і виробництва;

2) економічні, які включають різні форми оплати праці і соціально-побутових потреб працівників;

3) соціально-психологічні, до яких відносяться методи спрямовані на задоволення вищих рівнів потреб, а саме самоповага, визнання досягнень, наявність творчої складової в праці.

У США одним з основних способів мотивації є матеріальна винагорода. Оплата праці в американських компаніях визначається не результатами праці, а кількістю відпрацьованого часу. У США оклади керівника вищої ланки встановлюються індивідуально з урахуванням змісту і результатів його роботи. На підприємствах існує проста система преміювання, яка передбачає частку працівника у фонді преміювання, яка відповідає розміру його окладу в сумі окладів всіх працівників. Отже, дохід працівників на американських підприємствах визначається результатами оцінки атестації і рівнем попередньої заробітної плати.

Узагальнивши вище представлений досвід японської та американської методики мотивації праці, ми прийшли до такого висновку : американські компанії роблять акцент на грошову винагороду, конкуренцію, страх втратити роботу, а в Японії увага зосереджується на внутрішній змагальності, підвищенні рівня кваліфікації, вдячності в роботі.

На противагу зазначимо, що в Україні мотивація персоналу полягає лише в маніпулюванні заробітними платами: підприємства то збільшують, то зменшують платню працівників залежно від їх перебування на ринку. Лише великі підприємства висококваліфікованому персоналу, крім високої заробітної плати пропонують соціальний пакет, який покриває частину витрат його життєдіяльності у вигляді медичної страховки, доплати до відпускних, мобільних послуг тощо.

Підсумовуючи вищесказане слід стверджувати, що науково-обґрунтовані пропозиції у сфері організаційно-економічного забезпечення мотивації праці повинні бути направлені насамперед на посилення прозорості системи стимулювання та взаємозв'язку стратегії підприємства і системи винагород, розробку індивідуальних програм мотивації для найбільш цінних співробітників та узгодженість цілей підприємства із потребами персоналу відповідно [4, с.39].

Список використаних джерел:

1. Романів С. Р. Теоретичні аспекти кадрового аудиту оцінки системи управління персоналом [Текст] / Романів С. Р., Голяш І. Д., Романів Р. В. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. - №5. – С.1025-1030.

2. Іванова, К. Сутність мотивації персоналу підприємства в умовах ЗЕД [Текст] / К. Іванова // Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції: «Актуальні проблеми економіки і управління в сучасних соціально-економічних умовах».- Дніпропетровськ, 2012.- С.98-99.

3. Шалевська, О. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування механізму мотивації персоналу [Текст] / О. Шалевська // Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції: «Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного,

фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки». – Кам'янець-Подільський . - 2011. – Частина 2. – С.117-119.

4. Романів С. Р. Суть мотивації трудової діяльності персоналу / Романів С. Р. // Materials of International scientific and practical conference «Economics, science, education: integration and synergy».- Bratislava. - 2016.- С.38-39.

Серединська В.М.

кандидат економічних наук, доцент

Біляк А.О.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ВИТРАТИ, ДОХОДИ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Операційна діяльність включає основну діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою. Основна діяльність формується за видами операцій, пов'язаних з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства. Інвестиційна діяльність, пов'язана придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. Фінансова діяльність - призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.

Основною метою діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта є одержання прибутку, що безпосередньо залежить від величини отриманого доходу. Отже, доходи є необхідною умовою прибуткової діяльності економічного суб'єкта незалежно від галузі діяльності та форми власності. Категорію доходів можна вважати є однією з найскладніших в економічній науці.

Економічна наука розрізняє два види доходів:

- дохід від економічної діяльності суб'єктів, що господарюють в суспільстві;
- доходи населення і їх перерозподіл між різними соціальними групами.

Розподіл доходів від економічної діяльності господарюючих суб'єктів отримав в західній економічній науці назву функціонального, що відображає реально існуючі відмінності у функціях найнятих робітників і підприємців у відтворювальному процесі підприємства. Такими доходами є:

- заробітна плата як дохід найнятого робітника;
- прибуток – як дохід підприємця, власника засобів виробництва (основного капіталу);
- відсоток як дохід на грошовий капітал (позиковий або такий, що надається кредит).

Основними нормативними документами, що визначають методологічні засади формування у фінансовому обліку інформації про доходи та порядок їх відображення в фінансовій звітності є П(С)БО № 15 «Дохід» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Дохід підприємства – це грошові кошти, отримані ним в результаті економічної діяльності за певний період (день, тиждень, місяць, рік). Кожна з форм грошового доходу підприємства винагороджує продуктивні зусилля відповідного господарюючого суб'єкта, забезпечує відтворення системи економічних потреб і інтересів.

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) формується без вирахування наданих знижок, повернення коштів за раніше продані товари та непрямі

податки і збори (податок на додану вартість, акцизний збір тощо). Чистий дохід - визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг наданих знижок, вартості повернутих раніше коштів за продані товари, та непрямих податків.

Інших операційні доходи включають суму інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), зокрема: дохід від операційної оренди; відшкодування раніше списаних активів; дохід від операційних курсових різниць; дохід від відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації необоротних та оборотних активів (крім фінансових інвестицій).

До складу фінансових доходів включаються відсотки, дивіденди та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі).

До складу інших доходів, зокрема, включаються доходи від реалізації фінансових інвестицій; доходи від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі господарської діяльності, які не пов'язані з операційною діяльністю підприємства

З позицій бухгалтерського обліку доходи підприємства поділяють за умовами визнання у фінансовій звітності на доходи звітного періоду (доходи, що підлягали одержанню та одержані у звітному періоді; доходи, що підлягали одержанню, але не одержані у звітному періоді) та доходи майбутніх періодів (доходи, які не підлягали одержанню у звітному періоді).

Виробництво продукції, надання певних послуг та виконання робіт потребує витрат, пов'язаних із споживанням капіталу, праці і матеріальних ресурсів та отриманням фінансових результатів. Витрати – категорія економічна. Її виникнення і розвиток в історичному аспекті, збігається з появою товарного виробництва і товарного обігу. Еволюцію знань про витрати пов'язують із типом економіки, економічним устроєм, формою власності на засоби виробництва, функціями торгівлі як галузі економіки, а також становленням і розвитком економічної думки.

Відповідно до стандартів обліку, під витратами розуміють зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які у свою чергу призводять до зменшення власного капіталу. Витрати мають різний характер, тому потрібне правильне розуміння їх призначення, економічної ролі, що визначають необхідність науково-обґрунтованої класифікації витрат.

Згідно з однойменним стандартом витрати визнають витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу. Ті витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені. Якщо актив забезпечує одержання економічних вигод протягом кількох звітних періодів, то витрати визнаються шляхом систематичного розподілу його вартості (наприклад, у вигляді амортизації) між відповідними звітними періодами

Згідно П(с)БО 16 «Витрати» не визнаються витратами й не включаються до Звіту про фінансові результати:

- попередня (авансова) оплата запасів, робіт, послуг;
- платежі за договорами комісії, агентськими угодами та іншими аналогічними договорами на користь комітента, принципала тощо;
- погашення отриманих позик;
- інші зменшення активів або збільшення зобов'язань, що не відповідають ознакам, наведеним у П(с)БО 16 «Витрати»;
- витрати, які відображаються як зменшення власного капіталу.

Національний принцип нарахування та відповідності доходів та витрат застосовується до показників Звіту про фінансові результати для того, щоб визначити фінансовий результат звітного періоду. Для цього необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були понесені для отримання цих доходів. Доходи та витрати відображаються у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження чи сплати грошових коштів.

Фінансовий результат є визначальним критерієм ефективності господарювання, виступає центральною категорією в економіці кожного суб'єкта, а тому навколо цього поняття завжди відбувалися дискусії як серед науковців, так і практиків.

Перші визначення прибутку збігалися зі значенням валового доходу, який за індивідуалістичною системою розподілу поділявся на три категорії: доходи від капіталу, землі та доходи від праці. Вважалося, що кожен із видів доходів є обов'язковою винагородою для одержувача за надані ним послуги у народному господарстві.

З розвитком бухгалтерського обліку з'являлося і трактування фінансового результату з облікової точки зору.

Прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його техніко-технологічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Вся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або принаймні його стабілізацію на певному рівні.

Прибуток найпростіша і водночас найскладніша категорія ринкової економіки. Її простота визначається тим, що вона є стержнем і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців у цій економіці. У той же час її складність полягає у різноманітності сутнісних сторін, які вона відображає, а також у різноманітності видів, у яких вона виступає

Фінансовий результат визначається як різниця між доходами та витратами і може набувати форми прибутку або збитку. Отриманий прибуток потім розподіляється між підприємством, державою, інвесторами, кредиторами, власниками й іншими контрагентами. Його розмір, ефективний розподіл та використання забезпечують зміцнення державного бюджету, визначають економічне благополуччя власників, сприяють росту інвестиційної привабливості і ділової активності підприємства як у виробничій, так й у фінансовій сферах.

Фінансові результати є мірою абсолютної економічності та впливають на загальну ефективність господарсько-фінансової діяльності підприємства. Вони є реальним внутрішнім джерелом фінансових ресурсів, засобом досягнення різних цілей підприємства (економічних, технічних, соціальних, екологічних та ін.).

Таким чином, фінансовий результат є одним з найважливіших показників, який узагальнює усі результати господарської діяльності та який характеризує ефективність діяльності суб'єкта господарювання. У фінансових результатах знаходять пряме відображення всі аспекти діяльності підприємства: рівень використання виробничих засобів, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів; особливості технології та організації виробництва; собівартість реалізованої продукції, її якість; обсяг реалізації, реалізаційні ціни; продуктивність праці; державне регулювання розвитку галузі тощо.

Список використаних джерел:

1. Карлмайкл Д., Беніс М. Аудит в зарубіжних країнах: навч. посіб. К.: Аудит, ЮНІТИ, 2013. 527с.
2. Петрик О. А. Аудит у зарубіжних країнах: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. О. А. Петрик, М. Т. Сенченко; [За заг. ред. О. А. Петрик. К.: КНЕУ, 2005. 168 с.

3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ СТРАТЕГІЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ТА СВІТОВА ПРАКТИКА

Пушкар М. С.

доктор економічних наук, професор
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ КОНТРОЛІНГУ

Формуванню підсистеми стратегічного обліку в більшості вітчизняних і зарубіжних публікацій відводиться надзвичайно мало уваги, що має під собою історичні корені. У соціалістичній моделі економічного устрою не було потреби у розробці стратегії, оскільки лише центральні органи держави визначали прогнози розвитку економіки у п'ятирічних планах, а тому менеджери підприємств у минулому і традиційно до нашого часу, як правило, позбавлені навичок стратегічного мислення.

Потрібно врахувати й те, що до початку 70-х років ХХ ст. про сутність стратегії в економічних науках навіть не згадувалося, а в Україні про феномен стратегії стали говорити лише в 90-і роки. Проте, до цього часу поки що точаться дискусії в академічних колах стосовно доцільності застосування стратегічного обліку, який не вписується у традиційний «бухгалтерський» облік, тоді, коли менеджери підприємств чекають на методики із його застосування тому, що без стратегічного обліку неможливо упровадити в практику такі прогресивні методи управління як контролінг, система збалансованих показників, фактори обмеження систем, розробка сценаріїв розвитку бізнесу тощо.

Стратегічний облік є автономною підсистемою загальної системи господарського обліку (за застарілою назвою цієї науки) або інформології (за більш сучасною і адекватною назвою науки, сутність якої полягає у збиранні та перетворенні даних про минулі, сучасні й майбутні події господарської, фінансової, управлінської, інвестиційної, кадрової роботи тощо в інформацію для операційного, тактичного і стратегічного менеджменту.

Інформологія, як наука, призвана обслуговувати систему управління підприємством на основі вивчення потреб менеджерів у необхідних обсягах різноманітної інформації, яка стосується стану і змін у внутрішньому і зовнішньому середовищах підприємства.

«Бухгалтерський» облік – це рутинні процедури зі збору й обробки фактів господарської діяльності у їх вартісному вимірюванні та складання стереотипної фінансової звітності про минулі події.

Інформологія пов'язана з творчістю та інтелектом, коли діяльність людини спрямована на отримання різноманітних даних і перетворення їх в інформаційні ресурси про надзвичайно широкий спектр економічної діяльності бізнесу в просторовому і часовому вимірах, факторів впливу на нього та специфічних умов здійснення кругообороту капіталу із застосуванням традиційних й оригінальних методів пізнання дійсності.

Інформологію необхідно поділити на три рівноцінні підсистеми, оскільки дані для кожного з рівнів менеджменту та отримані на їх основі інформаційні ресурси досить специфічні.

Нижчий рівень менеджменту – операційний, вимагає інформації про виконання завдань календарних планів безпосередньо на робочих місцях, а тому важливо обробляти дані кожного дня в реальному часі. Таку інформацію може генерувати управлінський облік на основі нормативного методу обліку з використанням комп'ютерної техніки. На управлінський облік покладають обов'язки розрахунків техніко – економічного характеру і в цьому закладено сутність операційного обліку, а не лише відслідковування процесу формування собівартості окремих видів продукції, як про це пишуть автори багато чисельних посібників сумнівної якості.

Середній рівень – тактичний, вимагає розгорнутої інформації для контролю виконання тактичних (місячних) планів, але за інерцією мислення і некритичного сприйняття реальності бухгалтерами така інформація подається лише фрагментами фінансової звітності за кварталні періоди року. Середній рівень менеджменту обслуговує підсистема обліку під застарілою назвою «бухгалтерського», яка з 2000 року утвердилася в науці як «фінансовий облік». Недоліком такого обліку є його «посмертна» інформація, до того ж обмежена грошовим вимірником, що в умовах інфляції викривляє дійсний фінансовий стан підприємства. На жаль, на підприємствах України запроваджений, як правило, тільки фінансовий облік, то й не дивно, що робота з підвищення ефективності економіки знаходиться практично на нулю.

Стратегічний менеджмент пов'язують з передбаченням майбутніх подій в економічному житті підприємства і розробкою стратегічних планів на період понад 2 роки. Зрозуміло, що стратегію розвитку визначають не гаданням на кавовій гушці чи дивлячись у стелю, а на наукових принципах та методах з урахуванням ризиків, невизначеності та біфуркацій і збурень середовища. Стратегічний менеджмент може раціонально функціонувати на основі деякої концепції управління, яка враховує необхідність процесу адаптації бізнесу до нових реалій економіки та правил гри на ринку.

В сучасний період економічного розвитку найчастіше використовують концепцію контролінгу, можливо через те, що її виникнення почалося в 50-ті роки ХХ ст. в економічно розвинутих раїнах Америки та Європи, які набули досвіду і було підтверджено його ефективність.

Свого наукового оформлення контролінг отримав у 70-ті роки, коли науковці почали розробляти теорію стратегічного управління, а практика відреагувала створенням в організаційній структурі підприємств служб стратегічного планування і управління, які зосереджували увагу на розробці стратегічних планів і контролі за їх виконанням. Контролінг ґрунтується на певних принципах, які відрізняються від принципів традиційного управління.

До принципів контролінгу відносять:

- . необхідність вироблення у менеджерів стратегічного мислення;
- . розробка стратегічних планів;
- . визначення і відслідковування траєкторії розвитку підприємства;
- . моніторинг техніко - економічних показників;
- . виявлення відхилень від стратегії розвитку;
- . установлення факторів, які обумовлюють відхилення від прогнозу;
- . періодичність збору фактів та їх аналіз;
- . створення служби контролінгу;
- . реагування менеджерів на зміни середовища;
- . коригування стратегії розвитку на основі даних стратегічного обліку.

У концепції контролінгу найважливішими принципами є розробка стратегії розвитку та стратегічний облік, які визначають основний зміст роботи з практичного впровадження стратегічного управління. При плануванні стратегії розвитку відбирають такий набір техніко

– економічних показників, який всебічно характеризує фінансову і господарську діяльність підприємства.

Стратегію обирають з урахуванням передбачуваних ризиків у зовнішньому і внутрішньому середовищах та певної міри невизначеності окремих процесів економічного стану підприємства у майбутньому періоді, у зв'язку з чим виникає необхідність у розробці кількох варіантів планів та відборі одного з них за допомогою методу експертних оцінок чи найбільш ймовірного сценарію. Етапи розробки плану стратегії і прийняття його до виконання супроводжується спеціальними документами, в яких фіксують показники діяльності підприємства і структурних одиниць.

Візуалізація стратегії, під якою розуміють уявлення структури планів та фактичних показників роботи підприємства, отриманих у стратегічному обліку, набуває особливого значення в контролінгу, оскільки вона психологічно впливає на емоційну сферу людини і в картинах сприймається органами зору краще, ніж у цифрах. За допомогою візуалізації (схеми, графіки, рисунки, діаграми, картограми та ін.) людина отримує 80% загального обсягу інформації, що й актуалізує проблему адекватного сприйняття та інтерпретацію інформації стратегічного обліку про ситуації в бізнесі.

Проблема розробки сучасної загальної системи обліку на підприємстві поки залишається відкритою через незрозуміння її структури ні менеджерами, ні обліковим апаратом. Потрібно виходити з того, що система обліку є складним ієрархічним утворенням, штучно створеним для пошуку інформації та сервісного обслуговування нею менеджерів. Система стратегічного обліку призначена, в першу чергу, для осіб вищого рівня управління, який впровадив у практику систему контролінга.

Сприйняттю персоналом підприємства концепції управління на основі контролінгу може сприяти його мова, яка адаптована до мови менеджменту, що сприяє однозначному тлумаченню понять науки, наведених у цьому тексті:

Мета контролінгу - мислене передбачення бажаних результатів діяльності у перспективі на кілька років

Модель - уявна чи матеріально реалізована система, яка відображає або заміщає об'єкт дослідження і спроможна замінити об'єкт дослідження таким чином, що його вивчення дає нам нову інформацію про нього.

Велика система - система, яка перевищує можливості огляду її з точки зору будь-яких аспектів, важливим для досягнення мети спостерігача цієї системи.

Предикатор - людина (або машина), функцією яких є розробка прогнозу розвитку будь-якої господарської системи.

Сценарій - спосіб визначення логічної послідовності подій з метою визначення альтернатив розвитку великих систем.

Фон - сукупність зовнішніх по відношенню до об'єкту зв'язків, що впливають на нього в аспекті поставлених завдань прогнозу.

Фактор - узагальнена характеристика, що спостерігається або неспостерігається і виражає одну із суттєвих ознак об'єкта (класу об'єктів) з точки зору визначених завдань прогнозування.

Верифікація прогнозу - процедура оцінки достовірності й точності або обґрунтованості прогнозу.

Система прогнозування - система методів прогнозування і засобів їх реалізації (колектив експертів, організаційні заходи, технічні заходи та ін.), яка функціонує у відповідності з основними принципами розробки прогнозів.

Для прогнозування важливі три складові - предикатор (людина), моделювання (подібність), горизонт передбачення прогнозу (час прогнозу).

Сценарій та фон в прогностиці вважаються фундаментальними поняттями, які лежать в основі будь-якого конкретного практичного прогнозу.

Прогноз – ймовірне наукове судження стосовно стану об'єкта, який неможливо спостерігати в даний момент часу або можливих шляхів досягнення стану, визначеного в якості мети.

Прогнозування – вид пізнавальної діяльності людини, спрямованої на розробку прогнозів розвитку системи.

Майбутнє - стан речей, явищ, процесів та відношень між ними, які передбачає людина за умов невизначеності середовища та активного впливу на нього в практичній діяльності.

Сценарій прогнозу базується лише на такій інформації, яка необхідна для конкретного прогнозу і відповідає його меті.

Розробка прогнозу завжди вирішується в умовах неповноти інформації, яка компенсується за допомогою різних методів оперування даними або логічного аналізу, евристичних, теоретико - ймовірностних методів тощо. Сценарій розробляють на основі динамічної системи зв'язків, а фон характеризує статику вихідних положень прогнозу.

Фон являє собою середовище, в якому існує об'єкт і з яким він взаємодіє. Предикатор враховує взаємодію фону з об'єктом при розробці прогнозу, виконуючи такі дії:

- аналіз фону (зв'язки об'єкта з фоном);
- прогноз зміни фону в часі;
- врахування зміни фону в прогнозах.

Прогнози розробляють на основі методів, які класифікують таким чином:

1. Методи на основі фактографічної інформації.
2. Методи на основі експертної інформації.
3. Системи прогнозування.
4. Методи на основі аналогій.

До методів на основі фактографічної інформації відносяться аналітичні криві, які відображають графічно виражені функціональні залежності. Виділяють чотири класи зміни функціональних залежностей:

- сезонні зміни;
- циклічні рухи;
- вікові тенденції;
- нерегулярні та випадкові відхилення.

Методи на основі експертної інформації. Експертами називають спеціалістів, судження та умовиводи яких про предмет дослідження мають високий рівень достовірності. Треба розуміти, що прогноз - це не план, а тому завжди в ньому можливі відхилення. Експерти дають тільки оцінки, що припускають відхилення у певних межах.

До таких методів відносять:

- дельфійський;
- генерації ідей;
- синоптичні моделі;
- анкетування;
- інші експертизи.

Системи прогнозування базуються на використанні різних методів аналізу об'єктів:

- морфологічний аналіз (прогнозування шляхом створення матриці характеристик об'єкта та їх можливих значень з наступним вибором і оцінкою варіантів сполучення);
- система дерева цілей;
- економетричні методи;
- аналогії.

Метод аналогій базуються на подібності досліджуваних об'єктів, явищ і процесів. До таких методів відносять:

- історичні аналогії;

- математичні аналогії;
- біологічні аналогії.

Сукупність методів прогнозування (зараз їх нараховується більше сотні) дозволяють з великою ймовірністю передбачити розвиток підприємства на перспективу до 5-7 років. Прогнози на більший період менш точні, оскільки з часом відбуваються зміни в економічних системах, які важко передбачити, проте вони різко міняють вектор розвитку.

Розробка прогнозу вимагає верифікації та реалізації на практиці. Потрібно прогноз перевести на мову цифр, визначити окремі економічні показники з розбивкою за роками та організувати збір даних про фактичне їх виконання. На основі зібраної фактичної інформації з різних опублікованих і неопублікованих джерел проводять аналіз тенденцій розвитку, а його результати використовують для превентивних заходів з ліквідації негативного впливу фону на діяльність підприємства.

Такі види робіт здійснює спеціально сконструйована система обліку й аналізу з перевірки виконаного прогнозу розвитку підприємства, яка посідає цю роль із центральних місць в контролінгу. Без служби контролінга стратегічне планування позбавляється сенсу і перетворюється на фантазування. Економічна ефективність стратегічного планування й обліку полягає в тому, що прибуток від систематичного впровадження прогнозів у практику роботи підприємств приблизно у 50 разів перевищує витрати на процес прогнозування.

Стратегічний облік, як складова контролінгу, використовує нетрадиційні методи збору фактичних даних, що ґрунтуються на математичних, економетричних, статистичних, евристичних, соціологічних, інженерних та інших розрахунках, хоча й може залучати до розрахунків вибіркові дані фінансового й управлінського обліку трансформуючи їх в актуальну похідну інформацію з візуалізацією для менеджерів вищого рангу.

Стратегічний облік не вимагає такого дріб'язкового фіксування фактів, як це прийнято у фінансовому, і обробляє дані таким чином, щоб можна уявити не окремі деталі та ще й у грошовому вимірі, а загальну картину економічної діяльності підприємства та шляхи досягнення стратегічного вибору. Такий облік становить собою велику цінність для бізнесу даючи інформацію менеджменту про конкурентів, кон'юнктуру ринку, можливості, загрози, сильні та слабкі місця у роботі персоналу і допомагаючи прокласти курс підприємству, подібно лоцману на кораблі, у звивистому і повному небезпек буремному шляху в майбутнє.

Абдуллаева М. Н.

кандидат економічних наук, доцент

Ташкентський інститут інженерів залізничного транспорту

г. Ташкент, Республіка Узбекистан

БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА

Особенностью современного этапа развития экономики является высокая динамичность бизнеса, которая проявляется в быстро изменяющейся внешней среде, расширенной предложением продукции, работ, услуг, передовой технологии, ликвидации границ между отраслями и сегментами рынка, нарастающей глобальной конкуренции и др. Предприятия должны использовать свои конкурентные преимущества на основе использования как внешней, так и внутренней информации. Успешно адаптироваться к условиям рынка возможно при использовании рыночных стратегий и особых методов управления бизнесом.

В настоящее время в Республике Узбекистан реализуются широкомасштабные инвестиционные проекты, направленные на дальнейшее развитие экономики, социальной

сферы, инфраструктуры, транспортно-коммуникационных сетей, за счет чего создаются новые рабочие места и, соответственно, увеличиваются доходы населения. Реализация дальновидной стратегии развития позволила нашей стране в числе немногих государств в мире обеспечить высокие темпы роста ВВП, промышленного производства.

Обратимся к основным макроэкономическим показателям страны за последние годы. В 2018 году ВВП Узбекистана в текущих ценах вырос на 5,1% в реальном выражении до 407,515 трлн сумов (1 доллар США - 8,351 тыс. сумов), сообщил госкомитет по статистике страны. Валовая добавленная стоимость, создаваемая всеми отраслями экономики, составила 88,8% от общего объема ВВП и выросла на 5,1%. Наибольший вклад в прирост ВВП внесла промышленность, которая выросла на 10,6% за счет роста добавленной стоимости горнодобывающей промышленности и разработки карьеров – на 28,2%, обрабатывающей промышленности – на 6,4%, других отраслей промышленности – на 4,7%. [1].

В целях достижения макроэкономической стабильности в 2019 году разработан Проект «Концепции комплексного социально-экономического развития Республики Узбекистан до 2030 года» ID-8839. Согласно этому проекту Узбекистан намерен к 2030 году добиться роста ВВП в 2,1 раза, ВВП на душу населения — в 3 раза, повышения продолжительности жизни до 78–80 лет и полного обеспечения населения жильем. Проект данного постановления разработан Министерством экономики и промышленности в соответствии с Указами Президента Республики Узбекистан, а также поручением Администрации Президента. Для достижения целевых показателей определенных Концепцией были разработаны «Дорожные карты» на среднесрочный (2022-2026 гг.) и долгосрочный (2027-2030 гг.) периоды [2].

В Концепции социально-экономического развития Республики Узбекистан до 2030 года предусматривается обеспечение макроэкономической стабильности и устойчивости экономического роста, повышение конкурентоспособности, инвестиционного и экспортного потенциала отраслей экономики, создание благоприятных условий для развития и защиты предпринимательства, снижение уровня напряженности на рынке труда, рост доходов населения и сокращение малообеспеченности.

В результате реализации приоритетных направлений Концепции прогнозируется рост темпов экономического роста - 6,4% годовых, капитальных вложений - 9,9%, экспорта - 9,6%, основным новым драйвером экономического роста станет промышленное производство за счет развития среднетехнологичных отраслей и роста производства промышленных товаров в 2,3 раза (увеличение доли в ВВП с 26,3% в 2018 году до 33,3% к 2030 году), в секторе строительства и услуг в 2,1 раза и в 1,8 раза в сельском хозяйстве[3].

Как известно, бухгалтерский учет занимает один из основных мест в управлении деятельностью предприятий во всех отраслях народного хозяйства. Успешная реализация стратегии в современных условиях невозможна без совершенствования бухгалтерского учета как основы учетно-аналитического обеспечения принятия управленческих решений. Появление новых видов учета, таких как управленческий учет, виртуальный учет, стратегический управленческий учет, позволяет обобщить и детализировать информацию о фактах хозяйственной жизни, имевших место не только в прошедших отчетных периодах, но и в предстоящих.

Многие функции бухгалтерского учета присутствуют как в финансовом, так и в управленческом учете. В условиях обострения конкуренции возникает необходимость ведения управленческого учета. Это связано с тем, что менеджер должен не только оценить, как управленческое решение повлияет на финансовое состояние предприятия в целом и соответствует ли это решение стратегии предприятия, но и какое влияние оказывают результаты деятельности отдельных единиц бизнеса (центров ответственности) на процесс реализации стратегии. Центры ответственности являются объектами управленческого учета.

При этом анализ затрат рассматривается как процесс оценки финансового влияния альтернативных управленческих решений на внутреннюю эффективность организации. Необходимо использовать накопленный опыт в планировании, анализе и контроле затратами в относительно стабильной среде бизнеса для достижения целей и реализации стратегий организации в условиях быстро и непредсказуемо изменяющейся среды.

Необходимо отметить, что под стратегическим управлением затратами понимается аналитическая система для соотнесения значимой бухгалтерской информации со стратегией фирмы. Данные о затратах используются для разработки стратегии, направленной на создание и реализацию устойчивого конкурентного преимущества. А современный бухгалтерский учет выступает как информационная система, обслуживающая процесс принятия управленческих решений.

Бухгалтерский учет обеспечивает количественной информацией процесс принятия и реализации управленческих решений. Информационная связь между финансовым и управленческим учетом никакими законодательными нормами и стандартами не регламентируется. Тем не менее, информация управленческого учета должна быть согласована и сопоставима с информацией финансового учета. Для обеспечения такой сопоставимости следует внимательно отнестись к процессу разработки учетной политики предприятия, которая должна формироваться совместными усилиями главного бухгалтера и финансового директора. В противном случае сбором и обработкой учетной информации, используемой для принятия управленческих решений, придется заниматься специальной учетной службе, что в условиях обострения ценовой конкуренции не будет способствовать уменьшению или оптимизации затрат [4].

Для достижения поставленной цели стратегический управленческий учет должен решать такие задачи, как: обеспечение унифицированного и формализованного потока информации, позволяющего менеджменту организации через определенный набор конечных синтезированных показателей владеть реальной ситуацией для управления организацией; создание возможностей для получения и группировки информации путем разработки форм внутренней отчетности подразделений организации, задействованных в реализации основных процессов в организации; вовлечение всех структурных подразделений организации в процесс формирования информации с целью интеграции данных, получаемых из частных показателей подразделений и служб. Важна организация обратной связи с подразделениями, что позволит организовывать центробежные информационные потоки [5].

Таким образом, стратегический управленческий учет призван формировать, обобщать, анализировать информацию, передавать ее для использования в процессе стратегического управления. На основе полученных данных дается оценка текущего конкурентного положения организации и выявляются возможности решения стратегических вопросов деятельности организации.

В современных условиях предприятию для эффективной производственно-хозяйственной деятельности необходимо иметь общую систему учета, имеющую стратегическую ориентацию. Учетная информация, обеспечивающая процесс стратегического управления организацией, используется на трех этапах: стратегическое планирование, стратегическая организация, стратегический контроль. На этапе стратегического планирования осуществляется финансовый анализ по данным бухгалтерской отчетности. Стратегическая организация в процессе управления состоит из распространения информации о выбранной стратегии на основе бухгалтерских отчетов, в форме, понятной для всех внутренних пользователей, и разработки и осуществлении тактических шагов для реализации стратегии с использованием финансового анализа на основе прогнозной бухгалтерской отчетности. На этапе стратегического контроля используются сметы расходов и стратегические бюджеты. В этом случае учетная информация будет содействовать процессу разработки и реализации деловой стратегии

організації, а інструменти бухгалтерського учета будуть вписані в процес стратегічного управління. Перехід від управлінського аналізу затрат до стратегічному управлінню затратами являється основною задачею на майбутнє. Успех цього переходу буде сприяти зростанню значення управлінського учета. Оцінка ж системи учета буде відбуватися за її впливом на реалізацію розробленої стратегії.

В процесі стратегічного планування визначаються стратегії організації шляхом встановлення її місії і цілей, аналізу стратегічних позицій, дослідження факторів зовнішньої і внутрішньої середовища, які можуть призвести до досягнення, утримання, розвитку і капіталізації конкурентних переваг. На цій стадії бухгалтерська інформація є основою для фінансового аналізу, який, з однієї сторони, надає дані про фінансову складову стратегічного потенціалу, а, з іншої, дозволяє оцінити стратегічні альтернативи. Стратегії, які не є фінансово обґрунтованими або які не призведуть до фінансової віддачі, не можуть вважатися успішними.

Таким чином, керівництву підприємства в сучасних умовах слід змінити традиційний підхід до системи учета, зробити її інструментом стратегічного управління. При цьому слід зазначити, що:

1. Учет не є самоцілью, а служить засобом для досягнення успіху в бізнесі. Ефективність систем учета слід оцінювати в світлі їх впливу на успішність діяльності підприємства.

2. Конкретні бухгалтерські методи і способи повинні розглядатися з точки зору їх впливу на досягнення цілей організації.

3. Загальна система учета повинна відповідати стратегії підприємства. Тільки в цьому випадку вона буде здатна принести організації максимальну користь і забезпечити успіх в конкурентній боротьбі.

Список використаної літератури:

1. <https://www.vestifinance.ru/articles/113545>
2. <https://regulation.gov.uz/ru/document/8839>
3. <https://review.uz/ru/news/economy>
4. Апчёрч А. Управлінський учет: принципи і практика / Пер. з англ.; під ред. В. Соколова, І. А. Смирнової. — М.: Фінанси і статистика, 2002. — 952 с.
5. Валебнікова Н.В., Васильєвич І. П. Сучасні тенденції управлінського учета // Бухгалтерський учет. — 2000. — №18.
6. Івашкевич В.Б. Бухгалтерський управлінський учет: учеб. для вузів. — М.: Економість, 2004. — 618 с.

Бречко О.В.

кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

АЛЬТЕРНАТИВНІ ФІНАНСИ В СИСТЕМІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Подальший розвиток сучасного суспільства відбуватиметься в умовах переходу від постіндустріалізації до індустріальної цифровізації. І чим більше зростатиме масштаб цифрової економіки, тим актуальнішим буде питання розвитку альтернативних фінансових систем без яких неможливий прогрес цифровізації.

Альтернативні фінансові системи побудовані на інноваціях та сучасних технологічних рішеннях, які є запорукою ефективного функціонування фінансового ринку та переходу до

цифрової економіки. Цифрові інновації стимулюють розвиток цифрової економіки та суспільства, дають змогу використовувати розвиток у багатьох сферах та призводять до трансформації економіки. Міжнародні корпорації та окремі вітчизняні компанії, нарощують інвестиції в цифрові технології, тим самим підвищуючи рівень адаптивності та гнучкості до інноваційних процесів, що в перспективі забезпечить їм максимізацію конкурентних переваг і вигод, шляхом розширення можливостей для зростання продажів, реорганізації процесів та підвищення ефективності виробництва. Нові вектори, які задають тренд розвитку сучасних технологій на фінансовому ринку, а також фінансові інновації в умовах цифрової трансформації бізнесу ставлять відповідні вимоги до альтернативних фінансових систем, що є наступним еволюційним етапом і приходять на заміну традиційним і усталеним фінансовим відносинам.

Важливою умовою впровадження альтернативних фінансів є їх прийняття та використання переваг в масштабах світової економіки. По-перше, вони включають результати процесів глобалізації та міжнародної інтеграції, посилення конкуренції на фінансових ринках, глобальну консолідацію, швидке зростання інформаційних технологій та новацій. Глобалізація через процеси дерегуляції та зменшення обмежень доступу до регіональних фінансових ринків сприяє підвищенню прибутковості міжнародної фінансової діяльності за рахунок прискорення вільного руху капіталу та широкого використання нових інструментів, що, в свою чергу, вимагає нових шляхів та підходів до управління ризиками. Крім того, глобалізація заохочує конкуренцію серед фінансових посередників, які прагнуть охопити певні сегменти ринку в міжнародному масштабі. Інноваційні впровадження носять стимулюючий характер для поширення альтернативних фінансів, а конкуренція змушує фінансові компанії розробляти нові продукти та послуги та застосовувати нестандартні підходи до ведення бізнесу.

Ключову роль в альтернативних фінансових системах відіграють електронні та цифрові гроші, яким сьогодні приділяється значна увага в полі діяльності світових фінансових інститутів. Поняття електронних та цифрових грошей досить стрімко набуло поширення ще в той час, коли про цифрові процеси «говорили пошепки» і не надавали їм суттєвого значення, а електронні гроші на початку 21 ст. сприймалися як еквівалент певної фіатної складової, який домінує разом з розвитком інформаційних технологій. Проте переваги та зручність електронних розрахунків сприяли тому, що світові компанії переорієнтувалися у їх площину в процесі реалізації розрахункових операцій [1].

Часто в системі альтернативних фінансів електронні і цифрові гроші ототожнюються, проте незважаючи на їх однакову природу, вони набули чітких відмінностей, що побудовані на технології їх розробки та використання. Якщо електронні гроші були побудовані на простих комп'ютерних рішеннях (кодах) із підвищеною системою захисту даних, то цифрові - стали альтернативою їм, яка побудована на таких технологіях, як ключі доступу, криптографія, подвійний підпис, розподілений реєстр даних. Зокрема, цифрові гроші побудовані на технології розподіленої системи обліку записів (distributed ledger technology, DLT), в т. ч. Блокчейн (blockchain), на відкритих кодах і платформах для збору, і обробки великих даних, розробці численних фінансових мобільних додатків (mobile application, mobile banking), які часто створюються групами ентузіастів в обхід традиційним банківським інститутам.

Експерти Всесвітнього економічного форуму виділяють шість основних секторів фінансової діяльності, де відбулися найбільш істотні з технологічної точки зору зміни: система платежів і розрахунків (payments); залучення депозитів і кредитування (deposit and lending); страхування (insurance); управління інвестиціями (investment management); залучення капіталу (capital rising) і організація та забезпечення ринкових угод (market provisioning) [2].

Альтернативні фінанси по своїй суті є підривними по відношенню до традиційних моделей фінансового ринку. Особливо це відчутно в тих економічних кластерах, де сучасні технології не тільки ґрунтуються на мережевій природі ринкових зв'язків, а сприяють відновленню і розширенню соціально-мережних форматів фінансової діяльності. А тому новітні фінансові системи вимагатимуть нових підходів до системи регулювання фінансового сектору з підвищенням рівня економічної свободи та дерегулятивних заходів, з метою їх прогнозованого впливу на світову фінансову систему.

Список використаних джерел:

1. Батракова Т. І., Грінченко А. Ю. Проблеми та перспективи розвитку електронних грошей в Україні. Економіка та суспільство. 2016. Випуск № 7. – С. 702-706.
2. Як цифрова економіка змінить Україну. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/01/16/633057>.

Бурденюк Т.Г.

кандидат економічних наук, доцент

Гетманюк С.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ДІАГНОСТИКА КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ПІДПРИЄМСТВА

Діагностика конкурентного статусу (КС) підприємства – важливий етап у виборі стратегії розвитку підприємства. Відповідно до теорії процесу розробки експертної системи етапи процесу діагностики конкурентного статусу підприємства можна подати таким чином. На етапі «Ідентифікація» аналізується клас проблеми, яку передбачається вирішувати за допомогою системи, що проектується. У даному випадку проблема, яка піддається діагностиці – фаза “кризи” життєвого циклу підприємства.

На етапі «Концептуалізація» розробляється неформальний опис знань про предметну область у вигляді простору станів. Один із способів подання такого концептуального простору станів є граф, у якому станам відповідають вузли, а операціям – дуги.

Діагностика конкурентного статусу підприємства являє собою ієрархічний графа простору станів, що включає чотири рівні.

Перший рівень – це, власне кажучи, оцінка самого КС підприємства, діагноз наявності в нього хвороби. Підприємство знаходиться у фазі кризи свого життєвого циклу.

На другому рівні КС підприємства розкладається на складові елементи: конкурентну позицію (КР), конкурентоспроможність підприємства (КС), конкурентну стійкість підприємства (КУ).

На третьому рівні здійснюється розкладання на складові компоненти КС підприємства, що містить у собі фінансовий стан (ФС), технічний рівень виробництва (ТР) і конкурентоспроможність продукції (КП).

На четвертому рівні встановлюються причини, що обумовили перебування підприємства у фазі кризи життєвого циклу.

На етапі діагностики «Формалізація» здійснюється подання знань у визначеній формі і вибір алгоритму пошуку в просторі станів вирішення проблеми.

Таблиця 1.

Показники, що характеризують простір станів діагностики конкурентного статусу підприємства [1]

Рівень ієрархії	Показник	Умовне позначення
1	Конкурентний статус підприємства	КС
2	Конкурентна позиція підприємства	КР
	Конкурентоспроможність підприємства	КС
	Конкурентостійкість підприємства	КУ
3	Фінансовий стан підприємства	ФС
	Технічний рівень виробництва	ТУ
	Конкурентоспроможність продукції	КП
4	Коефіцієнт ринкової частки підприємства	d_1
	Коефіцієнт інтенсивності конкуренції	d_2
	Коефіцієнт відношення ринкової частки підприємства до лідера	d_3
5	Коефіцієнт співвідношення власного і загального обігового капіталу	f_1
	Коефіцієнт рентабельності активів	f_2
	Загальний коефіцієнт покриття	f_3
6	Показник, що характеризує питому вартість продукції	p_1
	Показник, що характеризує продуктивність продукції	p_2
	Показник, що характеризує економічність експлуатації продукції	p_3
7	Коефіцієнт зносу основних фондів	b_1
	Коефіцієнт фондоозброєності праці	b_2
	Фондовіддача	b_3
8	Ризик впливу постачальників	u_1
	Ризик впливу покупців	u_2
	Ризик впливу конкурентів	u_3

У табл. 1 подано показники, що характеризують простір станів діагностики конкурентного статусу підприємства.

Форма подання знань впливає на характеристики і властивості системи, тому подання є однією з найбільш важливих проблем, характерних для систем, заснованих на знаннях. Оскільки логічний висновок та дії над знаннями виробляються програмним шляхом, знання не можуть бути представлені, наприклад, у виді звичайного тексту. У зв'язку з цим для подання знань розробляються формальні моделі. Виділяють 4 типи моделей подання знань: логічна модель, продукційна модель (модель, заснована на використанні правил), фреймова модель, модель семантичної мережі.

При розробці конкретної моделі подання знань намагаються врахувати такі вимоги [2]:

1. Подання знань має бути однорідними (однаковими). Однорідне подання приводить до спрощеного механізму управління логічним висновком і спрощення управління знаннями.

2. Подання знань та їх оцінка мають бути зрозумілими експертам і користувачам.

На етапі «Реалізація» здійснюється перетворення формалізованих знань у працюючу програму. Для нашого випадку було розроблено комп'ютерну версію програмного продукту експертної системи «Діагностика конкурентного статусу підприємства».

На етапі «Тестування» створений варіант комп'ютерної версії експертної системи тестується на великій кількості репрезентативних задач. У процесі тестування аналізуються можливі джерела помилок у поведінці системи.

Список використаних джерел:

1. Бурденюк Т. Г. Особливості діагностики фінансово-майнового стану установ державного сектору економіки / Т. Г. Бурденюк // Економіка, підприємництво та бізнес-культура: трансформації в умовах розвитку інновацій: матеріали міжнар. наук.-прак. конф. – Херсон, 2015. – С.204-206
2. Бурденюк Т. Г. Рейтингова оцінка як метод аналізу конкурентоспроможності підприємств АПК / Т. Г. Бурденюк // Облік і контроль на підприємствах АПК: стан і перспективи розвитку: матеріали III-ої міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовтня 2008 р. – К. : КНЕУ, 2008. – С. 31–33.
3. Краснокутська Н. С. Стратегічне управління : навч. посіб. для студентів екон. спец. / Н. С. Краснокутська, І. А. Кабанець ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". - Харків : НТУ "ХПІ", 2017. - 459 с.
4. Скриньковський Р. М. Діагностика відповідності конкурентної стратегії підприємства стану зовнішнього середовища / Р. М. Скриньковський, Г. Павловські, В. В. Воробйов // Бізнес Інформ. - 2016. - № 10. - С. 371-376.

Бурденюк Т.Г.

кандидат економічних наук, доцент

Заєць І.

здобувач другого (магістерського) рівня

Кузьменюк І.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЕТАПИ ТА СТАДІЇ ВИБІРУ ПОРТФЕЛЮ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Процес розвитку підприємства передбачає ув'язування та узгодження інтересів чотирьох основних суб'єктів: власників, менеджерів, робітників і держави.

Інтерес робітників – забезпечення якості життя, тобто підтримка фізіологічних і духовних потреб індивідуума згідно з прийнятими нормами і стандартами за рахунок стійкого розвитку підприємства. Інтерес менеджерів – стійкий розвиток підприємства, тобто забезпечення прибутковості його функціонування та якісне поліпшення стану за рахунок постійного кількісного нагромадження потенціалу, зміни його структури і складу, у результаті чого підвищується і якість життя працівників, і здатність підприємства протистояти зовнішнім загрозам. Інтерес власників – забезпечення високої прибутковості на акції та високий рівень їх котирування за рахунок стійкого розвитку підприємства. Інтерес держави – забезпечення соціально-економічної безпеки держави шляхом піддержання високої стійкості розвитку підприємств, підвищення якості життя їх робітників. Узагальнюючи теорію і практику прийняття управлінських рішень можна запропонувати наступну модель проблемного підходу до процесу прийняття управлінського рішення по вибору портфеля стратегії розвитку підприємства.

Прийняття рішення при виборі портфеля стратегій стійкого розвитку підприємства включає до себе 3 стадії: 1) розпізнавання проблеми розвитку; 2) діагностика проблеми розвитку; 3) рішення проблеми розвитку.

Перша стадія – «Розпізнання проблеми розвитку» – складається з наступних етапів: попереднє визначення проблеми розвитку; оцінка розпізнавання ситуації в розвитку; визначення головної мети розвитку; оцінка відповідності ситуації головної мети розвитку й уточнення проблеми розвитку.

Перший етап – «Попереднє визначення проблеми розвитку» – припускає визначення головної проблеми, яка виникла на підприємстві в процесі його розвитку. Стосовно до нашого випадку, такою проблемою може бути перебування підприємства у фазі життєвого циклу, відмінного від «зростання». Як індикатори (критерії), що свідчать про можливість наявності такої проблеми є приватні показники, що оцінюють компоненти конкурентного статусу підприємства.

Другий етап – «Оцінка розпізнавання ситуації в розвитку» – містить у собі оцінку конкурентного статусу підприємства, згідно методики, викладеної в розділі 3. Оцінка КС дозволяє розпізнати фазу життєвого циклу підприємства.

Третій етап – «Визначення головної мети розвитку» – передбачає встановлення головної мети в розвитку підприємства. Для забезпечення стійкого розвитку підприємства і задоволення інтересів суб'єктів цього процесу головною метою є підтримка життєвого циклу підприємства у фазі «зростання».

Четвертий етап – «Оцінка відповідності ситуації головної мети розвитку» – містить у собі зіставлення фази життєвого циклу підприємства, у якій воно знаходиться в даний момент часу, з головною метою його розвитку, до якої підприємство повинно прагнути – підтримка життєвого циклу у фазі «зростання».

На п'ятому етапі – «Уточнення проблеми розвитку» – виходячи з порівняльної оцінки відповідності ситуації головній меті розвитку, уточнюється проблема розвитку. На відміну від першого етапу I стадії буде отримана конкретна кількісно-якісна оцінка фази життєвого циклу, у якій знаходиться підприємства і, у зв'язку з цим, конкретна проблема, що стоїть перед ним у розвитку.

Друга стадія – «Діагностика проблеми розвитку» – складається з наступних етапів: діагностика проблем розвитку; ранжирування проблем розвитку; побудова «дерева проблем розвитку».

На етапі – «Діагностика проблем розвитку» – здійснюється за допомогою експертної системи оцінки, методика побудови і функціонування якої викладені в розділі 4, діагностування головної проблеми розвитку – перебування підприємства у фазі життєвого циклу, відмінної від росту. У результаті діагностики визначається перелік підпроблем по окремих компонентах конкурентного статусу підприємства.

На етапі – «Ранжирування проблем розвитку» – згідно методики, викладеної в розділі 4, виробляється ранжирування проблем розвитку підприємства по їхнім якісним критеріях.

На восьмому етапі – «Побудова «дерева проблем» розвитку» – виходячи з переліку проранжованих проблем, будується «дерево проблем», Для цієї мети використовується ієрархічне дерево, засноване на теорії графів.

Третя стадія – «Рішення проблеми розвитку» – складається з наступних етапів: початковий вибір портфеля стратегій розвитку згідно матриці; SWOT-аналіз розвитку; заключний вибір портфеля стратегій розвитку.

На дев'ятому етапі – «Початковий вибір портфеля стратегій розвитку» – здійснюється первісний вибір портфеля стратегій розвитку підприємства життєвого циклу, що у фазі відмінній, від «зростання». Для цього використовується двомірна матриця вибору портфеля стратегій розвитку підприємства, що зв'яже між собою фази життєвого циклу і рівні управління: корпоративній, діловий і функціональний.

Список використаних джерел:

1. Бурденюк Т. Г. Концептуальні засади стратегічного аналізу, як окремого напрямку аналітичних досліджень / Т. Г. Бурденюк // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: «економіка і менеджмент». – Одеса. – №12. – 2015. – С.243-248.
2. Пілевич Д. С. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та роль контролінгу в її забезпеченні / Д. С. Пілевич // Бізнес Інформ. - 2017. - № 2. - С. 337-342.

3. Клюзко О. І. Аналіз підходів до проектування системи управління економічною безпекою сучасного підприємства / О. І. Клюзко // Економіка і регіон. - 2015. - № 6. - С. 28-33.

Кулик Р.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Попко Н.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблемою забезпечення економічної безпеки підприємства в Україні займаються недостатньо та не комплексно, тому що основну увагу приділяють економічній безпеці на рівні держави та антикризовому управлінню на рівні підприємства. Останнє стає необхідним, коли підприємство вже опинилося у стані фінансової небезпеки. Головне ж полягає в тому, щоб не допустити цього.

Економіка як система відносин охоплює певні об'єкти – підприємства. Досить часто фінансово-виробничі конфлікти і проблеми формуються саме на рівні конкретних підприємств. Проте у нормативно-правових актах рівень економічної безпеки підприємств як такий не розглядається. Загалом же в нормативних документах можна натрапити на поняття такого рівня, як національна економіка, національна безпека, безпека регіону, а економічній безпеці підприємств місця в цих документах не знайшлося.

Визначення взаємодії, співвідношення, впливу чинників безпеки на рівнях макро-, мезо- і мікроекономіки – досить складне завдання. Резюмуючи сказане, можна сказати, що є доцільність спроби регламентувати або описати поведінку цілої системи об'єктів без регламентації або опису поведінки кожного з них. З іншого боку, зрозуміло, що можливість опису поведінки системи об'єктів без опису поведінки кожного з них існує не завжди. Для цього, ймовірно, повинна бути виконана низка умов і зроблені певні допущення. Розгляд цієї проблеми виходить далеко за межі нашого дослідження. Вважається розумним припущення про те, що якщо ми розглядаємо безпеку певної системи, що входить у складнішу систему і складається, своєю чергою, з підсистем з складною взаємодією, то для нас може становити значний інтерес безпека систем як мінімум на рівень нижче досліджуваної.

Проте варто зазначити, що в законодавстві рівень економічної безпеки підприємства фактично не виділений. Найбільш можливі причини цього, на наш погляд, такі:

- масштаб подій на рівні підприємства неістотний порівняно з рівнем країни, регіону або галузі;
- процес законотворчості йде за напрямом "від загального до часткового", і тому до рівня підприємства законодавці ще не дійшли;
- підприємства – надзвичайно різнобічні об'єкти, як за організаційно-правовою формою, формою власності, галуззю або галузям економіки, масштабами діяльності, ступенем конкуренції в галузі (регіоні), економічними показниками, тому єдині загальноприйняті правові основи для них створити досить важко або практично неможливо.

Існуючі сучасні теоретико-методологічні основи дослідження економічної безпеки підприємства, на наш погляд, не повністю висвітлюють проблематику, чим знижують ефективність практичної діяльності зі забезпечення економічної безпеки підприємств. Тому особливу увагу приділимо питанню теорії економічної безпеки підприємств.

Категорія "економічна безпека" та її структурні, функціональні компоненти, зокрема за рівнями ієрархії управління почали вивчатися в Україні відносно недавно – з початку 90-х років минулого століття, що ймовірно пов'язано із здобуттям Україною незалежності, формуванням державності, становлення національних, зокрема економічних інтересів.

Спрощено порядок створення та функціонування підприємства можна зобразити таким чином:

- 1) створення юридичної особи: оформлення та реєстрація документів;
- 2) формування вищого керівництва;
- 3) створення організаційної структури, набір персоналу;
- 4) створення схем діяльності підприємства;
- 5) планування та здійснення фінансово-господарської діяльності;
- 6) формування звітності, контроль та аналіз, прийняття рішень.

На кожному з цих етапів є певна взаємодія та закладаються суперечності. Якщо виникають суперечності, то виникають і загрози економічній безпеці підприємства. Детальний розгляд наведеної вище послідовності дає змогу зробити такі висновки:

- кожен з цих етапів є визначальним для наступного (окрім останнього);
- управління діяльністю на кожному рівні відповідає рівню керівника певного рангу;
- суперечності закладаються на всіх рівнях, створюючи загрози відповідного рівня, таким чином можна говорити про рівні економічної безпеки;
- виявлення загроз на якомусь з рівнів говорить про високу ймовірність наявності проблем й на сусідніх рівнях безпеки. На вищих рівнях – це причини виявленої проблеми, на нижчих – наслідки.

Отже, можна зробити висновок про існування шести рівнів економічної безпеки підприємства:

- 1) рівень власності (акціонерний);
- 2) рівень вищого керівництва;
- 3) рівень організаційної структури, системи управління підприємства, кадрової політики;
- 4) рівень побудови бізнес-процесів;
- 5) рівень поточної фінансово-господарської діяльності;
- 6) рівень обліку, контролю, аналізу фінансово-господарської діяльності.

Для успішного забезпечення діяльності підприємства необхідно здійснювати заходи з економічного убезпечення на всіх шести рівнях. При цьому вищі рівні мають пріоритетне значення. Робота тільки на нижчих рівнях беззмістовна і часто економічно не виправдана (шостий рівень при цьому виділений, його важливість залежить від низки організаційно-управлінських питань). Використання цих шести рівнів найбільш типове та вдале для більшості підприємств.

Литвин З.Б.

кандидат економічних наук, доцент

Смик М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ: НОВІ ПРАВИЛА

В умовах ринкової економіки інститут банкрутства є важливим інструментом регулювання діяльності неплатоспроможних суб'єктів господарювання. Шлях формування та становлення нормативно-правового регулювання процедури банкрутства в Україні був досить складним. Перший закон, що стосувався регулювання питань банкрутства, був Закон України «Про банкрутство», прийнятий 14 травня 1992 року [1]. Цей закон визначав умови і порядок визнання юридичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності банкрутами з метою задоволення претензій кредиторів. Зауважимо, що закон зосереджувався, в основному, на погашенні боргів підприємства перед кредиторами, а про можливість санації боржника згадувалося лише побіжно, без регламентації детального механізму її здійснення.

30 червня 1999 р. була прийнята нова редакція цього закону у вигляді Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», що набрав чинності 1.01.2000 р. [2]. На відміну від попередньої редакції, цей закон встановлював умови та порядок відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності-боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредиторів. Однак, як показала практика цей закон мав також суттєві недоліки, оскільки до нього багато разів вносилися зміни, після чого 18 січня 2013 р він був прийнятий в новій редакції, яка й надалі зазнавала нових змін і доповнень. А 18 жовтня 2018 р. Верховною Радою України був ухвалений Кодекс України з процедур банкрутства [3], який набрав чинності 21.10.2019 р. і замінив Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2]. Даний Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника-юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи. Зауважимо, що положення Кодексу не поширюються на банки та юридичні особи-казенні підприємства.

Оскільки Кодексом України з процедур банкрутства вноситься ряд суттєвих змін у чинне законодавство, вважаємо за доцільне висвітлити його структуру та зміст. Кодекс складається з чотирьох книг. Перша книга містить визначення основних термінів, що зустрічаються в тексті Кодексу, а також загальні положення, зокрема про: функції державного органу з питань банкрутства; заходи щодо запобігання банкрутству боржника-юридичної особи та позасудові процедури; санацію боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство; судові процедури, які застосовуються щодо боржника; юрисдикцію, підсудність, підстави для відкриття провадження у справі про банкрутство; оскарження судових рішень у процедурі банкрутства.

Друга книга Кодексу складається з двох розділів «Арбітражний керуючий і «Саморегульована організація арбітражних керуючих» та регламентує такі питання, як: організація діяльності арбітражного керуючого; його права, обов'язки та відповідальність; вимоги до нього та його помічника; підстави для притягнення арбітражного керуючого до дисциплінарної відповідальності та види дисциплінарних стягнень; страхування відповідальності арбітражного керуючого; відшкодування шкоди, заподіяної з його вини; припинення діяльності арбітражного керуючого; винагорода та відшкодування витрат арбітражного керуючого; загальні засади діяльності саморегульованої організації арбітражних керуючих, її функції та повноваження.

Третя книга Кодексу регулює питання банкрутства юридичних осіб. Вона складається з восьми розділів, а четверта книга Кодексу містить норми, що регламентують питання, пов'язані із відновленням платоспроможності фізичних осіб та складається з шести розділів.

Проведений нами аналіз положень Кодексу України з процедур банкрутства, виявив, що ним встановлено нові вимоги стосовно:

- 1) процедури ініціювання банкрутства. З введенням Кодексу втратила чинність вимога щодо необхідності підтвердженої безспірної вимоги у розмірі не менше як 300 мінімальних заробітних плат для відкриття провадження у справі про банкрутство;

- 2) збільшення відповідальності посадових осіб неплатоспроможного підприємства. У разі виникнення ознак банкрутства керівник боржника зобов'язаний надіслати засновникам боржника, власнику майна боржника відомості щодо наявності ознак банкрутства. Також керівник підприємства-боржника зобов'язаний у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі у разі, якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами, тобто виникне загроза неплатоспроможності. Якщо він цього не зробить, йому доведеться нести солідарну відповідальність перед кредиторами;
- 3) процедури продажу майна – тепер це дозволено здійснювати тільки через електронну платформу, затверджену Кабінетом Міністрів України;
- 4) тривалості процедури банкрутства. Процедура розпорядження майном боржника вводиться строком до 170 календарних днів. Якщо господарський суд протягом 170 календарних днів із дня введення процедури розпорядження майном не виніс постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, дія мораторію припиняється автоматично. Крім того, справу неможливо зупинити ні апеляційною, ні касаційною скаргами.

Новизною у вітчизняному законодавстві стало також запровадження процедури банкрутства фізичних осіб. Згідно ст. 115 четвертої книги Кодексу України з процедур банкрутства, відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника - фізичної особи або фізичної особи - підприємця можливе у разі, якщо:

- 1) розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредиторами становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати;
- 2) боржник припинив погашення кредитів чи здійснення інших планових платежів у розмірі більше 50 відсотків місячних платежів за кожним з кредитних та інших зобов'язань упродовж двох місяців;
- 3) ухвалено постанову у виконавчому провадженні про відсутність у фізичної особи майна, на яке може бути звернено стягнення;
- 4) існують інші обставини, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі, тобто існує загроза неплатоспроможності.

Процедура банкрутства передбачає застосування певних судових процедур. Згідно з новими вимогами Кодексу України з процедур банкрутства, щодо боржника - фізичної особи застосовуються такі судові процедури, як реструктуризація боргів боржника та погашення боргів боржника, а стосовно боржника - юридичної особи – розпорядження майном боржника; санація боржника; ліквідація банкрута. Зауважимо, що згідно з Кодексом, мирова угода тепер не відноситься до складу судових процедур, як це було передбачено в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2].

На нашу думку, прийняття і введення в дію Кодексу України з процедур банкрутства є важливим прогресивним кроком на шляху вдосконалення законодавства у цій сфері. По-перше, це посприяло усуненню розбіжностей, що існували в нормативно-правових актах, що регулювали різні питання, пов'язані з банкрутством, а також скасуванню ряду норм, які сприяли зловживанням на різних етапах процедури банкрутства. По-друге, позитивними сторонами Кодексу є те, що спростились процедура ініціювання банкрутства; надалися ширші права кредиторам і комітету кредиторів; удосконалилась процедура продажу майна; збільшилась відповідальність посадових осіб неплатоспроможного підприємства; скоротилась тривалість процедури банкрутства.

Список використаних джерел:

1. Про банкрутство : Закон України від 14 травня 1992 р. № 2344–12.URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514> (дата звернення 1.10. 2019).

2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 30 червня 1999 р. № 784–14. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514> (дата звернення 1.10.2019).

3. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 р. № № 2597-VIII: станом на 21.10.2019 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 23.10.2019).

4. Литвин З. Б. Економічна експертиза як функція попередження економічних злочинів. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. № 6 (12). 2017. С.118-122.

Ляшко Д.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,
Дніпровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка
В. Лазаряна, м. Дніпро, Україна

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОГНІТИВНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАСАД УПРАВЛІННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЮ СИТЕМОЮ

Стрімкий розвиток комп'ютерної техніки та інформаційних технологій призводить до того, що матеріальне виробництво відходить на другорядні позиції і на перший план виходить створення інформаційних продуктів та нових знань. Все це призводить до виникнення перманентного інноваційного процесу в сучасних економічних відносинах, що є передумовою виникнення когнітивно-інформаційних засад управління в системах, якими користується менеджмент суб'єктів господарювання, незалежно від форм власності та видів діяльності.

Значне прискорення процесів обміну інформації та ускладнення аналізу господарських процесів призводить до гострої потреби у застосуванні когнітивно-інформаційних засад управління обліково-аналітичною системою суб'єкта господарської діяльності в сучасних умовах, що вказує на актуальність цього напрямку дослідження.

Когнітивні технології є об'єктом дослідження в наукових роботах Д. Андріссена, Д. Гріна, Т. Девенпорта, Д. Міллера, У. Нассера, І. Нонака, А. Ньюела, М. Полані, Л. Прусака, Г. Саймона, Д. Світса, Х. Такеучі, Н. Хомські, однак питання когнітивно-інформаційних засад управління є недостатньо дослідженим.

Таким чином, дослідження когнітивно-інформаційних засад управління обліково-аналітичною системою є одним і напрямків який створить у майбутньому додаткові можливості ефективного функціонування суб'єктів господарювання, незалежно від форм власності та видів діяльності.

Ефективність когнітивно-інформаційних засад управління базується на використанні когнітивно-інформаційного моделювання в умовах слабо структурованих задач при змінних умовах, що є доволі частим явищем при управлінні обліково-аналітичними системами в сучасних ринкових умовах. В процесі управління обліково-аналітичною системою, на когнітивно-інформаційних засадах, здійснюється створення нових знань, які використовуються менеджментом для прийняття управлінських рішень, що призводять до підвищення ефективності господарської діяльності та посилення конкурентоспроможності економічних суб'єктів [4].

Когнітивно-інформаційні засади управління – це засади управління знаннями у організаційно-інституційному змісті, який формується в межах обліково-аналітичної системи економічної організації.

Когнітивно-інформаційні засади управління базуються на тому, що вхідні потоки даних трансформуються у інформаційні потоки, які є основою для створення нових знань. Знання є одним із основних ресурсів, який може бути використаний як власний актив для досягнення поставлених системних цілей та вирішення системних задач [1].

При цьому знання мають специфічні властивості, а саме:

-знання формуються у процесі функціонування обліково-аналітичної системи і можуть бути відокремлені від системи;

-знання є невичерпним ресурсом і можуть бути накопичені;

-знання мають властивості явності і не явності, формальності і не формальності;

-вартість використання накопичених знань значно нижче ніж вартість здобуття;

-знання мають відносно низьку вартість передачі та зберігання [6].

Наявність у знань вище вказаних властивостей дозволяє у межах когнітивно-інформаційних засад управління обліково-аналітичної системи економічної організації створювати і використовувати інтелектуальні моделі, новітні технологічні методології і технології (ноу-хау), уміння і навички створення ситуативних образів реальності, прогнозування процесів, подій і результатів діяльності [2].

Сформовані у межах обліково-аналітичної системи організаційні знання можуть мати спиралевидну структуру, яка будується на основі циклічної трансформації знань, що мають явні і не явні властивості [5].

Основною ціллю когнітивно-інформаційних засад управління є генерація організаційних знань для прийняття менеджментом відповідних управлінських рішень та їх подальшої підтримки, що є одним із основних результатів використання когнітивних підходів в управлінні.

Впровадження в управління обліково-аналітичними системами когнітивно-інформаційних засад дозволяє створювати і підтримувати в системах процес постійного створення та використання в управлінні релевантних знань, які відповідають викликам сучасності.

Розвиток та впровадження когнітивно-інформаційних засад управління обліково-аналітичними системами є одною з основних сучасних тенденцій когнітивного управління та підтримки прийняття управлінських рішень та їх подальшої реалізації менеджментом суб'єктів господарської діяльності [3].

Таким чином можна зробити висновок що методологічні підходи когнітивно-інформаційних засад управління є одними із основних елементів, які забезпечують інтеграцію обліково-аналітичної системи суб'єкта господарювання, незалежно від форм власності та видів діяльності, до інформаційного середовища та його розвиток.

Список використаних джерел:

1. Andriessen D.G. Metaphor use in knowledge management// Encyclopedia of knowledge management/ Schwarts D.G., Te'eny D. (Eds.)/ 2-th edition. – Tel-Aviv: Idea Group, 2011.

2. Баксанский О.Е. Когнитивные науки: от познания к действию./ Баксанский О.Е., Кучер Е.Н. – М.: КомКнига, 2005. – 184 с.

3. Лазоренко Т.В., Лазоренко М.П. Когнітивний менеджмент як інноваційна стратегія управління організацією. Ефективна економіка. 2018. №4. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6247>

4. Кудрявцева Е.И. Когнитивная экономика и когнитивный менеджмент: новая концепция управления человеческими ресурсами/ Кудрявцева Е.И.// Управленческое консультирование. – 2014. – № 4(64). – С. 62-69.

5. Нонака И. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах/ Нонака И., Takeuchi X.; пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес, 2003. – 384 с.

6. Пушкар М.С. Створення інтелектуальної системи обліку: монографія/ Пушкар М.С. – Тернопіль: Карт-бланш, 2007. – 152 с.

Саченко С.І.

кандидат економічних наук, доцент

Богода Н. Ю.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ КОМП'ЮТЕРНОЇ ОБРОБКИ ДАНИХ

Одним з предметів стурбованості для керівництва бюджетної установи та аудиторів є комп'ютерне шахрайство як окремий випадок зловживання при використанні комп'ютерної техніки в системі управління державними фінансами. Це, зокрема, спеціальне пошкодження та руйнування комп'ютерної техніки, використання комп'ютерів як приладу шахрайства, а також для позазаконного сприяння у здійсненні операцій формування та використання державних фінансових ресурсів.

Найбільш суттєвими заходами, що запобігають комп'ютерним зловживанням, слід розглядати заходи, спрямовані на максимальне обмеження доступу до комп'ютерів, файлів даних, програм і документації по системі. До них належать чітке визначення службових обов'язків, розподіл функцій, допуск до комп'ютера персоналу парами, фізичний захист та електронні засоби захисту (наприклад, система паролів).

Метою статті є дослідження оцінки ризику неефективності системи внутрішнього контролю, а також вивчення процедур контролю комп'ютерних інформаційних систем при здійсненні державного фінансового аудиту.

Для виявлення комп'ютерних зловживань можуть застосовуватися методи як неавтоматизованого, так і комп'ютерного аудиту. Безпосереднє підтвердження даних незалежною стороною, аналіз вихідної інформації системи з метою виявлення типових взаємозв'язків, а також зіставлення вихідних даних з даними незалежно формованих файлів зможуть забезпечити ефективний пошук відхилень та невідповідностей у комп'ютерних записках бухгалтерського обліку стосовно операцій отримання та використання державних фінансових ресурсів [1, с. 66].

Від аудитора вимагається визначити слабкі місця системи внутрішнього контролю. За найменшої підозри про існування таких місць найкраще скористатися послугами фахівця у сфері комп'ютерних технологій, який допоможе спланувати і виконати процедури, необхідні для подальшого дослідження та оцінки системи внутрішнього контролю [1, с. 66-67].

У комп'ютерних інформаційних системах оцінка ризику неефективності системи внутрішнього контролю містить такі кроки:

- ідентифікацію конкретних цілей контролю на основі аналізу різних видів помилок в істотній інформації;
- ідентифікацію місць можливої появи певних видів помилок у ланцюгах послідовних операцій;
- ідентифікацію спеціальних процедур контролю, що забезпечують досягнення його конкретних цілей;
- ідентифікацію допоміжних процедур контролю, що необхідні для забезпечення ефективності виконання основних процедур;
- оцінку структури процедур контролю з метою визначення забезпеченого ним рівня ризику неефективності [2, с. 89].

Ідентифікація конкретних цілей контролю в комп'ютерних інформаційних системах не відрізняється від цієї операції в ручній системі обробки даних.

Процес ідентифікації місць можливого виникнення помилок у комп'ютерних інформаційних системах значно відрізняється від аналогічного в неавтоматизованому середовищі.

Наприклад, при використанні комп'ютерної обробки інформації відхилення можуть виникати у таких випадках:

- 1) при підготовці первинних даних, пов'язаній з ланцюгом операцій з отримання дозволу на запуск системи;
- 2) при немашинній обробці первинних даних, наприклад, при ручному розрахунку суми бухгалтерських даних (тобто процес формування контрольних сум);
- 3) при перетворенні первинних даних на машинозчитувані форми (запис даних на флорпід-диск для подальшої їх обробки в комп'ютерних інформаційних системах);
- 4) при передачі інформації від однієї програми до іншої;
- 5) при ініціюванні операцій комп'ютером (деякі операції комп'ютер здійснює автоматично без втручання користувача, зокрема стандартні операції з нарахування платежів соціального страхування у фонд оплати праці);
- 6) при виправленні помилок, виявлених внаслідок процедур контролю тощо [3, с. 66].

Після ідентифікації місць можливого виникнення помилок з ними пов'язуються конкретні цілі контролю. Наприклад, одна з помилок може призвести до виставлення рахунків з неправильними цінами внаслідок застосування комп'ютерною програмою не тієї бази даних.

Наступною дією аудитора має стати ідентифікація спеціальних процедур контролю, які можуть попередити виникнення таких помилок або виявити їх. Немає необхідності розглядати всі суттєві процедури контролю, що мають відношення до однієї мети. Достатньо визначити їх мінімальний набір, адекватний завданню досягнення цієї мети.

У комп'ютерній системі бухгалтерського обліку процедури контролю можуть відрізнятися від аналогічних процедур в неавтоматизованих системах. Наприклад, в неавтоматизованих системах визнання платежу візує відповідальна особа на первинному документі. У комп'ютерних системах подібне визнання може мати вигляд паролю. У цьому разі, в системах обох видів методи досягнення цілей контролю відрізняються, що впливає на підходи до державного фінансового аудиту [4, с. 54].

Зібрана інформація про систему бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю має бути достатньою для обґрунтування одного з висновків:

- ризик неефективності контролю може бути оцінений як низький, а аудиторське тестування системи контролю буде ефективним. У цьому разі аудитор може продовжити тестування системи контролю;
- ризик неефективності контролю може бути оцінений як низький, але аудит державних фінансів може бути неефективним у разі тестування системи контролю. Аудитору слід сконцентрувати увагу на загальних процедурах перевірки;
- ризик неефективності контролю може бути оцінений як високий [5, с. 62].

Політика в галузі контролю та відповідні процедури не є достатніми для попередження помилок та їх виявлення. У цьому разі аудитор застосовує загальні процедури перевірки.

Оцінка системи внутрішнього контролю установи чи підприємства, що використовують у своїй діяльності державні фінансові ресурси, в умовах використання комп'ютерних інформаційних систем залежить від особливостей їх побудови та функціонування.

Середовище комп'ютерних інформаційних систем, в якому використовуються персональні комп'ютери, є менш складним порівняно з середовищем систем, контрольованих централізовано. У першому випадку прикладні програми можуть бути розроблені користувачами, що володіють основними навичками обробки даних. У таких випадках контроль за процесом системної розробки та операціями не може розглядатися розробником, користувачем або керівником у комп'ютерному середовищі як важливий або ефективний з точки зору співвідношення витрат і результатів [2, с. 87].

Проте, оскільки дані були оброблені комп'ютером, користувачі такої інформації безпідставно можуть покладатися на фінансову інформацію, що зберігається або підготовлена з використанням комп'ютера. Оскільки персональні комп'ютери орієнтовані на індивідуальних кінцевих користувачів, точність і достовірність підготовленої фінансової інформації буде залежати від засобів внутрішнього контролю, встановлених керівництвом і прийнятих користувачем [2, с. 88].

Наприклад, якщо комп'ютером користуються кілька осіб без належного контролю, то програми і дані одного користувача, що зберігаються на вбудованому носії інформації, можуть стати предметом недозволеного користування, зміни або крадіжки.

Вплив комп'ютерних інформаційних систем на систему бухгалтерського обліку залежить від:

- ступеня використання комп'ютерів для обробки бухгалтерських даних;
- виду і значущості фінансових операцій, що обробляються;
- характеру файлів і програм, що використовуються [6, с. 17].

До засобів внутрішнього контролю, характерних для використання інтерактивних комп'ютерних систем, належать процедури, призначені для обмеження доступу до програм і даних, контроль за пароллями, нагляд за удосконаленням та обслуговуванням системи. Також необхідно забезпечити формування належних засобів контролю програмування, ведення журналів операцій, здійснення санкціонування початку обробки інформації.

Для забезпечення належного функціонування системи внутрішнього контролю в умовах використання інтерактивних комп'ютерних систем має бути можливість редагування системи терміналу, виконання процедур віднесення записів до належного періоду, здійснення контролю файлів та забезпечення зіставлення інформації.

Вплив інтерактивних комп'ютерних систем на систему бухгалтерського обліку і супутні ризики залежить від:

- ступеня, в якому інтерактивні комп'ютерні системи застосовуються для обробки бухгалтерських даних;
- типу і значущості фінансових операцій, що обробляються;
- характеру файлів і програм, що застосовуються у бухгалтерському додатку [7, с. 19].

Загальні засоби контролю комп'ютерних інформаційних систем, що набувають особливої важливості в середовищі використання баз даних, можуть бути поділені на такі групи:

- стандартний підхід до розробки та підтримки прикладних програм. Це передбачає дотримання впорядкованого, покрокового підходу всіма особами, що займаються розробкою та модифікацією прикладних програм, а також аналіз впливу нових та існуючих операцій на базу даних кожного разу, коли необхідна модифікація;

- право власності на дані. З метою точності та цілісності кожного елемента даних з боку адміністратора бази даних вимагається чіткий розподіл відповідальності. На одного користувача даних необхідно покласти відповідальність за визначення правил доступу і безпеки, зокрема й за те, які особи можуть використовувати дані (доступ) і які функції вони можуть виконувати (безпека);

- доступ до бази даних. Доступ може бути обмежений шляхом використання паролів. Ці обмеження стосуються людей, терміналів та програм. Необхідно запровадити відповідні процедури для зміни паролів, забезпечення їх конфіденційності, а також для перевірки і розслідування спроб порушень безпеки. Узгодження паролів з певними терміналами, програмами та даними допомагає гарантувати, що користуватися, змінювати та знищувати дані зможуть лише авторизовані користувачі та програми. Доступ користувачів до різних елементів баз даних може додатково контролюватися шляхом використання авторизованих таблиць. Неправильне виконання процедур доступу може призвести до неавторизованого доступу до даних і баз даних;

– розподіл обов'язків. Відповідальність за виконання різних операцій, необхідних для розробки, впровадження та експлуатації баз даних розподіляється між технічним, проектним, адміністративним персоналом та користувачами. До їхніх обов'язків входять проектування баз даних, адміністрування та експлуатація. Відповідний розподіл цих обов'язків необхідний для забезпечення повноти, цілісності і точності баз даних [2, с. 100-101].

Вплив комп'ютерних інформаційних систем, що передбачають використання баз даних у системі бухгалтерського обліку, залежить від:

- ступеня використання баз даних прикладними бухгалтерськими програмами;
- виду і значення обробки фінансових операцій;
- характеру баз даних, систем управління баз даних, завдані, адміністрування баз даних і прикладних програм;
- загальних засобів контролю комп'ютерних інформаційних систем, які є важливими в середовищі використання баз даних [7, с. 20].

Оцінка системи внутрішнього контролю та її впливу на організацію та функціонування системи бухгалтерського обліку підприємства чи установи, де використовуються комп'ютерні інформаційні системи, передбачає виконання двох етапів.

Метою першого етапу є збирання необхідної інформації про систему внутрішнього контролю, систему бухгалтерського обліку і процедури контролю для виявлення можливостей використання елементів внутрішнього контролю як основи для планування змісту, розподілу у часі та глибини процедур аудиту державних фінансів. Дії аудитора на цьому етапі мають бути сплановані таким чином, щоб забезпечити розуміння системи внутрішнього контролю і потоку операцій у системі бухгалтерського обліку. Вивчення системи внутрішнього контролю дає загальну уяву про:

- організаційну структуру;
- прийняту систему передачі обов'язків і повноважень;
- методи контролю, включаючи внутрішній аудит (за його наявності).

Розуміння організаційної структури підприємства передбачає визначення місця комп'ютерних систем у ньому. Розуміння організаційної структури - невід'ємна частина оцінки ризику неефективності контролю в цілому. При аналізі структури комп'ютерних систем підприємства під час державного фінансового аудиту, аудитор має на меті:

- опис комп'ютерних ресурсів, включаючи апаратні засоби, послуги сторонніх центрів, а також місць, в яких можливий доступ до комп'ютерних систем;
- опис організації роботи комп'ютерних інформаційних систем щодо діяльності обслуговуючого персоналу та його взаємодії з персоналом інших відділів [7, с. 21-22].

Опис комп'ютерних ресурсів сприяє можливості аналізу роботи комп'ютерної інформаційної системи, виявленню місця доступу до комп'ютерних ресурсів, що застосовуються для обробки бухгалтерської інформації, розкриттю політики підприємства чи установи у сфері контролю доступу до комп'ютерних ресурсів.

Під час державного фінансового аудиту необхідно отримати інформацію про керівництво з ведення бухгалтерського обліку і здійснення політики в інших сферах, включаючи експлуатацію комп'ютерних систем, формальних описів занять для персоналу, що обслуговують або користуються комп'ютерними інформаційними системами.

Аудитор має скласти уявлення про управління комп'ютерними ресурсами підприємства і розподіл пріоритетів їх використання. Також слід з'ясувати, чи знають співробітники відділів підприємства стандарти і процедури, що застосовуються при комп'ютерній обробці даних.

Складовою етапу вивчення комп'ютерних інформаційних систем під час державного фінансового аудиту є дослідження процедур контролю, що застосовуються адміністрацією, серед яких можуть бути:

- дотримання стандартів при розробці системи і документації, оцінка ступеня їх використання;
- забезпечення належної якості процедур модифікації системи, наприклад, процедур внесення змін у звітні форми або файли;
- існування процедур, що обмежують доступ до закритої інформації, зокрема, до інформації, втрата якої може завдати шкоди її власнику;
- створення відповідних умов доступу до фінансових та інших звітів;
- забезпечення наявності внутрішнього аудиту та відповідних процедур контролю та його участь в аналізі бухгалтерської інформації, обробленої на комп'ютері.

Після формування уяви про систему внутрішнього контролю, вивчають систему бухгалтерського обліку, зокрема послідовність виконання операцій.

Може виявитися, що особи, відповідальні за внутрішній аудит, або інші співробітники підприємства чи установи мають готову документацію, що стосується послідовності виконання операцій, яка може бути корисною для розуміння системи бухгалтерського обліку. Тому на ранній стадії планування перевірки доцільно з'ясувати в осіб, відповідальних за внутрішній аудит, чи існує подібна документація.

Вивчення послідовності операцій, що виконується в системі бухгалтерського обліку, необхідне для розробки ефективних аудиторських процедур.

Виявлення послідовного ланцюга операцій для кожного з завдань бухгалтерського обліку, пов'язаного з істотною інформацією, починається з розгляду наданого підприємством опису цих завдань. При використанні комп'ютерних інформаційних систем для обробки істотної інформації опис має містити керівництво та інструкції для користувача, структуру файлів та коментарі.

Список використаних джерел:

1. Информационные системы и технологии в экономике и управлении: [учебник]; под ред. проф. В.В. Трофимова. – М.: Высшее образование, 2006. – 480 с.
2. Информационные системы в экономике: [учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Финансы и кредит», «Бухгалтерский учет, анализ и аудит»] / Г.Н. Исаев. – М.: Омега-Л, 2008. – 462 с. : сл., табл.
3. Информационные системы в экономике: [учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Финансы и кредит», «Бухгалтерский учет, анализ и аудит»] / Г.Н. Исаев. – М.: Омега-Л, 2008. – 462 с. : ил., табл.
4. Івахненко С. В. Інформаційні технології аудиту та внутрішньогосподарського контролю в контексті світової інтеграції: [монографія] / С. В. Івахненко. – Житомир: ПП «Рута», 2010. – 432 с.
5. Немченко В.В., Редько О.Ю. Аудит. Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту: підручник / В.В. Немченко, О.Ю. Редько. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 540 с.
6. Бенько М. М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку: [монографія] / М. М. Бенько. – К.: Київ. нац. торг.-екон.ун-т, 2010. – 336 с.
7. Бенько М. М. Мета та принципи автоматизації бухгалтерського обліку / М.М. Бенько, В.В. Сопко // Актуальні проблеми економіки : наук. екон. журн. — Вип. 12. — К. : НАУ, 2010. — С. 186—192.

Серединська В.М.

кандидат економічних наук, доцент

Висоцька Н. Й.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

РОЛЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ

Сучасне виробництво характеризується залежністю кожного суб'єкта господарювання від сукупних зовнішніх факторів, що визначають його діяльність. Саме ці фактори впливають на синхронізацію виробництва та споживання, створюють можливості ефективного функціонування кожної окремої господарюючої ланки та виробничого комплексу загалом. Одним із таких елементів є матеріальні ресурси виробничо-технічного призначення, наявність яких є необхідною умовою організації виробничої системи, чинником визначення технічної та економічної життєздатності, розмірів будь-якого підприємства [3].

Основні цілі процесу управління матеріально-технічним забезпеченням можна визначити як:

забезпечення безперервного потоку матеріальних ресурсів (сировини, комплектуючих, допоміжних матеріалів), необхідних підприємству; розроблення норм витрат з метою повного та своєчасного забезпечення потреб підприємства сировиною, матеріалами, інструментами та іншими необхідними ресурсами; мінімізація запасів в умовах забезпечення безперервного процесу виробництва; підвищення якості матеріальних ресурсів; формування і пошук надійних та раціональних зв'язків з постачальниками з метою забезпечення прискореного пересування всіх матеріально-технічних ресурсів від постачальників при мінімальних транспортних та інших витратах [1].

Сучасний стан вітчизняної економіки ускладнює можливості ефективного управління усіма сферами діяльності підприємства. Як наслідок може виникати недостатнє матеріально-технічне забезпечення, без якого неможливою є належна організація безперервного виробничого процесу. Тому необхідно в подальшому продовжувати пошук напрямків удосконалення механізму управління виробничими запасами підприємства.

Подолання окресленого кола проблем може відбутися за умови створення внутрішньої служби аудиту, яка забезпечить управлінський персонал оперативними даними аналізу і оцінки, рекомендаціями за результатами перевірок, на підставі яких приймаються своєчасні, обґрунтовані управлінські рішення. Процес створення внутрішньої служби аудиту для вітчизняних підприємств можна представити поетапно [2].

Проведення аудиту розпочинається з складання плану, який буде визначати етапи дослідження, а саме: перевірка організації складського господарства; перевірка складського обліку; інвентаризація; перевірка правильності оцінки (переоцінки); дослідження первинних облікових документів; перевірка правильності оприбуткування; перевірка правильності та обґрунтованості списання; перевірка реєстрів синтетичного та аналітичного обліку; перевірка головної книги; перевірка звітності підприємства; узагальнення результатів аудиту виробничих запасів.

Отже організація внутрішнього аудиту на вітчизняних підприємствах сприятиме подоланню наслідків економічної кризи, спонукатиме працівників дотримуватися норм чинного законодавства. Така додаткова внутрішня структура сприятиме розробленню планів, внутрішніх правил та процедур з метою вчасного виявляти та зниження ризиків непередбачених витрат чи втрат репутації підприємством.

Проведення аудиту надходження та вибуття виробничих запасів забезпечуватиме контроль за правильністю відображення надходження та вибуття запасів, їх визнання

активами, дотримання підприємством чинного законодавства щодо операцій із запасами, дослідження стану складського господарства, дотримання підприємством методів обліку запасів, зазначених в обліковій політиці. Правильно складена програма аудиту дасть змогу виявити всі порушення проведення операцій з виробничими запасами та надати певні рекомендації зі внесення необхідних змін до облікової політики підприємства щодо організації та методики обліку виробничих витрат.

Список використаної літератури:

1. Єлець О.П., Мілаєнко Я.Є. Зміст матеріально-технічного забезпечення підприємства. URL: http://confcontact.com/2015_04_25/2/2_elets_milaenko.html
2. Макаренко А. П., Телевінова О. В. Удосконалення обліку і аудиту виробничих запасів у системі управління пат "Запоріжсталь". Економіка та держава. 2019. № 1. С. 27-34.
3. Нестеренко Ж.К. Бухгалтерський облік промислових підприємств: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2010. 311 с.
4. Скрипник М., Григорєвська О., Радіонова Н. Удосконалення організації і методики аудиту виробничих запасів на підприємстві. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2016. вип. 2–3(35). с. 378–398.

Серединська В.М.

кандидат економічних наук, доцент

Скрип С.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ЗНАТЬ ПРО ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

Витрати є економічною категорією, яка вивчається науковцями впродовж тривалого періоду часу. Це пов'язано з важливою роллю витрат у функціонуванні соціально-економічних систем і постійним бажанням їх мінімізувати для росту кінцевого результату діяльності господарюючих суб'єктів.

Наукові дослідження будь-яких категорій варто починати з вивчення історії їх виникнення та розвитку. Історичний аспект дослідження сутності витрат отримав своє відображення у працях багатьох науковців [3; 9; 10]. Варто вказати, що частіше виокремлюють чотири етапи еволюції знань про витрати.

На першому етапі, який охоплює XXVIII–II ст. до н. е. формується найпростіше уявлення про витрати і їх роль у веденні господарства. Цей етап характеризується наявністю публічної звітності про витрати, відстеженням, обліком і контролем витрат на господарському і державному рівнях. У цей час формування багатства відбувалося загарбанням нових територій, захопленням рабів з подальшою організацією їхньої праці. Уже тоді виникали завдання, пов'язані із зменшенням витрат предметів праці на основі їх раціонального використання. Варто зазначити, що на першому етапі розвитку не існувало чіткого визначення категорії витрат. Ними вважалися ресурси, що застосовувалися під час господарювання та були об'єктом обліку на державному рівні. Одними із основоположників наукової економіки часів античності були Ксенофонт та Аристотель.

На другому етапі (XIV–XIX ст.) відбуваються спроби розкрити сутність категорії «витрати», з'являються різні теорії витрат. Зокрема, відомою є теорія фізіократів (Кене Ф.),

теорія затрат (А. Сміта та Д. Рікардо), теорія трудової вартості (К. Маркса), вчення про справедливу ціну (У. Петті), неокласична теорія вартості (А.Маршал) та ін.

Третій етап характеризується використанням математичних методів у теорії витрат. На поч. ХХ ст. виникло розуміння того, що функціонування економіки відбувається за принципом порівняння витрат та результатів. Є.Є. Слуцьким за допомогою математичного апарату було доведено взаємодію теорії витрат виробництва і теорії попиту та пропозиції [10]. У цей період практично усі вчення були спрямовані на вирішення проблеми класифікації виробничих витрат, їх розподілу і обліку. Вважалося, що крім витрат на сировину та працю, склад виробничих витрат має поповнитися витратами на обладнання і ренту. Виникла така економічна категорія, як собівартість виробленої продукції, яка охоплювала усі виробничі витрати, понесені на виробництво конкурентної продукції.

У межах четвертого етапу відбувається виникнення нового напрямку дослідження – управління витратами, дослідження їх поведінки у процесі господарювання (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.). Зокрема, варто відмітити дослідження англо-американських науковців та розвиток трьох підходів до обліку та методів обліку витрат і калькулювання: Г. Емерсон, Ч. Гаріссон – «стандарт-костинг», Дж. Кларк, Дж. Харріс – «директ-костинг», О. Хаггінс – «центри відповідальності» [11].

Аналізуючи сучасні підходи до визначення сутності витрат, можна зробити висновок про існування різних тлумачень даної дефініції, які суттєво різняться між собою. Крім того, зустрічаються різні думки щодо можливості використання термінів «видатки», «платежі», «затрати». Зокрема, О. О. Орлов, обстоює таку позицію: «коли підприємство отримує засіб виробництва, ціна покупки складає видатки підприємства. Момент видатків, сума яких фіксується у бухгалтерських документах, як правило, збігається з постачанням цього засобу виробництва. Якщо відбувається виплата грошей із каси, з банківських та інших рахунків підприємства, це називається платежем... У разі використання того чи іншого виробничого чинника, мова йде про виробничі витрати...» [5, с. 104].

Професор О. В. Олійник переконаний, що в обліковій практиці доцільно вживати термін «витрати», адже він використовується вітчизняними науковцями протягом багатьох років. Термін «затрати» доцільно застосовувати у значенні втрата, утрата, шкода; або знищення [4 с. 146–147]. А використання терміна «затрати» є механічним запозиченням іншомовного слова. Термін «затрати» В.А.Дерій пропонує застосовувати у тих випадках, коли йдеться про затрати конкретного часу (людино- днів, людино-годин), матеріалів (кілограмів, одиниць тощо), реальних грошей (готівки) на придбання товарно-матеріальних цінностей [1, с. 157].

Деякі науковці розуміють витрати як кошти, що підлягають сплаті за придбані активи. Однак, такі платежі не можна назвати витратами, бо вони впливають на фінансовий результат опосередковано шляхом списання вартості придбаних запасів на виробництво продукції, або нарахуванням амортизації при використанні основних засобів, нематеріальних активів. Якщо основні засоби використовуються у виробництві, то амортизація входить до складу собівартості продукції, якщо ні – то списується на фінансовий результат за звітний період.

Вважаємо використання терміну «витрати» практично безальтернативним, адже він вживається в нормативно-правових актах, що регулюють ведення бухгалтерського обліку, а терміни «видатки», «платежі» пов'язані з бюджетною сферою і з використанням фіскальних інструментів держави.

Враховуючи суттєві відмінності у трактуванні базових понять у сфері управління витратами, компромісним варіантом буде дотримання термінів, що стандартно використовуються у основних нормативно-правових актах (стандартах). Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», витрати є зменшенням економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення

власниками) [8]. Схоже визначення подано у [7] та у п. 4.25 Концептуальної основи складання і подання фінансових звітів [2], а саме, витрати є зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам.

Відповідно до Податкового кодексу України [6] витратами є сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності. Так, спостерігається відмінності у трактуваннях, це пояснюється різними цілями систем: бухгалтерського обліку та податкового.

Список використаних джерел:

1. Дерій В. Термін «витрати» і його трактування для потреб обліку та контролю. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 1 (26). С. 154–160.
2. Концептуальна основа фінансової звітності. Стандарт Ради з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) від 01.09.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/929_009 (дата звернення 14.09.2019)
3. Мельник О.С. Тенденції розвитку витрат через призму історії. Збірник статей учасників вісімнадцятої всеукраїнської практично-пізнавальної конференції «Наукова думка сучасності і майбутнього». URL: aukam.triada.in.ua/index.php/arkhiv-konferentsij/arkhiv-konferentsiji-18 (дата звернення 14.08.2019).

Черешнюк О.М.

кандидат економічних наук, старший викладач

Стецик Р. М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ

Підприємство в процесі господарської діяльності здійснює витрати. Об'єкт витрат – це продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, які потребують визначення, пов'язаних з їх виробництвом (виконанням) витрат. Витрати формуються одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань.

Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені. Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені. Якщо актив забезпечує одержання економічних вигід протягом кількох звітних періодів то витрати визнаються шляхом систематичного розподілу його вартості (наприклад, у вигляді амортизації) між відповідними звітними періодами [1].

Собівартість продукції (робіт, послуг) - це вартісне вираження витрат, пов'язаних з використанням у технологічному процесі виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг) природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних виробничих засобів, нематеріальних активів, спеціалізованого оснащення, інструменту, інвентарю,

трудова і фінансових ресурсів, а також інших затрат на виробництво і збут готової продукції, включаючи встановлені державою як обов'язкові відрахування, податки і платежі.

Характеристика собівартості за складом витрат наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика собівартості за складом витрат

Види собівартості	Характеристика за складом витрат
Технологічна	Прямі витрати на робочому місці, ділянці, бригаді, площі угідь. Сюди відносяться витрати на сировину, матеріали, паливо та інші, які передбачені технологією виробництва продукції, а також витрати на оплату праці робітників безпосередньо зайнятих у виробничому процесі і витрати на утримання і використання обладнання. На її основі приймаються рішення щодо доцільності власного виробництва чи придбання необхідних ресурсів, нормативів їх витрачання, ефективного використання обладнання, формування трансфертних цін, результатів діяльності центрів витрат тощо
Виробнича	Технологічна + розподілені загальновиробничі витрати (витрати на управління цехами, бригадами, виробничими підрозділами). Відображає рівень витрат на виготовлення продукції (робіт, послуг). Відповідно до методики, викладеної в національних П(С)БО на рахунку 23 "Виробництво" відображається саме виробнича собівартість продукції. Загальногосподарські витрати (адміністративні, витрати на збут) до неї не включають. Згідно з діючою методикою їх відразу відносять на витрати періоду
Повна	Виробнича + загальногосподарські витрати (адміністративні та витрати на збут). Характеризує загальний рівень витрат на виробництво та реалізацію продукції (робіт, послуг). В сучасних умовах ведення бухгалтерського обліку за національними П(С)БО її визначають розрахунковим шляхом. Використовується для цілей планування та встановлення певного рівня ціни

Розрахунки собівартості окремих виробів, товарної і валової продукції використовуються для визначення потреби в оборотних коштах, прибутку, економічної ефективності окремих організаційно-технічних заходів та виробництва в цілому, для внутрішньозаводського планування, а також для формування цін, контролю за використанням матеріальних, трудових та грошових ресурсів [3].

Собівартість продукції характеризує ефективність всього процесу виробництва на підприємстві, оскільки у ній відображаються рівень організації виробничого процесу, технічний рівень господарювання, продуктивність праці та інше.

Найбільш ефективними шляхами зниження собівартості продукції є впровадження економічних технологій виробництва, використання світового досвіду щодо зменшення собівартості. Саме ресурсоекономічні, ресурсозберігаючі технології – це вихід для українського товаровиробника [2]. Не менш важливим чинником, що сприятиме скороченню витрат підприємств, є дотримання всіх головних принципів ефективного розміщення продуктивних сил: це скорочення шляхів між виробником та покупцем, між виробництвом і сировинною базою.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Н. М. Собівартість продукції: економічна сутність та її види. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2015. Вип. 11(2). С. 51-54.

2. Гавриленко О. Є. Собівартість транспортних послуг та порядок її формування. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2013. Т. 18, Вип. 4(1). С. 83-86.
3. Костюнік О. В. Собівартість продукції як важливий показник ефективності роботи авіаційних підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 38-43.

4. ОПОДАТКУВАННЯ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Лемеш В.Н.

кандидат економічних наук, доцент

УО «Белорусский государственный экономический университет»

г. Минск, Республика Беларусь

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА НОРМИРУЕМЫХ ЗАТРАТ ДЛЯ ЦЕЛЕЙ ИСЧИСЛЕНИЯ НАЛОГА НА ПРИБЫЛЬ

С 1 января 2019 г. вступили в силу изменения в Налоговый кодекс Республики Беларусь (далее – НК) [1]. Значительная часть таких изменений связана с введением новой терминологии и группировки доходов и расходов при исчислении налога на прибыль. Валовой прибылью для этих целей признается для белорусских организаций (за исключением банков) сумма прибыли от реализации товаров (работ, услуг), имущественных прав и внереализационных доходов, уменьшенных на сумму внереализационных расходов [1, п. 2 ст. 167].

Валовая прибыль определяется с учетом корректировок, проводимых в соответствии с положениями главы 11 НК [1, ч. 2 п. 2 ст. 167].

Затратами, учитываемыми при налогообложении налогом на прибыль, признаются экономически обоснованные затраты, определяемые на основании документов бухгалтерского учета (при необходимости - посредством проведения расчетных корректировок к данным бухгалтерского учета в рамках ведения налогового учета), если иное не установлено НК и (или) законодательством [1, п. 1 ст. 169].

Следует отметить, что в самом НК термин затраты часто подменяется термином расходы, т.е. законодатель считает их синонимами.

Экономически обоснованными затратами не могут быть признаны расходы при наличии хотя бы одного из следующих критериев [1, п. 4 ст. 169]:

- фактически не поступил товар (нематериальные активы), не выполнены работы, не оказаны услуги, не переданы имущественные права;
- работы выполнены, услуги оказаны индивидуальным предпринимателем, являющимся одновременно лицом, состоящим в трудовых отношениях с плательщиком, и выполнение таких работ, оказание таких услуг относятся к трудовым обязанностям такого лица;
- работы выполнены, услуги оказаны плательщику (за исключением акционерного общества) организацией (за исключением акционерных обществ), являющейся учредителем (участником) плательщика либо в отношении которой плательщик является учредителем (участником), если выполнение таких работ, оказание таких услуг относятся к обязанностям работника, состоящего с плательщиком в трудовых отношениях.

Для целей налогообложения доход - определяемая в соответствии с налоговым законодательством экономическая выгода в денежной или натуральной форме, учитываемая в случае возможности ее оценки и в той мере, в которой такую выгоду можно оценить [1, подп. 2.6 ст. 13 НК].

Для целей бухгалтерского учета:

- доходы - увеличение экономических выгод в результате увеличения активов или уменьшения обязательств, ведущее к увеличению собственного капитала организации, не

связанному с вкладами собственника имущества (учредителей, участников) организации [2, абз. 5 ст. 1];

- расходы - уменьшение экономических выгод в результате уменьшения активов или увеличения обязательств, ведущее к уменьшению собственного капитала организации, не связанному с его передачей собственнику имущества организации, распределением между учредителями (участниками) организации.

- затраты - стоимость ресурсов, приобретенных и (или) потребленных организацией в процессе осуществления деятельности, которые признаются активами организации, если от них организация предполагает получение экономических выгод в будущих периодах, или расходами отчетного периода, если от них организация не предполагает получение экономических выгод в будущих периодах [3, абз. 2 п. 2].

Как видим, для целей бухгалтерского учета термины затраты и расходы не являются идентичными.

К затратам, учитываемым при налогообложении, относятся:

- затраты по производству и реализации товаров (работ, услуг), имущественных прав (далее - затраты по производству и реализации);

- нормируемые затраты.

К нормируемым затратам в соответствии с законодательством Республики Беларусь [1, п. 11 ст. 171]:

– командировочные расходы (расходы на служебные командировки) в пределах норм, установленных законодательством;

– затраты на оплату стоимости топливно-энергетических ресурсов, израсходованных в пределах норм, установленных в соответствии с законодательством;

– потери от недостачи и (или) порчи при хранении, транспортировке и (или) реализации товаров, запасов в пределах норм естественной убыли, а также норм потерь (боя), установленных законодательством, а при их отсутствии - в пределах норм, установленных руководителем по согласованию с собственником, общим собранием участников, членов потребительского общества, уполномоченных или лицом, ими уполномоченным;

– расходы на управленческие услуги, оказываемые индивидуальными предпринимателями, а также организациями, применяющими особые режимы налогообложения, в пределах суммы, рассчитанной исходя из коэффициента соотношения средней заработной платы руководителей организаций и средней заработной платы по организации в целом, определенного в порядке и размере, установленных законодательством;

– затраты по контролируемой задолженности в пределах, рассчитанных в соответствии со ст. 172 НК;

– для организаций, осуществляющих эксплуатацию жилищного фонда и (или) предоставляющих жилищно-коммунальные услуги, за исключением организаций системы Министерства энергетики Республики Беларусь;

- затраты на оплату накладных расходов и технологических потерь в пределах норм и нормативов, установленных в соответствии с законодательством.

К прочим нормируемым затратам относятся [1, п. 2 ст. 171 НК]:

– выплаты физическим лицам, работающим в организациях по трудовым договорам, в денежной и натуральной формах по перечню;

– расходы по благоустройству населенных пунктов и прилегающих территорий, памятных мест;

– расходы на проведение в соответствии с законодательством по случаю государственных праздников, праздничных дней и памятных дат официальных торжественных мероприятий, военных парадов, артиллерийских салютов и фейерверков;

- вознаграждения и (или) компенсируемые расходы членам совета директоров (наблюдательного совета), представителям государства в органах управления организаций, если иное не установлено законодательством;
- представительские расходы;
- затраты по транспортировке (доставке) покупателей (заказчиков) до торгового объекта (места выполнения работ, оказания услуг) и обратно в направлениях, обслуживаемых пассажирским транспортом общего пользования;
- компенсация за использование личных транспортных средств, выплачиваемая работникам, работа которых не носит разъездной характер, а также суммы арендной платы, выплачиваемые таким работникам, выступающим арендодателями личного транспортного средства;
- членские взносы (вступительные и иные) в объединения предпринимателей и нанимателей, союзы, ассоциации;
- проценты по просроченным платежам по основному долгу по займам и кредитам.

Как видно из приведенной выше информации, не совпадает не только терминология, но и периоды признания некоторых доходов и расходов для целей бухгалтерского и налогового учета. В связи с этим образуются постоянные разницы - суммы доходов и расходов, формирующие учетную прибыль (убыток) текущего отчетного периода и исключаемые из налогооблагаемой базы по налогу на прибыль в текущем и будущих отчетных [4, абз. 5 п. 2].

Список использованных источников:

1. Налоговый кодекс Республики Беларусь.
2. Закон Республики Беларусь от 12.07.2013 № 57-З «О бухгалтерском учете и отчетности».
3. Инструкции по бухгалтерскому учету доходов и расходов, утвержденная постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 30.09.2011 № 102.
4. Инструкция по бухгалтерскому учету отложенных налоговых активов и обязательств, утвержденная постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 31.10.2011 № 113.

Тарарышкина Л.И.

кандидат экономических наук, доцент
Белорусский государственный университет
г. Минск, Республика Беларусь

ТАМОЖЕННЫЕ ПЛАТЕЖИ КАК ЭЛЕМЕНТ ЕДИНОГО ТАМОЖЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В ЕАЭС

В соответствии с Договором о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 г. (статья 32) на единой таможенной территории государств-членов Евразийского экономического союза (ЕАЭС, Союз) установлено единое таможенное регулирование, которое осуществляется в соответствии с Таможенным кодексом ЕАЭС и регулируемыми таможенными правоотношениями международными договорами и актами, составляющими право ЕАЭС. Наднациональное управление единым таможенным регулированием в ЕАЭС осуществляет Евразийская экономическая комиссия [1, 4].

Одним из определяющих элементов единого таможенного регулирования являются таможенные платежи, взимание которых определено национальным законодательством государств-членов ЕАЭС при перемещении товаров через таможенную границу Союза.

В соответствии с Таможенным кодексом ЕАЭС (статья 46) к таможенным платежам относятся: ввозная таможенная пошлина; вывозная таможенная пошлина; налог на добавленную стоимость, взимаемый при ввозе товаров на таможенную территорию

ЕАЭС; акцизы (акцизный налог или акцизный сбор), взимаемые при ввозе товаров на таможенную территорию ЕАЭС; таможенные сборы.

Таможенные органы взимают также антидемпинговые, компенсационные и специальные пошлины при их применении на таможенной территории ЕАЭС [4].

Таможенные платежи в республиканском бюджете Беларуси в удельном весе составляют: в 2014 г. –35,7%, в 2015 г. –38,6%, в 2016 г. –36,5%, в 2017 г. – 36,0%, в 2018 г. –38,8% [5].

Ввозные таможенные пошлины взимаются по ставкам Единого таможенного тарифа ЕАЭС, основными целями которого являются:

- обеспечение условий для эффективной интеграции ЕАЭС в мировую экономику;
- рационализация товарной структуры ввоза товаров на таможенную территорию ЕАЭС;
- поддержание рационального соотношения вывоза и ввоза товаров на таможенной территории ЕАЭС;
- создание условий для прогрессивных изменений в структуре производства и потребления товаров в ЕАЭС;
- поддержка отраслей экономики государств-членов ЕАЭС.

В соответствии с механизмом зачисления и распределения ввозных таможенных пошлин все собранные ввозные таможенные пошлины на таможенной территории ЕАЭС делятся между бюджетами государств-членов ЕАЭС по установленным нормативам. В 2020 г. нормативы распределения сумм ввозных таможенных пошлин, а также специальных, антидемпинговых, компенсационных пошлин установлены в следующих размерах для: Республики Армения – 1,220%; Республики Беларусь – 4,860%; Республики Казахстан – 6,955%; Кыргызской Республики – 1,900 %; Российской Федерации – 85,065 % [1].

Распределение пошлин в рамках ЕАЭС является одним из основополагающих элементов единого таможенного регулирования, обеспечивающим эффективность функционирования таможенной территории ЕАЭС.

Порядок применения вывозных таможенных пошлин на таможенной территории ЕАЭС определяется национальным законодательством государств-членов ЕАЭС. В Беларуси вывозные таможенные пошлины установлены в отношении экспортируемых за пределы таможенной территории ЕАЭС нефти и нефтепродуктов, калийных удобрений, кожевенного сырья, семян рапса и некоторых видов древесины.

Товары, ввозимые на таможенную территорию ЕАЭС из стран дальнего зарубежья, стран Прибалтики, государств-участников Содружества Независимых Государств, с которыми применяется таможенный контроль, облагаются налогом на добавленную стоимость при их таможенном декларировании товаров. Посредством налога на добавленную стоимость формируется 21,6% всех доходов сектора государственного управления бюджета Беларуси при основной ставке налога в размере 20% [5].

Таможенные органы взимают также акцизы при ввозе подакцизных товаров с территории государств, с которыми применяется таможенный контроль и таможенное декларирование. Акцизы уплачиваются при таможенном декларировании ввозимых товаров до принятия или одновременно с принятием декларации на товары. По ввозимым подакцизным алкогольным и табачным изделиям, подлежащим маркировке акцизными марками, из государств, с которыми отсутствует таможенное декларирование и таможенный контроль, в Республике Беларусь и Российской Федерации акцизы также взимаются таможенными органами.

В отношении товаров для личного пользования, ввозимых на таможенную территорию ЕАЭС, подлежат уплате таможенные пошлины, налоги, взимаемые по

единым ставкам, либо таможенные пошлины, налоги, взимаемые в виде совокупного таможенного платежа.

Таможенными сборами являются обязательные платежи, взимаемые за совершение таможенными органами таможенных операций, связанных с выпуском товаров, таможенным сопровождением транспортных средств, а также за совершение иных действий, установленных Таможенным кодексом ЕАЭС и (или) законодательством государств-членов ЕАЭС о таможенном регулировании.

Виды и ставки таможенных сборов устанавливаются законодательством государств-членов ЕАЭС. Размеры таможенных сборов не могут превышать примерной стоимости затрат таможенных органов на совершение действий, в связи с которыми установлены таможенные сборы.

Плательщики таможенных сборов, объекты обложения таможенными сборами, база для исчисления таможенных сборов, возникновение и прекращение обязанности по уплате таможенных сборов, сроки уплаты таможенных сборов, порядок их исчисления, уплаты, взыскания и возврата (зачета), а также случаи, когда таможенные сборы не уплачиваются, устанавливаются законодательством государств-членов ЕАЭС [3].

Указом Президента Республики Беларусь «О таможенных сборах» от 13 июля 2006 г. № 443 (ред. от 28.12.2018) установлены виды и ставки таможенных сборов. Белорусскими таможенными органами взимаются таможенные сборы за:

- совершение таможенных операций;
- таможенное сопровождение товаров;
- выдачу квалификационного аттестата специалиста по таможенному декларированию;
- принятие таможенными органами предварительного решения;
- включение в реестр банков и небанковских кредитно-финансовых организаций, признанных таможенными органами гарантами уплаты таможенных платежей.

Ставки таможенных сборов за совершение таможенных операций зависят от группы товаров по Товарной номенклатуре внешнеэкономической деятельности: группы 1–26, 30, 31, 41–70, 72–83 – 50 руб.; группы 27–29, 32–40, 71, 84–97–120 руб.

В отношении ввозимых товаров не для коммерческих целей ставки таможенных сборов за совершение таможенных операций составляют 10 руб.; в отношении – автотранспортных средств – 120 руб. [3].

В условиях таможенной территории ЕАЭС возрастает роль таможенных органов в обеспечении в пределах своей компетенции мер по защите национальной безопасности государств - членов ЕАЭС, жизни и здоровья человека, животного и растительного мира, окружающей среды. В связи с чем, на таможенной территории ЕАЭС на таможенные органы возложено взимание утилизационного сбора по определенным видам и категориям ввозимых автотранспортных средств [2].

Таким образом, таможенные платежи, являясь элементом единого таможенного регулирования на таможенной территории ЕАЭС, обеспечивают регулирование внешнеэкономической деятельности и наполняемость доходов бюджета государств-членов ЕАЭС.

Список использованных источников:

1. Договор о Евразийском экономическом союзе (вместе с Приложениями 1–33) (ред. от 08.05.2015) [Электронный ресурс] : [подписан в г.Астане 29.05.2014]// КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2019.
2. Налоговый кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] : Закон Республики Беларусь от 30 декабря 2018 г. № 159-З // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. правовой Интернет-портал Республики Беларусь. – Минск, 2019.

3. О таможенных сборах/ Указ Президента Республики Беларусь, 13 июля 2006 г. № 443 (ред. от 28.12.2018)// Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. - 2006 г., №1/7742.

4. Таможенный кодекс Евразийского экономического союза (Приложение №1 к Договору о Таможенном кодексе Евразийского экономического союза) [Электронный ресурс]: Договор о Таможенном кодексе Евразийского экономического союза) // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2019.

5. Тарарышкин, Ю.В./ Таможенные платежи как инструмент регулирования внешнеэкономической деятельности / Ю.В.Тарарышкин//Вестник БГЭУ, научно-практический журнал, №5 (136) – Минск, БГЭУ, 2019. – С. 20-31.

Тарарышкина Л.И.

кандидат экономических наук, доцент

Зуева Д.А.

студентка 4 курса

Белорусский государственный университет

г. Минск, Республика Беларусь

ТАМОЖЕННЫЕ ПОШЛИНЫ В КАЧЕСТВЕ ИНСТРУМЕНТА ТОРГОВОЙ ВОЙНЫ

Обе стороны договорились завершить переговоры в течение 90 дней, если по их итогам странам не удастся прийти ни к какому консенсусу, то 10-процентные тарифы на кит«Торговая война» между Соединенными Штатами Америки (далее - США) и Китаем обострилась в 2018 г., создала турбулентность на финансовых рынках, вызывая замедление глобального экономического роста. Напряженность неуклонно росла, но с начала ноября прошлого года, после телефонного звонка Трампа президенту Китая Си Цзиньпин, две Стороны начали постепенно становиться на путь примирения. Впоследствии, примерно через месяц, 1 декабря 2018 года. Дональд Трамп и Си Цзиньпин встретились в Аргентине на полях G20. Как пишут американская и китайская пресса, эта встреча, которая была первой «лицом к лицу» между двумя президентами с начала «торговой войны», имела позитивные результаты. Было принято решение о приостановлении ряда действий со стороны государств, и обе делегации во время ужина, проведенного на территории Аргентины, согласились с тем, что с 1 января 2019 года не будет введено никаких дополнительных тарифов [1]. В результате США не будут повышать тарифы на китайские товары на 200 млрд долл.США, как это они планировали сделать. В свою очередь, Китай обязался существенно увеличить закупки у США сельскохозяйственной продукции, энергоносителей, промышленных товаров и других товаров для сокращения торгового дефицита между двумя странами. Кроме того, оба президента обязуются немедленно начать переговоры и решать такие вопросы, как передача технологий, защита интеллектуальной собственности, нетарифные барьеры и борьба с пиратерией. айские товары будут повышены до 25 процентов, и, таким образом, «торговая война» возобновится [6].

После перемирия между двумя великими мировыми державами, подписанными, как упоминалось в предыдущих строках, на территории Южной Америки, уже состоялись одиннадцать раундов переговоров, каждый из которых длился несколько месяцев, но окончательное решение сложившейся ситуации пока не найдено. Камнем преткновения стали два момента, по которым китайцы не хотели идти на уступки, а именно: защита интеллектуальной собственности и государственная помощь, предоставляемая пекинскими компаниям, пытающимся создать глобальные корпорации, что можно заметить в плане «Сделано в Китае до 2025 года» [8]. Таким образом, по состоянию на 10 мая 2019 года

увеличение с 10 до 25 процентов пошлин затронуло 5700 различных товаров, главным образом основные и промежуточные товары, такие как машины, автокомпоненты и микропроцессоры.

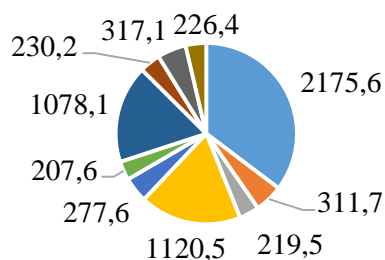
В ответ на введение новых тарифов для примерно 6000 продуктов Министерство финансов Китая объявило, что с 1 июня 2019г. повысит антиамериканские тарифы на экспорт на 60 млрд долл. США (с 8 до 25 процентов) и прекратит обещанные закупки сельскохозяйственной и энергетической продукции, а также сократит заказы самолетов «Boeing». Переговоры всё ещё продолжаются, но хотелось бы отметить, что напряженность все еще остаётся очень высокой.

До сих пор китайские экспортеры вместе с американскими ритейлерами пытались компенсировать большую часть роста цен, жертвуя показателями прибыли, прибегая к экономическим уловкам. И тем не менее, рост пошлин на 15 процентов неизбежно будет влиять на конечного потребителя [2].

После того, как американский президент ввёл новые пошлины против китайских товаров, возможность полномасштабной «торговой войны», похоже, стала более конкретной. Но настоящая проблема между Вашингтоном и Пекином заключается не только в торговых налогах, а также в том, что Китай играет большую роль в финансировании дефицита США.

За последний период казначейский счет иностранных правительств в Федеральном резерве сократился на 670 млн долл. США. Большую часть от этого составляет доля Китая, который является первым кредитором США и первым финансистом нынешней президентской политики в области расходов [9]. Чем больше Вашингтон поднимает ставки в торговом конфликте с Пекином, тем больше китайское правительство урезает финансирование. Всего за год, с февраля 2018 года по март 2019 года, Китайская Народная Республика сократила пакет американских облигаций с 1,176 млрд долл.США примерно до 1,120 млрд долл.США, как показано на рисунке 1. Также по этой причине есть основания полагать, что нахождение соглашения просто необходимо для обеих сторон, особенно для США, где политика Трампа довела отношение дефицита к ВВП до 4,5 процентов.

Рис.1, Основные держатели американских государственных облигаций (в миллиардах долларов) - данные "Bloomberg LP" и "FED", обновленные в 2019 году.

- Федеральный резерв
- Бразилия
- Кайман
- Китай
- Ирландия
- Гонк Конг
- Япония
- Люксембург
- Соединённое Королевство
- Швейцария

Противоречия между двумя мировыми державами происходят в период высокой значимости, который Китай приобретает в мировой экономике. В Пекине была принята

стратегія «бути глобальним», которая предусматривает переход непосредственно к поиску источников ресурсов, вместо использования глобальных рынков. Чтобы обеспечить наличие необходимых ресурсов, Китай недавно подписал соглашения, инвестировал в нефтяные заводы в Канаде, Алжире, Габоне и Судане, также инвестиции были сделаны в Австралию, Бразилию, Ямайку, Папуа-Новую Гвинею, Перу и Замбию и в природный газ в Иране и Судане [3].

Недавняя покупка бизнеса персональных компьютеров IBM компанией Lenovo Group, являющейся крупнейшим китайским производителем компьютеров, служит примером такой политики «выхода на глобальный уровень». Стратегия состоит в том, чтобы приобрести навыки, необходимые для управления компанией в международном масштабе, при необходимости путем покупки, как в данном случае, такой успешной транснациональной корпорации, как IBM. Это также довольно быстрый способ развития бренда на международном уровне, аспект, который до сих пор отсутствует в китайских компаниях. В итоге: с 31 сентября пошлина на 250 США импорта из Китая составила 30 процентов вместо 25 процентов, повышены с 10 процентов до 25 процентов в 2019 году. Китай отреагировал введением налога на американские товары в размере 110 млрд долл. США с 25 процентов пошлинами на 50 млрд долл. США продукции и на 8 процентов еще на 60 млрд долл. США. Трамп угрожает дополнительными тарифами в 25 процентов на другие 325 млрд долл. США китайского импорта, которые в настоящее время не облагаются налогом.

Таким образом, увеличение предусмотренных пошлин может нанести еще больший ущерб экономике двух стран. Результаты продолжения и интенсификации торговой войны скажутся плачевно и за пределами двух мировых экономических держав: открытые экономики, такие как Сингапур и Тайвань в Азии и Ирландии, Венгрия и Чешская Республика в Европе, как правило, оказываются наиболее уязвимыми [7].

Однако весьма вероятно, что возникнут и другие серьезные экономические последствия, распространяющиеся так же за рубежом, если Трамп и Си Цзиньпин не смогут в ближайшее время найти выход из сложившейся ситуации, введенных ранее. Из 50 млрд долл. США импорта тарифы они были изначально установлены на уровне 25 процентов, а еще на 200 млрд долл. США импорта тарифы были.

Список использованных источников:

1. Chad P. Bown (2019), "THE 2018 US-CHINA TRADE CONFLICT AFTER 40 YEARS OF SPECIAL PROTECTION", Centre for Economic Policy Research (CEPR);
2. Neil C. Hughes (2019), "A Trade War with China?", 84 Foreign Aff. 94;
3. Paul Krugman, Maurice Obstfeld e Marc J. Melitz, "Economia Internazionale – Teoria e politica del commercio internazionale, decima edizione";
4. "Nike e Adidas scrivono a Trump: Dazi catastrofici, costi sui consumatori", Il Sole 24 Ore, (20.05.2019);
5. Alessandro Galliani (13.05.2019), "Tre scenari possibili della guerra commerciale tra Usa e Cina", Agi Economia, disponibile su [https://www.agi.it/economia/guerra_commerciale_cina_u.](https://www.agi.it/economia/guerra_commerciale_cina_u.;);
6. Alessandro Plateroti (12.05.2019), "Guerra dei dazi, l'arma della Cina è la fuga dai Bond americani";
7. Alessio Trappolini (30.05.2019), "Debito Cina: quanti Treasuries detiene la Cina?", Money.it;
8. Luca Merasi (21.05.2019), "La guerra degli Stati Uniti contro Huawei? Rischia di essere un suicidio?", Linkiesta, disponibile su <https://www.linkiesta.it/it/article/2019/05/21/huawei.>;
9. Luca Paolini e Patrick Zweifel (21.05.2019), "Una guerra commerciale su larga scala pu avere conseguenze a livello mondiale", Milano Finanza.

Тарарышкіна Л.І.

кандидат економічних наук, доцент

Мицкевич П.В.

Белорусский государственный университет

г. Минск, Республика Беларусь

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ: ТЕОРИЯ, ПРАКТИКА, РЕАЛИИ СЕГОДНЯШНЕГО ДНЯ

Одним из важнейших инструментов осуществления экономической политики государства всегда были и продолжают оставаться налоги. Налоги появились с разделением общества на классы и возникновением государства. В истории развития общества еще ни одно государство не смогло обойтись без налогов, поскольку для выполнения своих функций по удовлетворению коллективных потребностей ему требуется определенная сумма денежных средств, которые могут быть собраны только посредством налогов. Исходя из этого, минимальный размер налогового бремени определяется суммой расходов государства на исполнение минимума его функций: управление, оборона, суд, охрана порядка, — чем больше функций возложено на государство, тем больше оно должно собирать налогов.

Налог – это обязательный индивидуально безвозмездный платеж, взимаемый с организаций и физических лиц в форме отчуждения принадлежащих им на праве собственности, хозяйственного ведения или оперативного управления денежных средств в республиканский и (или) местные бюджеты. Налогообложение – процесс установления и взимания налогов в стране, определение величин налогов и их ставок, а также порядка уплаты налогов и круга юридических и физических лиц, облагаемых налогами [1, с.11].

Основные признаки налогов:

- императивность, которая означает, что субъект налога не вправе отказаться от возложенной на него обязанности безвозмездно внести часть своего дохода (согласно закону), а в случае невыполнения обязанности последуют определенные законом санкции по ее принудительному изъятию;
- смена формы собственности, которая означает, что часть дохода субъекта безвозмездно переходит в собственность государства (субъекта федерации, местного самоуправления), обезличивается и используется государством по своему усмотрению;
- индивидуальная безвозвратность и безвозмездность налоговых платежей, это означает, что отданная часть дохода не возвратится субъекту налога и он не получает никаких прав, в том числе права на участие в распределении отданной части своего дохода;
- легитимность, которая означает не только признание налогов на основе законодательного права, но и их взимание только с законных операций [4, с.25].

Элементы налога – это родовые признаки, отражающие социально-экономическую сущность налога. Характеристика элементов налога (налоговая терминология) отражается в законодательных актах и нормативных документах государства. В практике налогообложения распространены общепризнанные в большинстве стран мира элементы налогов и налоговая терминология.

К основным элементам налога относятся: субъект налога; объект налогообложения; налоговая база; налоговая ставка; налоговый период, порядок исчисления налога, порядок и сроки уплаты налога. Субъект налога (плательщик) – юридическое или физическое лицо, которое по закону государства обязано платить налог. Объект налогообложения – предмет, действие или явление (доход, имущество, товар, добавленная стоимость и т.д.), которые в соответствии с законом подлежат обложению налогом. Налоговая база – часть объекта обложения, образующаяся в результате учета всех полагающихся льгот и изъятий и служащая предметом непосредственного применения налоговой ставки. Налоговая ставка – величина налога в расчете на единицу налогообложения. Налоговый период - календарный

год или иной период времени, определяемый применительно к каждому конкретному налогу, сбору (пошлине), по окончании которого определяется налоговая база и исчисляется сумма этого налога, сбора (пошлины). Порядок исчисления налога — это совокупность определенных действий плательщика и иных лиц по определению суммы налога, подлежащего уплате в бюджет за налоговый период, исходя из налоговой базы, налоговой ставки и налоговых льгот. Порядок уплаты налога — это способ внесения суммы налога в соответствующий бюджет. Сроки уплаты налогов — это дата или период времени, в течение которого налогоплательщик обязан перечислить налог по установленным реквизитам [3, с.50]. Налоги, как финансовая категория, имеют свои отличительные признаки, черты, собственную форму движения, т.е. свои функции, которые выделяют их из всей совокупности финансовых категорий, характеризуя сущность, внутреннее содержание и значение.

В числе налоговых функций обычно выделяют:

1. Фискальную.
2. Стимулирующую.
3. Распределительную.
4. Регулирующую.
5. Контрольную.

Классификация налогов — это распределение налогов и сборов по определенным группам, обусловленное целями и задачами систематизации и сопоставлений. Классификация налогов имеет не только сугубо теоретическое, но и важное практическое значение. Таким образом, налоги и система налогообложения — это важные элементы, главным образом, в экономическом развитии каждого государства. Природа налогообложения заключается в осуществлении грамотно выстроенной экономической политики государств, которая направлена на улучшение качества жизни населения. Налогообложение — это гибкий механизм, который может, изменяться, приспосабливается к различным процессам в экономической, политической и общественных сферах.

Список использованных источников:

1. Лазурина О. М. Налоги и налогообложение: учебное пособие / О. М. Лазурина; - Ярославль: МФЮА, 2014. – 220 с.
2. Аронов, А.В. Налоги и налогообложение / А.В. Аронов. – М.: Экономист, 2004. – 391 с.
3. Василевская, Т.И. Налоги Беларуси: теория, методика и практика / Т.И. Василевская. – Минск: Белпринт, 2002. – 365 с.
4. Налоги: учебник / Н.Е. Заяц, М.К. Фисенко, Т.И. Василевская; под ред. Н.Е. Заяц. – Минск: БГЭУ, 2000. – 368 с.
5. Перов А.В. , Толкушкин А.В. Налоги и налогообложение: учебное пособие / А.В. Перов, А.В. Толкушкин; - Юрайт, 2012. – 899 с.

Ненартович К.В.

Белорусский государственный экономический университет
г. Минск, Республика Беларусь

ВНЕШНИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КРЕДИТ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ИНСТРУМЕНТЫ, СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Актуальность данной темы обусловлена необходимостью использования государственного кредита как инструмента устранения противоречий между растущими

потребностями общества и отставанием возможности их удовлетворения за счет доходов бюджета и других государственных фондов. С помощью государственного кредита государство привлекает дополнительные финансовые ресурсы для финансирования общегосударственных расходов и выполнения своих функций.

Государственный кредит – это совокупность экономических (денежных) отношений между государством, с одной стороны, и юридическими и физическими лицами, с другой стороны, при которых государство может выступать как в качестве заемщика, так и в качестве кредитора и гаранта [1].

Внешнее государственное кредитование в Республике Беларусь регулируется Законом «О внешнем государственном долге Республики Беларусь», Законом «О республиканском бюджете на последующий финансовый год, Указом Президента Республики Беларусь от 18.04.2006 г. № 252 «Об утверждении Положения о внешних государственных займах и внешних займах, привлеченных под гарантии Правительства Республики Беларусь».

Основной причиной привлечения внешних кредитов в Республику Беларусь является отрицательное сальдо счета текущих операций платежного баланса.

Дефицит счета текущих операций платежного баланса Республики Беларусь в январе-июне 2019 году составил \$770,9 млрд (2,8% ВВП), что на 6% больше по сравнению с показателем аналогичного периода предыдущего года, по данным Национального банка Республики Беларусь [2].

Классическая форма кредитных отношений – когда государство выступает в качестве заемщика средств. Основными кредиторами Республики Беларусь являются Российская Федерация, банки Китайской Народной Республики, Международный Банк Реконструкции и Развития, ЕБРР и СИБ. До 2019 г. в их числе был Евразийский фонд стабилизации и развития, поступление средств от которого прекратилось в связи с прекращением сроков доступности кредита на 1,8 млрд долл. США.

За 2018 год (по состоянию на 1 января 2019 г.) от вышеперечисленных кредиторов в Республику Беларусь были привлечены внешние государственные займы на сумму 2 353,8 млн долл. США.

Другим способом получения займов для страны является размещение на международных финансовых рынках государственных ценных бумаг. Так, в 2017 г. Республика Беларусь разместила 2 выпуска еврооблигаций на 5 и 10 лет под 6,875% и 7,625% годовых, соответственно, общим объемом 1,4 млрд долл. США, а в феврале 2018 года - 12-летние евробонды на 600 млн долл. США под 6,2% годовых [3].

Основные условия по выпущенным облигациям представлены в таблице 1.

Таблица 1

Условия выпуска еврооблигаций Республики Беларусь «Беларусь-2023» и «Беларусь-2027»

	Беларусь-2023	Беларусь-2027
Срок выпуска	5 лет	10 лет
Ставка купонного дохода, %	6,875	7,625
Дата размещения	29.06.2017	29.06.2017
Дата погашения	28.02.2023	29.06.2027

Периодичность выплаты купонного дохода	2 раза в год	2 раза в год
Объем эмиссии по номиналу	800 млн долл. США	600 млн долл. США
Доходность к погашению, %	7,125 (по цене 98,864% от номинальной)	7,625

Примечание – Источник: собственная разработка на основе [3].

Погашение внешнего государственного долга в январе 2019 года составило 1 997,3 млн долл. США:

- 800,0 млн долл. США – еврооблигации;
- 399,3 млн долл. США – Правительство и банки РФ;
- 374,9 млн долл. США – банки КНР;
- 353,1 млн долл. США – ЕФСР;
- 65,4 млн долл. США – МБРР;
- 3,6 млн долл. США – Товарно–кредитная корпорация США;
- 1,0 млн долл. США – ЕБРР и СИБ [2].

Объемы заимствований и выплат в январе 2019 года представлены на рисунке 2.

Можно сделать вывод, что по итогам 2018 года, в Республику Беларусь было привлечено внешних государственных займов на сумму большую суммы погашения внешнего государственного долга на 356,5 млн долл. США.

Что является основной проблемой внешнего государственного кредита Республики Беларусь, исходя из ориентации на «нулевой» предел внешних заимствований (при котором объем привлекаемых иностранных кредитов соответствует размерам ежегодного погашения внешнего долга).

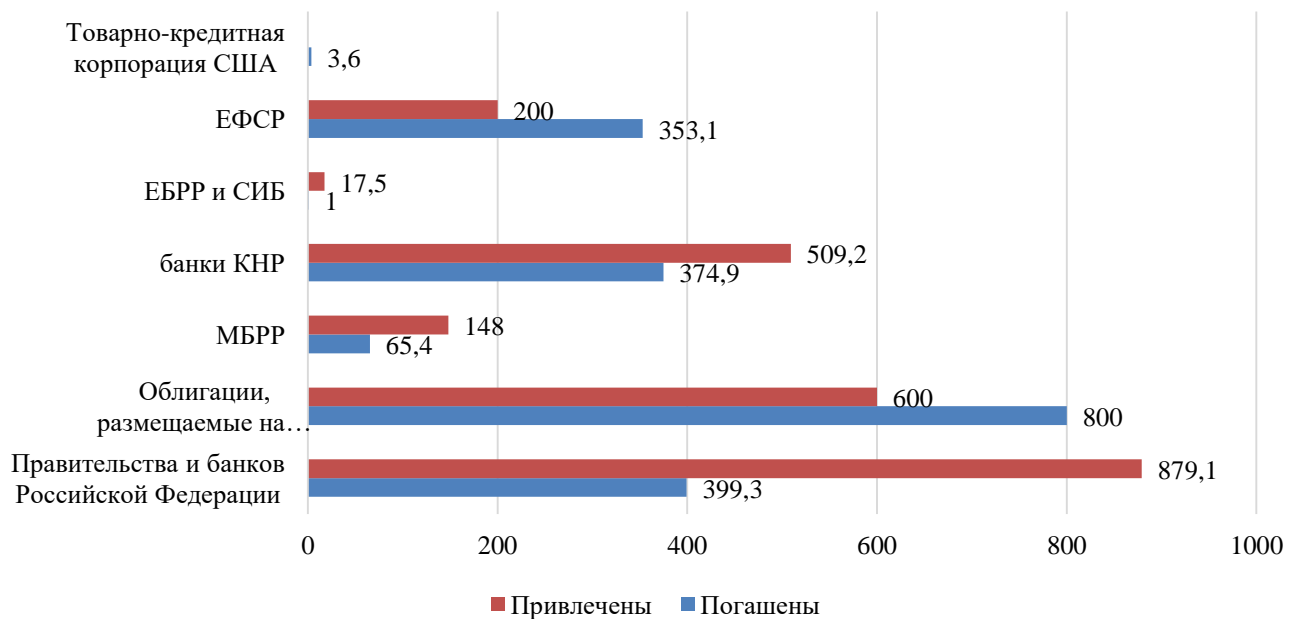

Рис. 2 . Привлечение и погашение внешних государственных займов в январе-сентябре 2019 года, млн долл. США

Примечание: собственная разработка на основе [2]

Наряду с данной проблемой, выделяют и следующие:

- кредиты предоставляются и получаются на условиях, определенных межправительственными соглашениями, которые не всегда являются выгодными для Республики Беларусь;
- часть инвестиционных проектов, финансируемых с помощью кредитных средств – социально ориентированные некупаемые проекты с необходимостью обслуживания кредитной задолженности за счет средств государственного бюджета;
- долговые обязательства государства, накапливаясь, формируют внутренний и внешний государственный долг, который приходится выплачивать с процентами. Поэтому правительство прибегает к новым займам (рефинансирование государственного долга);
- один из основных источников погашения внешнего государственного долга - «нефтяные доходы», следовательно, экономическое положение и платежеспособность Республики Беларусь ставятся в зависимость от цен на нефть и нефтепродукты [4, с.11-19].

Решению данных проблем, т.е. разрыванию иностранных кредитных линий, улучшению обслуживания внешнего долга, формированию инфраструктуры иностранных кредитных линий, будут способствовать:

1) обновление законодательства, регулирующего область иностранных инвестиций в республику с целью четкого определения и согласования полномочий и функций Министерства экономики, Министерства иностранных дел, Валютно-кредитной комиссии Совета Министров и Комитета государственного контроля Республики Беларусь.

2) законодательно закреплённое расширение функций Белвнешэкономбанка (Банк БелВЭБ), в том числе в части координационных мер по обслуживанию и страхованию иностранных кредитных линий;

3) развитие страховой и гарантийной инфраструктуры в отношении иностранных кредитов, что требует глубокой проработки с участием заинтересованных органов государственного управления и банков;

4) принятие в среднесрочной и долгосрочной перспективе концепции реформы в области кредитования и страхования в сфере внешней торговли;

5) создание соответствующей техно-информационной инфраструктуры как предпосылка успешной интеграции республики в международные рынки с учетом соблюдения национальных экономических интересов [5, с.117].

Список использованных источников:

1 Официальный сайт Министерства финансов Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.minfin.gov.by/> – Дата доступа: 11.11.2019 г.

2 Официальный сайт Национального банка Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nbrb.by> – Дата доступа: 12.11.2019.

3 Беларусь начала размещать евробонды [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://officelife.media/news/belarus-started-to-place-eurobonds-for-600-million-/>. – Дата доступа: 12.11.2019 г.

4 Жук, И. Внешний долг Республики Беларусь: динамика и современное состояние / И. Жук // Банковский вестник. — 2010. — №1. — С.11-19.

5 Булова, Д. Практические аспекты межбанковского кредитования / Д. Булова, А. Назаров // Банковский вестник. – 2016. – № 1. – 117 с.

Бречко О.В.

кандидат економічних наук, доцент

Стародуб В.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВИХ ДЕЛІКТІВ З ПОЗИЦІЙ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

З юридичної точки зору, під податковим правопорушенням розуміють протиправне (передбачене Податковим кодексом України), винне діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатної особи, пов'язане з невиконанням податкового законодавства або неналежним виконанням податкових зобов'язань, за яких чинним законодавством встановлена юридична відповідальність.

Податкове правопорушення характеризують такі ознаки:

- суспільна небезпечність та шкідливість діяння;
- протиправність дій (бездіяльність);
- винна поведінка особи, як результат вільного волевиявлення;
- юридична відповідальність.

Як свідчить статистика, податкові правопорушення мають найбільшу питому вагу серед економічних правопорушень. Так, серед кримінальних справ, відкритих за ознаками економічних злочинів, що надходять на економічну експертизу, біля 70 відсотків становлять справи, пов'язані з ухиленням від сплати податків. Тому сьогодні, стан економічної безпеки країни залишається вкрай складним внаслідок дії низки викликів, зокрема криміналізації економічних відносин та розповсюдження напівлегальних методів ухилення від сплати податків.

Методи ухилення від сплати податків що набули розповсюдження в економічній системі, досить різноманітні, а податкові правопорушення, часто носять інтелектуальний характер.

Класифікація податкових правопорушень може здійснюватися за різними ознаками, основними з яких є:

а) в залежності від об'єкта:

- відсутність бухгалтерського та податкового обліку об'єктів оподаткування або ведення обліку з порушенням встановленого порядку;
- неподання або несвоєчасне подання податкових декларацій, фінансової звітності та іншої інформації податковим органам, несплата або несвоєчасна сплата встановлених податків і зборів;
- приховування об'єктів та заниження бази оподаткування.

б) в залежності від спрямованості дій:

- правопорушення проти системи оподаткування;
- правопорушення проти прав та законних інтересів платників податків;
- правопорушення проти контролюючих функцій контролюючих органів;
- порушення порядку ведення податкового та бухгалтерського обліку.

в) в залежності від ступеня суспільної небезпеки:

- податкові правопорушення (проступки);
- податкові злочини.

Загалом сучасні податкові правопорушення мають такі риси:

- вони здійснюються у більшості випадків у процесі професійної діяльності кваліфікованими спеціалістами з використанням комп'ютерних технологій та електронних засобів зв'язку;

- маскуються різноманітними прийомами та засобами приховування порушень під видом "невдалої" підприємницької діяльності;

- завдають значної економічної шкоди інтересам держави та населення.

Класифікація податкових правопорушень може здійснюватися за різними критеріями (див табл. 1). В основі класифікації податкових правопорушень лежать дві групи критеріїв, які дозволяють віднести конкретне правопорушення до визначеного виду.

Таблиця 1

Класифікація податкових правопорушень

Класифікаційна ознаки			
В залежності від об'єкта:	У залежності від спрямованості діянь:	у залежності від характеру санкцій:	в залежності від ступеня суспільної небезпеки:
приховування доходу; заниження доходу; відсутність обліку об'єкта оподаткування або ведення його обліку з порушенням встановленого порядку; несвоєчасна сплата податку; непередставлення документів і іншої інформації.	правопорушення проти системи податків; правопорушення проти прав і свобод платників податків; правопорушення проти порядку ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності; правопорушення проти контрольних функцій податкових органів.	кримінальна; адміністративна; дисциплінарна; фінансова.	податкові злочини; податкові проступки.

1. Кількісні:

- час відхилення, непередставлення звітності по податках і зборам;
- розмір несплачених, прихованих сум податків, зборів.

2. Якісні - обставини, що характеризують суспільну небезпечність правопорушення.

Одним з основних критеріїв у цій області законодавець звичайно виділяє форму вини. Так, навмисне непередставлення, відхилення від подачі податкової декларації карається відповідно до кримінального законодавства. Ненавмисне (через недбайливість і т.д.) - допускає більш м'які санкції.

Ухилення від сплати податків шляхом порушень податкового законодавства на сьогодні є одним з основних каналів незаконного збагачення. Більшість цих порушень пов'язана з недосконалістю, перевантаженістю податкового законодавства і постійними його змінами [1].

Дослідження питань, пов'язаних з протидією злочинності, у тому числі організованій, у сфері оподаткування обумовлена тим, що на тлі динамічних і складних процесів, які сьогодні відбуваються в Україні, своєчасне та повне стягнення податків до бюджету держави є однією з найгостріших проблем сучасного соціально-економічного життя країни. Значно складнішою стала структура операцій, що здійснюються злочинцями, особливо організованими злочинними групами та організаціями, з метою ухилення від оподаткування, отримання надприбутків та укриття джерел походження цих коштів [2].

Для вирішення проблематики податкових деліктів, на нашу думку, спершу необхідно врахувати позитивні приклади побудови системи оподаткування, зниження податкового тиску на платників податків, і лише після цього посилювати юридичну відповідальність за порушення законодавства, надавати додаткові повноваження посадовим особам контролюючих органів.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://www.zakon.rada.gov.ua>

2. Войтенко І.С. Сутність та зміст адміністративно-деліктного провадження, що здійснюється фіскальними органами / Юридичний науковий електронний журнал, 2015, с.111-114

Голяш І.Д.

кандидат економічних наук, доцент

Прийдун В.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ

Організація - це сукупність процесів або дій, які спрямовані на об'єднання елементів або частин у цілу життєздатну стійку систему.

В сучасному економічному словнику визначено, що термін «організація» перекладається з французької як «надаю гармонічного вигляду». Під організацією розуміють:

- 1) будову, структуру системи;
- 2) складову процесу управління, сутність якого – це координація дій окремих елементів системи, набуття відповідності функціонування її частин.

На думку М.Т. Білухи «організація, як смислове визначення, передбачає впорядкованість, взаємодію окремих елементів, що знаходяться у функціональній залежності» [1, с. 163].

Отже, ключовими словами поняття «організація» є: система, будова системи, структура системи, елементи системи. Вважаємо, що організацією податкового контролю є система (комплекс) заходів, які спрямовані на функціонування та координацію дій взаємопов'язаних та взаємозалежних окремих частин (елементів) системи з метою оцінювання дотримання законодавства щодо розрахунків за податками.

До частин (елементів) системи організації податкового аудиту слід віднести:

- суб'єкти податкового аудиту – органи фіскального контролю, які мають певні повноваження на здійснення податкових перевірок і відповідають певним вимогам;
- учасники податкового аудиту - окремі особи або їх групи, які в тій чи іншій мірі беруть участь у здійсненні податкового контролю (наприклад, податкові інспектори);
- контрольні дії - будь-які дії суб'єкта податкового аудиту, спрямовані на виконання програми податкової перевірки;
- контрольні операції - сукупність взаємозв'язаних контрольних дій, спрямованих на досягнення мети податкового аудиту;
- засоби податкового аудиту - інформаційно-законодавча база, яка забезпечує досягнення необхідного результату при проведенні податкового аудиту;
- способи податкового аудиту - це конкретні шляхи досягнення наміченого результату за допомогою наявних засобів, зумовлених завданнями контролю. Вони можуть бути гласні і негласні, базуватися на наукових, професійних знаннях;
- результат податкового аудиту – акт податкової перевірки, складений в результаті застосування суб'єктами податкового контролю комплексу способів і засобів [2, с. 69].

Таким чином, наявність усіх перерахованих елементів і їх раціональна організація сприятиме успішному досягненню результатів податкового аудиту.

Проведення аудиту й формування висновків за його результатами є найбільш складним і конфліктним моментом взаємин між платником податків та контролюючим органом. Разом з тим, проведення контролю є досить вартісною процедурою і вимагає залучення найбільш кваліфікованих працівників контролюючих органів, значного часу та відволікає тією чи іншою мірою платника податків від основної діяльності. Усе це потребує зваженого підходу контролюючих органів при плануванні, підготовці та проведенні такого податкового аудиту.

У Податковому кодексі чітко визначені шляхи проведення податкового контролю, а саме:

- ведення обліку платників податків;
- інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної податкової служби;
- перевірки та звірки відповідно з вимогами ПКУ, а також перевірки щодо дотримання законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи, у порядку, який встановлений законами України, що регулюють сферу податкових правовідносин[3].

Податковий аудит здійснюють органи податкової служби у формі камеральної, документальної та фактичної перевірок. Кожна з цих форм має свої специфічні риси. Порівняльна характеристика податкових перевірок проведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика податкових перевірок

Елемент	Камеральна перевірка	Документальна перевірка	Фактична перевірка
Суб'єкт	Територіальні податкові органи	Податкові органи всіх рівнів	Територіальні податкові органи
Об'єкт	Сукупність фінансово-господарських операцій тільки за звітний період	Сукупність фінансово-господарських операцій за весь період, що перевіряється, але не більше ніж за три роки	Дотримання порядку здійснення розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності ліцензій, патентів, свідоцтв, виробництва та обігу підакцизних товарів, до тримання порядку оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами)
Підстава для проведення	Спеціального рішення не потребує	Рішення керівника податкового органу	Рішення керівника податкового органу
Періодичність	Регулярно з періодичністю представлення звітності	Вибірково по мірі необхідності	Вибірково по мірі необхідності
Місце проведення	Місцезнаходження податкового органу	Місцезнаходження платника податків, місце знаходження податкового органу	За місцем фактичного провадження платником податків діяльності, розташування господарських або інших об'єктів права власності такого платника
Категорії платників	Всі платники податків	Юридичні особи та приватні підприємці	Юридичні особи та приватні підприємці

податків, що перевіряються			
----------------------------	--	--	--

Завершальним етапом будь-якого контрольно-ревізійного процесу є узагальнення та реалізація його результатів. Цей етап включає комплекс методичних прийомів групування і систематизації результатів контролю, необхідних для виявлення порушень чинного законодавства та усунення виявлених недоліків [4, с. 39].

Узагальнення результатів податкового аудиту включає такі прийоми, як групування виявлених недоліків, документування результатів проміжного контролю і систематизований виклад недоліків у висновку.

Список використаних джерел:

1. Білуха М. Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит: [підручник] / М. Т. Білуха, Т. В. Микитенко. – К. : УАОІ, 2006. – 888с.
2. Гусак Н.Б. Контроль податкових органів за діяльністю підприємств. Навчальний посібник./ Н.Б.Гусак, Ю.Д.Гусак. - К.: Центр учбової літератури, 2007. – 320с.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_a1/pg_ivwdsg.htm
4. Будник Л.А. Аудиторські послуги з оптимізації оподаткування / Будник Л. А., Мойш-Шіман Р.В.// Методологічні проблеми та шляхи вдосконалення систем обліку, аналізу, ревізії та аудиту в Україні: Тези доповідей наукової конференції професорсько – викладацького складу «Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в умовах проведення системних реформ», 11 квітня 2012. – Тернопіль, 2012. – С.34-39.

Саченко С.І.

кандидат економічних наук, доцент

Хома Ю.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Починаючи з 1997 року, амортизаційна політика держави та підприємств перебуває в центрі посиленої уваги багатьох вітчизняних науковців і практиків. Амортизаційні реформи 1997, 2000 та 2002 рр. дали змогу наблизити вітчизняну амортизаційну політику до практики країн з ринковою економікою, зумовили виникнення на підприємствах нових, невластивих до цього часу проблем, зокрема існування різного порядку обчислення амортизаційних відрахувань для визначення оподаткованого прибутку та витрат операційної діяльності.

Амортизаційна політика є важливою складовою облікової політики і взагалі господарсько-фінансово діяльності підприємства. Вона дає змогу альтернативно підійти до визначення розмірів амортизаційних відрахувань, здійснювати управління витратами і фінансовими результатами, накопичити потрібні фінансові ресурси і раціонально використовувати їх на потреби відтворення необоротних активів тощо.

За допомогою амортизації регулюється швидкість обороту основних засобів, інтенсифікується процес їх відтворення, реалізується технічна і виробнича політика на підприємстві.

Розглянемо методи нарахування амортизації і обґрунтуємо підходи до їх вибору.

Згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби» підприємства можуть нараховувати амортизацію основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів), застосовуючи такі методи як: прямолінійний; виробничий; зменшення залишкової вартості; прискореного зменшення залишкової вартості; кумулятивний. Три останні є методами прискореної амортизації. Крім зазначених методів, підприємство також може застосовувати норми і методи нарахування амортизації, передбачені податковим законодавством.

Необхідно зазначити, що застосування дозволеного П(С)БО 7 податкового методу нарахування амортизації основних засобів призводить до плутанини понять, що використовуються у фінансовому і податковому обліку. Це стосується підстав для збільшення первісної вартості основних засобів, визначення їх груп (згідно з П(С)БО їх дві, а за податковим законодавством — чотири), а також залишкової (балансової) вартості, переоцінка якої не передбачена податковим законодавством. У результаті застосування у фінансовому обліку методів нарахування амортизації, передбачених податковим законодавством, перекручується реальна оцінка основних засобів, що не відповідає ні вимогам фінансового, ні податкового обліку.

Огляд літератури свідчить про відсутність чітких правил (рекомендацій) щодо вибору методу амортизації, який був би найкращим для підприємств різних організаційно правових форм та галузей, об'єктів основних засобів та способів їх використання. Усі методи можна вважати рівноцінними, вони переслідують одну мету, але кожний з них для відповідних періодів корисного використання визначає різні суми амортизації.

Згідно з п.28 П(С)БО 7 метод амортизації основних засобів обирається підприємством самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигід від його використання. Обраний метод має сприяти прискоренню оновлення основних засобів, визначенню реальної величини прибутку, найкраще враховувати усі фактори, пов'язані з експлуатацією об'єкта основних засобів тощо (табл. 1).

Водночас докладний аналіз цих методів наводить на думку, що між деякими з них немає суттєвої відмінності як в теоретичному плані, так і за практичними результатами (табл. 1), що може бути підставою для їх скорочення. Йдеться про метод прискореного зменшення залишкової вартості порівняно з методом просто зменшення залишкової вартості. Цей метод не повністю відповідає своїй назві і не гарантує систематичного повного списання вартості об'єкта основних засобів. Його використання зумовлює потребу в коригуванні нарахування амортизації в останні роки строку експлуатації.

Прискорене зменшення залишкової вартості порівняно з простим можливе тільки за певних комбінацій строку експлуатації та співвідношення ліквідаційної і первісної вартості об'єкта основних засобів. Це легко вивести із нерівності – норма амортизації в разі прискореного зменшення повинна бути більшою, ніж при простому.

Як бачимо, метод прискореного зменшення залишкової вартості відповідає своїй назві лише за умови невеликих строків експлуатації і за досить значної ліквідаційної вартості. Коли ж ліквідаційну вартість приймають такою, що дорівнює нулю, умов для застосування методу прискореного зменшення залишкової вартості практично не залишається. Аналогічні результати, і без будь-яких застережень, дає метод зменшення залишкової вартості.

Вибір методів нарахування амортизації на кожному підприємстві здійснюється спільно - керівником, головним бухгалтером та економічними службами. Незалежно від обраного методу амортизації його послідовне застосування є необхідною умовою для забезпечення зіставності результатів діяльності підприємства за різні періоди.

Таблиця 1

Методи нарахування амортизації основних засобів і фактори, пов'язані з їх експлуатацією

Метод амортизації	Фактори експлуатації об'єкта основних засобів, що впливають на очікуваний спосіб отримання економічних вигід від його використання
Прямолінійний	Рівномірна експлуатація об'єкта, пов'язаного з виробництвом різномірної продукції. Незначний моральний знос
Зменшення залишкової вартості	Об'єкт використовується у виробництві різномірної продукції. Швидкий фізичний і моральний (або тільки моральний) знос. Необхідність швидкого накопичення коштів для прискореного відновлення основних засобів
Прискореного зменшення залишкової вартості	Об'єкт використовується у виробництві різномірної продукції. Швидкий фізичний і моральний (або тільки моральний) знос. Необхідність швидкого накопичення коштів для прискореного відновлення основних засобів
Кумулятивний	Об'єкт використовується у виробництві різномірної продукції. Швидкий фізичний і моральний (або тільки моральний) знос. Необхідність швидкого накопичення коштів для прискореного відновлення основних засобів Строк експлуатації вимірюється цілим числом років
Виробничий	Об'єкт використовується для виробництва одного виду продукції або надання тих самих послуг. Нерівномірна експлуатація об'єкта. Економічні вигоди, втілені в основних засобах, зменшуються не просто з плином часу, а залежно від експлуатації об'єкта. Строк корисного використання об'єкта безпосередньо визначається його ресурсом: кількістю випущених за його допомогою одиниць продукції, пробігом, годинами праці тощо. Кількість планової і випущеної продукції з використанням об'єкта надійно вимірюється. Роль морального зносу незначна
Податковий	Розрахований в основному для цілей оподаткування

П(С)БО вимагають послідовного від одного періоду до іншого застосування методів амортизації. Виняток становлять лише випадки, коли зміна обставин виправдовує зміну методу амортизації. Причини зміни розкриваються у примітках до фінансової звітності.

У зв'язку з тим, що амортизаційна політика дає змогу коригувати частку витрат у сумі доходу від реалізації, у деяких вітчизняних економістів виникають побоювання, що надана підприємствам самостійність призведе до маніпулювання сумою нерозподіленого прибутку залежно від цілей підприємства. Як відомо, прибуток, визначений за даними фінансового обліку, не є базою для визначення реальної заборгованості перед бюджетом з податку на прибуток. Водночас він впливає на вартість акцій підприємства, його інвестиційну привабливість та прийняття рішень користувачами фінансової звітності.

Отже, до вибору методу нарахування амортизації основних засобів керівництво підприємства повинно підійти виважено, що важливо для свідомого формування облікової політики (в частині амортизації), яка має бути закріплена на кожному підприємстві наказом.

Список використаних джерел:

1. Бігдан І. Питання оцінки вартості нематеріальних активів //Регіональні перспективи.- 2001.- № 2-3.- с.78-80.
2. Виговська Н.Г.Удосконалення обліку амортизації: стан, проблеми, перспективи: Монографія.- Житомир:ЖІТІ,1998.- 340 с.
3. Должанський М.І.,Должанський А.М. Бухгалтерський облік в Україні з використанням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: Нав. Посіб.-Л.:Львівський банківський інститут НБУ, 2003.- 494 с.
4. Національні стандарти бухгалтерського обліку в Україні: 36. нормативних актів. - К.: СП «Юрінком Інтер», 2000. - 231 с.
5. Саченко С. Концепція обліку нематеріальних активів./ С. Саченко, О. Черешнюк// Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір. Міжнародна науково-практична конференція, Вересень 2019. Тернопіль: ТНЕУ.

Саченко С.І.

кандидат економічних наук, доцент

Чижевська І. А.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ

У сучасних умовах глобального розвитку економіки України, поширення глобалізаційних процесів, прискорення змін та ускладнення нестабільності зовнішнього середовища успішна і результативна реалізація стратегічних цілей українських підприємств значною мірою залежить від ефективного використання наявних національних ресурсів та створення дієвої системи обліково-аналітичного забезпечення їхньої роботи задля забезпечення конкурентоспроможності підприємств і країни в цілому. Кризове становище і проблеми, що існують у національній економіці, спричинили високий рівень безробіття, поширення нелегальної трудової діяльності та значний розподіл населення за рівнями доходів. На всіх етапах розвитку економіки оплата праці була одним із головних інструментів стимулювання ринку, матеріального мотивування працівників, елементом системи оподаткування і підвищення трудової активності країни в усіх галузях національної економіки.

Від раціональної організації системи оплати праці та її правильного визначення залежить не тільки економічна ефективність окремого підприємства, а й рівень якості життя зайнятого населення і зокрема тих громадян, що вже отримують пенсійне забезпечення. Водночас оплата праці займає велику частку у загальній сукупності витрат підприємства. Тому дослідження оплати праці як комплексної економічної категорії доцільно проводити з декількох позицій, а саме з позицій:

– підприємця, організації чи будь-якої установи – для яких заробітна плата є суттєвим чинником мотивування працівників, а також двома статтями витрат, що знижують прибуток: виплати самої заробітної плати і відрахування сум єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

– працівника – для якого заробітна плата є основним джерелом доходу, ключовим показником рівня життя, основою поточних заощаджень і базою соціального страхування щодо всіх випадків і на пенсійне забезпечення;

– держави – для якої як прибуток підприємств будь-якого сектору національної економіки, так і заробітна плата працівників є базою оподаткування податком на прибуток і податком на доходи фізичних осіб, а також базою нарахування сум єдиного соціального внеску в розмірі відповідно до закону [3].

Відображення таких трьох позицій можна інтерпретувати у динаміці даних середньомісячної номінальної та мінімальної заробітної плати протягом останніх десяти років [4] (рис. 1).

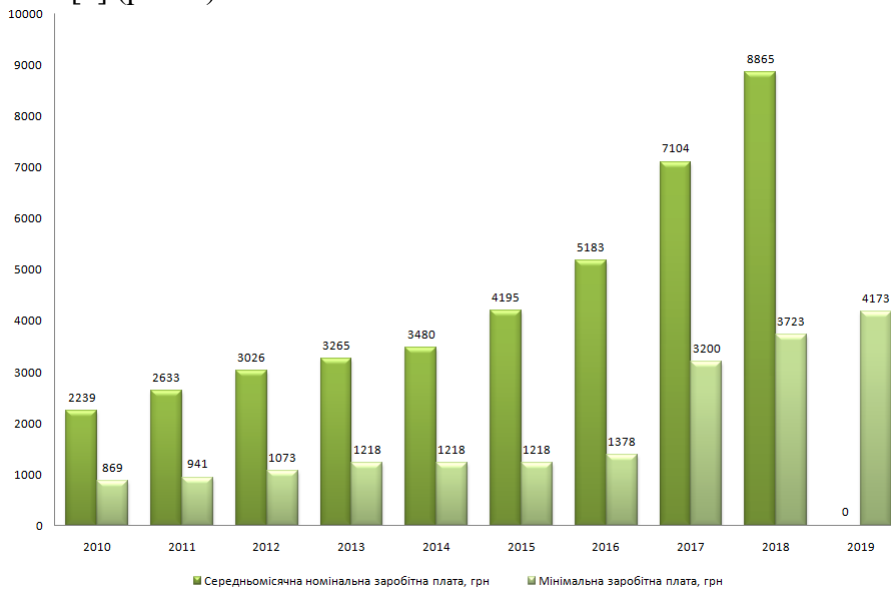

Рис. 1. Динаміка номінальної та мінімальної заробітної плати в Україні протягом 2010-2019 років

Оплата праці є чи не найважливішою категорією серед умов праці, вираженням ефективності економіки та соціальної політики держави, показником якості та результативності проведених реформ. Її проблематика завжди є досить актуальною. З одного боку, вона є основою доходів для працівника, а отже, її розмір значно характеризує рівень достатку всіх громадян. З іншого – мотивацією для працівника виконувати трудові обов'язки ефективніше, що в свою чергу впливає на темпи і масштаби розвитку підприємства, області, регіону та країни загалом. Соціально-економічні аспекти оплати праці дозволяють розкрити ті проблеми, які мають місце в сучасних умовах в Україні у сфері оплати праці, і визначити ефективні засоби та форми їх вирішення.

Сутність економічної категорії розкривається в її функціях. Слово функція має латинське походження та означає призначення, сферу діяльності, роль. Отже, функція оплати праці – це її призначення, роль, складова сфери практичної діяльності в узгодженості і реалізації інтересів головних суб'єктів соціально-трудова відносин. Дієвість оплати праці, на думку І. В. Саух, визначається тим, наскільки в повній мірі вона виконує свої основні функції [2]. Узагальнюючи праці вітчизняних та іноземних науковців можна виокремити такі функції:

- відтворювальна – відображає здатність працівників отримувати життєві блага;
- стимулююча – встановлення залежності розміру оплати праці від кількості й якості праці конкретного працівника, його трудового внеску в результати роботи підприємства;
- регулююча, або ресурсно-розміщувальна функція заробітної плати полягає в оптимізації розміщення робочої сили за регіонами, галузями господарства, підприємствами з урахуванням ринкової кон'юнктури;
- соціальна функція відображає міру живої праці при розподілі фонду споживання між найманими працівниками і власниками засобів виробництва;
- функція формування платоспроможного попиту населення – узгодження платоспроможного попиту, а саме форму виявлення потреб, забезпечених грошовими

коштами покупців, з одного боку, і виробництва споживчих товарів – з іншого.

Кожна функція оплати праці має своїх суб'єктів, які передусім зацікавлені в її реалізації. Так, у реалізації відтворювальної функції заробітної плати найбільш зацікавлені державні органи в повноцінному функціонуванні ринку праці. У реалізації соціальної функції заробітної плати зацікавлені переважно наймані працівники, а також держава, як гарант прав, свобод трудящих і соціальної справедливості в суспільстві. Проте, це не означає, що роботодавець байдуже ставиться до реалізації цієї функції, адже порушення принципу соціальної справедливості на практиці стає суттєвим де мотивуючим чинником і зачіпає інтереси роботодавця. У реалізації стимулюючої функції оплати праці найбільш зацікавлений роботодавець, оскільки він повинен отримати певний виробничий результат від використання найманої праці, що дозволяє йому зрештою мати очікуваний дохід і водночас власний інтерес – прибуток [1].

Проте наявна ситуація, що склалася в питанні розрахунків з оплати праці: постійні зміни в законодавстві, жорсткий контроль за виплатою заробітної плати та нарахуваннями на неї, значні штрафи при перевірці змушують підприємства та організації звертатися до незалежних експертів-аудиторів. Аудит розрахунків з оплати праці є одним з найбільш діючих інструментів економічної політики підприємства, що впливає на ефективність господарської діяльності та подальшого його функціонування. Проведення дослідження розрахунків з оплати праці має на меті надання незалежної оцінки щодо достовірності показників та правильності ведення обліку заробітної плати та дотримання норм чинного законодавства в сфері оплати праці. При розрахунках з оплати праці виникає значна кількість помилок і порушень, які мають бути виявлені при аудиторській перевірці. Посилення контролю за оплатою праці, яке відбувається в зв'язку із запровадженням додаткових підстав для здійснення перевірок органами Державної служби України з питань праці, які тепер можуть проводитися у формі виїзних або невиїзних інспектувань, із розширенням прав інспекторів, підвищує актуальність здійснення аудиту на підприємствах.

Питання організації та контролю заробітної плати становлять основу соціально-трудових відносин, бо включають інтереси всіх учасників виробничих процесів національної економіки, включаючи державу, тому будь-які зміни, що стосуються заробітної плати, прямо чи опосередковано впливають на життя всіх учасників суспільства шляхом виконання передбачених функцій.

Список використаних джерел:

1. Колот А.М. Мотивація персоналу: підручник/ А.М. Колот. – К.: В-во КНЕУ, 2002. – 337 с.
2. Саух І.В. Витрати на оплату праці: економічна сутність / І.В. Саух // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2010. – №4 (54). – С. 228 – 292.
3. Толуб'як В. С. Заробітна плата та її вплив на формування фінансових ресурсів системи пенсійного забезпечення / В. С. Толуб'як // Теорія та практика державного управління. — 2017. — Вип. 2. — С. 242—249.
4. Україна в цифрах. Статистичний щорічник. 2019. Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/Ukr_cifra_2018_u.pdf

Бречко О.В.

кандидат економічних наук, доцент

Швайко М.В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

СУТНІСТЬ І ВИДИ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Податкове консультування – вид професійної діяльності, в основі якої є надання послуг особі, яка потребує консультацій, сприяння належному виконанню платниками податків податкових зобов'язань, підвищення рівня податкової культури, справедливе застосування законодавства, зменшення адміністративного навантаження для платників.

З метою правильного функціонування та розширення бізнесу платники податків повинні врахувати всі правові та фінансово-економічні умови, в чому їм допомагають податкові консультанти шляхом знаходження оптимальних рішень для ведення їх господарської діяльності. Кваліфікований консультант ознайомлює платника з наявними податковими пільгами та доцільністю їх використання, розраховує усі подальші дії з урахуванням податкового навантаження.

На шляху розширення бізнесу платник податків разом з податковим консультантом повинні вирішити наступні завдання: прийняття управлінських рішень щодо деяких податкових питань; підтримати прийняття рішень направлених на вирішення конфліктних та суперечливих ситуацій з фіскальними органами; вирішити комплексні завдання щодо обліку та звітності.

Характерними рисами податкового консультанта є вміння надати платнику податків інформацію щодо змін в законодавстві, сприяти належному нарахуванню та повній оплаті податків і зборів, проводити перевірку щодо нарахування платежів. Також податковий консультант першочергово повинен ознайомити та надати всі необхідні рекомендації щодо визначення бази оподаткування, розрахунку і обов'язкових платежів.

Діяльність податкового консультанта вимагає постійного підвищення кваліфікації та вдосконалення своїх вмінь. Податковий консультант повинен завжди стежити за змінами в законодавчій базі, розвитком податкової системи, мати аналітичний склад розуму та націлюватись на результат. В основі роботи податкового консультанта широкий спектр завдань – починаючи від заповнення та подачі декларації фізичної чи юридичної особи до представлення всіх інтересів клієнта в суді чи на переговорах із питань оподаткування. Тому фахівець в цій справі повинен бути не лише обізнаним та досвідченим, а й об'єктивним, надійним та відповідальним.

Останнім часом сфера оподаткування характеризується насиченістю конфліктів між фіскальними органами та платниками податків. Така ситуація спричинена тим, що в основі фіскальних інтересів держави є виконання своїх загальних функцій, які потребують кошти, натомість платники податків намагаються збільшити грошовий результат своєї підприємницької діяльності, де податкове навантаження протидіє цьому.

Податкові конфлікти можуть виникати як з вини контролюючих органів, так і з вини платників податків, на основі неправильного застосування податкових норм і законодавства. Особливо гостро такі суперечки можуть постати в момент реформації фіскальної політики в країні, коли платник податків не врахував усіх змін з моменту їх вступу в силу, натомість контролюючому працівнику Державної фіскальної служби України на це відведено термін до кінця першого податкового періоду. В цій ситуації податковий консультант відіграє компромісну роль з метою інформування сторін податкових відносин. Так професійна

діяльність консультантів є позитивна вигідною не лише клієнтам – платникам податків, але і для фіскальних органів, і країни в цілому.

Пріоритетом в поставлених завданнях контролюючих органів в час розвитку держави є формування партнерських відносин. І саме надання професійної податковою консультації є одним із моментів досягнення поставленої мети.

В першу чергу, важливо отримати таку консультацію, яка буде доступною усім платникам податку. З розвитком новітніх технологій це дасть можливість швидко та результативно надавати консультації всім особам, громадянам незалежно від місця їх перебування. При цьому зменшуються соціально-психологічний чинник, коли посадова особа через власні інтереси або неприязнь може надати не компетентну консультацію, в результаті чого будуть негативні наслідки платнику податків.

Співпраця консультанта з платниками податків включає в себе наступні аспекти: розгляд та дослідження питань, що постають в процесі ведення підприємницької діяльності; перевірку наявності та точності інформації, яку вимагають контролюючі органи в платників податків; консультації з аудитором та представниками фізичної чи юридичної особи; контроль та аналіз останніх змін законодавства у сфері оподаткування та практики їх застосування; вивчення правовідносин двох сторін; надання клієнтам звітів, пропозицій та рекомендацій з питань оподаткування.

Фахівець, що надає консультації має бути ввічливим, толерантним, стриманим, розсудливим. Платниками податків можуть бути будь-які особи, а відповідно з різними характерами і принципами, тому слід враховувати і такі особливості в ході професійної розмови. Податкові консультанти, повинні володіти знаннями не лише в податковому, фінансовому законодавстві, а й володіти навиками менеджера у роботі з клієнтами, важливо розуміти всі психологічні моменти, які будуть запорукою професійної консультації.

За рахунок удосконалення рівня розвитку податкового консультування та інформування платників податків значно підсилюється ефективність фіскальних важелів впливу на протидію несплати податкових платежів.

За останні роки податкова політика України часто підлягала змінам і сьогодні піддається реформуванню та характеризується деякою нестабільністю. Саме всі ці явища та спровоковані ними похідні явища в комплексі розширюють можливість виникнення такої ситуації, при якій платник податків націлює дії на несплату податкових платежів. Тому податкове консультування на сьогодні є досить важливим заходом, що випереджає появу таких подій.

Список використаних джерел:

1. Виходець А. М. Культура і етика взаємовідносин податкових інспекторів з платниками податків [Скорочений варіант] / А. М. Виходець, Є. А. Кізілова. – К., 2017. – 287с.
2. Дондик Н.Я. Спеціальні бухгалтерські знання та їх застосування під час розкриття та розслідування економічних злочинів : монографія / Н.Я.Дондик. – К. : Атака, 2007. – 144с.
3. Олейнікова Л.Г. Створення умов та сприяння добровільній сплаті податків як елемент удосконалення податкової політики України / Л.Г. Олейнікова // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №4(8). – С. 273-278.
4. Серединська В.М. Економічний аналіз : навч. посібник / В.М. Серединська О.М.Загородна, Р.В.Федорович; за ред.. проф.. Р.В.Федоровича. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. – 416с.

5. КОНТРОЛЬ, АУДИТ І АНАЛІЗ: ВИДИ ТА БАГАТОЦІЛЬОВИЙ ХАРАКТЕР В ПРОЦЕСІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

dr Robert Dmuchowski
Olsztyńska Szkoła Wyższa w Olsztynie

CHARAKTERYSTYKA ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ

W sprawozdaniach finansowych zawiera się bogata treść ekonomiczna. Jej poznanie i wykorzystanie do sprawnego zarządzania firmą wymaga przekształcania tych danych, czego można dokonać posługując się analizą wskaźnikową. Stanowi ona pogłębienie analizy wstępnej sprawozdań finansowych, jest też najszerzej stosowanym narzędziem analizy strukturalnej, czasowej i przestrzennej. Analiza wskaźnikowa umożliwia ocenę przeszłych i teraźniejszych wyników działalności. Pomaga również dokonać odpowiednich korekt obszarów niewłaściwie zarządzanych, aby w przyszłości uzyskiwać lepsze wyniki. Całokształt analizy umożliwia ocenę i przewidywanie kondycji finansowej firmy.

Wskaźnik finansowy jest relacją co najmniej dwóch wielkości finansowych o ściśle ustalonej interpretacji (wyjaśniają, jaki problem można nim zmierzyć i co on oznacza). Najczęściej wyróżnia się cztery zespoły wskaźników, co przedstawia rysunek 1.

Wskaźniki rotacji

Efektywność wykorzystania majątku i kapitału w działalności można ocenić dzięki wskaźnikom sprawności działania, zwanymi też wskaźnikami szybkości obrotu. Wśród tych wskaźników wyróżnia się:

$$\text{wskaźnik produktywność aktywów} = \frac{\text{przychody ze sprzedaży}}{\text{przeciętny stan aktywów}}$$

Jest to wskaźnik informujący o tym, ile przychodów przynosi 1 zł zaangażowanych w działalność aktywów. Tendencja rosnąca jest zjawiskiem pozytywnym, ponieważ wskazuje na lepszą zdolność wykorzystania zasobów majątkowych.

Kolejnym ze wskaźników jest wskaźnik rotacji zapasów w dniach (lub w razach). Wskaźnik rotacji w dniach określa przez jaką ilość dni zapasy są magazynowane. Natomiast wskaźnik w razach informuje ile razy w ciągu roku wymienia się zapas w magazynie. Prawidłowy poziom wskaźnika wyrażonego w dniach zależy od rodzaju prowadzonej działalności. Korzystniejsze są wartości niższe, świadczące o niższych kosztach utrzymania zapasów, a co za tym idzie poprawie efektywności dysponowania zapasami. Należy unikać zbyt niskich poziomów, gdyż mogą one powodować wstrzymanie sprzedaży lub przestoje produkcyjne. W przypadku wskaźnika w razach im wyższe są wartości tym mniejszy stopień zamrożenia środków finansowych w zapasach. W celu poznania szczegółów należy ustalić wskaźnik obrotowości dla poszczególnych pozycji zapasów. Poniżej wzór wskaźnika obrotowości zapasów:

$$\text{wskaźnik rotacji zapasów w dniach} = \frac{\text{przeciętny stan zapasów} \times 365}{\text{przychody ze sprzedaży}}$$

$$\text{wskaźnik rotacji zapasów w razach} = \frac{\text{przychody ze sprzedaży}}{\text{przeciętny stan zapasów}}$$

Istotny w analizie obrotowości jest wskaźnik rotacji należności w dniach lub w razach. Wyrażenie w dniach informuje o przeciętnej ilości dni spływu należności do firmy. Zbyt wysoki poziom wskaźnika świadczy o przesadnie długim kredytowaniu odbiorców. Obniżanie się wskaźnika ocenia się pozytywnie. Wskaźnik liczony w razach określa ile razy w ciągu roku następuje obrót należnościami. Im wyższe są jego wartości tym większa jest skuteczność ściągальności należności od kontrahentów i większa możliwość spłaty bieżących zobowiązań. Wskaźnik w dniach lub w razach oblicza się ze wzoru:

$$\text{wskaźnik rotacji należności w dniach} = \frac{\text{przeciętny stan zapasów} \times 365}{\text{przychody ze sprzedaży}}$$

$$\text{wskaźnik rotacji należności w razach} = \frac{\text{przychody ze sprzedaży}}{\text{przeciętny stan należności}}$$

Możliwość poznania, co ile dni regulowane są zobowiązania krótkoterminowe daje wskaźnik rotacji zobowiązań krótkoterminowych w dniach lub w razach. Korzystniejszy jest dłuższy okres spłaty zobowiązań, pod warunkiem, że nie spowoduje to utraty zaufania ze strony dostawców:

$$\frac{\text{przeciętny stan zobowiązań} \times 365}{\text{przychody ze sprzedaży}}$$

Jeszcze jednym wskaźnikiem wartym uwagi, z zespołu obrotowości, jest cykl rotacji środków pieniężnych w dniach:

$$\text{cykl rotacji środków pieniężnych w dniach} = \text{rotacja zapasów w dniach} + \text{rotacja należności w dniach} - \text{rotacja zobowiązań krótkoterminowych w dniach}$$

Jest to wskaźnik informujący o ilości dni, które upływają od momentu wypływu środków pieniężnych z jednostki do momentu ich wpływu. Im krótszy jest cykl rotacji środków pieniężnych tym mniejsze zapotrzebowanie jednostki na korzystanie z zewnętrznych źródeł finansowania. Ujemny wynik świadczy o stabilnej pozycji firmy na rynku¹.

Wskaźniki rentowności

Rentowność to inaczej opłacalność, generowanie nadwyżki przychodów nad poniesionymi kosztami². W zarządzaniu firmą odgrywa dość kluczową rolę, ponieważ jednym z głównych celów prowadzenia działalności gospodarczej jest osiągnięcie zysku. Wskaźniki rentowności opierają się więc na relacji kwoty zysku (ze sprzedaży, z działalności operacyjnej) na przykład do przychodów ze sprzedaży towarów czy sprzedaży ogółem. Poziom tych wskaźników zależy od charakteru działalności jednostki. Wzrost wielkości wskaźników w czasie interpretuje się pozytywnie³.

Do grupy wskaźników rentowności należą następujące wskaźniki:

¹ B. Padurek, *Biuro rachunkowe*, Wrocław 2014, Wydawnictwo Bożena Padurek, s. 92-93

² B. Dunaj, red., *Popularny słownik języka polskiego*, Warszawa 2007, WILGA, s. 586

³ B. Padurek, *Biuro rachunkowe*, Wrocław 2014, Wydawnictwo Bożena Padurek, s. 85

$$\text{wskaźnik rentowności sprzedaży (ROS)} = \frac{\text{zysk ze sprzedaży}}{\text{przychody ze sprzedaży}}$$

Interpretując ten wskaźnik otrzymuje się informację, ile groszy zysku ze sprzedaży daje 1 zł osiągniętego przychodu ze sprzedaży.

$$\text{wskaźnik rentowności netto sprzedaży} = \frac{\text{zysk netto}}{\text{przychody ogółem}}$$

Wskaźnik ten pozwala odpowiedzieć na pytanie ile groszy zysku netto daje 1 zł uzyskanego przychodu ogółem. Należy pamiętać, że przychody ogółem to suma kwot przychodów z działalności podstawowej, pozostałych przychodów operacyjnych, przychodów finansowych i zysków nadzwyczajnych.

$$\text{wskaźnik rentowności netto aktywów (ROA)} = \frac{\text{zysk netto}}{\text{aktywa ogółem}}$$

Dzięki wskaźnikowi ROA można dowiedzieć się, ile zysku netto jednostka osiąga z 1 zł zaangażowanych w działalność aktywów.

$$\text{wskaźnik rentowności netto aktywów obrotowych} = \frac{\text{zysk netto}}{\text{aktywa obrotowe}}$$

$$\text{wskaźnik rentowności netto aktywów trwałych} = \frac{\text{zysk netto}}{\text{aktywa trwałe}}$$

Dwa powyższe wskaźniki informują, jaka kwota zysku netto przypada na 1 zł zaangażowanych aktywów obrotowych czy trwałych.

$$\text{wskaźnik opłacalności netto kapitału całkowitego} = \frac{\text{zysk netto}}{\text{kapitał całkowity}}$$

Wskaźnik ten określa, ile zysku jednostka wypracowuje z 1 zł zaangażowanych kapitałów własnych łącznie ze zobowiązaniami.

$$\text{wskaźnik rentowności netto kapitału własnego (ROE)} = \frac{\text{zysk netto}}{\text{kapitał własny}}$$

Obliczając ten wskaźnik uzyskuje się informacje, ile z 1 zł zaangażowanego kapitału własnego wypracowuje się zysku netto .

Wskaźniki płynności finansowej

Płynność finansowa oznacza zdolność jednostki do terminowej spłaty zobowiązań. Aktywa obrotowe są najszybciej zbywane, jednak tylko część z nich daje możliwość błyskawicznej spłaty zobowiązań bieżących. Są to środki pieniężne w kasie i na rachunkach bankowych. Pozostałe ze składników, na przykład wyroby gotowe, trzeba sprzedać w celu

uzyskania z nich pieniędzy. Wśród wskaźników płynności, według stopnia płynności, należy wyróżnić:

- wskaźnik pierwszego stopnia, jakim jest wskaźnik płynności gotówkowej;
- wskaźnik drugiego stopnia, czyli wskaźnik płynności szybkiej;
- wskaźnik trzeciego stopnia, a mianowicie wskaźnik płynności bieżącej⁴.

Wskaźnik płynności gotówkowej (natychmiastowej) jest relacją najbardziej płynnych aktywów obrotowych do zobowiązań bieżących i wyjaśnia, jaką kwotę wymagalnych zobowiązań jednostka jest w stanie pokryć ze środków płatniczych (gotówka w kasie i na rachunku bankowym). Wielkość tego wskaźnika nie powinna być zbyt wysoka, ponieważ tylko zasoby pieniężne zaangażowane w procesy gospodarcze generują zyski. Przyjmuje się, że optymalna wartość wskaźnika zawiera się między 0,1 a 0,2.

$$\text{wskaźnik płynności gotówkowej} = \frac{\text{środki pieniężne}}{\text{zobowiązania krótkoterminowe}}$$

Wskaźnik płynności szybkiej wyłącza z aktywów obrotowych zapasy i rozliczenia międzyokresowe czynne. Optymalny poziom tego wskaźnika powinien wynosić 1, wówczas potwierdza on możliwość pokrycia wymagalnych zobowiązań. Wysoki poziom może oznaczać nadmierne gromadzenie środków pieniężnych na rachunkach bankowych, natomiast niższy poziom świadczy o nadmiernym zamrażaniu środków w zapasach. Wskaźnik ten oblicza się w następujący sposób:

$$= \frac{\text{wskaźnik płynności szybkiej}}{\text{zobowiązania krótkoterminowe}} = \frac{\text{aktywa obrotowe} - \text{zapasy} - \text{krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe}}{\text{zobowiązania krótkoterminowe}}$$

Do oceny płynności finansowej stosowany jest także wskaźnik płynności bieżącej, traktowany jako podstawowy miernik zdolności przedsiębiorstwa do spłaty wszystkich zobowiązań bieżących przez upłynnienie posiadanych aktywów obrotowych. Za prawidłową uznaje się wysokość wskaźnika na poziomie od 1,5 do 2. Im wyższy jest poziom wskaźnika tym lepiej ocenia się wypłacalność firmy. Zbyt wysoki poziom może wskazywać na nieracjonalne wykorzystanie wolnych zasobów majątkowych, czyli zamrażaniu kapitału w aktywach obrotowych. Wartość wskaźnika poniżej 1,2 sygnalizuje zagrożenie bezpieczeństwa finansowego jednostki i oznacza problem w spłacie wszystkich zobowiązań bieżących w sytuacji, gdyby stały się natychmiast wymagalne.

$$\text{wskaźnik płynności bieżącej} = \frac{\text{aktywa obrotowe}}{\text{zobowiązania krótkoterminowe}}$$

Wskaźniki zadłużenia

Prawidłowe finanse przedsiębiorstwa wyrażają się w pełnym pokryciu aktywów trwałych przez kapitały własne, jak już wcześniej wspomniano, charakteryzuje to niezależność finansową. Firmy korzystają również z kapitałów obcych np. zaciągają kredyty w bankach. Różnokierunkowe poznanie struktury źródeł finansowania oraz ich efektywności

⁴ M. Sierpińska i T. Jachna, *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, Warszawa 2011, PWN, s. 151

umożliwiają wskaźniki wspomagania finansowego, zwane także wskaźnikami zobowiązań⁵. Do analizy źródeł finansowania służą wskaźniki⁶:

$$\text{wskaźnik ogólnego zadłużenia} = \frac{\text{zobowiązania ogółem}}{\text{aktywa ogółem}}$$

$$\text{wskaźnik udziału kapitału własnego w finansowaniu majątku} = \frac{\text{kapitał własny}}{\text{aktywa ogółem}}$$

$$\text{wskaźnik zadłużenia kapitału własnego} = \frac{\text{zobowiązania ogółem}}{\text{kapitał własny}}$$

Wskaźnik ogólnego zadłużenia informuje o poziomie udziału kapitałów obcych w finansowaniu aktywów firmy. Rosnąca wartość tego wskaźnika odzwierciedla zwiększające się ryzyko dla kredytodawców, a w przyszłości może przyczynić się do trudności w pozyskiwaniu kapitałów obcych. Wzrost zobowiązań wobec aktywów jest uzasadniany, gdy przeciętne oprocentowanie kredytów i pożyczek jest niższe od stopy rentowności aktywów w jednostce. Im mniejszy jest wskaźnik tym większa zdolność przedsiębiorstwa do spłaty długów. W literaturze spotyka się podobne pożądane wartości wskaźnika. Bożena Padurek wskazuje, że poziom wskaźnika nie powinien przekroczyć wartości 0,67⁷, natomiast Lech Gąsiorkiewicz wskazuje granicę wskaźnika między 0,57 a 0,67⁸.

Wskaźnik udziału kapitału własnego w finansowaniu majątku wyjaśnia wystarczalność wysokości kapitału własnego dla sfinansowania aktywów trwałych. Wielkość wskaźnika powinna, według literatury, kształtować się na poziomie jedności (100%). Wzrost wskaźnika ocenia się pozytywnie, ponieważ świadczy to o umacnianiu się podstaw finansowych działalności.

Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego określany jest także jako wskaźnik przekładni kapitałowej. Niesie informację o tym, ile razy zobowiązania się większe od kapitałów własnych, czyli możliwość ewentualnego pokrycia zobowiązań własnymi zasobami. Im mniejszy jest poziom wskaźnika, tym mniejsze jest uzależnienie jednostki od kapitału obcego i wyższa zdolność kredytowa. Wyższa wartość wskaźnika wiąże się z większym ryzykiem finansowym. W celu prawidłowej oceny tego wskaźnika należałoby go porównać z wartościami wskaźnika innych przedsiębiorstw w tej samej branży, ponieważ branże rozwojowe mogą mieć niższy udział kapitału własnego w finansowaniu⁹. Spotyka się także z określeniem wskaźnika na poziomie mniejszym od 3 dla małych firm, zaś dla jednostek średnich i dużych zalecany jest stosunek zobowiązań do kapitałów 1:1¹⁰.

⁵ L. Bednarski, *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, Warszawa 2007, PWE, s. 82

⁶ L. Gąsiorkiewicz, *Analiza ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw*, Warszawa 2011, Oficyna Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, s. 64-65

⁷ B. Padurek, *Biuro rachunkowe*, Wrocław 2014, Wydawnictwo Bożena Padurek, s. 99

⁸ L. Gąsiorkiewicz, *Analiza ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw*, 2011, s. 64

⁹ L. Gąsiorkiewicz, *Analiza ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw*, 2011, s. 65

¹⁰ B. Padurek, *Biuro rachunkowe*, Wrocław 2014, Wydawnictwo Bożena Padurek, s. 100

Лучко М.Р.

доктор економічних наук, професор

Крещинин Ю.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Сьогодні суб'єкти господарювання функціонують і розвиваються в умовах ресурсних обмежень які можуть бути викликаними внутрішніми та зовнішніми факторами. Забезпеченість підприємства необхідними трудовими ресурсами, їх ефективне використання, високий рівень продуктивності праці сприяють зростанню обсягів виробництва продукції, раціональному використанню обладнання, зниженню собівартості і збільшенню прибутку. Робоча сила має вартісну оцінку, є конкурентною на рику праці. Це розширює межі аналітичних досліджень, критеріями оптимізації трудових відносин стають не лише економічні, а й соціальні параметри. Економічні та соціальні гарантії праці з одного боку, і жорсткі умови трудової діяльності з іншого, формують сферу глибоких аналітичних досліджень кадрового потенціалу підприємства [6, с. 92].

Аналіз використання персоналу, рівня продуктивності праці необхідно проводити в тісному зв'язку з аналізом витрат на оплату праці. Зростання продуктивності праці створює передумови для підвищення рівня її оплати. Аналіз використання коштів на оплату праці в кожній організації має суттєве значення. У процесі його проведення необхідно виявляти можливості економії коштів за рахунок зростання продуктивності праці і зниження трудомісткості робіт послуг.

Аналізуючи використання фонду оплати праці, потрібно взяти до уваги те, що форми та системи оплати праці, норми праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, умови запровадження та обсяги надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат встановлюються підприємствами у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, Генеральною та галузевими (регіональними) угодами [3, с.134].

Система організація праці, її оплата, мотивація повинна бути спрямована на підвищення ефективності праці. Доцільно використовувати різні підходи, інструменти матеріального та морального стимулювання, організаційні заходи: підвищення заробітку, справедливості в оплаті праці, добра організація праці, поліпшення організації виробництва.

Підвищення ефективності оплати праці напряму залежить від ефективної роботи працівників. Таку роботу можна досягти завдяки таким показникам, як виплати у формі доплат і надбавок, що поділяються на компенсаційні та стимулюючі. Компенсаційні виплати повинні забезпечити відшкодування потенційних втрат (працездатності, продуктивного використання робочого часу, повноцінного використання професійно-кваліфікаційного потенціалу) працівників із незалежних від них причин. Стимулюючі виплати мають на меті формувати спонукальні мотиви до праці, а також до вищої результативності праці. Надбавки повинні служити компенсацією або стимулом у зв'язку з відносно чинниками праці і виробництва, що постійно діють, відносно стійкими характеристиками професійно-кваліфікаційного рівня і ділових якостей працівників

Згідно із Законом України «Про оплату праці» держава здійснює регулювання зарплати працівників підприємств усіх форм власності і господарювання через установлення розміру мінімальної заробітної плати, інших державних норм і гарантій, умов і розмірів оплати праці

працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, керівників державних підприємств, а також через оподаткування доходів працівників.

У 2018 році спостерігалась позитивна динаміка щодо зростання заробітної плати. Середньомісячна заробітна плата у 2018 році порівняно з 2017 роком зросла на 24,8 % і становила 8 865 грн., реальна заробітна плата зросла на 12,5 %.

Найвищий рівень заробітної плати у 2018 році спостерігався у м. Києві (13 542 грн.) та в Донецькій області (9 686 грн.).

Найнижчий – у Тернопільській області (6 969 грн.).

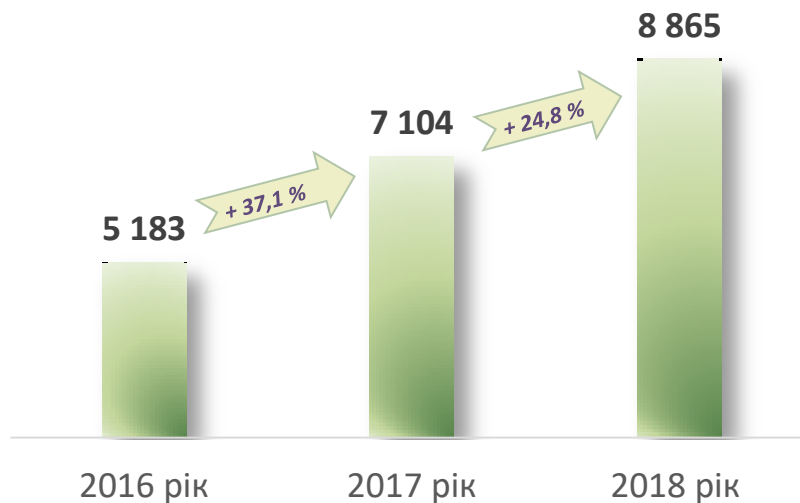

Рис.1. Середньомісячна заробітна плата у 2016-2018 роках, грн. [8]

Розмір посадового окладу (тарифної ставки) працівника 1-го тарифного розряду єдиної тарифної сітки з 01.01. 2018 року зріс на 10,1 % і склав 1 762 гривні. Відповідно до цього зросли розміри посадових окладів (тарифних ставок) працівників бюджетної сфери за всіма тарифними розрядами Єдиної тарифної сітки.

З метою удосконалення умов оплати праці працівників бюджетних установ прийнято низку рішень Уряду, відповідно до яких, зокрема забезпечено:

- підвищення з січня 2018 року на 10 % посадових окладів педагогічних працівників (постанова Кабінету Міністрів України від 11. 01. 2018 № 22);
- зростання граничного розміру надбавки «за престижність праці» педагогічним працівникам з 20 до 30 % (постанова Кабінету Міністрів України від 11. 01. 2018 № 23);
- упорядкування умов оплати праці працівників державних органів, посадові оклади державним службовцям (постанова Кабінету Міністрів України від 25. 01. 2018 № 24);
- підвищення на 50 % заробітної плати працівників за час перебування в зоні проведення антитерористичної операції (постанова Кабінету Міністрів України від 05. 09. 2018 № 708);
- підвищення на 10% (з 01. 09. 2018) посадових окладів педагогічних працівників спеціалізованих мистецьких шкіл (постанова Кабінету Міністрів України від 07. 11. 2018 № 1100).

Станом на 01.01.2019 заборгованість із виплати заробітної плати по Україні у порівнянні до 01.01.2018 збільшилась на 276,7 млн. грн. (на 11,7 %) і склала 2645,1 млн. грн. на

підприємствах - боржниках, з них на економічно активні підприємства припадає 1 455,7 млн. грн. (55 %).

Із загальної суми заборгованості на 439 економічно активних підприємств припадає 1 млн. 455 млн. 723 тис. грн. (55%); 237 підприємств банкрутів 795 млн. 549 тис. грн. (30%); 91 економічно неактивне підприємство 393 млн. 849 тис. гривень. (15%).

Борги працівникам економічно активних підприємств у порівнянні до 01.01.2018 зросли на 183 млн. 335 тис. грн. або на 14,4% (на 01.01.2018 1 млрд. 272 млн. 388 тис. гривень) [8].

Впродовж 2018 року інспекторами праці проведено інспекційні відвідування 1 тис. 15 підприємств-боржників, які мали заборгованість із виплати заробітної плати у сумі 5 млрд. 393 млн. грн. перед 254 тис. 754 працівниками.

Над методами і моделями стимулювання праці працює велика кількість фахівців, підприємств та наукових установ. Так, у більшості західних компаній поширені три моделі стимулювання праці:

- ✓ перша модель – безпреміальна, за якою функцію стимулювання праці виконує заробітна плата;
- ✓ друга модель – преміальна, яка передбачає виплати, величина яких пов'язана з розміром доходу чи прибутку підприємства;
- ✓ третя модель – преміальна, в якій розміри премій устанавлюються з урахуванням індивідуальних результатів праці [4].

Досвід багатьох вітчизняних підприємств засвідчує: заробітна плата все ще залишається одним з визначальних інструментів мотивації персоналу і за інших рівних умов - обумовлює його прагнення працювати ефективніше. Пояснення не виглядає занадто складним, саме цей різновид особистих доходів є основним для більшості українців, покращення результатів їх власної роботи, діяльності підприємства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Adamyk B., Skirka A., Snihur K. and Adamyk O. (2019) *Analysis of Trust in Ukrainian bank based on Machine Learning Algorithms. 2019 9th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*, Ceske Budejovice, Czech Republic, 2019, pp. 234-239.
2. Adamyk O. *Audit of Accounting Staff in Computer-Based Environment. Economic and social development of Ukraine in XXI century: national vision and globalization challenges: Collection of scientific articles* / – Draft 2 Digital Publishing House, 2017. – 185 p. ISBN 978-0-692-87589-6. – P. 152-153.
3. Лучко М.Р. *Бухгалтерський облік в умовах інфляції. Бухгалтерський облік і аудит*, № 1, 1994р.
4. Гриневич С.С., Кузьменко Н.В. *Державне регулювання заробітної плати* / С.С. Гриневич, Н.В. Кузьменко. *Науковий вісник. Економіка, планування і управління в лісо-виробничому комплексі*. 2016. № 16.3 с. 286.
5. Кутинська І.О., Литвин З.Б. *Деякі аспекти аналізу використання фонду оплати праці. Матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції. «Економічні та інноваційні процеси: стан, перспективи та розвиток»* м. Ужгород. 2016. С.134-135.
6. Кутинська І.О., Литвин З.Б. *Оцінка трудового потенціалу підприємства. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: «Становлення та особливості регулювання міжнародних економічних відносин»*. м. Дніпро. 2016. С.92-96.
7. Литвин З.Б. *Теорія економічного аналізу: Методичні поради і завдання з дисципліни, для студентів напрямку підготовки «Менеджмент» 6.030601 усіх форм навчання*. Тернопіль: Економічна думка, 2010. 224 с.
8. *Соціальний звіт за 2018 рік*. Міністерство соціальної політики України. URL: mlsp.kmu.gov.ua (дата звернення: 12. 09. 2019).

Лучко М.Р.

доктор економічних наук, професор

Середа Р.Р.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Грошовий потік – це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів у результаті господарської діяльності підприємств. У загальному вигляді під грошовим потоком розуміється різниця між коштами, що надійшли, і сплаченими.

На підприємстві можливе виникнення трьох фінансових ситуацій, кожна з яких пов'язана з наявністю чи відсутністю грошових коштів:

- виплати перевищують надходження грошей до підприємства за певний період. У цьому випадку виникає дефіцит коштів, усунення якого вимагає залучення додаткових фінансових ресурсів, що також пов'язано з витратами;
- надходження грошових коштів перевищують виплати, що може призвести до надлишкової ліквідності. Вільна готівка – це не прибутковий актив, тому вона повинна використовуватися для одержання додаткового доходу, що вимагає здійснення фінансових заходів щодо розміщення таких коштів;
- збалансованість потоків платежів забезпечує стан фінансової рівноваги (ліквідності), який гарантує існування підприємства в короткостроковому і довгостроковому періодах та задовольняє фінансові потреби зацікавлених у підприємстві груп осіб.

Необхідно зауважити, що за останній час у світовій практиці простежується тенденція до здійснення оцінки діяльності суб'єктів господарювання, ефективності вкладених капіталів за грошовими потоками. Донедавна у зарубіжній і вітчизняній практиці перевагу надавали показникам прибутковості, рентабельності. За основу при цьому брали абсолютні показники операційного, валового, чистого прибутку та відносні коефіцієнти прибутковості активів, власного капіталу, операційної рентабельності.

На величину прибутку суттєвий вплив можуть мати інші чинники, пов'язані з обраними методами обліку доходів і витрат, зокрема нарахування амортизації, розподілу непрямих видатків. Серйозною проблемою на шляху досягнення ефективної роботи може бути нераціональне використання накопиченої додаткової вартості. Є немало прикладів, коли підприємства за даними обліку і звітності спрацювали прибутково, мали значну заборгованість і дефіцит грошових коштів. Тому, наявність прибутку не завжди означає наявність у підприємства вільних грошових коштів, доступних для їх використання.

Світовий досвід показує, що оцінка діяльності підприємства за грошовими потоками має суттєві переваги у порівнянні з традиційним аналізом ефективності на підставі показників прибутковості, рентабельності тощо.

Система основних показників, що характеризують обсяг сформованих грошових потоків підприємства, включає:

- ✓ обсяг надходження коштів;
- ✓ обсяг витрачання коштів;
- ✓ обсяг залишків коштів на початок і кінець даного періоду;
- ✓ обсяг чистого грошового потоку;
- ✓ розподіл загального обсягу грошових потоків окремих видів за окремими інтервалами даного періоду;
- ✓ оцінку факторів внутрішнього і зовнішнього характеру, що впливають на формування грошових потоків підприємства.

Потрібно зазначити, що грошовий потік є агрегованим, оскільки він включає у свій склад різні види потоків, які обслуговують господарську діяльність підприємства.

Для забезпечення ефективного цілеспрямованого аналізу грошових потоків вони вимагають визначеної класифікації. В економічній літературі наводиться класифікація за різними ознаками. На наш погляд, найбільш повна класифікація грошових потоків підприємства запропонована І.А. Бланком.

Розглянута класифікація дозволяє більш цілеспрямовано здійснювати аналіз грошових потоків підприємства за різними видами його діяльності.

Ефективність управління грошовими потоками полягає в тому, що:

- ✓ грошові потоки допомагають забезпечити ритмічність операційної діяльності.
- ✓ при раціональному управлінні грошовими потоками зменшується потреба залучення капіталу, прискорюється оборотність оборотних коштів;
- ✓ активні форми управління грошовими потоками забезпечують підвищення прибутковості операцій, пов'язаних з рухом грошових коштів, а також зниження ризику неплатоспроможності підприємства;
- ✓ розвиток підприємства і його фінансова стійкість залежать від того, наскільки синхронізовані між собою в обсягах і часі грошові потоки.

Потрібно зазначити, що в практичній діяльності підприємства можлива поява нових видів надходжень і виплат. У цьому випадку необхідно приймати індивідуальні рішення, керуючись при цьому стандартами бухгалтерського обліку України.

В процесі управління грошовими потоками доцільно:

- ✓ забезпечити приплив коштів у будь-який момент часу;
- ✓ забезпечити мінімізацію коштів на розрахункових розрахунках і в касі;
- ✓ добиватися оптимального співвідношення між коштами і короткостроковими фінансовими вкладеннями, з метою одержання підприємством максимального ефекту.

Важлива роль у прийнятті ефективних управлінських рішень щодо грошових потоків належить їх аналізу. Мета аналізу грошових потоків – оцінити здатність підприємства отримувати грошові кошти у визначених обсягах і в установлених строках, необхідних для здійснення запланованих витрат. Аналіз руху коштів полягає насамперед у розрахунку сум надходжень та витрат за окремими видами діяльності, визначенні загального залишку коштів на підприємстві за звітний період, порівнянні показників звітного періоду з попереднім, виявленні причин зменшення надходжень і збільшення витрат.

Список використаних джерел.:

1. Економічний аналіз: Навч. посібник/ М.А.Болух, В.З.Бурчевський, М.І.Горбатюк та ін. За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чуманенка. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.
2. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – 2-ге вид. Стереотип. – К.: МАУП, 2000. – 152 с.
3. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.
4. Мних Є. В. Економічний аналіз: Підручник: Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 472 с.
5. Фінансово-економічний аналіз: Підручник / Буряк П. Ю., Римар М. В., Биць М. Т. та ін. Під загальною редакцією П. Ю. Буряк, М. В. Римар – К.: ВД „Професіонал”, 2004. – 528 с.
6. Лучко М.Р. Організація обліку в установах державного сектору економіки: реалії сьогодення. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Випуск 1(45). - 2015, С.39-43..
7. Литвин З.Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління підприємством . Матеріали ІІ всеукраїнської науково-практичної конференції *Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*. м. Чернігів, 2014. С.125-127.

Бречко О.В.

кандидат економічних наук, доцент

Романишин В.Ф.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

СКЛАДОВІ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ В ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ РОЗРАХУНКІВ ОПЕРАЦІЙ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Аналіз податкового законодавства в частині регулювання податкових розрахунків операцій з ПДВ дозволяє виділити такі складові: об'єкти оподаткування ПДВ; база оподаткування; виникнення права на формування податкового кредиту й податкового зобов'язання; ставки ПДВ та операції, звільнені від оподаткування; основні первинні й зведені документи та порядок їх оформлення. Проте впровадження ПДВ в Україні й досі потребує вирішення питань, пов'язаних з обліком та реєстрацією платників, визначенням критеріїв оподаткування окремих видів товарів, робіт та послуг, засобів виробництва продукції за договірними цінами та проданою в кредит.

Однією із причин виникнення порушень у розрахунках підприємств з ПДВ є недостатня компетентність облікового персоналу в даній сфері, що в свою чергу пов'язано зі складністю та неоднозначністю трактування податкових норм, а також специфікою окремих застосування окремих процедур щодо ПДВ-операцій. При розробці методики дослідження експерта-бухгалтера враховано не лише судову практику справ такої специфіки, а й питання, з якими зустрічаються бухгалтери у практичній діяльності, що є одним із факторів наявності помилок і порушень у розрахунках з ПДВ. Питання, що розглядаються в процесі експертного дослідження є досить різнобічними, проте їх можна систематизувати у декілька груп: організаційні питання реєстрації платника ПДВ; документальне відображення нарахування та сплати ПДВ; проблемні питання щодо податкового кредиту та зобов'язань, порядку відшкодування ПДВ; спеціальний режим оподаткування.

З метою побудови алгоритмів застосування прийомів документального контролю в експертних дослідженнях розрахунків з ПДВ систематизовано об'єкти експертного дослідження розрахунків з ПДВ за видами: основні, додаткові та спеціальні, узагальнено перелік прийомів контролю та інформацію, яку можна отримати при їх застосуванні у ході дослідження перерахованих об'єктів.

Знання експертом-бухгалтером класифікації об'єктів експертного дослідження розрахунків з ПДВ є основою формування ефективної методики експертного дослідження для оперативного виявлення фактичних даних по здійсненню ПДВ-операцій. Характеристику обліково-аналітичного забезпечення експертного дослідження розрахунків з ПДВ, а також перелік рекомендованих до застосування прийомів експертного дослідження щодо кожного об'єкта оподаткування повинно включати такі складові: інформація про нараховані та сплачені платежі; достовірність сум податкового зобов'язання та кредитів; дата виникнення зобов'язання; заборгованість платника; характер та походження товар; інформація про предмет договору постачання; виробничі та господарські зв'язки.

Виходячи з предметної області експертизи, завдання експертного дослідження розрахунків з ПДВ можна згрупувати за такими напрямками: 1) завдання організаційного та методичного характеру нарахування й сплати ПДВ в частині особливостей бюджетного відшкодування податку на додану вартість, документального оформлення обліку ПДВ, коригування нарахованих сум у суб'єктів, що перебувають на спеціальному режимі оподаткування, реєстрації платників податку та застосування ними систем оподаткування; 2) завдання щодо встановлення відповідності документального оформлення розрахунків з

ПДВ вимогам законодавства та законності застосовуваних спеціальних режимів оподаткування ПДВ, що пов'язані з відображенням податку на додану вартість у податкових накладних, реєстрі отриманих і виданих податкових накладних, податковій звітності та інших об'єктах експертного дослідження; 3) завдання, пов'язані з визначенням достовірності відображення операцій за розрахунками з ПДВ в бухгалтерському обліку та звітності, які можуть стосуватися правомірності нарахування податкового кредиту, процесу формування та коригування його суми; дати виникнення податкових зобов'язань, правильності їх нарахування за певними операціями; відшкодування податку на додану вартість, терміну його сплати, а також специфіки оподаткування окремих операцій та звільнених від оподаткування ПДВ.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 - VI – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17>
2. Федчишина В.В. Методика експертного дослідження у справах з податку на додану вартість // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 2 (17). – Житомир: ЖДТУ, 2010. – С. 346-353

Бречко О.В.

кандидат економічних наук, доцент

Романишин М.Ф.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ВИДИ ЕКСПЕРТИЗ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ПІДАКЦИЗНИМИ ТОВАРАМИ

Надмірне регулювання та контроль за обігом підакцизних товарів створює умови для збільшення вартості адміністрування як для держави, так і самих платників податків, зниження ділової активності, обмеження зростання суміжних галузей економіки, активації тіншових процесів. У процесі розслідування незаконного обігу підакцизних товарів виникає необхідність у призначенні та проведенні низки судових експертиз залежно від виду підакцизних товарів. Законодавством чітко визначено перелік таких товарів, відповідно до якого й обирають конкретний вид судової експертизи.

Використання спеціальних знань у вигляді результатів судових експертиз під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом підакцизних товарів, відіграє вирішальну роль, оскільки висновки експертів слугують доказами у кримінальних провадженнях. Це пов'язано з тим, що сама собою виявлена інформація мало що означає для розслідування, а от її вивчення та дослідження особою, яка володіє спеціальними знаннями з конкретної галузі, уможлиблює виявити та зафіксувати у висновку експерта факти невідповідності державним стандартам, різні порушення законодавства тощо. У процесі розслідування незаконного обігу підакцизних товарів виникає необхідність у призначенні та проведенні низки судових чи економічних експертиз залежно від виду підакцизних товарів, визначених Податковим кодексом України [1]. Сьогодні законодавець дає чіткий перелік таких товарів, відповідно до якого й обирають конкретний вид судової експертизи. Однак не всі слідчі ознайомлені з видами судових експертиз та їх можливостями, і це пов'язано з їх великою кількістю. Тому виникає необхідність у науковому вивченні питання видів судових експертиз, які призначаються під час розслідування розглядуваних злочинів.

До завдань фінансово-економічної експертизи відноситься встановлення документальної обґрунтованості аналізу: 1) показників фінансового стану (платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості тощо); 2) структури майна та джерел його придбання; 3) стану та інтенсивності використання оборотних активів і джерел їх формування; 4) джерел власних коштів і фінансових результатів діяльності; 5) загальногосподарських і спеціальних фондів; 6) реальності розрахунків із дебіторами і кредиторами; 7) витрат, цін як чинників фінансової стабільності, безбитковості тощо [2].

До предмета судово-бухгалтерської експертизи належить дослідження закономірностей утворення і відображення інформації у бухгалтерському та податковому обліку за господарськими операціями у кримінальних справах, що перебувають у провадженні досудового розслідування чи суду.

Серед криміналістичних видів судових експертиз, що призначаються у процесі розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом підакцизних товарів, часто призначається технічна експертиза документів для встановлення: 1) способу виготовлення марок; 2) способу внесення у них змін; 3) типу, системи, марки, моделі та інших кваліфікаційних категорій друкарської техніки, а також ідентифікація цих засобів за відбитками їх знаків; 4) дослідження матеріалу марки (паперу, барвника, які використовувалися для підроблення марок акцизного податку) [3].

Також у розслідуванні розглянутих злочинів може виникнути необхідність в експертному дослідженні вилученої документації підприємства, що здійснювало незаконне виготовлення підакцизних товарів. Однак не на предмет відповідності чи законності бухгалтерської документації, що входить у завдання судово-економічної експертизи, а на предмет встановлення факту та способу внесення змін до його змісту, а також питання ідентифікації печаток, штампів, факсиміле за їх відбитками, встановлення давності виконання документа чи його штрихів тощо.

Трасологічна експертиза також широко застосовується у розслідуванні злочинів, пов'язаних із незаконним обігом підакцизних товарів, оскільки їх скоєння передбачає залишення низки слідів як самими злочинцями (сліди рук, ніг, взуття, транспортних засобів тощо), так і внаслідок підробки, виробництва підакцизних товарів. Трасологічні методики дозволяють встановлювати номер виробу, факт та спосіб змінення зображень, видалені рельєфні маркувальні позначення на різноманітних об'єктах.

Для дослідження вилучених підакцизних товарів велике значення має експертиза матеріалів, речовин і виробів. У її межах проводяться такі види досліджень: речовин хімічних виробництв та спеціальних хімічних речовин, металів і сплавів, спиртовмісних сумішей, нафтопродуктів і паливно-мастильних матеріалів тощо.

Ще одним видом експертизи є товарознавча, яка по факту є це дослідженням товарів для визначення їх якості, а також відповідності чинним стандартам. Вона вирішує питання про складові частини або компоненти сировини і готової продукції, її масу, об'єм, розміри, якість, асортимент і ґатунок, відповідність вимогам стандартів [2].

Всі зазначені види експертизи є достатньо вагомими при експертних заключеннях і висновках з метою регулювання сфери обігу підакцизних товарів.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями станом на 20 листопада 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–17. – Ст. 112.
2. Експертизи в судовій практиці / за заг. ред. В.Г. Гончаренка. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 388 с.

3. Поляруш А. Можливості деяких судових експертиз, що призначаються у процесі розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом підакцизних товарів / Підприємство, господарство і право, №8, 2017, с.185-188

Бурденюк Т. Г.

кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДАНИМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У зв'язку з посиленням інтеграційних процесів перед вітчизняними підприємствами постає проблема підвищення ефективності їх ефективності та конкурентоспроможності на світовому ринку товарів і послуг. Сьогодні в Україні відсутня загальноприйнята методика аналізу ефективності діяльності підприємств різних видів економічної діяльності. Для вирішення даної проблеми науковці та практики застосовують ряд різновекторних підходів, які розкривають ті чи інші аспекти ефективності. Сучасні тенденції розвитку економічних відносин визначають необхідність розробки комплексного підходу до аналізу ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств за даними їх публічної фінансової звітності. У національній економіці, на жаль, більшість рішень оперативного, тактичного і стратегічного характеру не завжди ухвалюються на основі складених і підтверджених балансів. Вони у поєднанні з іншими формами фінансової звітності є джерелом інформації, яке здатне забезпечити прозорість і ефективність взаємовідносин у сфері господарювання.

У категорії ефективність виробництва втілена об'єктивна дія економічних законів, яка проявляється в отриманні результатів виробничого процесу, вищих, ніж здійснені для цього витрати. Економічна ефективність показує кінцевий корисний ефект від застосування живої праці, засобів виробництва, а також їх сукупних вкладень в процесі взаємодії.

При визначенні сутності категорії ефективності діяльності підприємства у різних авторів відсутнє єдине трактування критерію. Це свідчить про недоліки у розробці теорії, зокрема, у виявленні сутності досліджуваного поняття. Критерій ефективності діяльності підприємства повинен правильно і найбільш повно відображати сутність досліджуваного явища. Для оцінки ефективності діяльності підприємства та її виміру застосовують критерій, який характеризує ефективність з якісного боку. З наукової точки зору критерій – це властивість і якість ефективності, ознака, яка відображає найістотнішу її суть і є основним принципом оцінки.

Дослідження науково-методичних підходів до оцінки та аналізу ефективності діяльності підприємства, дає змогу умовно розмежувати існуючі методики за інструментарним критерієм на такі [1, с.325]:

– традиційна фінансово-орієнтована концепція оцінки ефективності (базується на показниках фінансової звітності, вважаючи, що результати діяльності компанії якнайкраще і найповніше відображаються у фінансових результатах та показниках, розрахованих згідно із наявними даними);

– стратегічно-орієнтована концепція визначення ефективності (базується на тісному взаємозв'язку системи оцінки різних сторін діяльності організації із стратегічними завданнями; використовується як оціночний інструментарій, як система стратегічного

управління, іноді – ще й як засіб розповсюдження інформації. Узагальнені концептуальні підходи до визначення ефективності наведені у таблиці 1.

Досліджений методичний апарат дає змогу чітко сформулювати основні вимоги до оптимальної системи аналізу ефективності діяльності підприємства [2, с.205]:

– банк даних вхідних показників формується на доступній інформації про діяльність підприємства: баланс (форма № 1), звіт про фінансові результати (форма № 2). За необхідності поглибленого аналізу використовують дані про структуру витрат (форма № 5-з), дані про середньоосередню чисельність працівників і фонд заробітної плати (форма № 1-г), звіт про наявність і рух основних засобів (форма № 11);

Таблиця 1

Порівняльна характеристика фінансово-орієнтованої та стратегічно-орієнтованої концепції визначення ефективності діяльності підприємств [1, с.325]

Ознака	Фінансово-орієнтована концепція	Стратегічно-орієнтована концепція
1	2	3
Цільова орієнтація	Внутрішнє оточення	Внутрішнє та зовнішнє оточення

Продовж. табл. 1

1	2	3
Охоплення сфер діяльності	Здебільшого орієнтована на внутрішні процеси	Охоплює усі сфери діяльності
Рівень використання показників	Бізнес-одиниці	Всі рівні
Часова спрямованість показників	Віддзеркалюють минулий стан організації	Підпорядковані стратегічним завданням, спрямовані у майбутнє
Особливості розрахунку показників	Розраховуються від нижчого рівня до вищого	Змішаний підхід, використання принципу каскадування «згори – донизу»
Відображення результатів діяльності з точки зору зацікавлених сторін	Корисні лише частині представників зовнішнього та внутрішнього середовища	Розширений перелік зацікавлених сторін
Використання не фінансових показників	Не використовуються	Значно поширені
Зв'язок із стратегічним плануванням	Слабкий	Тісний
Орієнтація у часі	Спрямовані на досягнення короткострокових результатів, часто приносячи у жертву довгострокову перспективу	Спрямовані на успішну реалізацію стратегії

– можливість порівняння ефективності діяльності підприємства у просторі (з конкурентами) та в часі (з ефективністю діяльності конкурентів у минулих періодах, прогнозування ефективності);

– поєднання в аналізі довготермінового періоду (стратегій підприємств) та короткотермінового періоду (операційна ефективність);

– зрозумілість та простота розрахунку показників і визначення ефективності діяльності підприємства.

Сучасні методи вивчення впливу на ефективність її факторів - кореляційно-регресивний і дисперсійний аналіз - вимагають залучення масових статистичних даних і трудомістких розрахунків. Комплексний аналіз не одного показника, а загальних результатів розвитку підприємств галузі, вимагає системності і галузь при цьому виступає як єдина система. Методична та прикладна складність аналізу ефективності діяльності підприємства пов'язана з [2, с.205]:

1) обґрунтуванням вибору системи критеріїв, показників та методів аналізу ефективності діяльності підприємства (розроблення громіздких і важко інтерпретованих методів розрахунку ефективності діяльності підприємства обмежує реальні можливості аналізу);

2) вибором базового об'єкта для порівняння (пошук інформації для визначення підприємства-лідера в галузі);

3) проблематичністю використання інформації для аналізу ефективності діяльності підприємства.

При дослідженні методики аналізу ефективності діяльності підприємства за даними фінансової звітності на перший план виходить методика порівняльного комплексного рейтингового аналізу. Ця методика особливо актуальна в сучасних умовах, коли актуалізувалося питання об'єктивної оцінки ефективності діяльності різнопрофільних підприємств і прийняття на цій основі правильного управлінського рішення, для чого необхідне ранжування підприємств відповідно до комплексного рейтингового числа. Рейтинг визначають на основі ряду показників, що характеризують різні аспекти діяльності підприємства. В основу розрахунку підсумкового показника рейтингової оцінки покладено порівняння підприємств за кожним із вибраних аналітиком показників із «еталонним», тобто таким, що має найкращі результати за всіма показниками. Таким чином, базою для отримання рейтингової оцінки підприємства є не суб'єктивні припущення експертів, а результати оцінки реальних об'єктів. Такий підхід відповідає практиці ринкової конкуренції, коли кожен самостійний товаровиробник намагається виглядати за всіма показниками діяльності краще, ніж конкурент [3, с.32].

Таким чином фінансова звітність є основним джерелом інформації про діяльність підприємства на основі якої проводиться оцінка не тільки обсягу залучених підприємством коштів для фінансування діяльності, але й напрямків їх розміщення у виробничі та інші ресурси підприємства. Наявність достовірної інформації є запорукою вдалого розвитку підприємства і дозволяє уникнути фінансової кризи, а це, в свою чергу, вимагає своєчасного забезпечення інформацією процесу аналізу розміщення і стану майна підприємства та джерел його утворення. Між системою збору інформації й аналізом ефективності діяльності підприємства існують прямий і зворотний зв'язки. З одного боку, результати аналізу надходять до системи фінансового менеджменту і використовуються для прийняття відповідних управлінських рішень; а з іншого боку – від своєчасності, якості і повноти інформації залежить глибина і об'єктивність результатів аналізу.

Список використаних джерел:

1. Капаруліна М.С. Стратегічно-орієнтовані концепції визначення ефективності діяльності підприємств. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. Збірник наукових праць. Випуск 9. 2006. С.324-328.

2. Бурденюк Т. Г. Особливості діагностики фінансово-майнового стану установ державного сектору економіки. *Економіка, підприємництво та бізнес-культура*:

трансформації в умовах розвитку інновацій: матеріали міжнар. наук.-прак. конф., Херсон, 2015, С.204-206

3. Бурденюк Т. Г. Рейтингова оцінка як метод аналізу конкурентоспроможності підприємств АПК. *Облік і контроль на підприємствах АПК: стан і перспективи розвитку: матеріали III-ої міжнар. наук.-практ. конф., К, 2008, С. 31–33.*

Виногоров Г. Г.

кандидат економічних наук, доцент
Белорусский государственный экономический университет
г. Минск, Республика Беларусь

ВОПОСЫ МЕТОДИКИ АНАЛИЗА РЕНТАБЕЛЬНОСТИ МАЙНИНГА

Декрет Президента Республики Беларусь №8 «О развитии цифровой экономики»ступил в силу 28 марта 2018 года и дал сильный импульс росту резидентов Парка высоких технологий. Почти 50% из них стали резидентами в 2018 году. Тем самым этот правовой акт внес очень существенный вклад в повышение инвестиционной привлекательности Беларуси и цифровизацию ее экономики. Цифровая экономика – экономика инноваций, развивающаяся за счет эффективного внедрения передовых информационных технологий.

Принятие данного декрета ввело в хозяйственную практику новые понятия: криптовалюта, блокчейн, майнинг, токен, биткоин и др.

Криптовалюта – это виртуальные деньги, которые в отличие от фиатных средств не имеют физического выражения. Единицей такой валюты является «coin» (переводе с английского языка – «монета»). Особенностью денежной единицы является защита от подделки, так как в ней зашифрованы данные, не подлежащие дублированию. Ключевой особенностью криптовалюты является отсутствие какого-либо внутреннего или внешнего администратора. Поэтому банки, налоговые, судебные и иные государственные и частные органы не могут воздействовать на транзакции каких-либо участников платежной системы. Передача криптовалют необратима – никто не может отменить, заблокировать, оспорить или принудительно (без приватного ключа) совершить транзакцию.

Блокчейн (цепочка блоков) – это распределенная база данных, у которой устройства хранения данных не подключены к общему серверу. Эта база данных хранит постоянно растущий список упорядоченных записей, называемых блоками. Каждый блок содержит метку времени и ссылку на предыдущий блок. Применение шифрования гарантирует, что пользователи могут изменять только те части цепочки блоков, которыми они «владеют» в том смысле, что у них есть закрытые ключ, без которых запись в файл не возможна. Кроме того, шифрование обеспечивает синхронизацию копий распределенной цепочки блоков у всех пользователей, т. е. технология блокчейн – это инновационный прорыв с очень масштабными последствиями, которые затрагивают не только сферу финансов, но и многие другие отрасли. Технологию блокчейн берет на себя три важные роли, которые традиционно играет сектор финансовых услуг: регистрацию сделок, подтверждение подлинности и заключение контрактов.

Биткоин – это новое поколение децентрализованной цифровой валюты, созданной и работающей только в сети интернет. Ее никто не контролирует, эмиссия валюты происходит посредством работы миллионов компьютеров по всему миру с использованием программы для вычисления математических алгоритмов. Именно в этом заключается суть биткоина. В коде биткоина стоит ограничение: добыть можно максимум 21 млн. биткоинов.

Создание криптовалют предшествует их распределению среди владельцев, под которыми Декрет понимает субъекты гражданского права (как физические, так и специальные юридические лица), которым цифровой знак (токен) принадлежит на праве собственности или на ином вещном праве. Владельцем цифрового знака (токена) указанные лица могут стать через майнинг (дословно с англ. – добыча) – отличную от создания собственных цифровых знаков (токенов) деятельность, направленную на обеспечение функционирования реестра блоков транзакций (блокчейна) посредством создания в таком реестре новых блоков с информацией о совершенных операциях. Получение токенов (функциональный эквивалент эмиссии наличных денег) является результатом не покупки или иной имущественной сделки, а решением математических задач, вознаграждением за верификацию совершения операций в блокчейне. Обычно майнинг сводится к серии вычислений с перебором параметров для нахождения хеша (варианта реализации ассоциативного массива) с заданными свойствами, т. е. майнинг – процесс добычи новых единиц криптовалют. Его главная цель – получение прибыли.

Автору не известны какие-либо литературные источники, где бы рассматривалась проблематика, исследуемая в данных тезисах. По его мнению, в самом общем виде экономическую эффективность работы майнинг-фермы целесообразно определить через показатель рентабельности:

$$P_m = \frac{\Pi}{Z(C)} * 100 \quad (1)$$

где: P_m – рентабельность майнинга;

Π – прибыль, полученная от реализации криптовалюты;

$Z(C)$ – затраты, связанные с процессом майнинга.

В свою очередь усеченную себестоимость можно представить как совокупность затрат на электроэнергию, амортизацию оборудования, ремонт оборудования, заработную плату основную персонала, заработную плату дополнительную персонала, налоги, отчисления в бюджет и во внебюджетные фонды, отчисления местным органам власти.

Следовательно, рентабельность майнинга можно записать следующим образом:

$$P_m = \frac{\Pi}{C} * 100 = \frac{C - (\text{Э} + \text{А} + \text{РО} + \text{ЗО} + \text{ЗД} + \text{НО})}{\text{Э} + \text{А} + \text{РО} + \text{ЗО} + \text{ЗД} + \text{НО}} * 100 \quad (2)$$

где C – продажная цена реализованной криптовалюты;

Э – затраты электроэнергии;

А – амортизация оборудования;

РО – затраты на ремонт оборудования;

ЗО – заработная плата основная персонала;

ЗД – заработная плата дополнительная персонала;

НО – налоги, отчисления в бюджет и во внебюджетные фонды, отчисления местным органам власти.

Имеем кратный тип модели факторной системы. Для расчета влияния факторов используется прием цепных подстановок. Урени показателей представлены в таблице 1.

Расчет влияния факторов следующий:

$$P^I - P_0 = \Delta P_C; \quad (3)$$

$$P^{II} - P^I = \Delta P_{\text{Э}}; \quad (4)$$

$$P^{III} - P^{II} = \Delta P_{\text{А}}; \quad (5)$$

$$P^{IV} - P^{III} = \Delta P_{\text{РО}}; \quad (6)$$

$$P^V - P^{IV} = \Delta P_{\text{ЗО}}; \quad (7)$$

$$P^{VI} - P^V = \Delta P_{\text{ЗД}}; \quad (8)$$

$$P_1 - P^{VI} = \Delta P_{HO}; \quad (9)$$

$$P_1 - P_0 = \Delta P. \quad (10)$$

Использование предложенной методики на практике поможет субъектам хозяйствования оперативно выявлять негативные моменты в ходе процесса майнинга и принимать, при необходимости, соответствующие управленческие решения.

Таблиця 1

Уровни показателей

Уровень рентабельности	Продажная цена реализованной криптовалюты (Ц)	Заграты електроенергии (Э)	Амортизация оборудования (А)	Заграты на ремонт оборудования (РО)	Зароботная плата основная персонала (ЗО)	Зароботная плата дополнительная персонала (ЗП)	Налог, отчисления в бюджет и во внебюджетные фонды, отчисления местным органам власти (НО)
А	1	2	3	4	5	6	7
Плановый (базисный) (P_0)	П	П	П	П	П	П	П
Подстановка 1 (P^I)	Ф	П	П	П	П	П	П
Подстановка 2 (P^{II})	Ф	Ф	П	П	П	П	П
Подстановка 3 (P^{III})	Ф	Ф	Ф	П	П	П	П
Подстановка 4 (P^{IV})	Ф	Ф	Ф	Ф	П	П	П
Подстановка 5 (P^V)	Ф	Ф	Ф	Ф	Ф	П	П
Подстановка 6 (P^{VI})	Ф	Ф	Ф	Ф	Ф	Ф	П
Фактический (P_1)	Ф	Ф	Ф	Ф	Ф	Ф	Ф

Примечание. Ф – фактический показатель; П – плановый (базисный) показатель

Список использованных источников:

1. О развитии цифровой экономики: декрет Президента Республики Беларусь от 21 декабря 2017 года №8 [электронный ресурс] – Режим доступа: http://president.gov.by/ru/official_documents_ru/view/dekret-8-ot-21-dekabrja-2017-g-17716/ – Дата доступа: 21.12.2019.

Голяш І.Д.

кандидат економічних наук, доцент

Меньків Б.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Аудиторський контроль є важливим інструментом системи управління підприємством, який вона використовує для успішного здійснення поставлених перед нею завдань, а також для вирішення проблем управління суспільними процесами. В розвинутих країнах світу аудит уже давно перестав виконувати лише контрольні функції, пов'язані лише з підтверджувальною стадією еволюції аудиторської діяльності. Високоякісний аудит, який здійснює ряд консалтингових і аналітичних процедур із метою попередження виникнення помилок та оптимізації організаційно-управлінського процесу підприємства, сприймають у сфері бізнесу як потужний інструмент - удосконалення інформаційної бази сучасного менеджменту.

Грошові кошти підприємства належать до найбільших активів, які можна швидко реалізувати. Операції з грошовими коштами носять масовий характер і тому на цій ділянці господарської діяльності можливі значні порушення і зловживання.

Основна мета аудиту грошових коштів – оцінка законності, достовірності і господарської доцільності операцій, які відображають рух і зберігання грошових коштів та їх еквівалентів.

Завданнями аудиту грошових коштів є :

- перевірка законності відкриття підприємством рахунків у своєчасності одержання і обробки виписок банку по всіх відкритих рахунках стану грошових коштів на рахунках на день проведення аудиту за даними виписок банку і за балансом підприємства;
- виявлення напрямів використання коштів, що зберігаються на банківських рахунках, оцінка правильності проведення взаємозаліків кредитною установою;
- перевірка наявності договорів та їх реєстрації у відповідних журналах;
- вивчення законності операцій з еквівалентами грошових коштів;
- перевірка правильності документального оформлення операцій з коштами, розрахунками та іншими активами і відображення цих операцій в обліку і звітності;
- оцінка стану синтетичного та аналітичного обліку коштів, їх еквівалентів на підприємстві, яке перевіряється, якості відображення господарських операцій в фінансовому обліку, облікових регістрах та звітності;
- перевірка дотримання підприємством податкового законодавства по операціях, пов'язаних із рухом грошових коштів.

Предметом аудиту операцій з грошовими коштами, іншими активами та стану розрахунків є господарські процеси та операції, пов'язані з рухом грошових коштів та інших активів, а також відносини, що виникають при цьому на підприємстві та за його межами.

Джерелами інформації для аудиту грошових коштів, розрахунків та інших активів є:

1.Первинні документи з обліку грошових коштів

2.Облікові регістри, що використовуються для відображення господарських операцій з

обліку коштів, розрахунків та інших активів.

3.Акти та довідки попередніх ревізій, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати контролю.

4.Головна книга.

5.Звітність.

Аудит грошових коштів та їх еквівалентів включає такі етапи:

- підготовчий етап;
- етап фізичної перевірки;
- основний етап;
- завершальний етап.

На підготовчому етапі аудиторської перевірки, при здійсненні загального знайомства з підприємством-клієнтом, аудитор з'ясовує матеріальну відповідальність за грошові кошти, які рахунки і в яких банках відкрито підприємством, умови договору з банком на розрахунково-касове обслуговування, порядок зберігання готівки в касі, наявність в обліку еквівалентів грошових коштів тощо.. Важливою проблемою є оцінка надійності внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту (якщо такий є) грошових коштів на підприємстві.

Оцінка внутрішнього контролю може здійснюватись зовнішнім незалежним аудитором за такими напрямками:

- перевірка наявності первинної документація по всіх господарських операціях з грошовими коштами;
- розподіл функціональних обов'язків посадових осіб, що відповідають за стан та рух грошових коштів;
- забезпечення належних умов зберігання готівки та інших цінностей в касі на підприємстві;
- наявність необхідних дозволів керівництва на здійснення операцій з грошовими коштами;
- періодичне проведення інвентаризації грошових коштів;
- контроль записів у журналі (книзі) обліку руху грошових коштів та інші напрями перевірки [1, с. 239]. Ознаками відсутнього чи недостатнього внутрішнього контролю є ситуації коли:
 - в штаті підприємства відсутній касир, а його функції виконує інший працівник без письмового розпорядження керівника;
 - нема договору про матеріальну відповідальність касира;
 - на підприємстві відсутня налагоджена система проведення раптових інвентаризацій каси;
 - є всі ознаки формального проведення інвентаризації готівки та інших цінностей в касі: нема наказу керівника, який визначає періодичність проведення перевірок; в інвентаризаційні комісії назначають одних і тих же осіб; відсутні додані до акту робочі записи членів комісії;
 - в касира відсутні навички підготовки до проведення інвентаризації, що свідчить про те, що таку процедуру він не виконує чи виконує рідко.

Оцінивши ступінь довіри до системи внутрішнього контролю грошових коштів і можливості використання результатів роботи внутрішнього аудитора, зовнішній аудитор повинен оцінити загальний аудиторський ризик перевірки. Як відомо, кожній аудиторській перевірці за будь-яких умов притаманний аудиторський ризик, який полягає в тому, що і аудитор може скласти аудиторський висновок, який не відповідає дійсному фінансовому стану підприємства. Це означає, що суттєві помилки, які містяться у фінансовій звітності,

можуть залишатись не виявленими аудитором, внаслідок чого викривлюються показники фінансової звітності.

Стосовно грошових коштів та їх еквівалентів аудитор повинен оцінити кожен складову аудиторського ризику, з'ясувати чинники, що на неї впливають. Щодо оцінки системи фінансового обліку аудитор повинен встановити правильність застосування відповідних рахунків фінансового обліку, призначених для обліку грошових коштів; належне і своєчасне ведення облікових записів у відповідних журналах і відомостях; рівень кваліфікації облікового персоналу[2, с. 154].

Ризик не виявлення помилки означає, що суттєві помилки, що містяться у фінансових звітах можуть лишитись, поза увагою аудитора внаслідок здійснення вибіркового дослідження, неправильного застосування тестового контролю, не відповідного тлумачення результатів аналітичного огляду та інших аудиторських процедур, застосування неефективних методів і прийомів, обмеженості в отриманні інформації щодо грошових коштів та їх еквівалентів. Чим вищий рівень оціненого аудитором ризику внутрішнього контролю і ризику системи фінансового обліку, тим нижчий рівень ризику не виявлення потрібно запланувати для забезпечення належної якості аудиторської перевірки. Від оціненого рівня ризику перевірки залежить кількість і види аудиторських процедур, які будуть виконані. На підготовчому етапі аудитор також складає план і програму аудиту грошових коштів та їх еквівалентів.

В загальному плані аудиторської перевірки зазначаються види робіт та строки проведення аудиту. Програма аудиторської перевірки дещо конкретизує загальний план аудиту. Вона визначає обсяг, види і послідовність аудиторських процедур, період їх проведення, виконавців, робочі документи. Програма використовується в якості інструктивного матеріалу, який визначає способи документального і фактичного контролю, які використовуються при перевірці грошових коштів[3, с. 201].

Таким чином, на підготовчому етапі аудитор повинні ознайомитись з діяльністю підприємства та отримати; інформацію, що характеризує господарські процеси зберігання і руху грошових коштів та їх еквівалентів. Слід зазначити, що в процесі і проведення аудиту можуть виникнути підстави для перегляду окремих положень загального плану і програми. Внесені в план і програму зміни, а також причини цих змін аудитором детально документуються. Оперативне уточнення плану і програми аудиторського обстеження дозволить оперативно вирішити проблеми, які виникають в ході аудиту, і скорегувати роботу експертів.

Список використаних джерел:

1. Беренда Н.І., Аудит: теорія і практика. Навчальний посібник для ВНЗ (рек. МОН України)/ Н.І Беренда, Л.М. Чернелевский. – К.: Хай-Тек Пресс, 2008. – 560 с.
2. Суха О.Р. Аудит. Навчальний посібник (рек. МОН України)/ О.Р. Суха. – К.: Новий світ 2000, 2009.- 284 с.
3. Усач Б. Ф. Організація і методика аудиту./ Б. Ф.Усач, З. О. Душко, М. М. Колос. - К.: Знання, 2006.- 376 с.

Загородна О.М.

кандидат економічних наук, доцент

Динич А.Ю.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ОБЛІКУ

В Україні триває масштабний процес реформування в усіх суспільних сферах. На даний момент існує багато напрацювань як з боку уряду, так і з боку експертного середовища, які стосуються розробки стратегії реформування 60 судово-експертної діяльності. Про це свідчить значна кількість зареєстрованих на сьогодні у Верховній Раді України законопроектів щодо судово-експертної діяльності.

Економічна експертиза діяльності підприємств відіграє важливу роль в економічних процесах, які відбуваються у нашій державі. З ускладненням глобалізаційних процесів та посиленням конкурентної боротьби роль економічної експертизи значно збільшується.

Вагомий внесок у розвиток економічної експертизи здійснили та здійснюють визначні юристи та судові експерти-практики, такі як І.А. Алієв, Р.С. Белкін, Л.Є. Ароцкер, Т.В. Авер'янова, В.Д. Арсен'єв, С.Ф. Бичкова, О.Ф. Аубакіров, І.В. Болоніна, С.В. Бородін, М.М. Віноградова, А.І. Вінберг, Л.М. Головченко, В.Г. Гончаренко, Г.І. Грамович, Г.Л. Грановський, В.В. Гузенко, А.В. Дулов, О.О. Ейсман, Ю.М. Кубіцький, Л.Г. Еджубов, Н.Т. Малаховська, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, В.Я. Колдин, М.В. Салтевський, В.А. Комаха, Ю.Г. Корухов, І.Ф. Крилов, В.С. Кузьмічов, В.К. Лисиченко, Д.Я. Мирський, С.П. Митричев, М.Г. Нересян, А.Я. Паліашвілі, Є.Р. Росінська, Ю.К. Орлов, З.М. Соколовський, В.Ф. Орлова, П.І. Репешко, О.М. Шапля, Н.А. Селіванов, Е.Б. Сімакова-Єфремян, П.І. Тарасов-Родіонов, М.С. Строгович, М.Я. Сегай, С.І. Тихенко, М.Л. Цимбал, А.П. Чередніченко, Б.І. Шевченко, В.Ю. Шепітько, М.Г. Щербаковський, А.Р. Шляхов та інші. Проведені кожним з науковців та практиків дослідження в області теорії експертизи більшою чи меншою мірою сприяли обґрунтуванню теоретичного змісту експертизи як відносно самостійної галузі знання, але в рамках юридичної науки.

Проведення судових експертиз має нормативно-правову регламентацію в різних судових процесах: кримінальному, адміністративному, цивільному та господарському; при вчиненні нотаріальних дій чи здійсненні виконавчого провадження.

Економічна експертиза – це дослідження певних проблем, що виникають у процесі економічної діяльності суб'єкта господарювання і потребують бі кваліфікованих дій експерта (експертів) для досягнення визначеної мети та розв'язання конкретних завдань, пов'язаних із веденням фінансового і податкового обліку, фінансово-економічною діяльністю та фінансово-кредитними операціями, а також для відвернення суттєвих загроз і ризиків від такого суб'єкта. [2]

І.В. Перезовова розглядає економічну експертизу як специфічну галузь знань. На її думку, економічна експертиза з часом може виокремитись у самостійну науку [7]. Підтримуємо погляди І.В. Перезової і погоджуємося, що економічну експертизу бажано виокремити у самостійну науку. Вона буде розвиватися на стику економічних і юридичних наук, запроваджуючи у них принципово нові та розвиваючи уже відомі теоретичні, методологічні, організаційні та технологічні положення.

Погоджуємося з І.В. Перезовою, що економічна експертиза є, безумовно, важливою формою реалізації фінансово-господарського контролю. Вона застосовується під час контрольно-фінансової діяльності водночас з іншими його чинними формами, такими як документальна ревізія, інспектування, аудит, податкова перевірка. Завдяки експертному

дослідженню з'являється окремий масив судово-обліково-економічної інформації, можуть бути виявлені нові суттєві факти, обставини [8].

Доцільно зауважити, що відповідно до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, до завдань економічної експертизи належить визначення документальної обґрунтованості наявності та розміру матеріальних збитків.

Однак слід враховувати, що в чинній редакції Науково-методичних рекомендацій міститься заборона визначення експертами-економістами будьяких економічних показників без попереднього проведення документальних перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктом контролю, оскільки 62 ревізійні дії не належать до завдань економічної експертизи. Це обмеження випливає із вимог ст. 69 КПК України, відповідно до яких експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи. На відміну від ревізорів, які, здійснюючи контрольні заходи, зобов'язані оцінювати відповідність фінансово-господарської операцій вимогам законодавчо-нормативних актів за допомогою контрольно-ревізійних процедур, що являють собою сукупність методів фактичної і документальної, зустрічної перевірки.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI із змінами та доповненнями. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Дерій В.А., Дема Д.І. Економічна експертиза діяльності підприємств. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2017. Вип. 11. С. 508-514.
3. Литвин З. Б. Економічна експертиза як функція попередження економічних злочинів *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. № 6 (12). 2017. С. 118-123.
4. Литвин З. Б. Сутність та особливості послуг з економічної експертизи. *Реалізація політики модернізації економіки в умовах державно-приватного партнерства: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 3 листопада 2017 р.)*. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. 164 с.
5. Литвин З. Б. Місце та роль економічної експертизи у сфері державного контролю економічної діяльності. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції *Європейська інтеграція: історичний досвід та економічні перспективи*. м. Одеса, 2018.
6. Литвин З.Б. Економічна експертиза як пріоритетна форма фінансового контролю на підприємствах. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»* 2018. 36-2 С.123-128.
7. Перезовова І.В. Економічна експертиза як специфічна галузь знань. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 3. С. 97-105.
8. Перезовова І.В. Номінативне поле концепту «економічна експертиза» в сучасних умовах його застосування в процесі здійснення фінансового контролю. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 2. С.150-156.

Загородна О.М.

кандидат економічних наук, доцент

Олексюк Т.О.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ ПОЗИЧЕНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтованість управлінських рішень щодо формування і використання позичених коштів економічним суб'єктом залежить від дієвості системи аналізу та використання сучасних підходів і методів, які дозволять підприємству здійснювати управління в умовах нестабільного зовнішнього середовища і своєчасно вирішувати проблеми достатності та ефективності використання позичених джерел фінансування. Сукупність цих методів, представляє аналітичний інструментарій, доцільність і послідовність застосування якого в процесі підготовки управлінських рішень має відповідати завданням аналізу, а також забезпечувати реалізацію функцій аналізу в системі управління капіталом підприємства, їх адаптацію до запитів осіб, що приймають управлінські рішення.

Якість та достовірність результатів аналізу позичених джерел фінансування підприємства визначається комплексністю аналітичних досліджень та залежить від змістового наповнення його методики. Вивчення існуючих методичних підходів до аналізу капіталу підприємства дає підстави стверджувати, що методика аналізу позиченого капіталу включає такі елементи: формулювання завдань і мети, з якою проводиться аналіз позичених джерел фінансування; підбір системи показників, необхідних для здійснення такого аналізу, та визначення ступеня їхнього взаємозв'язку; визначення етапів проведення аналізу позиченого капіталу та вибір методів, способів і прийомів, які застосовуватимуть на кожному з них; підбір джерел інформації; вибір технічних засобів, які доцільно використати для обробки інформації; визначення порядку оформлення результатів аналізу; інтерпретація результатів аналізу та визначення ефекту від його проведення [6].

Метою аналізу позиченого капіталу є виявлення тенденцій динаміки обсягу, складу і структури позичених засобів та оцінка ефективності їх використання підприємством, а також відшукування шляхів підвищення рівня віддачі позиченого капіталу та зміцнення фінансової стійкості суб'єкта господарювання [4].

Відповідно до визначеної мети аналізу в якості основних завдань аналізу позиченого капіталу підприємств визначені:

- оцінка наявності, складу і динаміки позиченого капіталу підприємства;
- оцінка виявлених змін в його складі;
- оцінка причин та наслідків зміни позичених засобів підприємства;
- оцінка ефективності використання позиченого капіталу;
- пошук потенційних резервів поліпшення складу та структури позичених джерел засобів, підвищення ефективності їх використання та забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- формування пропозицій щодо практичної реалізації виявлених резервів.

Виконання завдань аналізу позиченого капіталу підприємства передбачає використання відповідної системи показників і методів їх аналітичної обробки.

Аналіз позиченого капіталу розпочинають з оцінки його обсягу та динаміки; співвідношення динаміки позиченого капіталу у зіставленні з динамікою власного капіталу та активів підприємства; визначення частки позиченого капіталу в сукупному капіталі

суб'єкта господарювання[5]. Такий аналіз проводиться за допомогою методів вертикального та горизонтального аналізу й припускає зіставлення даних балансу щодо капіталу підприємства й окремих його складових на кінець і початок звітнього періоду, або за ряд звітних періодів.

Горизонтальний аналіз дозволяє визначити зміни обсягу та складу позиченого капіталу за аналізований період, а вертикальний – його структурні зміни.

У процесі аналітичного дослідження необхідно приділити увагу оцінюванню складу позиченого капіталу у розрізі форм залучення, вивченню в динаміці частки фінансового, товарного кредитів та внутрішньої кредиторської заборгованості в загальній сумі позиченого капіталу підприємства[1].

Під час аналізу виявляється динаміка питомої ваги окремих їх видів у складі фінансового, товарного кредитів і внутрішньої кредиторської заборгованості та перевіряється своєчасність нарахування і виплат засобів за окремими рахунками.

За умови наявності необхідної інформації можна з'ясувати питання щодо суми кредитів, не сплачених у строк, виявити причини їх утворення, оцінити штрафні санкції за прострочку платежу.

Залучення й обслуговування позиченого капіталу пов'язано з виникненням фінансових витрат у підприємства, перелік яких повинен бути представлений в обліковій політиці. Формування фінансових витрат та їх склад має залежати від виду позиченого капіталу. У звіті про фінансові результати підприємства відображається інформація про величину фінансових витрат, пов'язаних із залученням позиченого капіталу, що акумулюються на рахунку 95«Фінансові витрати». Шляхом порівняння величини фінансових витрат підприємства з обсягом позиченого капіталу розраховують рівень витрат саме для «платної» складової позиченого капіталу, адже певна частина ресурсів у формі фінансової допомоги, кредиторської заборгованості, та ін. є так званим «безплатним» джерелом фінансування його діяльності.

В аналітичному процесі важливою є оцінка руху позиченого капіталу за звітний період у розрізі надходження і вибуття окремих його видів.

Слід зазначити, що цьому напряму дослідження не приділяється належної уваги в сучасній спеціальній літературі, але він є дуже важливим, оскільки дозволяє оцінити інтенсивність оновлення капіталу підприємства. У зв'язку із цим для характеристики руху позиченого капіталу підприємства доцільно використовувати абсолютні та відносні показники, а саме коефіцієнти одержання, погашення та приросту позиченого капіталу[2].

Аналітичне дослідження позичених джерел фінансування передбачає також і оцінку їх участі у формуванні активів підприємства. Для цього вивчають, яка частка необоротних активів і оборотних активів підприємства покрита позиченим капіталом, та розраховують систему коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства, що дозволяє встановити рівень фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування [3;5].

Саме на основі аналізу формування активів та фінансових результатів діяльності підприємства можливою є характеристика ефективності використання позиченого капіталу підприємства. Зважаючи на це, можна стверджувати, що важливим аспектом аналізу практики управління позиченим капіталом є вимірювання віддачі, результативності використання позичених джерел фінансування за показниками рентабельності та оборотності.

Обґрунтування управлінських рішень щодо прискорення оборотності та підвищення рентабельності капіталу підприємства потребує з'ясування причин, що обумовлюють зміну цих показників, їх кількісну оцінку та пошук потенційних можливостей досягнення бажаних параметрів на короткострокову та довгострокову перспективу, що можливо реалізувати в межах факторного аналізу ефективності використання капіталу підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Управление формированием капитала. Київ: «Ника-Центр», 2000. 512 с.
2. Марушко Н.С. Воляник Г.М. Аналіз залученого капіталу підприємства в процесі його формування. URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7489/1/АНАЛІЗ%20ЗАЛУЧЕНОГО%20КАПІТАЛУ%20ПІДПРИЄМСТВА%20В%20ПРОЦЕСІ%20ЙОГО%20ФОРМУВАННЯ.pdf> (дата звернення 17.10.2019)
3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 668 с.
4. Серединська В.М. Загородна О.М., Р.В.Федорович. Економічний аналіз: навч. посіб./ за ред. проф. Р.В.Федоровича. Тернопіль: Астон, 2010. 416с.
5. Спільник І.В., Загородна О.М. Економічний аналіз: навч.-метод. комплекс дисципліни. Тернопіль: ТНЕУ, 2012. 432 с.
6. Янчева Л. М., Кащена Н.Б., Чміль Г.Л. Обліково-аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств торгівлі: теорія та практика: монографія. Харків: ХДУХТ, 2016. 537с.

Загородна О.М.

кандидат економічних наук, доцент

Сапужак Х.І.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

АУДИТ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНШОЇ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Метою будь-якої підприємницької діяльності є одержання прибутку, коли доходи перевищують суму, пов'язану з ними витрат. Звідси, отримання доходів прямо пропорційно впливає на суму отриманого прибутку, тобто на досягнення пріоритетних завдань підприємства. Тому всі суб'єкти підприємницької діяльності та підприємства прагнуть одержати якнайкращі результати за цими показниками.

Дохід є будь-яким надходженням грошових коштів або матеріальних цінностей, що мають грошову оцінку. Згідно з положень бухгалтерського обліку, доходом є збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які приводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників). Аудитору слід пам'ятати, що у Звіті про фінансові результати доходи відображають за видами діяльності: доходи від звичайної діяльності та доходи від надзвичайної діяльності.

Звичайну діяльність поділяють на операційну, інвестиційну та фінансову, в свою чергу операційну діяльність класифікують як основну та іншу операційну діяльність. Доходами від проведення іншої операційної діяльності можуть бути доходи від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю, від купівлі-продажу іноземної валюти, реалізації інших оборотних активів, операційної оренди активів, операційної курсової різниці, одержані штрафи, пені, неустойки, відшкодування раніше списаних активів, дохід від списання кредиторської заборгованості, дохід від безоплатно одержаних оборотних активів та інші види доходу від операційної діяльності.

Для визначення фінансових результатів необхідно доходи від операційної діяльності порівняти із витратами від операційної діяльності. До витрат вказаної класифікаційної ознаки відносять: витрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю, на дослідження і розробки, на купівлю-продаж іноземної валюти, собівартість реалізованих виробничих запасів, сумнівні та безнадійні

борги, втрати від операційної курсової різниці, втрати від знецінення запасів, нестачі і втрати від псування цінностей, визнані штрафи, пені, неустойки, інші види витрат операційної діяльності.

Якщо при порівнянні величина доходів від іншої операційної діяльності перевищує величину витрат, це свідчить про позитивний фінансовий результат. Однак важливим є завдання перевірки достовірності оцінки доходів та витрат, правильність віднесення їх до тої чи іншої класифікаційних ознак. Саме з цією метою здійснюють аудиторську перевірку доходів, витрат та фінансових результатів іншої операційної діяльності. Метою вказаного виду аудиторських перевірок є встановлення об'єктивної істини щодо достовірності, об'єктивності, правдивості й законності відображення у фінансовому обліку та звітності доходів, витрат та фінансових результатів іншої операційної діяльності.

Якісна фінансова інформація зменшує інформаційний ризик споживачів фінансових звітів. Недоброякісна, тобто викривлена інформація з фінансових результатів, яка узагальнюється, спотворює макроекономічні показники та призводить до прийняття неадекватних управлінських рішень на загальнодержавному рівні. Тому при перевірці правильності відображення доходів, витрат і фінансових результатів аудиторю необхідно впевнитися, що при складанні Звіту про фінансові результати підприємство виконало основні вимоги до річних звітів (рис. 1).

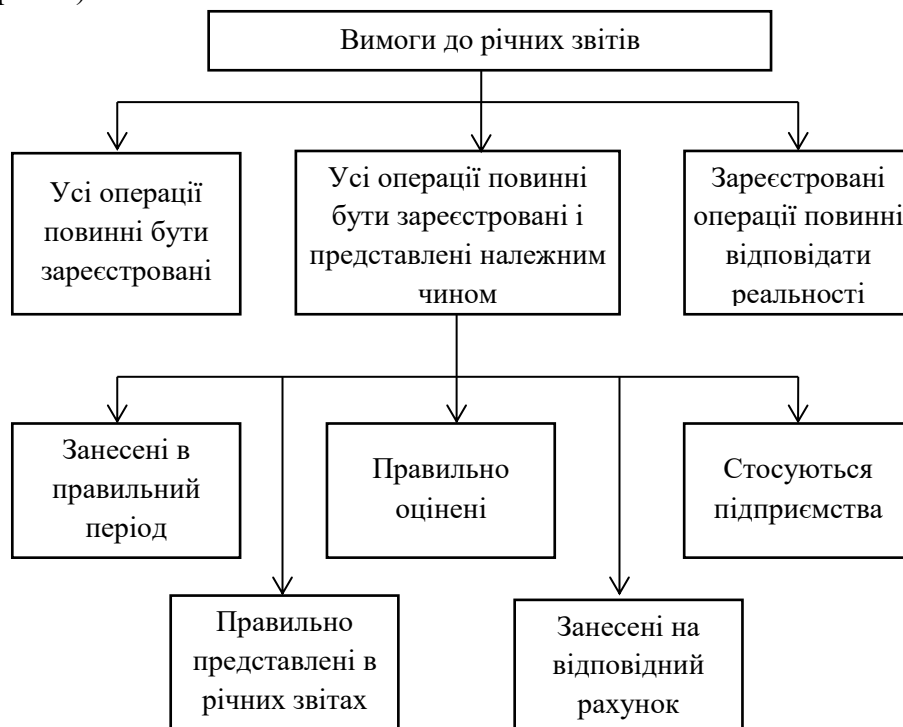

Рис. 1. Основні вимоги до річних звітів [3]

Важливою якісною характеристикою інформації звітності з фінансових результатів є повнота інформації, яка найчастіше стає причиною викривлення цієї звітності. Так, за даними численних публікацій, питома вага господарських операцій, здійснених у тіншовому секторі економіки, складає від 40% до 55% за оцінкою різних фахівців.

Якщо мова йде про викривлення показників із фінансових результатів, то слід визначити його мету – це заниження базових показників звітності, на основі яких визначається балансовий прибуток, або їх завищення.

Перш ніж почати аудиторську перевірку доходів та витрат, слід, перш за все, визначити суттєвість певного виду доходу чи статті витрат у загальній величині доходів, витрат відповідно. Якщо аудитор визнає певну статтю доходів/витрат несуттєвими, він може

ігнорувати подальшу перевірку цього доходу/ статті витрат й зосередити увагу на суттєвих доходах/витратах.

Важливою якісною характеристикою інформації звітності з фінансових результатів є повнота інформації, яка найчастіше стає причиною викривлення цієї звітності. Так, за даними численних публікацій, питома вага господарських операцій, здійснених у тіншовому секторі економіки, складає від 40% до 55% за оцінкою різних фахівців.

Якщо мова йде про викривлення показників із фінансових результатів, то слід визначити його мету – це заниження базових показників звітності, на основі яких визначається балансовий прибуток, або їх завищення.

Перш ніж почати аудиторську перевірку доходів та витрат, слід, перш за все, визначити суттєвість певного виду доходу чи статті витрат у загальній величині доходів, витрат відповідно. Якщо аудитор визнає певну статтю доходів/витрат несуттєвими, він може ігнорувати подальшу перевірку цього доходу/ статті витрат й зосередити увагу на суттєвих доходах/витратах.

З метою запровадження методу організації аудиту доходів, витрат, фінансових результатів, аудитор проводить тестування внутрішнього контролю і фінансового обліку. Після цього, аудитору варто вирішити, яку групу доходів/ статтю витрат він перевірятиме та із застосуванням якого методу (суцільний, вибірковий, комбінований).

Список використаних джерел:

1. Запаси: положення стандарт бухгалтерського обліку №9 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011
2. Ткачук О. Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду обліку виробничих запасів / О. Ткачук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stelmaschuk.info>
3. Харитонова А. Запаси: обліковуємо правильно / Баланс, 2007.– № 45.– С. 4-5.

Голяш І.Д.

кандидат економічних наук, доцент

Шимків А.Я.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО

Важливою метою діяльності підприємств є отримання прибутку. Для того, щоб доходи, перекриваючи витрати, утворювали прибуток, підприємству необхідно не тільки стимулювати зростання доходів, але і контролювати рівень витрат. Мінімізація та оптимізація витрат – важлива та складна ділянка обліку на будь-якому підприємстві, що є основою рентабельності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємства.

Для перевірки законності, достовірності та цілеспрямованості витрат використовують внутрішній аудит витрат на виробництво. Внутрішній аудит – дієвий інструмент управління витратами, що забезпечує оперативне та достовірне виявлення недоліків, пов'язаних із відображенням витрат на виробництво. Функціями внутрішнього аудиту витрат на виробництво є також запобігання і виправлення помилок, допущених випадково чи умисне працівниками, запобігання викривленню інформації, що веде за собою необґрунтовані управлінські рішення.

Внутрішній аудит – це незалежна, об'єктивна діяльність з надання впевненості та консультаційних послуг, що має приносити користь. Метою внутрішнього аудиту є удосконалення організації й управління виробництвом, виявлення й мобілізація резервів його зростання [1, с. 1]. Внутрішній аудит здійснює оцінку витрат на виробництво підприємства внутрішньою службою в інтересах власників і керівництва підприємства, тобто останній орієнтований саме на внутрішніх користувачів.

Для ефективності внутрішнього аудиту його суб'єкти повинні відповідати критеріям високої компетентності, незалежності та об'єктивності. Дотримання зазначених вимог у поєднанні з кращою обізнаністю з діяльністю підприємства (у порівнянні з зовнішніми аудиторами) забезпечують високу результативність для управління підприємством [2, с. 54].

Внутрішній аудит на підприємстві забезпечує:

- перевірку достовірності та взаємопов'язаності інформації;
- підтвердження дотримання облікової політики;
- підтвердження дотримання нормативно-правових актів;
- покращання окремих методологічних підходів під час проведення аудиту;
- перевірку надійності, законності, ефективності та безпеки здійснюваних операцій;
- підвищення ефективності процесів управління ризиками, контролю, і корпоративного управління [3].

Методика внутрішнього аудиту полягає у застосуванні аудиторських процедур щодо одержання адекватних аудиторських доказів щодо достовірності витрат на виробництво.

Методика аудиту витрат на виробництво продукції залежить від специфіки технології, типу та організації виробництва, методів обліку витрат і калькулювання собівартості. Відповідно, предметом дослідження внутрішнього аудиту витрат на виробництво є оцінка прямих витрат, загальновиробничих витрат, а також аудит зведеного обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.

Здійснення внутрішнього аудиту витрат на виробництво продукції знижує ризики невиявлення можливих помилок і підвищує якість аудиторських послуг. Вважаємо, що проведення внутрішнього аудиту є важливою складовою ефективності системи управління виробничого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Фатюха Н.Г. Дослідження внутрішнього аудиту витрат підприємства / Н.Г. Фатюха, О.Є. Карлюга // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – № 4. – С. 1–3.
2. Дорош Н.І. Аудит: теорія і практика / Н.І. Дорош// – К.: Знання, 2006. – 495 с.
3. Інститут Внутрішніх Аудиторів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.iaa.org.ua/?page_id=212.

Голяш І.Д.

кандидат економічних наук, доцент

Шимків А.Я.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ

Приватні підприємства прагнуть до збільшення прибутків та зменшення ризиків діяльності. Виникає необхідність збільшувати обсяги виробництва із одночасним зниженням

собівартості продукції, раціонально та за призначенням використовувати матеріально-грошові засоби, які знаходяться у розпорядженні підприємства, вчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями, правильно вести бухгалтерський облік. Інструментом контролю, перевірки та оцінки виробничих процесів і правильності формування витрат є внутрішній аудит процесу виробництва продукції.

Аудит процесу виробництва продукції на підприємстві, як частина загальної внутрішньої аудиторської перевірки, відрізняється особливою складністю і важливістю. Оскільки базовим показником діяльності виробничого підприємства є випуск продукції, при проведенні внутрішнього аудиту аудитором ретельно вивчаються документально підтверджені факти та процеси господарської діяльності, що відображають виробничу сферу у розрізі витрат на виробництво, собівартості виробленої і реалізованої продукції і т.д. Переважно методика внутрішнього аудиту процесу виробництва продукції передбачає використання методу зустрічної перевірки та звірки даних первинних документів [1].

До об'єктів внутрішнього аудиту процесу виробництва належать:

- встановлення достовірності обсягів виробництва продукції ;
- підтвердження достовірності обсягів реалізації продукції;
- обґрунтованість витрат виробництва за елементами; витрати на реалізацію продукції;
- калькуляція собівартості продукції;
- первинні документи на оприбуткування продукції; бухгалтерський облік і звітність підприємства, а також виявлені ревізією чи слідством не оприбутковані обсяги продукції;
- понаднормативне списання природних втрат при виробництві.

Процес аудиторської перевірки завжди складний та довготривалий. Організаційне завдання аудитора – максимально скоротити час перевірки так, щоб якість аудиту залишалася високою, а аудиторські підприємницькі ризики – низькими. Розв'язання даного завдання уможлиблюється завдяки запровадженню раціональної методики внутрішнього аудиту, що являє собою послідовність і порядок застосування визначених аудитором методів перевірки та організації останніх для виокремлення достовірної аудиторської інформації, її доведення та трансформації останньої в аудиторський висновок для внутрішніх користувачів [2, с. 233].

Кінцевим завданням внутрішнього аудиту операцій, пов'язаних з виробництвом, є сприяння випуску високоякісної і конкурентоздатної продукції на підставі раціонального використання усіх ресурсів, запобігання втрат, браку, попередження правопорушень.

Немає єдиної методики проведення внутрішнього аудиту процесу виробництва. Кожен суб'єкт господарювання створює власну методику, яка б найточніше відповідала особливостям виробничого підприємства. Разом з тим, загальні підходи до аудиту описані в Міжнародних професійних стандартах внутрішнього аудиту, що визначають загальні принципи проведення аудиторської перевірки та в Міжнародних стандартах аудиту [3].

Раціональна внутрішня аудиторська перевірка у поєднанні з своєчасними управлінськими рішеннями забезпечує фінансову стабільність та стійкість виробничого підприємства в умовах високодинамічного зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування.

Список використаних джерел:

1. Огітчук М.Ф. Організація і методика аудиту навч. посібн. / М.Ф. Огітчук, К.О. Устенкова. – К.: Алерта, 2016. – 304 с.
2. Загородній А.Г. Облік і аудит: термінологічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партин. – Л.: Центр Європи, 2002. – 671 с.
3. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000 / [пер. з англ.]; за ред. С.Ф. Голова. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000. – 1272 с.

Голяш І.Д.

кандидат економічних наук, доцент

Самуляк Р.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Аудиторська професія є саморегулюючою та самостійною. Це означає, що країна утверджує тільки правила здійснювання аудиту, а методика та організацію його проведення визначають спеціальні організації у міжнародних стандартах, положеннях та інструкціях [1].

Наша держава належить до держав спеціального регулювання аудиторської діяльності. Аудиторську діяльність в Україні регулює спеціальна організація – Аудиторська палата України. Вона створена відповідно до Закону України, «Про аудиторську діяльність» і функціонує як самостійний окремий орган на підставах самоуправління з 1993 року.

АПУ є юридичною особою, здійснює фахове самоуправління аудиторської діяльності, не має прагнення на отримання прибутку, створюється з ціллю забезпечення виконання завдань аудиторського самоуправління. Відповідно до Статуту Аудиторської палати України, основним завданням є підтримка розвитку аудиту в країні, вирішення на єдиній методологічній засади безкомпромісних питань аудиторської діяльності в Україні. Аудиторська палата України має 16 регіональних відділень, права котрих визначаються «Положенням про регіональні відділення». Загальна кількість Аудиторської палати є двадцять осіб.

Іншою організацією, яка єднає на добровільних засадах сертифікованих аудиторів, захищає їх законні права та інтереси, має вплив на діяльність аудиторів, є Спілка аудиторів України (САУ). Вона була створена згідно з Законом України "Про аудиторську діяльність", прийнятим 22 квітня 1993 року, яка має фіксоване персональне членство в особі часткових аудиторів або їх колективів. Спілці аудиторів України має право відкривати місцеві осередки. На теперішній час САУ нараховує близько 1500 членів, має свої відділення в усіх обласних центрах України - 25 відділень.

Законодавством передбачено, що аудиторська практика може відбуватися у двох формах:

- а) одноособово (як фізична особа – аудитор);
- б) аудиторською фірмою[3].

Поняття «аудитор» має доволі широке тлумачення, стосовно його ідентифікації з діяльностями, які він може реалізувати. Одночасно з тим доволі актуально мати виразне бачення щодо того, хто розуміється під «аудитором» з позицій норм Закону України «Про аудиторську діяльність».

Аудитором може бути фізична особа, яка має сертифікат, необхідний досвід роботи, володіє широким кругозором у галузі економіки, що характеризує її кваліфікаційну придатність на заняття аудиторською практикою на території нашої держави. Аудиторам не мають право особисто займатися торговельною, виробничою діяльністю, що не виключає їх права одержувати дивіденди від акцій та прибутки від інших корпоративних прав. Аудитором не може бути особа, котра була засуджена за корисливі злочинства.

Статус аудитора України дозволено одержати тільки опісля підтвердження кваліфікаційного рівня – одержання сертифіката аудитора. Сертифікація – це дефініція кваліфікаційної придатності на зайняття аудиторською діяльністю. Сертифікати видаються аудиторською палатою або її регіональними відділеннями за результатами кваліфікаційних іспитів. Сертифікати бувають 2 видів.

Особи, котрі мають право на одержання сертифіката аудитора України подають до АПУ або регіонального відділення АПУ в двох екземплярах документи такі як: заяву, копію диплома та копію трудової книжки, засвідчено нотаріально, документ про оплату сертифікації. У разі недостачі принаймні одного з документів чи неналежного їх оформлення заява не роздивляється. Для одержання сертифіката особи зобов'язані вдало скласти кваліфікаційне випробування з аудиту і прилеглих з аудитом галузей знань. Особи, котрі не склали випробування, мають право на повторне складання його не раніше, як через рік після прийняття рішення АПУ. Секретаріат АПУ або РВ АПУ фіксує подані документи у особливому журналі з видачею подавцеві розписки. Комісія з сертифікації та освіти аудиторів АПУ ухвалює рішення впродовж 20 днів з дати подання заяви про допуск до сертифікації. Опісля АПУ створює кваліфікаційні комісії у складі п'яти осіб кожна та погоджує число проведення випробувань. Кожного кандидата повідомляють не пізніше ніж за 10 днів про дату проведення випробувань[4].

Опісля затвердження АПУ результатів випробування Секретаріат АПУ здійснює видачу сертифікатів. Бланк сертифікату є бланком строгої звітності, що містить серію та номер.

Сертифікат підписує голова комісії з сертифікації та освіти аудиторів АПУ та завідувач Секретаріату АПУ. Документ скріплюється штампелем АПУ. Потім сертифікат заноситься в книгу обліку сертифікатів АПУ, а його дані вносяться до бази даних. Одержання сертифікату аудитор посвідчує підписом у книзі обліку після проголошення та підписання присяги аудитора. Строк чинності сертифікату аудитора з правом здійснення аудиту підприємств та організацій, за винятком банків, – п'ять років. Строк чинності сертифікату аудитора банків – три роки. Днем видачі сертифікату рахується день прийняття АПУ відповідного рішення. У разі втрати або серйозного ушкодження сертифікату, строк чинності якого не закінчився, аудитору на підставі його клопотання до АПУ може бути виданий копія цього документа.

Особи, котрі готуються виконувати аудит банків, зобов'язанні :

- 1) бути громадянином України;
- 2) мати диплом про вищу економічну чи юридичну освіту (не нижче освітнього рівня спеціаліста чи магістра);
- 3) мати трирічну практику роботи у банківській галузі, а саме: виконувати усякі послуги чи консультації, котрі пов'язані з бухгалтерським обліком у банках, банківським аудитом, консультаціями з фінансової діяльності, оподаткування банків.

Сертифікацію осіб, котрі планують виконувати аудит банків, виконує Комітет з питань сертифікації аудиторів банків [5].

Аудиторська практика, як було зауважено вище, теж може здійснюватися юридичними особами – аудиторськими фірмами. Аудиторська фірма – юридична особа, котра створена відповідно до законодавства, яка здійснює лише аудиторську діяльність. Щодо чинного законодавства аудиторські фірми можуть створюватися на основі будь-яких форм власності при цьому дотриманні встановлених вимог.

Отож, як бачимо передбачений країною механізм регулювання аудиторської практики призначений для виразного та ясного визначення вимог та процедур, потрібних для набуття статусу аудитора.

Список використаних джерел:

1. Ільїна С.Б. Основи аудиту: Навчально-практичний посібник. Київ: Кондор, 2009 р. 378 с.
2. Литвин З.Б. Економічна експертиза як пріоритетна форма фінансового контролю на підприємствах. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2018. 36-2 С.123-128.
3. Литвин З. Б. Економічна експертиза як функція попередження економічних злочинів. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. № 6 (12). 2017. С.118-122.
4. Рядська В.В., Петраков Я.В. Аудит. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 416 с.

5. Слюсаренко В.Є. Аудит: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. Монографія. Ужгород; «УжНУ», 2014.

Голяш І.Д.

кандидат економічних наук, доцент

Сенів Ю.Б.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

На даний час в Україні більше уваги приділяється зовнішньому аудиту, порівняно з внутрішнім аудитом підприємств. Підтвердженням цього є результати дослідження теорії і практики аудиту в Україні, які висвітлені в численних наукових джерелах.

Питання внутрішнього аудиту в публікаціях вітчизняних авторів розглядаються поверхово, а його практичне застосування на українських підприємствах є досить обмеженим. Наразі здійснення внутрішнього аудиту в Україні законодавчо врегульованим є лише для банків, міністерств та центральних органів виконавчої влади.

У сучасних умовах потреба внутрішнього аудиту є цілком обґрунтованою. Зокрема, зростання масштабів діяльності зумовлює появу різних систем обміну інформацією, що збільшує ймовірність прийняття різними ланками рішень, які суперечать одна одній.

Окрім того, ускладнюється контроль різних ланок управління з боку центрального керівництва, а тому збільшується ризик появи зловживань та помилок персоналу.

Система обліку не дає повної інформації, необхідної для своєчасного ухвалення рішень. Окрім того, керівники структурних підрозділів і окремі фахівці не у повній мірі володіють потрібними знаннями і досвідом для прийняття адекватних рішень, а тому можуть нанести підприємству збитки, чи навіть збанкрутувати.

Необхідність внутрішнього аудиту обумовлена також недосконалістю законодавства і податкової системи. Зокрема, зростання податкового тиску держбюджету України щоразу збільшується, що призводить до зростання «тіньової» економіки. Не випадково, за оцінкою Всесвітнього банку, Україна входить до складу 20 країн світу з неефективною податковою системою.

Яким би професійним не був менеджмент, питання контролю за станом справ на підприємстві є завжди актуальним.

Внутрішній контроль є процесом, який спрямований на досягнення цілей підприємства, який постійно удосконалюється та адаптується до потреб власників підприємств залежно від ринкової ситуації.

Незважаючи на очевидні переваги впровадження внутрішнього аудиту на підприємстві, керівники не поспішають створювати службу внутрішнього аудиту, аргументуючи це, насамперед, нестачею коштів.

В усіх галузях економіки та на кожному підприємстві варто запровадити систему внутрішнього аудиту з тим, щоб за цю роботу відповідала конкретна особа, група чи спеціальний відділ. Асигнування на утримання такої аудиторської служби слід здійснювати за рахунок виявлених внутрішнім аудитом резервів підвищення ефективності роботи підприємства, зниження собівартості й збільшення прибутків.

Ситуація, що склалася в Україні, потребує вирішення проблем, які роблять неможливим успішний розвиток внутрішнього аудиту.

Першочерговими завданнями, які потрібно виконати для подолання цих проблем є:

- усвідомлення власниками підприємств необхідності, ефективності і корисності внутрішнього аудиту;
- удосконалення законодавчого регулювання внутрішнього аудиту в Україні;
- подальша розробка і впровадження нормативів внутрішнього аудиту;
- поліпшення методики та організації внутрішнього аудиту;
- якість внутрішнього аудиту;
- розробка оптимальної методики;
- питання аудиторської етики та інші.

Вирішення таких проблем спрямоване на зміцнення позицій та авторитету внутрішнього аудиту в Україні.

Список використаних джерел:

1. Верхоглядова Н. І. Розвиток внутрішнього аудиту / Н. І. Верхоглядова // Економіка і регіон. - 2009. - № 1 (20). - с. 136 -139
2. Даценко Г.В. Проблеми розвитку внутрішнього аудиту в Україні [Електронний ресурс] / Г.В. Даценко, М.В.Уманська. - Режим доступу: www.intkonf.org
3. Інститут Внутрішніх Аудиторів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.iiia.org.ua/?page_id=212.
4. Каменська Т. Необхідність створення служби внутрішнього аудиту на підприємстві [Електронний ресурс] / Т. Каменська. – Режим доступу : http://www.visnuk.com.ua/article/one/Tetiana_KA5690094.html.
5. Кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту [Електронний ресурс] . - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1195-11>

Голяш І.Д.

кандидат економічних наук, доцент

Софійчук В.Д.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Експертом вважається висококваліфікований спеціаліст, до обов'язку якого відноситься дослідження правильності відображення господарської діяльності підприємства в облікових документах при розслідуванні та розгляді кримінальних й цивільних справ.

На сьогоднішній день правоохоронні та судові органи можуть вільно вибирати економічних експертів. Ними можуть бути особи, що внесені до реєстру атестованих судових експертів та особи, що мають значний досвід роботи в галузі бухгалтерського обліку, але не атестовані, тобто ті, які не мають процесуальних знань у галузі судової експертизи.

Вважаємо, що такий порядок залучення економічних експертів до судового слідства є недосконалим. Суб'єкти призначення експертизи не мають можливості перевірити рівень професіоналізму та досвіду економічного експерта, а також його здібностей щодо проведення експертного дослідження.

Окрім того, на даний час немає узагальненої інформації про судових експертів, про їхні методики та якість результатів дослідження, що є перешкодою на шляху до залучення висококваліфікованих спеціалістів. Тому вважаємо доцільним створення при державних спеціалізованих установах України загальнодоступної бази даних про кожного експерта, що працює в певному регіоні, де б містилися відомості про експерта, інформація про проходження підготовки та атестації, його експертну спеціальність, місце роботи й посаду, а також стаж роботи за спеціальністю, стаж експертної роботи, відомості про проведені експертизи, копії експертних висновків, характеристики, які надані експерту суб'єктами призначення експертизи.

Наявність такої бази даних щодо економічних експертів дасть змогу проводити аналіз їх експертної роботи, встановлювати професійний рівень практикуючих експертів. При підготовці економічних експертів є певні прогалини: неграмотне застосування методик документальної перевірки, недостатнє використання автоматизації обліку, як ефективного засобу перевірки, а також неволодіння сучасними експертними методиками. Вважаємо, що ці питання необхідно вирішувати шляхом розробки та прийняття відповідних нормативних та інструктивних матеріалів.

Питання організації судово-економічної експертизи слід розглядати з точок зору організації експертної діяльності та організації судово-економічної експертизи за конкретною справою. Організація судово-економічної експертизи за конкретною справою включає комплекс взаємопов'язаних етапів її проведення та полягає в підготовці, плануванні, налагодженні й впорядкуванні, а також визначенні засобів та методів проведення експертних досліджень. Визначених норм затрат часу для виконання робіт щодо проведення судово-економічної експертизи немає, а тому тривалість цих робіт визначають на основі практичного досвіду експертів.

Важливою є профілактична діяльність експерта. Експертною профілактичною діяльністю можна вважати діяльність судового експерта, яка б враховувала отриману криміналістичну інформацію і була спрямована на розробку спеціальних заходів (рекомендацій) для усунення обставин вчинення злочинів та доведення їх до відома слідчого, суду.

Основними завданнями профілактичної діяльності економічного експерта повинні бути:

- максимальне використання можливостей експертизи для встановлення викривлень облікових даних;
- розробка в рамках експертного дослідження організаційних та правових профілактичних заходів;
- розширення непроцесуальних форм діяльності експерта для вироблення рекомендацій попереджувального характеру;
- взаємодія експерта із слідчим та судом, спрямована на координацію профілактичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Акімов В. В. Судово-бухгалтерська експертиза в кримінальних справах про розкрадання грошових коштів: Методич. посібник/ В. В. Акімов // Х.: Вид-во. Ун-ту внутр. справ, 2000. - 80 с.
2. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: Монографія. [Текст] / С.Ф. Голов. – К.: Центр учбової літератури, 2007, 522 с.
3. Живко З.Б. Судова бухгалтерія: Навчально-методичний посібник /З.Б. Живко // К.: Атіка, 2007. - 344 с.
4. Закон України -Про судову експертизу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4038-12>.
5. Рудницький В.С. Судово-бухгалтерська експертиза економічних правопорушень (опорний конспект). Навчальний посібник/ В.С. Рудницький, Р.Ф. Бруханський, П.Я. Хомин // - К: ВД "Професіонал", 2014. - 304 с.

Желюк Т.Л.

доктор економічних наук, професор

Чубик А.В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В ПИТАННЯХ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УТВОРЕННЯ

Якщо характеризувати конкурентоспроможність, як комплексну категорію, базис якої створюється на всіх ланках суспільного відтворення, то доцільно виділити кілька рівнів, які її ідентифікують: факторний, локальний, мікроекономічний, мезоекономічний, макроструктурний, макроекономічний, мегаекономічний. Незважаючи на численні наукові дискусії в літературі немає єдиного підходу до тлумачення конкурентоспроможності регіональної економіки. На нашу думку, конкурентоспроможність регіональної економіки – це її динамічний розвиток як соціально-орієнтованої, ноосферизованої, інноваційної економічної системи, який залежить від синергетики складових господарського механізму і проявляється позитивними наслідками у функціонуванні регіональної економічної системи, який забезпечує її конкурентні переваги та позиціонування як на рівні національної так і міжнародної економіки.

Для оцінювання та аналізу конкурентних позицій регіонів як суб'єктів держави доцільно виходити з таких критеріїв: кожна конкурентна позиція має сприяти підвищенню привабливості регіону для формування системи регіональних ринків; усі конкурентні позиції пов'язані між собою і взаємодіють. Це створює економічну зацікавленість суб'єктів ринку в розвитку конкурентного середовища на території тих регіонів, у яких найбільш надійні та стійкі конкурентні позиції; конкурентні позиції регіону динамічні та змінюються під впливом активної структурної політики, посиленого оновлення виробничого, науково-технічного і ресурсного потенціалу, розвитку виробничої та ринкової інфраструктури, а також здійснення активної інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності; конкурентні позиції в кожному регіоні розвивалися неоднаково під впливом багаторічної політики регіонального розвитку відповідно до централізовано-розподільчої системи ведення господарства.

Поряд з конкурентними можливостями у кожному регіоні є обмеження і вплив негативних чинників, які здатні знизити результативність реалізації сприятливих конкурентних можливостей, а також ускладнюють використання соціально-економічного потенціалу в інтересах розвитку ринкових відносин у регіоні. До таких обмежень і негативних чинників можна віднести: екстремальні умови виробництва і життєдіяльності населення; слабку екологічну вивченість і науково обґрунтовану підготовку території регіону; низький рівень виробництва товарів і послуг та недостатній обсяг виробництва продуктів сільського господарства; віддаленість від економічно розвинених регіонів країни, відсутність розвиненої транспортної системи; низьку якість продукції та послуг, що різко знижують їхню конкурентоспроможність; високе економічне напруження, що породжує серйозні обмеження в розміщенні та регіональному розвитку продуктивних сил; недостатній розвиток виробничої та соціальної інфраструктури, що обмежує інвестування і створення нових робочих місць. Перелічені обмеження і негативні чинники впливають на використання можливостей регіону. Це породжує ситуації, що вимагають еластичних методів управління розвитком регіону.

Основою створення конкурентних переваг регіону виступають [1, с. 60]:

- суб'єкти управління процесом забезпечення конкурентоспроможності регіону, на які покладено завдання вдосконалення нормативно-методичного забезпечення конкурентоспроможності регіону, стратегічного планування і проектування регіональної та міжрегіональної конкурентоспроможності, реалізації ефективної і повноцінної державної регіональної політики, включаючи децентралізацію влади і фінансових ресурсів;

- суб'єкти господарської та підприємницької діяльності, функціонування яких залежить від ефективного використання сировинних, трудових та фінансових ресурсів, повноцінної інфраструктури, належної техніко-технологічної бази, здорового конкурентного середовища, наявності економічного потенціалу та передумов розвитку;

- населення регіону, до основних характеристик конкурентоспроможності якого варто віднести розвиток людського капіталу, підвищення рівня якості життя, покращення системи соціальних послуг, капіталізацію життя і праці;

- співробітництво з іншими країнами та регіонами на основі розвитку інтеграційних форм діяльності.

Владні структури для підвищення конкурентних позицій територій можуть і повинні через стратегічне планування та програмно-цільові важелі сприяти створенню сприятливого бізнес-середовища, розвитку кластерної форми ведення бізнесу; забезпеченню міжсекторного партнерства та співробітництва громад, підвищенню рівня доходів працюючих громадян; створенню оптимального екологічного середовища; створенню нових високотехнологічних виробничих потужностей та робочих місць; збільшенню надходжень до бюджету території; збільшенню інноваційно-інвестиційної активності території, реалізовувати проекти створення розумних міст, застосовувати нові технології просторового планування територій з врахуванням вимог сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Стратегія та механізми зміцнення просторово-структурної конкурентоспроможності регіону : Монографія / За ред. А. І. Мокія, Т. Г. Васильціва. Львів: Ліга Прес, 2010. 488 с.

2. Формування та впровадження програм підвищення конкурентоспроможності територій : метод. матеріали . Валентин Підвисоцький, Роман Ткачук. К. : Леста, 2010. 64 с.

Загородня О.М.

кандидат економічних наук, доцент

Загорська О.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Важливими показниками за допомогою яких характеризують не тільки фінансову стійкість підприємства але й рівень його інвестиційної привабливості є ліквідність та платоспроможність.

Вивчення вітчизняної та зарубіжної літератури дає підстави стверджувати, що в аналітичній практиці «ліквідність» розглядається як у широкому значенні цієї категорії, так і у вузькому. При першому підході до визначення ліквідності підприємства, розуміють аналіз його здатності погасити всі без винятку свої зобов'язання у випадку одночасної вимоги зі сторони всіх кредиторів, включаючи і ті зобов'язання, які випливають із засновницьких документів, зокрема, захист майнових інтересів усіх власників [3]. При другому підході,

який є найпоширенішим і більшість авторів, вважають його беззаперечно правильним, під ліквідністю розуміють здатність підприємства розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями, шляхом перетворення поточних активів у готівку [1;2]. Підприємство вважається ліквідним при наявності у нього оборотних активів в розмірі теоретично достатньому для погашення короткотермінових зобов'язань, навіть із порушенням строків їх виплати, передбачених контрактами. При цьому необхідною умовою є:

Оборотні активи $>$ Поточні зобов'язання

Рівень ліквідності підприємства залежить від сфери його діяльності, швидкості обороту капіталу, співвідношення оборотних і необоротних активів, складу оборотних активів, суми і терміновості поточних зобов'язань, ступеня ліквідності поточних активів. Таким чином, ліквідність підприємства при першому підході оцінюють за даними балансу на певну дату на основі ліквідності його активів.

Під ліквідністю активів розуміють їх здатність перетворюватися на грошові кошти без відчутних втрат їх ринкової вартості, а рівень ліквідності визначається тривалістю часу, протягом якого це перетворення можливе. Чим коротший цей період, тим вища ліквідність активу. Тому, ліквідність балансу визначається як рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у гроші відповідає строковим погашенням боргів.

За ступенем ліквідності статті активу балансу умовно можна розподілити на чотири групи:

Перша група (A1) – це абсолютно ліквідні (найбільш ліквідні) активи, такі як готівка та поточні фінансові інвестиції.

Друга група (A2) – активи, що швидко реалізуються (середньоліквідні). До їх складу можна віднести готову продукцію, засоби у розрахунках. Ліквідність таких активів різна і залежить від певних факторів: своєчасності виконання договорів поставки продукції; належного оформлення банківських документів; умов надання комерційних кредитів покупцям; швидкості платіжного документообігу в банках; платоспроможності споживачів; форм розрахунків, тощо.

Третя група (A3) – це активи, що повільно реалізуються (низьколіквідні). До них належать виробничі запаси та незавершене виробництво.

Четверта група (A4) – це активи, що важко реалізують (важколіквідні). До них відносять основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, незавершені капітальні інвестиції.

Оскільки, у складі поточних пасивів можна виділити зобов'язання різної строковості погашення, то одним зі способів оцінки ліквідності на стадії попереднього аналізу є зіставлення певних елементів активу з елементами пасиву. При цьому зобов'язання підприємства, відображені у пасиві балансу залежно від строковості їх погашення поділяються на чотири групи:

Перша група (П1) – найбільш строкові зобов'язання (поточні зобов'язання за розрахунками): кредиторська заборгованість та кредити банку, строк повернення яких настав.

Друга група (П2) – середньострокові зобов'язання: короткострокові кредити банків і позики.

Третя група (П3) – довгострокові зобов'язання: довгострокові кредити банків та позики.

Четверта група (П4) – власний капітал, що постійно знаходиться у розпорядженні підприємства (постійні пасиви).

Схематично процедура порівняння статей активів з відповідними статтями пасивів подана на рис.1.

Баланс підприємства вважається ліквідним, якщо виконуються наступні умови:

Найліквідніші активи (абсолютно ліквідні активи) є більші або дорівнюють негайним пасивам $A(1) \geq P(1)$.

Активи, що швидко реалізуються, більші або дорівнюють короткостроковим пасивам $A(2) \geq P(2)$.

Активи, що повільно реалізуються, більші або дорівнюють довгостроковим пасивам $A(3) \geq P(3)$.

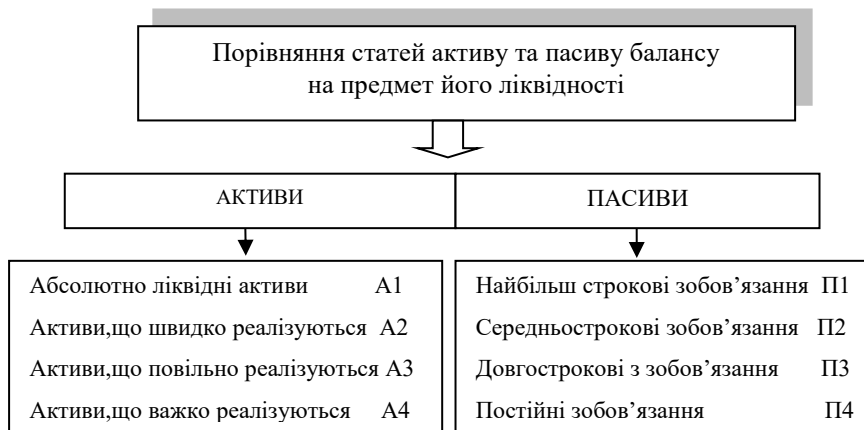

Рис 1. Групування статей активу і пасиву балансу для аналізу ліквідності[2]

Активи, що важко реалізуються, менші за постійні пасиви $A(4) \leq P(4)$.

При цьому, якщо виконуються перші три обов'язкові умови ліквідності $A1 > P1$; $A2 > P2$; $A3 > P3$, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, то виконується і остання нерівність $A4 < P4$, яка має балансуєчий характер та підтверджує наявність у економічного суб'єкта власного оборотного капіталу, тобто означає дотримання мінімальної умови фінансової стійкості.

Про порушення ліквідності балансу свідчить невиконання однієї з перших трьох нерівностей. При цьому, чисто теоретично нестача активів за однією групою компенсується їх надлишком за іншою. Однак, з точки зору реальної платіжної ситуації менш ліквідні активи не можуть замінити більш ліквідні.

Порівняння найбільш ліквідних активів і тих їх елементів, що швидко реалізуються, з найбільш строковими зобов'язаннями і поточними пасивами дає змогу оцінити поточну ліквідність. Зіставлення активів, що повільно реалізуються з довгостроковими зобов'язаннями відображає перспективну ліквідність. Перспективна ліквідність є прогнозом платоспроможності на основі зіставлення майбутніх надходжень і платежів.

Далі, у процесі аналізу ліквідності розраховують та аналізують основні показники ліквідності, на основі вивчення динаміки яких оцінюють платоспроможність.

Коефіцієнти ліквідності можуть бути різними за назвою, але за змістом переважно однакові як на українських підприємствах, так і в закордонних фірмах та компаніях[3]. Це, як правило, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності.

1. Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт покриття,) дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити, якщо воно реалізує усі свої оборотні активи. Формула розрахунку наступна:

$$\text{Кзл} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (1)$$

Значення коефіцієнта залежить як від галузі, так і від виду діяльності підприємства. Коефіцієнт покриття, що дорівнює 2 (або 2:1), свідчить про можливість підприємства погашати поточні зобов'язання.

Для з'ясування причин зниження цього показника потрібно проаналізувати зміни у складі джерел коштів та їх розміщення протягом аналізованого періоду.

2. Коефіцієнт проміжної ліквідності (коефіцієнт «лакмусового папірця») показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок «високо» ліквідних оборотних активів. Цей коефіцієнт обчислюється за формулою:

$$\text{Кпл} = \frac{\text{Грошові активи} + \text{дебіторська заборгованість}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

(2)

Якщо зростання коефіцієнта швидкої ліквідності було пов'язане переважно зі зростанням невинуватеної дебіторської заборгованості, то це свідчить про серйозні фінансові проблеми підприємства. В західній економічній літературі цей коефіцієнт називають коефіцієнтом миттєвої оцінки [3].

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина поточних позичених засобів (боргів) підприємства може бути покрита за необхідності негайно.

$$\text{Каб.л} = \frac{\text{Грошові засоби та їх еквіваленти}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (3)$$

За умови, якщо підприємство на конкретний момент часу може погасити 20-35 % своїх боргів, то рівень його платоспроможності вважають нормальним.

Слід зазначити, що коефіцієнти ліквідності – показники відносні і протягом деякого часу не змінюються, якщо пропорційно зростають чисельник і знаменник дробу. Проте за цей час фінансовий стан підприємства істотно змінюється: може зменшитися прибуток, рівень рентабельності, коефіцієнт оборотності.

Список використаних джерел:

1. Загородна О.М., Серединська В.М. Формування механізму діагностики фінансового стану підприємства. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні*: матеріали Вміжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль:ТНЕУ, 2018. С. 233-235.
2. Серединська В.М., Загородна О.М., Р.В.Федорович. Економічний аналіз: навч. посіб./ за ред. проф. Р.В.Федоровича. Тернопіль: Астон, 2010. 416с.
3. Сорока Й.Й. Зарубіжний досвід оцінювання фінансового стану підприємств у сфері сучасних умов господарювання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 2 (46). С. 363-367.

Кулик Р.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Зазуля І.О.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

СУТТЄВІСТЬ І ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В АУДИТІ

Поняття суттєвості є одним із ключових у бухгалтерському обліку та аудиті. У бухгалтерському обліку під суттєвістю зазвичай розуміють здатність операції, групи операцій та статті звітності значно впливати на рішення користувачів, що зумовлює необхідність окремого розкриття інформації за нею. У аудиті поняття «суттєвість» розщеплюється на дві складові – на суттєвість власне бухгалтерської інформації (при цьому аудитор має оцінити, чи вірно персонал підприємства обрав критерії для визначення цієї суттєвості і чи не втрачає звітність у повноті висвітлення показників та у презентабельності від того, що бухгалтерія не виділила суттєві статті та не розшифрувала їхні показники) та суттєвість помилок, які з тих чи інших причин можуть бути допущені у процесі перевірки бухгалтерських даних. Визначення рівня суттєвості прямо впливає на розрахунок аудиторського ризику та на обсяги аудиторської вибірки, а обґрунтування останньої – на

достовірність висновків аудитора, які зазначаються в однойменному підсумковому документі або у звіті аудитора, оскільки такі висновки базуються саме на узагальненні зазначених вибіркового даних [2]. Тому процедури з визначення суттєвості у процесі перевірки знаходять своє документальне підтвердження.

Оскільки рівень суттєвості прямо пов'язаний з рівнем аудиторського ризику, слід зазначити і те, що дефініція останнього, яка викладена у Глосарії до МСА та на якій наголошують різні автори [4, 5], свідчить про те, що ним вважається ризик того, що аудитор висловить невідповідну думку, якщо суттєво викривленою є фінансова звітність. Отже, і ця дефініція розкриває лише аспект аудиту фінансової звітності суб'єкта господарювання, і не більше.

Для малих і середніх підприємств власники яких фактично приймають участь в управлінні усією діяльністю суб'єктів господарювання самотійно звітність подається оперативно та деталізовано. Замовляючи ж аудиторські послуги, власники здебільшого бажають впевнитися у правильності відображення операцій у обліку, у відсутності суттєвих викривлень, зумовлених непрофесіоналізмом або нечесністю бухгалтерів і інших посадових осіб, та у відсутності податкових ризиків. А отже, суттєвість у цьому випадку означає не «здатність викривлення показника звітності вплинути на рішення користувача», а «здатність помилок або інших ризиків вплинути на господарську діяльність підприємства» [1].

І для того, щоби клієнт мав змогу вирішувати, чи варто йому після аудиту замовляти додаткове суцільне обстеження його бізнесу, реагуючи на обсяги виявлених помилок, або приймати інші суттєві рішення щодо подальшого розвитку бізнесу та функціонування системи обліку в ньому, сучасні науковці пропонують запровадити систему «статистифікації» суттєвості помилок, які встановлюються аудиторами за результатами перевірки підприємств, у розрізі типових груп господарських операцій та основних об'єктів обліку.

Міжнародні правила проведення аудиторських перевірок, вітчизняні і зарубіжні науковці і практики визначають поняття суттєвості та ризику по відношенню до аудитора і користувачів звітності, які виникатимуть, якщо він надасть позитивний висновок, а в майбутньому впливе, що реалії діяльності фірми від цього висновку відрізняються [3]. У той же час у нормативних документах відсутні рекомендації аудиторам щодо ведення порівняльної статистики виявлених недоліків за результатами перевірки недоліків, які створюють ризики для клієнтів аудиторської фірми. У цьому відкривається поле для дослідження можливостей ведення такої статистики, що не лише дозволить розширити спектр аудиторських послуг та удосконалити документування результатів аудиту, але і стане засобом виділення його теорії і практики.

Список використаних джерел:

1. Гливенко В. Суттєвість у бухгалтерському обліку суб'єктів державного сектору. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2018. № 3. С. 171-183.
2. Кулик Р. Р. Етимологія поняття "суттєвість" у бухгалтерському обліку та аудиті. Економічний аналіз. 2014. Т. 18(2). С. 23-30.
3. Курило Г. М. Фінансова звітність і суттєвість: у контексті впливу наведеної інформації на прийняття рішень. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. 2015. № 2. С. 104-111.
4. Проскуріна, Н. М. Сутність дефініції «аудиторський ризик» і її роль при формуванні аудиторських процедур. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 19. С. 27-30.
5. Рядська, В. В. Суттєвість як об'єкт аудиторського дослідження та критерій оцінювання достовірності фінансової інформації. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2013. № 3. С. 226-231.

Литвин З.Б.

кандидат економічних наук, доцент

Андронік І.В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТУ В КАНАДІ ТА ЯПОНІЇ

Кожна країна світу має свої особливості в системі організації аудиторської діяльності, які визначають сутність та призначення аудиту, умови його регламентації і регулювання, підходи до організації і проведення аудиторських перевірок та надання аудиторських послуг.

Канада займає особливе місце в світовій економіці, що робить необхідним для вивчення її досвід організації та правового регулювання фінансового контролю. Вищим органом державного фінансового контролю в Канаді є Управління Генерального аудитора (The Office of the Auditor General – OAG, Le Bureau du verificateur general OAG). Його особлива роль в механізмі публічних фінансів пояснюється тим, що без контрольної функції неможливо собі уявити саме існування фінансів загалом. В штаті Управління Генерального аудитора понад 600 співробітників, які мають різні спеціальності: бухгалтери, інженери, адвокати, економісти, історики, соціологи, спеціалісти в сфері інформатики.

Центральний офіс Управління Генерального аудитора розташований в столиці Канади – Оттаві. Ще в чотирьох містах Канади (Галіфаксі, Монреалі, Едмонтоні, Ванкувері) розташовані регіональні представництва Управління. Діяльність Управління Генерального аудитора організовує Керівна рада, яку очолює Генеральний аудитор. До складу Керівної ради входять один заступник та 11 помічників Генерального аудитора (посада одного з помічників, який відповідає за навколишнє середовище та стійкий розвиток, з 1995 р. називається «спеціальний уповноважений»). Кожен із 11 помічників Генерального аудитора очолює конкретний напрямок аудиторської діяльності, що утворює відповідний структурний підрозділ Управління Генерального аудитора. За кожним таким напрямком закріплюється певна кількість об'єктів, аудит яких здійснює Управління Генерального аудитора. Державний аудит здійснюється практично в усіх, без винятку, сферах діяльності виконавчої влади: охорона здоров'я, культура, фінанси, сільське господарство, транспорт, наука та освіта. Усього, Управлінню Генерального аудитора підконтрольні близько 70 федеральних міністерств та відомств, 100 державних корпорацій та державних підприємств, уряди трьох північних провінцій Канади, деякі заклади при ООН, ЮНЕСКО та інших міжнародних організаціях, що розташовані на території Канади. В Управлінні Генерального аудитора створені також служби забезпечення: стратегічного планування, методології, внутрішнього аудиту, міжнародних зв'язків, правового забезпечення, по зв'язках із парламентом, тощо.

Канада одна з перших країн у світі, яка відмовилась від практики перевірки тільки законності фінансової та економічної діяльності уряду. Управління Генерального аудитора та Комітет публічних рахунків нижньої палати канадського парламенту, утворюючи інституційну основу так званого законодавчого аудиту, здійснюють контроль за ефективністю виконання урядових програм та, як наслідок, ефективністю витрачання державних ресурсів [1].

Повномасштабний аудит в Японії був введений в 1957 році. В 1963 році в японській економіці почалась криза, яка спричинила банкрутство багатьох компаній, особливо в 1964-1965 рр. Саме тоді були виявлені випадки незаконних дій керівництва компаній, пов'язаних із маскуванню реальних прибутків. Незалежні аудиторі, більшість з яких діяла індивідуально, проявили себе в період кризи не з кращої сторони. Тому проведення аудиту компаній одній особі було заборонено і з 1967 року почали створюватися перші фірми, які

об'єднували дипломованих громадських бухгалтерів. В 1966 році був реорганізований Інститут дипломованих громадських бухгалтерів (ІСРА), який об'єднував переважну більшість практикуючих аудиторів. Крім цього, оскільки внутрішній аудит також проявив себе не кращим чином, була прийняті заходи з посилення системи внутрішнього аудиту в японських корпораціях.

На початку 90-х років японська економіка впала в депресію. В 1996 році збанкрутувала більшість компаній, що спеціалізувались на позиках під житлове будівництво. В 1997 році те ж відбулося і з будівельними організаціями. В 1998 році відбулося банкрутство банку «Hanwa», банку довготривалого кредитування Японії. У всіх вищезазначених випадках висновки аудиторів були позитивними, що викликало велику критику зі сторони громадськості.

Після 1999 року в Японії були прийняті певні міри з підвищення якості аудиту: введення обов'язкового постійного навчання аудиторів, перевірки роботи аудиторських фірм [2].

Ринок аудиторських послуг в Японії знаходиться під контролем Інституту сертифікованих громадських бухгалтерів. Ця саморегульована асоціація є єдиною організацією для сертифікованого громадського бухгалтера: кваліфіковані спеціалісти, які мають намір займатися практичною діяльністю, маючи звання сертифікованого громадського бухгалтера, повинні стати членом цього Інституту. Крім цього, за підсумками кожної аудиторської перевірки до даного Інституту подається звіт із висновками.

В Японії діяльність аудиторів суворо контролюється Міністерством фінансів. Зокрема, відповідно до Закону про аудиторську діяльність міністр фінансів зобов'язаний почати розслідування щодо незаконних дій аудитора при отриманні відповідної інформації від будь-якої особи. В ході розслідування, міністр зобов'язаний вислухати думку всіх зацікавлених осіб або отримати в них письмові свідчення та у випадку необхідності провести експертизу, вимагати всю підтверджуючу документацію та зробити раптову ревізію документів фірм, з якими працював аудитор. Витрати усіх свідків та експертів оплачуються міністерством фінансів. За результатами розслідування заповнюється протокол з обґрунтуванням мотивів рішення. Будь-яка зацікавлена особа може вимагати його для ознайомлення за відповідно оплати. Про результати розслідування повідомляється в професійній пресі.

В якості покарання Міністерство фінансів може заборонити аудитору виконувати його обов'язки на термін від одного року шляхом анулювання його реєстраційного посвідчення на право займати аудиторську посаду. В цьому випадку по закінченню терміну заборони аудитору прийдеться знову подолати тривалий процес реєстрації.

Система підготовки аудиторів в Японії доволі складна. Щоб отримати звання аудитора необхідно здати три тури іспитів. Метою першого туру іспитів є визначення відповідності рівня загальноосвітньої підготовки кандидатів вимогам наступного туру іспитів. До нього допускаються усі особи незалежно від статі, віку, освіти та національності, а звільнені від нього випускники коледжів та університетів. В першому турі абітурієнти здають іспити з математики, твір та японської мови.

Іспити другого туру є іспитами на отримання звання молодшого аудитора. Здають письмові іспити з бухгалтерського обліку, обліку затрат на виробництво продукції, техніки проведення фінансових ревізій, методів управління підприємством, економіки та комерційного законодавства. Від цих іспитів звільняються тільки особи, які викладали ці предмети в університетів або коледжі не менше трьох років. Цей тур зазвичай долають усього лиш 7 – 9% абітурієнтів.

Умовою допуску до третього туру іспитів на звання аудитора є не менше як чотирьохрічний стаж роботи в якості молодшого аудитора при наявності документу про закінчення річних курсів з даної спеціальності. Навчання зазвичай проводиться в післяробочий час три рази на тиждень по три години. В процесі навчання здаються іспити,

готуються самостійні роботи. Навчання платне. Протягом трьох років вони отримують зарплату молодшого аудитора.

В третьому турі здають іспити з практики та процедур виконання ревізій, фінансовому аналізу, оподаткуванню, бухгалтерському обліку, обліку затрат за статтями собівартості. Успішно здаються іспити в середньому 42,5% абітурієнтів. Іспити також платні. Екзаменаційна комісія виганяє з іспитів абітурієнтів, які пробують застосувати незаконні методи підготовки до відповіді та може позбавити їх права повторної здачі на термін до трьох років.

Агентство з фінансових послуг Японії є регулятором ринку аудиторських послуг, забезпечує їх якість та контролює роботу учасників ринку. Агентство з фінансових послуг Японії прийняло рішення переглянути стандарти аудиту для підвищення підконтрольності аудиторських фірм. Нові стандарти аудиту почнуть застосовуватися в Японії з березня 2020 року і будуть обов'язковими для публічних компаній, які провели аудит фінансової звітності й отримали звіт незалежного аудитора з думкою із застереженням.

Список використаних джерел:

1. Карлмайкл Д., Беніс М. Аудит в зарубіжних країнах: навч. посіб. К.: Аудит, ЮНИТИ, 2013. 527с.
2. Петрик О. А. Аудит у зарубіжних країнах: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. О. А. Петрик, М. Т. Сенченко; [За заг. ред. О. А. Петрик. К.: КНЕУ, 2005. 168 с.
3. Михайленко О. Г. Зарубіжний досвід формування системи контролю якості аудиторських послуг. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2011. Вип. 20(2). С. 180-186.
4. Японія запроваджує нові стандарти: <https://www.pabu.com.ua/ua/mediacentr-3/profesiini-povunpu/1383> (дата звернення 25.09.2019р.)

Литвин З.Б.

кандидат економічних наук, доцент

Кацан А.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

Для забезпечення якісного та детального фінансового аналізу необхідно знати і вміти користуватися загальними концептуально-методичними підходами та методами і моделями його здійснення.

На основі фінансового аналізу базується фінансове забезпечення стратегії та політики підприємства на перспективний період. Без фінансового аналізу не можливі планування, прогнозування, бюджетування, ефективне розміщення фінансових ресурсів, аудит.

Методика фінансового аналізу включає три взаємозалежних блоки:

- аналіз показників прибутку та рентабельності підприємства;
- аналіз фінансового стану підприємства;
- аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Метод аналізу реалізується через сукупність прийомів дослідження. Правильно вибраний метод аналізу обумовлює його результат, ефективність дослідження фінансового розвитку підприємства.

Відомі фахівці Білик М.С., Кіндрацька Г.І., Загородній А.Г. вважають, що для досягнення основної мети аналізу фінансового стану підприємства можуть застосовуватися різні методи аналізу. Методи фінансового аналізу – це комплекс науково-методичного інструментарію для оцінки фінансового стану підприємства [1]. Проаналізувавши літературні джерела авторів, які досліджували дане питання можна визначити переваги і недоліки таких методів оцінки фінансового стану підприємства: інтегральний; коефіцієнтний; рівноважний; беззбитковий; комплексний.

На думку О.Я. Базилінської, використання видів, прийомів і методів фінансового аналізу для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства в сукупності і становить методологію і методіку аналізу.[2]

Професор, Б.М. Литвин, у своїй праці «Фінансовий аналіз» стверджує, що метод фінансового аналізу це - науково обґрунтована система теоретико-пізнавальних категорій, принципів, способів та спеціальних прийомів дослідження, що дозволяють приймати обґрунтовані управлінські рішення та базуються на діалектичному методі пізнання.[3]

Шеремет О.О. вважає, що метод фінансового аналізу визначається змістом та особливостями предмету, цілями, вимогами і завданнями, які постають перед аналізом. Під методом фінансового аналізу розуміється діалектичний метод підходу до вивчення фінансових процесів в їх становленні та розвитку. Отже, метод фінансового аналізу – це системне комплексне дослідження, взаємопов'язане визначення інформації фінансового характеру з метою її об'єктивної оцінки, виявлення резервів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та забезпечення необхідною інформацією для прийняття оптимальних рішень з управління ними. [4]

Характерними особливостями методу фінансового аналізу є:

- ✓ використання системи показників, які дають характеристику діяльності підприємства;
- ✓ вивчення причин змін цих показників;
- ✓ виявлення та вимірювання взаємозв'язку між ними з метою підвищення ефективності.

Методи фінансового аналізу – це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства.

Сьогодні розглядається розгалужена класифікація методів для аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання. Вона включає формалізовані і неформалізовані, графічні, математичні, коефіцієнтні методи та моделі.

До формалізованих методів фінансового аналізу належать ті, в основу яких покладені жорстко формалізовані аналітичні залежності. Зокрема: балансовий; арифметичних різниць; відсоткових чисел; ланцюгових підстановок; диференційний; виокремлення ізольованого впливу факторів; інтегральний; дисконтування; простих та складних відсотків; логарифмічний та інші.

Практика фінансового аналізу виробила основні правила аналізу фінансових звітів. Можна виділити серед них шість основних:

- ✓ горизонтальний аналіз;
- ✓ вертикальний аналіз;
- ✓ трендовий аналіз;
- ✓ метод фінансових коефіцієнтів;
- ✓ порівняльний аналіз;
- ✓ факторний аналіз (у тому числі аналіз за схемою Дюпон-каскад).

Найпоширеніший вид аналізу – це аналіз фінансових коефіцієнтів. Аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відносин даних звітності, визначення взаємозв'язків показників. Фінансові коефіцієнти застосовуються досить часто інвесторами та фінансовими аналітиками. Їх легко визначити на основі показників фінансових звітів суб'єкта

господарювання. Але, варто звернути увагу, що їх цінність залежить від достовірності й повноти інформації, яка подається у фінансовій звітності.

Порівняльний (просторовий) аналіз – це як внутрішньогосподарський аналіз порівняння зведених показників звітності за окремими показниками підприємства, його дочірніх фірм, підрозділів, цехів, так і міжгосподарський аналіз та порівняння показників даного підприємства з показниками конкурентів, з середньогалузевими та середніми загальноекономічними даними.

Факторний аналіз – це аналіз впливу окремих факторів (причин) на результативний показник за допомогою детермінованих чи стохастичних прийомів дослідження. Факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), тобто роздроблення результативного показника на складові частини, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник.

Фінансовий аналіз здійснюється за допомогою різних моделей, які дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками. Існують три основні типи моделей, які використовуються в процесі аналізу фінансового стану підприємства:

- ✓ дескриптивні;
- ✓ предикативні;
- ✓ нормативні.

Дескриптивні моделі (описового характеру) є основними для оцінювання фінансового стану підприємства. До них належать: побудова системи звітних балансів; подання фінансових звітів у різних аналітичних розрізах; вертикальний і горизонтальний аналіз звітності; трендовий аналіз; аналіз відносних показників і коефіцієнтів; порівняльний, або просторовий аналіз; факторний аналіз; система аналітичних коефіцієнтів. Дескриптивні моделі ґрунтуються на використанні інформації з бухгалтерської звітності.

Предикативні моделі – це моделі прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів та витрат підприємства, його майбутнього фінансового стану. Найпоширеніші з них:

- 1) розрахунки точки критичного обсягу продажу (аналіз беззбитковості);
- 2) побудова прогностичних фінансових звітів;
- 3) моделі динамічного аналізу (жорстко-факторні детерміновані моделі та регресійні моделі);
- 4) моделі ситуаційного аналізу.

Нормативні моделі – це моделі, які дають можливість порівнювати фактичні результати діяльності підприємства з нормативними. Ці моделі використовуються, як правило, у внутрішньому фінансовому аналізі, їх сутність полягає у встановленні нормативів на кожну статтю витрат для відповідних технологічних процесів, видів виробів та з'ясуванні причин відхилень фактичних даних від цих нормативів.

Отже, під час аналізу фінансового стану підприємства та фінансових результатів його діяльності можуть використовуватись найрізноманітніші прийоми, методи та моделі аналізу, їх кількість та широта застосування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному окремому випадку.

Список використаних джерел:

1. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Завгородній А.П. Економічний аналіз: Навчальний посібник. – К. : Знання – Прес, 2008. – 487с.
2. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія і практика. 2-ге видання. Навч.посібник –К.: Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
3. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. – К.: «Хай – Тек Прес», 2008. 336 с.
4. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз – К.: Кондор, 2010.- 194 с.

5. Литвин З.Б. Теорія економічного аналізу: Методичні поради і завдання з дисципліни, для студентів напрямку підготовки «Менеджмент» 6.030601 усіх форм навчання. Тернопіль.: Економічна думка, 2010. 224 с.
6. Литвин З.Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління підприємством. Матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції *Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*. м. Чернігів, 2014. С.125-127.

Михайлишин Н.П.

кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ЗМІСТ АУДИТУ ПРОЦЕСУ БАНКРУТСТВА

Залучення аудиторів до виконання спеціальних аудиторських завдань на підприємствах, що наближаються до банкрутства або знаходяться в одній із процедур банкрутства, досить поширене явище в аудиторській практиці.

У Кодексі України з процедур банкрутства зазначено, що господарський суд в ухвалі про відкриття провадження у справі про банкрутство може зобов'язати боржника провести аудит. Якщо боржник не має для цього коштів, господарський суд може призначити проведення аудиту за рахунок кредитора (кредиторів) за його (їхньою) згодою. Але відсутність аудиторського висновку не перешкоджає провадженню у справі про банкрутство [2].

Аудит процесів банкрутства полягає у накопиченні і обробці інформації з метою оцінки причин виникнення, природи та глибини кризи підприємства, розробки антикризової програми, контролю та оцінки ефективності її виконання. Такий аудит може бути як зовнішнім, так і внутрішнім.

Мета аудиту процесів банкрутства підприємства - висловлення незалежної думки аудитора про достовірність обліку та фінансової звітності, ефективність обліково-аналітичної, контрольної та управлінської систем підприємства та наявність внутрішніх резервів подолання фінансової кризи.

Виділяють три основні напрямки аудиту банкрутства, для кожного з яких характерні специфічні завдання аудіювання.

1. Аудит ймовірності банкрутства:

- прогнозування фінансового стану підприємства з позиції можливого банкрутства;
- виявлення ознак фіктивного та умисного банкрутства;
- перевірка економічної доцільності операцій із відчуження майна і їх відповідності Кодексу України з процедур банкрутства;

- виявлення можливих шляхів виведення активів з-під контролю підприємства, аналіз використаних схем;

- підготовка рекомендацій щодо правових способів повернення активів.

2. Санаційний аудит:

- перевірка достовірності фінансової звітності підприємства;
- аналіз складу і оцінка вартості майна підприємства;
- розгляд укладених договорів і їх економічної доцільності;
- вивчення цінової політики підприємства, обґрунтованості надання знижок;
- аналіз цін на придбані виробничі запаси та вибір постачальників.

3. Аудит проведення процедури ліквідації підприємства-банкрута:

- перевірка достовірності фінансової інформації у звіті арбітражного керуючого;
- оцінка дій арбітражного керуючого щодо формування ліквідаційної маси;
- перевірка повноти та дотримання черговості розрахунків з кредиторами;
- перевірка обґрунтованості та доцільності позачергових витрат на ведення процедури ліквідації підприємства-банкрута;
- перевірка достовірності ліквідаційного балансу.

Конкретну мету і завдання аудиту при застосуванні процедур банкрутства визначає замовник перевірки: керівництво боржника, арбітражний керуючий, комітет кредиторів [1].

Предметом аудиту є незалежна перевірка фінансово-господарської діяльності боржника і дій арбітражного керуючого; перевірка фінансової звітності з метою висловлення думки про ступінь їх відповідності встановленим критеріям. Результатом аудиту є надання зацікавленим особам об'єктивної інформації, що стосується проходження процедур банкрутства [3].

Щодо методів, то на різних етапах аудиту використовуються як окремі прийоми, так і їх поєднання. Найбільш поширені нормативно-правові методи і прийоми фактичного контролю; усні і письмові опитування, пов'язані із частою зміною персоналу та звільненнями у передбанкрутний період; запити і підтвердження у випадку втрати фінансової документації тощо. В умовах банкрутства особливого значення набуває метод інвентаризації майна, оскільки саме за рахунок майна підприємства-банкрута погашаються вимоги кредиторів.

Нормативну базу аудиту підприємства-банкрута формують:

Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV

Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII

Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI

Кримінальний кодекс України 5 квітня 2001 року № 2341-III

Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року N 996-XIV

Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII

Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12 липня 2001 року № 2658-III

Джерелами інформації для проведення аудиту є:

- засновницькі документи боржника;
- фінансова звітність боржника на останню звітну дату до введення банкрутства;
- проміжна і ліквідаційна звітність;
- документи про фінансово-господарську діяльність боржника;
- документи, що містять відомості про склад органів управління боржника;
- перелік майна боржника на дату подання заяви про визнання боржника банкрутом, а також перелік майна боржника, придбаного або відчуженого у досліджуваний період;
- список дебіторів із зазначенням розміру дебіторської заборгованості по кожному дебітору на дату подання заяви про визнання боржника банкрутом;
- перелік кредиторів боржника із зазначенням розміру основної заборгованості, штрафів, пені та інших фінансових (економічних) санкцій по кожному кредитору і терміну настання їх виконання на дату подання заяви про визнання боржника банкрутом, а також за період тривалістю не менше двох років до дати надання заяви про визнання боржника банкрутом;
- звіт про оцінку бізнесу, майна боржника, аудиторські висновки;
- матеріали судових процесів боржника;
- матеріали податкових перевірок боржника;

- звіт арбітражного керуючого;
- документи з інвентаризації (якщо вона проводилась без участі аудиторів).
- реєстр вимог кредиторів.

Аудит підприємства-банкрута має певні особливості:

по-перше, ініціатива перевірки виходить, як правило, від кредиторів, а не від менеджменту чи власників;

по-друге, необхідна згода арбітражного керуючого як виконавчого органу збанкрутілого підприємства, щоб забезпечити доступ до документації і матеріальних цінностей для збору аудиторських доказів;

по-третє, з огляду на кризовий фінансовий стан підприємства, аж до повної відсутності в його розпорядженні грошових коштів, можлива оплата послуг аудиторів кредиторами боржника.

У зв'язку із кризовим фінансовим станом підприємства, яке проходить процедуру банкрутства, аудитору потрібно врахувати такі ризики:

- низьку платоспроможність клієнта і підвищений ризик несплати наданих послуг;
- часткове або повне призупинення господарської діяльності підприємства;
- більш високу ймовірність наявності розкрадань, зловживань, фальсифікації даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності;
- необхідність залучення експертів з питань оцінки майна і перевірки обґрунтованості цін угод;
- вплив співробітництва з підприємством-банкрутом на ділову репутацію та імідж аудиторської фірми;
- високу ймовірність залучення аудиторів для прояснення фінансових питань у судових справах за участю підприємства, що перевіряється [1].

Передкризовий або кризовий фінансовий стан передбачає низьку якість системи внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку, в результаті якого і виникли проблеми із платоспроможністю і фінансовою стійкістю підприємства. У Кодекс України з процедур банкрутства доцільно включити положення про обов'язковість аудиту підприємств-банкрутів, що дозволить знизити ймовірність неякісного проведення антикризових заходів. Повинен бути визначений порядок затвердження аудитора: на загальних зборах кредиторів за поданням розпорядника майна. Потрібно також визначити терміни затвердження аудитора, приблизний період проведення аудиторської перевірки та терміни затвердження звіту аудитора.

Список використаних джерел:

1. Керимов В. В., Ситнов А. А. Особенности аудита организаций, находящихся в процедуре банкротства. URL:<https://elibrary.ru/item.asp?id=15518835>
2. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19/print>
3. Проскуріна Н. М., Домашенко Ю. В. Концептуальна основа аудиту підприємств, що знаходяться в процедурі банкрутства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2011. № 3 (48). С. 230-235

Михайлишин Н.П.

кандидат економічних наук, доцент

Різник Р.І.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЗМІСТ І СКЛАД ВИТРАТ НА ЗБУТ ЯК ОБ'ЄКТА АУДИТУ

Для кожного підприємства надзвичайно важливо реалізувати вироблену продукцію і сформуванню ефективну концепцію маркетингу. Маркетинг і збут тісно переплетені, оскільки працюють на збільшення доходу підприємства, але й суттєво відрізняються, а в міру зростання підприємства їх ролі стають більш спеціалізованими. Основна відмінність між маркетингом і збутом полягає в тому, що центральним питанням збуту є потреби продавця, а центральним питанням маркетингу - потреби покупця.

Якщо дивитися на проблему розмежування маркетингу та збуту з точки зору обліку, то можна стверджувати наступне. Згідно із П(С)БО 16 «Витрати» витрати на збут - це витрати, пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг). До них відносяться витрати пакувальних матеріалів для затарювання готової продукції на складах готової продукції, оплата праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут, витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг), витрати на передпродажну підготовку товарів, витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції тощо.

Витрати на маркетинг розглядаються як складова збутових витрат. Про доцільність виокремлення маркетингових витрат наголошує Шиманська А., пропонуючи витрати на збут промислового підприємства групувати таким чином: чисті витрати на збут (витрати на управління збутом), додаткові витрати на збут (витрати на складування продукції; витрати на затарювання та пакування продукції на складі, витрати на транспортування продукції), витрати на маркетинг (витрати на організацію і проведення маркетингових досліджень, витрати на розроблення чи впровадження нового чи модифікованого продукту, витрати на формування попиту та стимулювання збуту) [5].

Дослідження сутності маркетингу і збуту доводить, що процес збуту є складовою маркетингу, тому включення витрат на маркетинг до складу витрат на збут є недоопрацюванням національних стандартів. Було б більш логічно ввести поняття «маркетингові витрати», до складу яких віднести витрати на збут.

Під маркетинговими витратами ми розуміємо сукупність витрат, необхідних для здійснення маркетингової діяльності та маркетингових заходів щодо формування та відтворення попиту на товари і послуги. Вважаємо, що залежно від сфери бізнесу, в якій працює підприємство, може використовуватись більш деталізований їх перелік:

1. Витрати на рекламу: зовнішня реклама (щити, реклама на транспорті, дорожні покажчики, обклеювання автомобілів та ін.), телевізійна реклама, радіореклама, реклама в ЗМІ.

3. Витрати, пов'язані з використанням Інтернету: сайт (розробка, підтримка, оптимізація, доробка, промо-сайти), SMM (створення та просування груп в соціальних мережах, реклама і просування в соціальних мережах), інтернет-просування (контекстна реклама, медійна реклама, робота з блогерами та ін.), розміщення інформації в інтернет-каталогах і ін.

4. Витрати на проведення клієнтських днів, днів відкритих дверей, презентацій, участі у виставках, проведення галузевих конференцій, корпоративних заходів, що не відносяться до витрат HR, і ін.

5. Витрати на прямий маркетинг: sms- та email-розсилка, поштова та кур'єрська відправка, виготовлення листівок та конвертів та ін.

6. Витрати на поліграфію: прайс-листи і сертифікати, каталоги, брошури, буклети, флаєри, листівки, книги, журнали та ін.

7. Витрати на маркетингові дослідження і консалтинг: опитування, фокус-групи, глибокі інтерв'ю, тестування, кабінетні дослідження, mystery shopper, моніторинг ЗМІ, розробка концепцій, стратегій, позиціонування та ін.

8. Витрати на трейд-маркетинг: акції для кінцевих споживачів (подарунки за покупку, конкурси, розіграші та ін.), акції в місцях продажів (промо-акції, дегустації, роздача зразків та ін.), стимулювання посередників, POS-матеріали (плакати, воблери, цінникоутримувачі, монетниці, промо-стійки та ін.).

9. Витрати на фірмову атрибутику і сувенірну продукцію: прапори, фірмові бланки, бейджи для персоналу, пакети, таблички, візитки, дисконтні картки, фірмовий одяг (нашивки), щоденники, календарі, горнята, ручки, подарунки та ін.

10. Витрати на партнерські заходи: участь в партнерських заходах і програмах, розміщення на партнерських майданчиках постерів, лайтбоксів, тейбл-тентів, банерів і поліграфії.

11. Витрати, пов'язані з перехресним просуванням, колаборацією та ін.

12. Витрати на дизайн, фотографію та відео: дизайн упаковки (розробка, доробка, рестайлінг і ребрендинг), рекламних модулів і поліграфії, веб-дизайн, створення відео-контенту (фільм про компанію, ролики для соцмереж та ін.), фотосесії для персоналу, продукції, приміщень та ін.

13. Витрати на PR (зв'язки з громадськістю): прес-конференції та інші заходи для преси, розміщення в ЗМІ матеріалів (прес-релізів та ін.), витрати на HR-бренд та ін.

14. Оплата праці та навчання маркетингового персоналу.

Кожен вид витрат може здійснюватися:

- на постійній основі - наприклад, зовнішня реклама біля місця продажу розміщується протягом усього року;

- періодично - наприклад, телевізійна реклама на початку літнього та зимового сезону або замовлення сувенірної продукції перед святами;

- по мірі необхідності - ці витрати, як правило, є незапланованими в річному розрізі і реалізуються як контрзаходи на початку активності конкурентів (наприклад, рекламна кампанія або промоакції), при отриманні цікавих партнерських пропозицій, при появі цікавих ідей та ін. [4].

Якщо підприємство виходить зі своїм продуктом на новий ринок, то маркетингові витрати включатимуть витрати на проведення дослідження, на адаптацію продукту під цей ринок, на організацію продажу, клієнтський сервіс і залучення споживачів. В свою чергу, ці витрати деталізуються. Наприклад, витрати на проведення дослідження, включають витрати на підбір підрядників, проведення робіт і аналітику [1].

Список використаних джерел:

1. Копченков В. Маркетинговые расходы: 3 простых, но гениальных способа сэкономить [Электронный ресурс] // Коммерческий директор. Профессиональный журнал комерсанта. - Режим доступа: <https://www.kom-dir.ru/article/268-red-marketingovye-rashody>

2. Михайлишин Н.П. Прогресивні калькуляційні системи / Н.П. Михайлишин, Н.Г. Мельник // Глобальні та національні проблеми економіки. - Миколаїв: Миколаївський університет ім. В.О. Сухомлинського, 2015. – С. 1008-1012

3. Положення (Стандарт) Бухгалтерського Обліку 16 «Витрати» // Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

4. Пономарева Е. Затраты на маркетинг и рекламу: как ими управлять и оптимизировать [Электронный ресурс] / Е. Пономарева. – Режим доступа: <https://www.kom-dir.ru/article/2539-zatraty-na-marketing>

5. Шиманська А. Класифікація витрат на збут промислового підприємства / А. Шиманська // Маркетинг в Україні. – 2014. - № 5. – С. 24-28

Никифорак І.І.

кандидат економічних наук, доцент

Проскурняк Х.Я.

студентка

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна

МЕТОДИКА АУДИТУ ДОТРИМАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Весь механізм системи управління підприємством залежить від облікової політики, яка визначає порядок формування інформаційного поля у системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Адже між дієвою обліковою політикою та показниками фінансової звітності дуже тісний взаємозв'язок. Тому для підприємства життєво необхідним є розробка ефективної політики в системі бухгалтерського обліку. В свою чергу, аудитор повинен вивчити дотримання обраної облікової політики під час підтвердження якості фінансової звітності.

Теоретичні узагальнення та практичні рекомендації щодо формування облікової політики підприємства здійснювали Т. В. Барановська, Є. П. Житний, Я. Д. Крупка, О. М. Петрук, М. С. Пушкар та інші. Глибокі наукові дослідження, які присвячені вдосконаленню методології та організації аудиту, проводили Ф. Ф. Бутинець, Г. М. Давидов, Л. П. Кулаковська, Т. О. Меліхова, О. А. Петрик, Н. М. Проскуріна, В. С. Рудницький, Б. Ф. Усач. Проте, не зважаючи на велику кількість досліджень, проблемні аспекти розробки оптимальної методики аудиту дотримання облікової політики залишаються не вирішеними.

Відправна точка полягає у визначенні місця та ролі облікової політики в системі надання аудиторських послуг. Адже облікова політика слугує вагомим джерелом аудиторських доказів під час здійснення аудиту фінансової звітності, а кожен елемент облікової політики виступає об'єктом такої перевірки. Проте в умовах ринкової економіки аудитори покликані не тільки висловити незалежну думку про достовірність фінансової звітності для зацікавлених користувачів такої інформації, але й надати допомогу підприємству-замовнику щодо генерування положень раціональної та ефективної облікової політики з урахуванням організаційно-технологічних особливостей діяльності.

Під час здійснення аудиту фінансової звітності, перш за все, аудитору необхідно на підставі вивчення системи внутрішнього контролю підприємства та оцінки аудиторського ризику скласти програму перевірки. У програмі аудиту відображають основні аудиторські процедури для вирішення основних завдань перевірки та джерела інформації для її здійснення. Програма аудиту слугує детальною методичною інструкцією для робочої аудиторської групи, тому у ній потрібно зазначити терміни виконання завдань та відповідальних виконавців проведення перевірки.

Програма аудиторської перевірки повинна передбачати вивчення усіх аспектів облікової політики. З цією метою необхідно:

– встановити чи знайшли своє розкриття усі аспекти облікової політики у затвердженому на підприємстві Положенні;

- визначити відповідність елементів облікової політики вимогам чинного законодавства;
- дослідити порядок дотримання елементів облікової політики у процесі ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності;
- проаналізувати показники фінансового стану та результатів діяльності підприємства, на підставі яких можна зробити висновок щодо напрямку впливу кожного елементу облікової політики.

Запропонована програма аудиту дотримання облікової політики підприємства наведена у табл. 1.

Таблиця 1

Програма аудиту дотримання облікової політики підприємства

№	Завдання аудиту	Перелік аудиторських процедур	Джерело інформації та робочий документ	Метод перевірки	Період проведення	Виконавець аудиту
1	2	3	4	6	7	8
1	Перевірка дотримання організаційного та технологічного аспектів облікової політики	Встановлення порядку дотримання посадових інструкцій, графіків проведення інвентаризацій та графіків документообігу	Установчі документи Облікова політика Посадові інструкції Робочий план рахунків Графік документообігу Графік інвентаризацій	Запит Спостереження Документальна перевірка		
2	Перевірка ефективності методологічного аспекту облікової політики	Визначення межі суттєвості Перевірка дотримання кожного елемента облікової політики щодо обліку: - основних засобів - нематеріальних активів - запасів - дебіторської заборгованості - власного капіталу та забезпечень Встановлення відповідності сум у фінансовій звітності та у Головні книзі Перевірка правильності бухгалтерських записів у журналах окремими за рахунками	Фінансова звітність Головна книга Журнали та відомості до них Первинні документи Порівняльна таблиця аудитора	Документальна перевірка Підтвердження Повторний арифметичний перерахунок		
3	Перевірка впливу облікової політики на стан та результати діяльності підприємства	Розрахунок показників фінансового стану	Фінансова звітність Головна книга Аналітичні таблиці та графіки	Аналітичні процедури		

Аудиторська перевірка передбачає збір доказів шляхом застосування аудиторських процедур та формування робочих документів, які слугуватимуть основою для визначення

суттєвості у разі виявлення помилок. Відповідно до МСА 500 «Аудиторські докази» до методів, які використовує аудитор в ході виконання перевірки належать: перевірка записів, перевірка матеріальних активів, спостереження, запити, підтвердження, перерахунок, повторне виконання та аналітичні процедури [1].

Особливості застосування аналітичних процедур описані у МСА 520 «Аналітичні процедури», які є важливими під час оцінки впливу облікової політики на показники фінансового стану підприємства та ефективності його господарювання. Окремі вчені намагаються встановити, коли найбільш доцільно використовувати аналітичні процедури. Так, Дж. К. Робертсон вважає, що їх застосування найбільш дієвим є на початковій стадії аудиту [2, с. 123], адже тоді вони дозволяють детально ознайомитись із діяльністю досліджуваного підприємства та визначити аудиторський ризик. Натомість К. І. Редченко стверджує, що «аналітичні процедури мають властивість доповнювати і посилювати ефективність аудиторських тестів та документальних перевірок» [3, с. 175].

Застосовуючи аналітичні процедури, можна виявити слабкі сторони економічного суб'єкта, знайти суперечності в інформаційних джерелах та здійснити прогнозування результатів діяльності підприємства. Призначення аналітичних процедур полягає у виявленні існуючих відхилень, кількісному їх вимірі та з'ясуванні причин таких відхилень. Тому найоптимальніше їх використовувати для підтвердження та оцінки висновків, що сформовані під час аудиту облікової політики. Сформовані рекомендації за результатами аналітичних процедур допоможуть визначити ефективність формування облікової політики через призму її впливу на фінансові показники діяльності підприємства.

Проведені дослідження показують, що уточнення структурних елементів методики аудиту облікової політики, розробка програми такого аудиту та застосування аналітичних процедур для визначення впливу облікової політики на фінансовий стан підприємства дасть підстави для вироблення ефективної стратегії господарської діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні стандарти контролю якості, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року / Пер. з англ. мови О. Л. Ольховікова. – К.: Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2010. – 842 с.
2. Редченко К.І. Аудит стратегічних управлінських рішень, прогнозів та проектів: монограф. / К.І. Редченко. – Львів: Вид-во ЛКА, 2011. – 402 с.
3. Робертсон Дж. Аудит / Дж. Робертсон. – М.: KPMG, Аудиторская фирма «Контракт», 2003. – 496 с.

Романів С.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Романів Р. В.

кандидат економічних наук, доцент

Тернопільський національний економічний університет

Тернопіль, Україна

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ: ЙОГО ОСНОВНІ НАПРЯМКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Внутрішній аудит – незалежна оцінка діяльності, яка здійснюється всередині самого підприємства з ініціативи його керівництва. Внутрішній аудит – складова загального аудиту, організована на підприємстві в інтересах його власників, яка регламентується його внутрішніми документами з дотримання встановленого порядку ведення бухгалтерського

обліку та надійності функціонування системи внутрішнього контролю. З іншого боку – внутрішній аудит є складовою частиною організаційної структури господарюючого суб'єкта.

Термін «внутрішній аудит» сьогодні інтерпретується вельми широко. Як зазначають Редько О. Ю., Рижакова О. Б. і Редько К. О. під внутрішнім аудитом розуміють і систему внутрішнього контролю, і роботу служби безпеки підприємства, і діяльність підрозділу економічної розвідки, і навіть ревізійну групу при бухгалтерії [1, с.91].

Відповідно до Міжнародних стандартів внутрішнього аудиту (МСВА), внутрішній аудит – це діяльність з надання незалежних і об'єктивних гарантій і консультацій, спрямованих на вдосконалення діяльності підприємства. Внутрішній аудит дає змогу підприємству досягти поставлених цілей, використовуючи систематизований і послідовний підхід до оцінки й підвищення ефективності процесів управління ризиками, контролю й корпоративного управління [2, с.41].

Грунтуючись на представленому базовому трактуванні внутрішнього аудиту, ми прийшли до висновку, що йому притаманні такі основні характеристики (рис.1).

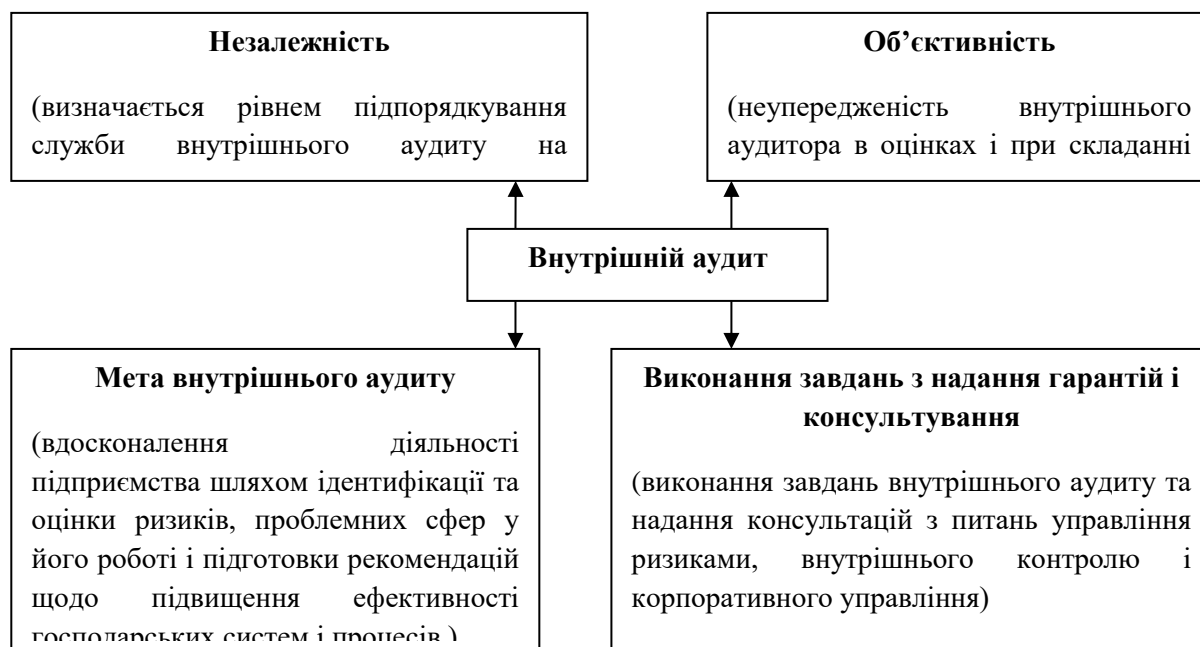

Рис.1.Основні характеристики внутрішнього аудиту

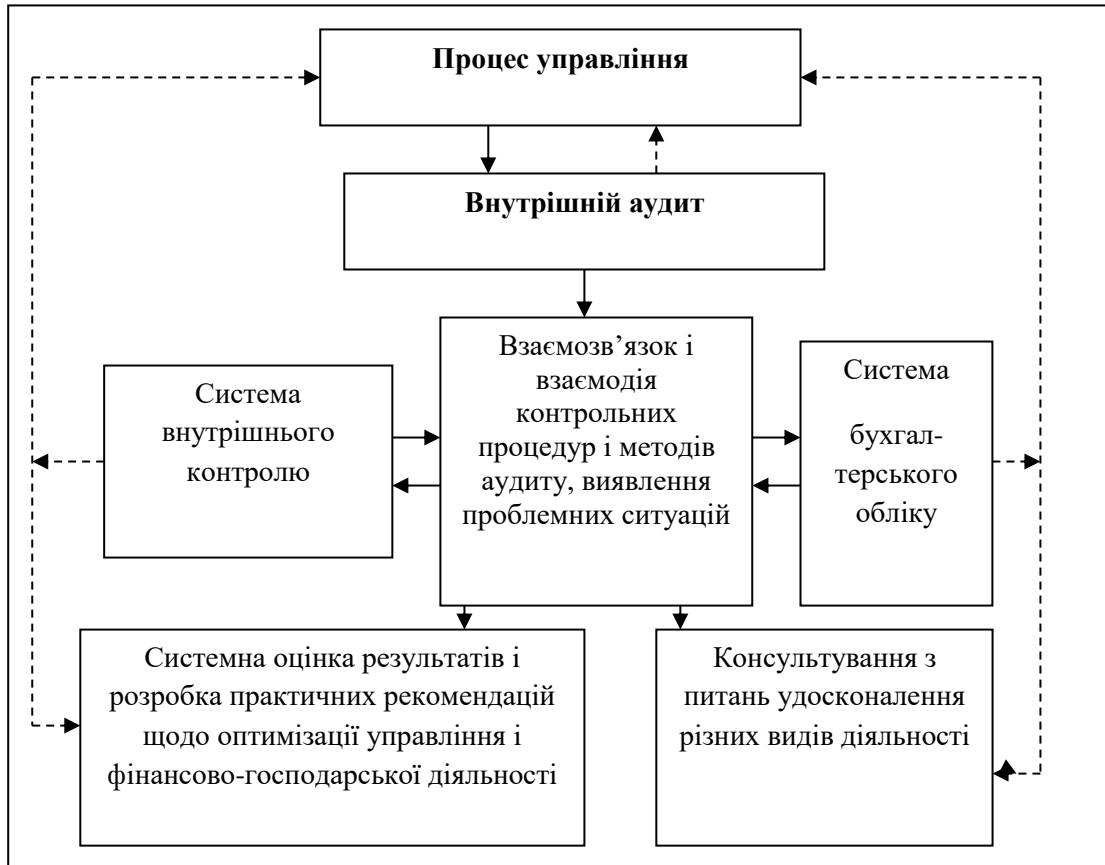
Слід відмітити, що масштаб і завдання внутрішнього аудиту залежать від розміру та структури підприємства, вимог його керівництва. При цьому завдання внутрішнього аудиту відрізняються від завдань зовнішнього аудиту, оскільки вони розраховані на внутрішнього користувача. Виходячи із представленого вище трактування внутрішнього аудиту Міжнародним інститутом внутрішніх аудиторів, ми вважаємо, що в даний час цей вид контролю виконує такі аудиторські завдання як:

- 1) надання гарантій, що означає об'єктивну оцінку системи управління ризиками та корпоративного управління на підприємстві;
- 2) консультативні послуги, які представляють собою діяльність щодо надання порад і розробки рекомендацій по удосконаленню процесів управління ризиками і системи корпоративного управління підприємства.

Аудиторські завдання служба внутрішнього аудиту реалізує наступним чином. На початковому етапі внутрішній аудитор перевіряє правильність складання фінансової звітності і виконує контрольні-ревізійні функції. Замовником, звичайно, є лінійне (операційне) керівництво господарюючого суб'єкта, наприклад фінансовий директор [2, с.42]. В подальшому служба внутрішнього аудиту за дорученням вищого виконавчого

керівництва господарюючого суб'єкта здійснює оцінку його системи внутрішнього контролю. На вищому етапі внутрішній аудитор бере участь в удосконаленні процесів управління ризиками, системи внутрішнього контролю і корпоративного управління відповідно [2]. На рис.2 нами представлені форми зв'язку і місце сучасного внутрішнього аудиту в системі управління суб'єктом господарювання.

————— - взаємозв'язок і взаємодія систем контролю і управління;
----- - використання результатів контролю для прийняття управлінських рішень

Рис.2. Форми зв'язку і місце внутрішнього аудиту в системі управління господарюючим суб'єктом [3]

Внутрішній аудит враховує специфіку підприємства і відомості, які мало цікавлять зовнішнього аудитора, а саме:

- прогноз продаж і прибутків;
- план невідкладних заходів, які мають бути здійснені в короткі строки;
- дані аналізу кошторисів і витрат;
- відомості про вплив соціальних, економічних і політичних тенденцій в суспільстві на виробничо-господарську діяльність підприємства;
- матеріали зіставлення аналітичних даних і виявлення помилок у звітності.

Таким чином, в рамках внутрішнього аудиту здійснюється не тільки деталізований контроль за збереженням активів, але і контроль за політикою та якістю менеджменту.

На нашу думку, практична реалізація функцій внутрішнього аудиту спрямована на виконання завдань ефективного менеджменту, а саме: отримання максимальної віддачі при мінімальній величині вкладених ресурсів, формування масиву економічних даних для прийняття своєчасних управлінських рішень, координація всіх дій корпоративного менеджменту, раціональна організація системи внутрішнього контролю і т.д.

Порівняно новим напрямком сучасного внутрішнього аудиту є управлінський аудит, в рамках якого вивчаються управлінські технології за такими аспектами як : стратегічне планування; оперативне планування; системи структурування та організації робіт; системи управління персоналом; системи контролю ефективності управлінських робіт.

Сучасний внутрішній аудит здатний на основі високого професіоналізму і сукупності притаманних саме йому прийомів перевіряти та оцінювати конкретну проблемну ситуацію, визначати її майбутній розвиток і виробляти відповідні управлінські рекомендації. Органи управління підприємством використовують послуги внутрішніх аудиторів в якості додаткового ресурсу, що дає їм змогу реалізувати функції з управління підприємством [4].

Основними напрямками внутрішнього аудиту в сучасних умовах рекомендуємо розглядати такі як : оцінка ефективності діючої системи управління ризиками підприємства; оцінка ефективності системи внутрішнього контролю; оцінка корпоративного управління; консультування керівництва щодо удосконалення бізнес-процесів і реалізації прийнятої стратегії бізнесу.

Список використаних джерел:

- 1.Редько О. Ю., Рижакова О. Б., Редько К. О. Аудит та безпека бізнесу : практ. посіб. К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2007. 177с.
- 2.Каменська Т. Основні напрями діяльності внутрішнього аудиту в системі управління. Бухгалтерський облік і аудит. 2010. №7. С.40-43.
- 3.Андреев В.Д. Внутренний аудит: учеб. пособ. М.: Финансы и статистика, 2003. 464с.
4. Каменська Т. Ризик-орієнтований характер сучасного внутрішнього аудиту. Бухгалтерський облік і аудит. 2010. №6. С.49-53.

Романів С.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Корильчук Т.Б.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

СУТЬ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Значні зміни в економіці України обумовили потребу модернізації вітчизняної системи фінансово-економічного контролю, її адаптації до ринкового середовища. Однією з особливостей незалежного контролю – аудиту є його демократичність, прозорість, конфіденційність, відповідальність за проведені перевірки.

Слід зазначити, що ділові контакти аудиторської фірми з клієнтами не обмежуються лише аудиторськими перевірками, а в межах комплексу послуг, що пропонується аудиторськими фірмами використовується багато інших можливостей (послуг). Аудиторські фірми, щоб залишитися на ринку послуг, вимушені розширювати спектр своєї діяльності і направляти зусилля на надання різного роду супутніх аудиту послуг, що пов'язані із професійною діяльністю аудиторів.

В умовах глобалізації ринку аудиторських послуг особливо важливою проблемою для аудиторських фірм та аудиторів України є вирішення питання підвищення ефективності їх діяльності. Слід зазначити, що у міжнародній практиці аудитування аудиторські фірми займають досить вигідну позицію, оскільки приносять користь органам державного регулювання і контролю, фінансово-кредитним установам та ін. В Україні ситуація на ринку аудиторських

послуг досить складна, тому за останні роки існує ряд суттєвих проблем професійного аудиту, які потребують негайного вирішення [1, С.979].

Аудиторська діяльність включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг [2, С.145]. Під терміном «послуга» пропонуємо розуміти люб'язний вчинок на користь, допомогу іншому. Тобто аудитори повинні бути зацікавлені у тому, щоб допомогти клієнту у вирішенні проблем, що виникли у процесі його функціонування, шляхом виконання аудиторських процедур та формування висновку, який сприятиме ліквідації «вузьких місць» у роботі підприємства, недоліків у системі обліку та складання фінансової звітності.

На нашу думку, під аудиторськими послугами доцільно розуміти послуги із надання користувачам, крім проведення безпосередньо аудиту, додаткової інформації, яка може впливати на повноту та вірогідність фінансової звітності.

В даний час суть аудиторських послуг полягає у наступному:

- 1) підтвердження даних фінансової звітності;
- 2) огляд історичної фінансової інформації і перевірка системи внутрішнього контролю клієнта;
- 3) визначення ризику настання певних подій в умовах невизначеності.

Аудиторські послуги можуть бути надані будь-якому економічному суб'єкту незалежно від організаційно-правової форми та форми власності. При цьому економічні суб'єкти мають право самостійно вибирати аудитора (аудиторську фірму) для надання аудиторських послуг.

Зауважимо, що супутні аудиту послуги можна розділити на два види:

1) послуги сумісні із проведенням в економічного суб'єкта обов'язкової аудиторської перевірки (наприклад, постановка обліку, контроль ведення обліку та складання звітів, аналіз фінансово-господарської діяльності, представлення інтересів замовника перед третіми особами і т.д.);

2) послуги несумісні із проведенням в економічного суб'єкта обов'язкової аудиторської перевірки (наприклад, ведення бухгалтерського обліку, відновлення обліку, складання податкових декларацій і фінансової звітності і т.д.).

За змістом супутні послуги розподіляються на:

- послуги дії (послуги із розробки документів, перелік яких встановлюється у договорі з клієнтом, що раніше ним не створювалися за деякими причинами);
- послуги контролю (послуги із перевірки документів на предмет їх відповідності критеріям, погодженим аудиторською фірмою та з клієнтом);
- інформаційні послуги (послуги із підготовки усних і письмових консультацій з різних питань, проведення навчання, семінарів, круглих столів, розробка і видання методичних рекомендацій з організації аудиторського процесу).

У Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» зазначено, аудиторські послуги - аудит, огляд фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, виконання завдань з іншого надання впевненості та інші професійні послуги, що надаються відповідно до міжнародних стандартів аудиту [3].

До переліку інших послуг пов'язаних із професійною діяльністю аудиторів, слід включити такі: навчальне консультування, проведення професійних тренінгів, навчання облікового персоналу, розробка для замовника документів, ведення бухгалтерського обліку, відновлення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності, представлення інтересів клієнта.

Слід зазначити, що у роботі аудиторської фірми (аудитора) консультації займають значну питому вагу. Досвід аудиту свідчить, що більше половини загального аудиту доводиться на консультативні послуги. При цьому процес консультування представляє собою спільну діяльність консультанта і клієнта з метою вирішення певного завдання та здійснення

бажаних змін у підприємства-замовника. Розуміння поняття «консультування» включає такі підходи:

➤ під процесом консультування розуміють надання послуг відносно змісту, процесу або структури завдання, при якій консультант сам не відповідає за виконання завдання, але допомагає тим, хто відповідає за це;

➤ розглядає консультування як особливу професійну службу, що працює за контрактом і надає послуги організаціям за допомогою спеціально навчених та кваліфікованих осіб, які допомагають організації-замовнику виконувати та вирішувати проблеми, що виникають.

Консультації в професійній аудиторській практиці включають:

1) консультування з питань обліку та фінансової звітності (наприклад, обрання облікової політики, організація бухгалтерського і податкового обліку, консолідація фінансової звітності, трансформація фінансової звітності);

2) консультації з проблем оподаткування;

3) консультації з питань застосування інформаційних технологій;

4) консультації з інших питань управління і ведення бізнесу (наприклад, правове забезпечення прийняття управлінських рішень щодо зміни форми власності; розробка системи внутрішнього аудиту; розробка внутрішніх посадових інструкцій і стандартів корпоративного управління; розробка схем документообігу, форм внутрішніх документів; проведення тренінгів і семінарів з питань обліку, оподаткування, безпеки бізнесу; управління грошовими потоками та ін.).

Організаційне і методичне забезпечення аудиту як аудиторська послуга спрямоване на: розробку та видання вказівок, рекомендацій, внутрішніх стандартів, практичних посібників для аудиторів та аудиторських фірм; проведення професійних тренінгів для практикуючих аудиторів; здійснення заходів по контролю якості наданих аудиторських послуг.

Аудиторські фірми мають право надавати консалтингові послуги. Консалтинг – це надання висококваліфікованих послуг керівникам підприємств та управлінцям з питань організації і стабілізації розвитку об'єктів функціонування на перспективу. До основних завдань аудиторської фірми при наданні консалтингу слід віднести наступні:

1) розробка діагностики з проблем функціонування клієнта;

2) підвищення кваліфікації персоналу замовника;

3) підвищення конкурентоспроможності клієнта;

4) підвищення продуктивності праці на підприємстві;

5) впровадження інформаційних технологій у діяльність замовника.

Список використаних джерел:

1. Романів, С. Р. Теоретичні засади функціонування комп'ютерного аудиту в Україні [Текст] / Романів С. Р., Михайлишин Н. П. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. - №10. – С.979-985.

2. Огійчук, М. Ф. Аудит : організація і методика : навчальний посібник [Текст] / Огійчук М. Ф., Новиков І. Т., Рагуліна І. І.- К. : Алерта, 2012.-664с.

3. Закон України «Про аудит фінансової звітності і аудиторську діяльність» № 2258-VIII від 21.12.2017р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.

Саченко С.І.

кандидат економічних наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Досягнення успіхів у розвитку та зростанні промислового виробництва в умовах ринку вимагають врахування таких економічних важелів як попит і пропозиція, конкуренція, ринкове ціноутворення тощо. Вміле використання зазначених чинників дозволяє забезпечити високу ефективність виробництва, основними показниками якої є наявність прибутків, висока якість продукції. Особливо важливим завданням виступає вирішення проблеми розвитку виробництва й підвищення якості продукції. В ринковій економіці високий рівень ефективності функціонування господарюючих суб'єктів досягається завдяки узгодженому й обґрунтованому поєднанні цілого ряду чинників, головними з яких є впровадження високоефективної техніки, використання передових технологій, впровадження нових форм організації виробництва та праці тощо.

Однак, позитивним моментом у розвитку підприємств в умовах ринку став розвиток конкурентного середовища, що забезпечує необхідність підвищення якості продукції, яка виробляється. Поява великої кількості малих підприємств змушує приймати рішення щодо удосконалення технології з метою покращення якості достатньо широкого асортименту продукції. Позитивним аспектом у розвитку виробництва продукції в окремих областях Західного регіону в останні роки є зростання малого й середнього бізнесу, роль якого в забезпеченні регіонального економічного розвитку постійно зростає. Така ситуація забезпечується завдяки прийняттю ряду законодавчих і нормативних актів, які стимулюють розвиток підприємств малого й середнього бізнесу.

Слід зазначити, що в цьому випадку велику роль відіграють також місцеві органи влади й управління, які приймають певні стимулюючі рішення, що свідчить про значну увагу з їх боку до поставленої проблеми. Саме завдяки спільним зусиллям держави та місцевих органів управління в Західному регіоні було досягнуто хороших позитивних зрушень як щодо частки малих підприємств у загальному обсязі продукції.

Не заглиблюючись в детальні характеристики ефективності малого бізнесу, зауважимо наступне. Головним фактором економічної ефективності малих підприємств є вузька спеціалізація як в галузі виробництва, так і стосовно засобів праці, які на них використовуються. Окрім того, малі підприємства, здатні гнучкіше, ніж великі, реагувати на зміну попиту населення, вони можуть також більш мобільно задовольняти місцеві потреби в конкретному виді продукції. Загальнодержавне значення таких підприємств підкреслюється ефективністю використання трудових ресурсів шляхом створення додаткових робочих місць, що в сучасних умовах є особливо актуальним.

Проте не слід протиставляти малі й великі підприємства. Кожне з них відіграє свою роль в розвитку економіки, обидві організаційні форми повинні функціонувати злагоджено. Саме тому з метою виявлення сильних і слабких сторін їх слід розглядати одночасно. Це сприятиме розробці оптимальної концепції розвитку різних форм господарювання, їх можливої інтеграції та співробітництва в галузі.

Слід зазначити, що головними критеріями вибору галузей, що підлягають державному втручанню в країнах з ринковою економікою, як і в Україні є: рівень виробництва, галузеві масштаби та потреба в продукції. За умов належності галузі до стратегічних, до неї застосовуються такі засоби впливу як торговельні тарифи, податки на користь внутрішнього виробництва, обмеження імпорту, а також спеціальні процентні ставки на позики, субсидії, звільнення від імпортних мит на устаткування й т.д. Причому

японський уряд, наприклад, застосовує особливий статус до підприємств, які впроваджують нові технології. Для цього спеціально створено Японський банк розвитку з Фондом удосконалення національних технологій, розроблено Програму позик і інвестицій. Україна в цьому плані значно відстає. Проте економічні умови в ній складаються на користь розвитку малого підприємництва.

Вирішення проблеми зростання прибутку та рентабельності в сучасних умовах об'єктивно пов'язане з наявністю щонайменше двох альтернативних напрямів: удосконалення технології та оптимізація витратного процесу. Ці напрями відрізняються один від одного, однак між ними існує і певний зв'язок. Удосконалення облікового процесу займає одне з провідних місць в забезпеченні зростання ефективності та якості виробництва, що в кінцевому результаті має позитивний вплив на фінансові результати діяльності.

Враховуючи той факт, що величина витрат на виробництво продукції безпосередньо впливає на прибутковість і рентабельність – на перший план висувається питання забезпечення оптимального рівня витрат, зниження собівартості продукції, яка виробляється. Досягти цього неможливо без чітко налагодженої системи обліку витрат.

Одним із напрямів такого удосконалення виступає теза про необхідність якнайповнішого прямого включення понесених витрат у собівартість виробленої продукції. Існуюча сучасна система обліку, на жаль, не в повній мірі відповідає цим вимогам, а також вимогам управління в цілому. Застосування в практичній роботі бухгалтерії підприємств рекомендацій національних стандартів щодо обліку витрат супроводжується цілою низкою проблем, що, в першу чергу, пов'язані з визначенням виробничої та повної собівартості виробленої продукції, встановленням науково обґрунтованої ціни на неї та забезпеченням конкурентноздатності.

Список використаних джерел:

1. Комаринський І.М., Свірін В.В. Напрями активізації підприємницької діяльності малого підприємництва в процесі становлення ринкової моделі господарювання. Регіональна економіка : науково-практичний журнал. – 2001, – № 2. – С. 50-59.
2. Саченко С.І. Класифікація витрат і калькулювання собівартості хлібопекарної продукції в контексті національної реформи бухгалтерського обліку. Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – Хмельницький: ТУП, 2003. - С.180-182.
3. Чубар О.Г. Класифікація факторів та їх використання у підвищенні ефективності виробництва у хлібопекарній промисловості. Соціально-економічні дослідження в перехідний період (Щорічник наукових праць). Випуск 4 .НАН України, Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відповідальний редактор М.І.Долішній. – Львів, 1998. – 471 с.
4. Audretsch D.V. The Market and the State.- Harvester Wheatsheaf. –1992. – 145p.

Саченко С.І.

кандидат економічних наук, доцент

Горбатюк О.А.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Аудиторська діяльність необхідна для удосконалення та управління внутрішньо-господарським процесом. Діяльність підрозділу внутрішнього аудиту має здійснюватись із

застосуванням систематичного, послідовного та ризик-орієнтованого підходів до оцінки об'єкта внутрішнього аудиту та сприяти удосконаленню системи управління, внутрішнього контролю та управління ризиками через надання незалежних й об'єктивних висновків та рекомендацій, згідно наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту» від 04.10.2011р. №1247 [1].

Слід виділити два організаційні моменти:

1. Як організовується робота аудитора;
2. Як організовується проведення аудиторських перевірок.

Аудиторське завдання – це певний план роботи, який безпосередньо виконується під час проведення внутрішнього аудиторського дослідження.

Внутрішній аудит являє собою незалежну, об'єктивну перевірку яка спрямована на удосконалення системи управління, та надання консультацій з метою підвищення ефективності управління.

Під внутрішнім аудитом розуміється організована на підприємстві, діюча в інтересах його керівництва та (або) власників і регламентована внутрішніми нормативними актами система контролю за дотримання встановленого ведення бухгалтерського обліку, складання та подання звітності, внутрішнього її аналізу, та надійністю функціонування всієї системи внутрішнього контролю[2].

Потреба у внутрішньому аудиті виникає на підприємствах в різних ланках економіки, особливо на великих підприємствах, які мають відокремлені філії, дочірні та підпорядковані підприємства. Аудитор який проводить внутрішню перевірку на сам перед має перевірити облікові процеси для правильного формування зведеної чи консолідованої зовнішньої, і на сам перед, внутрішньої звітності. Працівники філії, дочірніх та (або) підпорядкованих підприємств, окремих підрозділів не завжди дотримуються єдиної методики ведення фінансового, бухгалтерського, управлінського обліку, і у цьому випадку внаслідок відсутності єдиного методологічного підходу одні й ті ж операції відображають по різному, що може стати причиною недостовірності консолідованої звітності.

Як правило, до функцій внутрішнього аудита належать:

- перевірка систем бухгалтерського обліку й внутрішнього контролю, їх моніторинг і розробка рекомендацій з поліпшення цих систем;
- перевірка бухгалтерської й оперативної інформації, включаючи експертизу засобів та способів, що використовуються для ідентифікації, оцінки, класифікації такої інформації й складання на її основі звітності, а також спеціальне вивчення окремих статей звітності, включаючи детальні перевірки операцій, залишків по бухгалтерських рахунках;
- перевірка дотримання законів і інших нормативних актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва й (або) власників;
- перевірка діяльності різних ланок управління;
- оцінка ефективності механізму внутрішнього контролю, вивчення й оцінка контрольних перевірок у філіях, структурних підрозділах економічного суб'єкта;
- перевірка наявності, стану й забезпечення збереження майна економічного суб'єкта;
- робота над спеціальними проектами й контроль за окремими елементами структури внутрішнього контролю;
- оцінка використовуваного економічним суб'єктом програмного забезпечення;
- спеціальні розслідування окремих випадків, наприклад підозр у зловживаннях;
- розробка й подання пропозицій по усуненню виявлених недоліків і рекомендацій з підвищення ефективності управління.

Відповідальність за виконання своїх обов'язків внутрішній аудитор несе тільки перед власниками й (або) керівництвом підприємства.

У свою чергу недостовірні інформація не дає змогу реально та адекватно оцінювати стан підприємства та його фінансове становище в цілому, а також правильно визначити напрямки його подальшого розвитку.

На підприємстві внутрішній аудит здійснюється спеціально створеним підрозділом, як правило який підпорядковується у функціанальному аспекті Раді директорів, аудиторському комітету або загальним зборам власників підприємства.

Після проведення внутрішнього аудиту можна визначити оцінку ефективності діяльності підприємства в цілому, а також підвищення якості процесу використання вкладених активів, при цьому зберігати та захищати інтереси власників суб'єкта господарювання.

Відповідно до цього включають такі заходи захисту інтересів: контроль за здійсненням операції господарськими засобами; приймання участі у проведенні річної інвентаризації; проведення аудиту фінансової звітності відповідно до затвердженого плану аудиторських перевірок; проведення економічного аналізу діяльності суб'єкта господарювання і т. д.

Таким чином на нашу думку внутрішній аудит необхідно запроваджувати на більшості підприємств України.

Отже, враховуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що внутрішній аудит допомагає підприємству досягти поставлених цілей, використовуючи Стандарти внутрішнього аудиту, а також підвищувати ефективність процесів управління ризиками, контроль і управління організацією.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту: наказ Міністерства фінансів України від 04.10.2011р. №1247 (із змінами внесеними в наказі) Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11>
2. Сиротюк Г. Внутрішній аудит: проблемні аспекти та перспективи розвитку / Г. Сиротюк, Л. Петришин : [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2013_04_18_19_kampodilsk/sekcija_7_2013_04_18_19/vnutrishnij_audit_problemnii_aspekti_ta_perspektivi_rozvitku/27-1-0-598

Серединська В.М.

кандидат економічних наук, доцент

Литвин З.Б.

кандидат економічних наук, доцент

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДІВ АНАЛІТИЧНОГО ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Для реалізації своїх довгострокових цілей підприємство може застосувати певну сукупність методів стратегічного управління, які взаємодіють між собою, ґрунтуються на різноманітних теоріях, практиках управління та є їх своєрідним синтезом та інтеграцією.

На початку ХХ століття для обґрунтування стратегії розвитку підприємства використовувалися показники фінансового характеру. Зокрема, застосування, так званої, «моделі Дюпона» допомагало менеджерам, на підставі вивчення причинно-наслідкових зв'язків між основними показниками діяльності, збільшувати прибуток, обсяги продажів, прискорювати оборотність капіталу та оптимізувати його структуру, прогнозувати темпи економічного зростання.

У 60-х роках сукупність фінансових показників була доповнена показником «залишкового доходу» (RI – Residual Income), який науковці пропонували визначати шляхом віднімання від операційного облікового прибутку, витрат, пов'язаних із залученням інвестованого капіталу. Цей показник був вимірником благополуччя власників підприємства: ріст свідчив про виконання фінансових зобов'язань підприємства перед інвесторами і отримання залишкового доходу, який і характеризував приріст його вартості.

У 70-80-х роках ХХ ст. менеджментом зарубіжних компаній починають активно застосовуватися для обґрунтування управлінських рішень такі фінансові показники як: чистий прибуток на одну акцію (EPS); коефіцієнт співвідношення ринкової та балансової вартості акцій (M/B); коефіцієнт співвідношення ринкової ціни акції до виручки від реалізації (P/S); грошовий потік (CF) як сукупність чистого прибутку та нарахованої амортизації.

Варто зазначити, що перераховані показники вище показники і до нині досить широко застосовують менеджери вітчизняних підприємств у своїй роботі. Однак їх застосування може зумовити прийняття необґрунтованих управлінських рішень, бо вони:

- орієнтуються лише на ретроспективну інформацію та фінансову звітність підприємства;
- передбачають одночасне використання статичних і динамічних показників, облікових і ринкових критеріїв оцінки які є не зіставними через те, що відображаються у грошових одиницях різної покупної здатності.

У 90-х роках ХХ ст. практиками починає застосовуватися система різноманітних фінансових показників, які за своєю суттю реалізують дохідний підхід в оцінюванні бізнесу. Майбутні доходи бізнесу втілюються у показниках, які є похідними від грошових потоків, прибутку, дивідендів: економічна додана вартість (EVA – *Economic Value Added*); ринкова додана вартість (MVA – *Market value added*); додана вартість акціонерного капіталу (SVA – *Shareholder Value Added*); грошова додана вартість (CVA – *Cash Value Added*), показник прибутковості інвестицій на основі потоку грошових коштів (CFROI – *Cash Flow Return on Investment*), загальна акціонерна віддача (TSR – *Total Shareholder Return*).

Вивчення сутності даних показників дозволяє стверджувати, що практично всі вони спрямовані на вимір створеної вартості, і не дозволяють зрозуміти і управляти процесами, які спрямовані на формування вартості. Виключення складає показник економічної доданої вартості, творці якого Беннет Стюарт і Джоел Стерн розробили на його підставі цілу концепцію управління – EVA®-based management [7], яка формує єдиний базис для моделювання, відслідковування, оцінювання економічної доданої вартості.

Сучасні умови господарювання свідчать, що для реалізації політики управління бізнесом з метою підвищення його вартості, потрібно мати комплексну систему стратегічних цілей та збалансоване стратегічне управління. Проведені дослідження еволюції збалансованих моделей оцінювання ефективності господарювання у [1; 2; 3; 4; 5; 6] свідчать, що ідеї збалансованої системи показників з метою управління бізнесом реалізовані багатьма науковцями, зокрема Ж. Л. Мало (бортове табло – *tableau de bord*); Ю. Вебером (система селективних показників); Р. Хьюбертом (універсальна система показників діяльності); К. Мак-Найром, Р. Лінчем і К. Кроссом (піраміда діяльності компанії), Л. Мейселем (модель стратегічних карт), Р.Капланом і Д. Нортонем (*Balanced Scorecard – BSC*) та ін.

Варто зазначити, що застосування концепції збалансованого управління веде до узгодження стратегічних цілей з тактичними діями, зовнішнього оцінювання діяльності з внутрішнім, використання фінансових і нефінансових показників, виявлення причинно-наслідкових зв'язків між результативними показниками і факторами їх формування, деталізації стратегічних цілей на конкретні завдання і доведення їх до відповідних структурних підрозділів у формі певних показників, реалізації стратегії за допомогою побудови ефективного мотиваційного механізму.

Стратегічне управління передбачає формування системи стратегічних цілей, що є короткими твердженнями, які описують конкретні дії, виконання яких дозволяє реалізувати базову та функціональні стратегії (інвестиційну, інноваційну, маркетингову і т.п.) підприємства. Після визначення стратегічних цілей, завдань в цілому по підприємству, їх сукупність відображається у вигляді тактичних і оперативних завдань на рівні окремих бізнес-процесів, структурних підрозділів, які пізніше деталізуються в індивідуальних планах кожного працівника. Останні складаються за участю керівників окремих структурних підрозділів (власників бізнес-процесів) і спрямовані на досягнення конкретних результатів безпосередньо на робочому місці. Індивідуальні плани повинні допомогти працівникам зрозуміти їх роль у досягненні стратегічних завдань підприємства і окремого бізнес-процесу, а також містити схеми стимулюючої винагороди і особистого розвитку. Це дозволяє встановити персональну відповідальність за досягнення їх заданого рівня.

Досягнення стратегічних цілей і виконання стратегічних завдань здійснюється шляхом обґрунтування і вимірювання показників, що будуть характеризувати рівень їх виконання. Таким чином, стратегічне управління, орієнтоване на результат, дозволяє трансформувати конкретну діяльність і стратегію у досить повний набір ключових показників ефективності.

Система стратегічного управління повинна передбачати формування не лише стратегічних цілей, завдань, ключових показників ефективності (цільових, фактичних), але і розроблення необхідних заходів для їх реалізації. Кожен захід необхідно забезпечити людськими, фінансовими і технічними ресурсами та спрямовувати на досягнення конкретним показником його цільового рівня. Показники дозволяють з'ясувати рівень досягнення цілей і успішність реалізації вартісно-орієнтованої стратегії. Якщо показник не досягає свого цільового значення, це свідчить про наявність факторів, що стримують чи протидіють досягненню поставленої стратегічної мети. Даний факт вказує на втрачені можливості підприємства і потребує коригувальних дій.

Процеси формування цілей, завдань, ключових показників ефективності та їх оцінювання повинні бути регулярними і відповідати змінам внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування підприємства. Для цього необхідно з'ясувати «слабкі місця» та окреслити майбутні конкурентні переваги підприємства у галузі на основі застосування SNW- аналізу, ресурсного аналізу; дослідити ринкові можливості підприємства та загрози з використанням моделі п'яти конкурентних сил М. Портера, виокремити вплив політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів зовнішнього середовища на основі PEST- аналізу, скористатися бенчмаркінгом, SWOT- аналізом, методами теорії дослідження операцій, економічної евристики і т.д.

Треба вказати, що сукупність показників ефективності не слід формувати одноосібно керівниками підприємства, а колегіально – шляхом обговорення всіма співробітниками. Це дозволить краще зрозуміти поставлені завдання і визначити оптимальні шляхи їх досягнення.

Застосування системи стратегічного управління вимагає налагодження на підприємстві належних комунікаційних каналів, які б дозволяли персоналу і топ-менеджерам швидко обмінюватися інформацією, сприяли формуванню довірчих відносин, створювали умови для своєчасного здійснення коригувальних та запобіжних заходів.

Систему стратегічного управління необхідно орієнтувати на гармонізацію інтересів всіх співробітників підприємства у відповідності до стратегії. Для побудови дієвого мотиваційного механізму на підприємстві, який би спонукав працівників до виконання стратегічних завдань необхідно домогтися, щоб кожен з них поділяв культуру і цінності підприємства, переймався його проблемами. Цілком зрозуміло, що це можливе лише за умов співпадання індивідуальних цілей кожного співробітника з цілями підприємства. Система мотивації на підприємстві повинна бути побудована так: намагаючись заробляти більше, працівники сприяють розвитку підприємства, а з розвитком підприємства у них з'являється

можливість заробляти ще більше. Доречним при цьому є розроблення індикаторів оцінювання рівня досягнення індивідуальних результатів працівниками, що дають можливість встановити розмір винагороди, а також оцінити наслідки їх невиконання. Такі індикатори використовуються не тільки для вимірювання результатів, подання звітності, диференціації досягнень, але також і для аналізу можливостей вдосконалення і розвитку бізнесу.

Такий підхід забезпечує формування сукупності ефективних методів та інструментів та дозволяє реалізувати стратегію розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бобкова Е. В. Сбалансированная система показателей и альтернативные модели. URL: <http://masters.donntu.org/2010/fknt/andriichenko/library/article5.htm>. Дата обращения 15.11.19.
2. Городничев А. Ю Сравнительный анализ современных моделей анализа и оценки результатов деятельности предприятий, основанных на ККД. *Аудит и финансовый анализ*. 2006. №4. С. 1 76 URL: <http://www.auditfin.com/fin/2006/4/Gorodnichev/Gorodnichev%20.pdf>. Дата обращения : 14.11.2019.
3. Дерев'янку Т. Генеза та еволюція моделей розрахунку й оцінки результатів діяльності підприємства. *Економіка*. 2009. № 4 (95). С. 9- 11.
4. Попов Д. Эволюция показателей стратегии развития предприятия. *Управление компанией*. 2003. № 2. URL: <http://www.management.com.ua/strategy/str070.html>. Дата обращения 21.12.2019.
5. Серединська І. В., Серединська В. М. Особливості інтегрування систем вартісно-орієнтованого управління підприємствами: монографія; за заг. ред. Н. Б. Кирич. Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2015. 354 с.
6. Серединська І. В. Формування інтегрованої системи вартісно-орієнтованого управління машинобудівними підприємствами: автореф. дис. ...канд. екон. наук: 08.00.04. Тернопіль, 2014. 21 с.
7. Stern E., Stewart S. and Co China Adopts EVA: An Essential Step in the Great Leap Forward *Journal of Applied Corporate Finance*. 2011. vol 23. № 1. pp. 57- 62. URL : <https://www.bcg.com/documents/file75140.pdf> . Log in date 07.12.19.

Серединська В.М.

кандидат економічних наук, доцент

Лужняк Л.Й.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Ріст ринкової вартості підприємства, ефективність господарювання, підвищення конкурентоспроможності продукції у сучасних умовах значною мірою визначається рівнем інвестиційної активності. У ході діяльності підприємство намагається вибрати найбільш ефективні шляхи реалізації інвестиційної стратегії на окремих стадіях свого життєвого циклу на основі застосування методики інвестиційного аналізу. При цьому, досить часто, виокремлюють такі відносно самостійні напрями як: аналітичне обґрунтування відбору потенційних інвестиційних проектів; аналіз формування інвестиційних ресурсів; оцінювання

інвестиційної привабливості об'єкта для потенційних інвесторів з метою капітального і фінансового інвестування, аналіз масштабів і ефективності інвестиційної діяльності.

Зміст та завдання інвестиційного аналізу, методика проведення залежить від мети і суб'єктів проведення. Напрямок зовнішнього аналізу відзначається певною специфікою з огляду на інформаційні потреби інвесторів і обмеженістю доступу до джерел інформації. Завдання аналізу пов'язують з інвестиційною привабливістю та інвестиційною активністю підприємства. Об'єктами аналізу можуть бути [1;2]:

- виробнича структура капітальних інвестицій підприємства, яка відображає його майбутню галузеву диверсифікацію;
- технологічна структура капітальних інвестицій – співвідношення витрат на будівельно-монтажні роботи, що вважається пасивною частиною капітальних інвестицій і на придбання обладнання, машин, інструментів (їх активна частина);
- відтворювальна структура капітальних інвестицій: співвідношення між інвестуванням у нове будівництво; у розширення діючих потужностей; у технічне переозброєння та реконструкцію.

Характеризуючи сучасний стан інвестиційної діяльності підприємств варто зазначити, що її основу формує капітальне інвестування у різних формах, а саме: придбання майнових комплексів; нове будівництво; реконструкція; модернізація; оновлення окремих видів обладнання; інноваційне інвестування; інвестування приросту запасів.

Загальне оцінювання інвестиційної діяльності підприємства розпочинають з аналізу динаміки обсягів і структурних змін у ній протягом звітного періоду. Основними інформаційними джерелами є форма 1 «Звіт про фінансовий стан», форма 2 «Звіт про фінансові результати», форма 3 «Звіт про рух грошових коштів» та дані приміток до річної фінансової звітності форми 5, зокрема частина III «Капітальні інвестиції», IV «Фінансові інвестиції» та V «Доходи і витрати».

Далі доцільно детальніше проаналізувати абсолютну, відносну та структурну динаміку обсягів здійснених за цей період інвестицій у розрізі окремих видів.

За умови існування альтернативних інвестиційних проєктів і обмеженості вільних фінансових ресурсів, виникає необхідність оцінити їх економічну ефективність.

Порівняння різних проєктів і вибір кращого з них здійснюється з використанням таких показників як: чистої теперішньої вартості (NPV), індекс прибутковості (PI), внутрішньої норми окупності (IRR) і періоду окупності (PP) [1; 2; 3].

Чиста теперішня вартість (NPV) відображає абсолютний ефект інвестування. Її визначають шляхом віднімання від обсягу дисконтованого чистого грошового потоку обсягу дисконтованих капітальних витрат.

Про перевищення рентабельності інвестиційного проєкту над мінімально прийнятною нормою інвестування свідчить позитивне значення чистої теперішньої вартості проєкту. Якщо даний показник набуває негативного значення, то рентабельність проєкту нижча від мінімально необхідної величини і від нього необхідно відмовитися. Якщо у підприємства є кілька варіантів інвестиційних проєктів, то вибирають той, у якого NPV найбільше.

Чиста поточна вартість (NPV) є досить поширеним показником оцінки інвестиційних проєктів. Він дає можливість визначити абсолютний ефект від інвестування. Однак його можна розглядати як критеріальний, а не як показник порівняльної оцінки. За даним показником неможливо порівняти кілька інвестиційних проєктів, які різняться масштабами і терміном реалізації.

Внутрішня норма окупності (IRR) характеризує ставку дисконтування (норма прибутку, бар'єрну ставку), при якій чиста теперішня вартість інвестиційного проєкту дорівнює нулю. Тобто цей показник відповідає ставці дисконту, при якій грошові потоки, які надходять від реалізації проєкту дорівнюють інвестиційним витратам.

Переваги показника внутрішня норма прибутковості (IRR) полягають у тому, що його можна використовувати для порівняльної оцінки проектів, що різняться масштабами і тривалістю реалізації. Так, якщо підприємство має кілька можливих варіантів інвестування своїх фінансових ресурсів, то повинно вибрати для реалізації той інвестиційний проект у якого внутрішня норма окупності найбільша. Звичайно, коли остання перевищує мінімально прийнятну норму інвестування.

Розглянутий показник ефективності має певні недоліки. При розрахунку вважається, що отримані грошові потоки можуть бути реінвестовані за ставкою, яка відповідає внутрішній нормі окупності. Це можливо тоді, коли внутрішня норма окупності не набагато відрізняється від рівня реінвестицій підприємства. Якщо IRR інвестиційного проекту складає, наприклад 75%, то вважається, що фінансові ресурси повинні бути реінвестовані за такою ж ставкою. Однак важко повірити, що підприємство володіє інвестиційним портфелем, рентабельність якого щорічно складає 80%. За таких умов показник внутрішньої норми окупності (IRR) завищує ефективність інвестицій.

При зіставленні дисконтованого грошового потоку за інвестиційним проектом і обсягом необхідних капітальних інвестицій отримують індекс прибутковості (*PI*). Його можна розглядати як критеріальний, і як показник порівняльної оцінки при обґрунтуванні інвестиційного рішення. Якщо значення *PI* є меншим або рівним одиниці, то такий проект не буде прибутковим для інвестора і від нього варто відмовитися. Для реалізації потрібно вибирати тільки ті інвестиційні проекти у яких індекс прибутковості більший за одиницю.

Період окупності (PP) відображає час необхідний підприємству для відшкодування капітальних (початкових) витрат. Протягом цього періоду за рахунок чистого грошового потоку, який надходить здійснюється відшкодування понесених капітальних витрат. Даний показник особливо важливий для бізнесу, якому притаманне стрімке старіння товару..

При визначенні періоду окупності отримані чисті грошові потоки за час реалізації проекту підсумовують до того часу, поки вони не дорівнюватимуть величині капітальних витрат, тобто початковим інвестиціям.:

Оцінюючи доцільність інвестування, необхідно враховувати інвестиційний ризик, який може проявлятися у зменшення грошових потоків через зміни товарної кон'юнктури ринку, зниження цін, ріст собівартості і т.п. Тому важливого значення у процесі аналізу набуває оцінка інвестиційних ризиків. Для їх визначення науковці пропонують використовувати імітаційні, статистичні та експертні методи. Експерти, моделюючи різні обставини реалізації проекту, визначають для нього різні показники ефективності, а також визначають вірогідність їх досягнення в рамках певних сценаріїв: песимістичний, оптимістичний і стриманий. Після розрахунку середніх значень показників ефективності визначають показники їх варіації як міри ризику. Чим вищими будуть показники варіації, тобто чим більшим буде відхилення очікуваного показника ефективності від його середньої очікуваної величини, тим ризикованішим буде інвестиційний проект.

Треба зазначити, формуючи інвестиційний портфель необхідно звертати увагу не тільки на найбільш ефективні та найменш ризикові проекти, а ще важливо оцінити їх відповідність вибраній економічній стратегії підприємства.

Список використаних джерел:

1. Серединська В.М. Загородна О.М., Федорович Р.В.. Економічний аналіз : навч. посібник; за ред. проф. Р.В.Федоровича. Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. 416 с.
2. Бланк И.А. Управление инвестициями предприятия. К.: «Ника-Центр», 2003. 480 с.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс. К.: Ника-Центр, 1999. 528с.

Серединська В.М.

кандидат економічних наук, доцент

Загородний В.В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Успіх стратегічних і тактичних рішень у сфері фінансового управління значною мірою визначається їх аналітичним обґрунтуванням. Тому питання аналізу наявності, структури, динаміки та використання власного капіталу, розробки рекомендацій щодо його захисту залишаються відкритими та потребують глибоких досліджень.

Мета аналізу власного капіталу полягає у пізнанні фінансового механізму підприємства, дослідженні тенденцій і закономірностей процесів формування та використання власних фінансових ресурсів для обґрунтування рішень у сфері фінансового управління [2]. Відповідно, до основних завдань аналізу власного капіталу можна віднести:

- ✓ оцінку наявності, динаміки і структури власного капіталу;
- ✓ оцінку достатності та обґрунтування потреби у власному капіталі;
- ✓ аналіз формування та змін окремих складових власного капіталу;
- ✓ оцінку вартості окремих елементів власного капіталу та їх впливу на середньозважену ціну капіталу;
- ✓ аналіз показників результативності використання власного капіталу;
- ✓ аналіз якісних параметрів цінних паперів власної емісії;
- ✓ аналіз дивідендної політики підприємства;
- ✓ пошук напрямків росту капіталу, підвищення рівня його віддачі та зміцнення фінансової стійкості підприємства [3].

Структурно-логічна модель методики аналізу власного капіталу відповідно до вказаних завдань із визначеними показниками та методами їх дослідження наведена на рис. 1.

Початковим етапом аналітичного дослідження власного капіталу підприємства є оцінка його наявності загалом та у розрізі окремих елементів капіталу. Вона спрямована на вивчення: динаміки власного капіталу за загальним обсягом, складом, структурою; руху та інтенсивності його оновлення; складу власних джерел фінансування активів підприємства.

У межах вказаного етапу доцільним є порівняння темпів зміни власного капіталу з темпами зміни активів, чистого доходу від реалізації продукції і чистого фінансового результату підприємства. Якщо темпи зростання власного капіталу є вищими за темпи росту активів то зміцнюється фінансова незалежність підприємства. В свою чергу, перевищення темпів росту чистого доходу від реалізації і чистого прибутку над темпами росту власного капіталу є ознакою підвищення ефективності його основної діяльності [2].

Необхідно вказати, що висока частка власних фінансових ресурсів водночас може бути наслідком небажання або невміння використовувати банківські кредити. Цей факт може призвести до сповільнення бажаних тенденцій розвитку підприємства. Адже збільшення частки позиченого капіталу за відповідних умов (рентабельність активів вища за ставку банківського відсотка) може підвищити віддачу власного капіталу.

У процесі аналізу слід оцінити складові власного капіталу і зміни, що відбулися в ньому за аналізований період. Кожен елемент власного капіталу відображений у балансі необхідно оцінити за питомою вагою у підсумку капіталу та у валюті балансу, а також вивчити їх динаміку за звітний рік. Зміни у складі власного капіталу відбуваються внаслідок: переоцінки активів; чистого прибутку (збитку) за звітний період; розподілу прибутку; внесків учасників; вилучення капіталу; інших змін у капіталі.

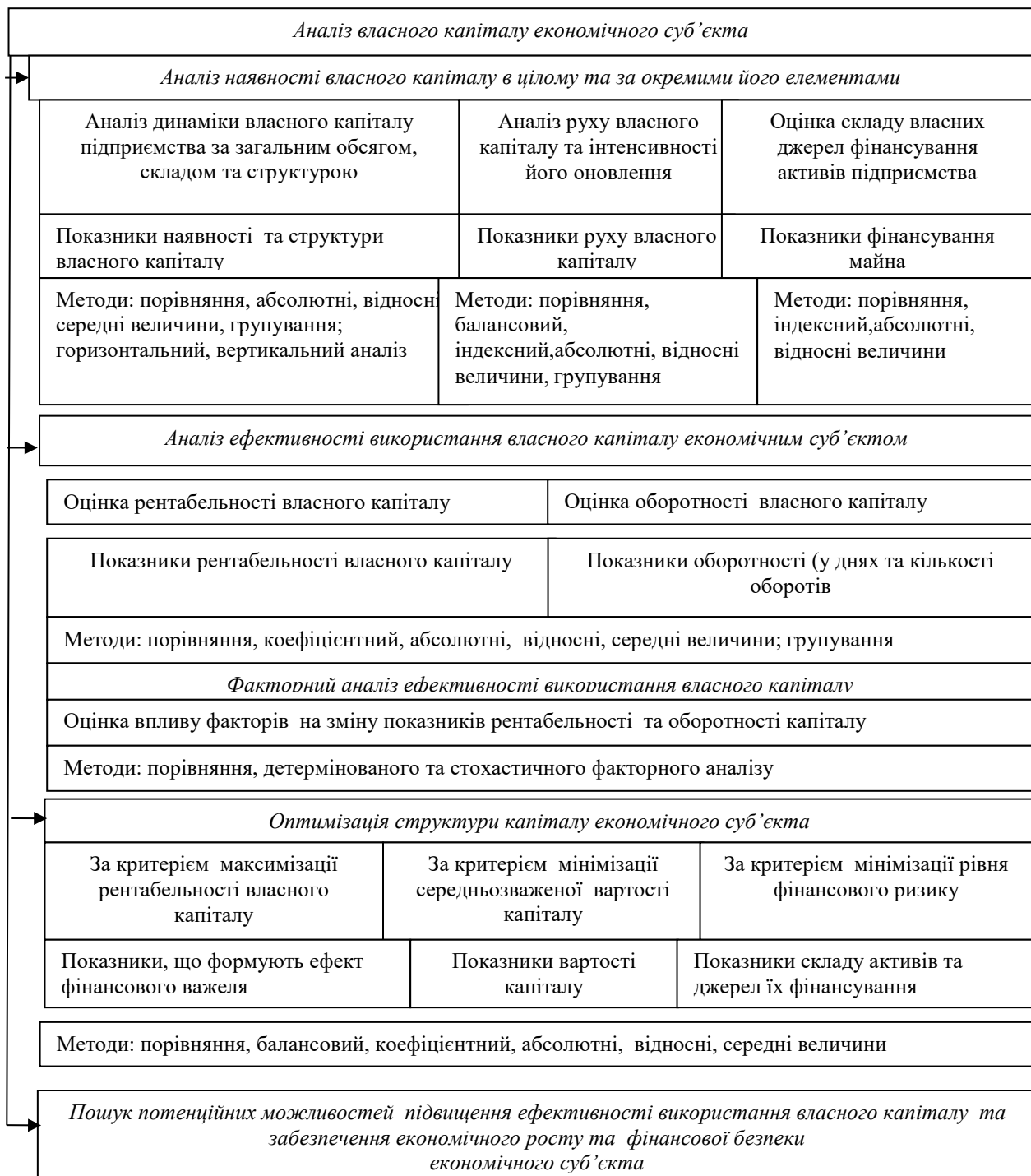

Рис1.Сруктурно-логічна модель методик аналізу власного капіталу [4]

Оскільки, власні фінансові ресурси, зокрема зареєстрована їх частина – статутний капітал є гарантією захищеності прав власників економічного суб'єкта, то під час аналізу необхідно приділити увагу показникам, що характеризують рівень такого захисту, а саме коефіцієнтам: захисту власного капіталу; захисту зареєстрованого капіталу; ризику власного капіталу.

Заслуговує на увагу також оцінка руху та інтенсивності оновлення власного капіталу за коефіцієнтами надходження, вибуття та приросту [4].

У ході аналізу розраховують та оцінюють вартість власного капіталу. Цей показник характеризує рівень витрат підприємства на залучення власних фінансових ресурсів та, у свою чергу, впливає на «середньозважену вартість капіталу» господарюючого суб'єкта.

Аналіз власного капіталу включає також моніторинг достатності власних фінансових ресурсів для формування активів підприємства. Щоб визначити, який обсяг власного капіталу використовується на фінансування поточної діяльності, а який капіталізований, тобто вкладений у необоротні активи, розраховуються такі показники, як власний необоротний капітал, власний оборотний капітал (робочий капітал) [2]. У процесі аналізу вивчається величина перерахованих показників та їх динаміка. Ріст частки власного оборотного капіталу у загальній сумі власного капіталу свідчить про його зростаючу мобільність, оскільки більша частина власного капіталу знаходиться у високоліквідній формі.

Відповідно до представленої структурно-логічної моделі методики аналізу власного капіталу, важливими етапами аналізу є оцінювання ефективності використання власних фінансових ресурсів та оптимізація структури капіталу.

Узагальнюючими показниками ефективності використання власного капіталу підприємства є показники рентабельності та оборотності власних фінансових ресурсів.

Рентабельність власного капіталу є ключовим у сукупності показників ефективності функціонування підприємства, вся діяльність якого спрямована на збільшення обсягу власного капіталу і підвищення рівня його прибутковості.

Рентабельність власного капіталу залежить від наступних факторів: рентабельності реалізації; оборотності активів; структури авансованого капіталу, тобто співвідношення між позиченим і власним капіталом. Залежно від умов господарської діяльності економічний суб'єкт може робити ставку на той чи інший фактор для підвищення показника фінансової рентабельності [1].

Формування оптимальної структури капіталу, тобто визначення такого співвідношення між позиченим і власним капіталом, який дозволяє підприємству підвищити віддачу власних фінансових ресурсів і забезпечити необхідний рівень фінансової стійкості є надзвичайно складним завданням, вирішення якого полягає у використанні певних моделей та методів оптимізації, врахування ряду суб'єктивних і об'єктивних факторів.

В економічній літературі пропонуються різні методи розв'язання цієї проблеми, в основу яких покладено наступні критерії оптимізації: максимізація рівня фінансової рентабельності; мінімізація середньозваженої вартості капіталу, що дозволяє підвищити реальну ринкову вартість підприємства; мінімізація рівня фінансового ризику [2].

Суть методу оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації прогнозованого рівня рентабельності власного капіталу полягає у проведенні спеціальних розрахунків з використанням механізму фінансового левериджу для визначення оптимального співвідношення структурних елементів капіталу підприємства з метою максимізації рівня віддачі його власних джерел коштів.

Метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації його вартості базується на попередній оцінці вартостей власного та позиченого капіталів за різних умов їх залучення та на подальшому розрахунку середньозваженої вартості капіталу економічного суб'єкта.

Економічна сутність методу оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків полягає у фінансуванні різних складових частин активів за рахунок диференційованого вибору джерел коштів підприємства з урахуванням можливих видів ризику.

Список використаних джерел:

1. Кошельок Г.В., Малишко В.С. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства. *Економіка та суспільство*. 2016. № 7. URL:

<http://www.economyandsociety.in.ua/journal-7/14-stati-7/549-koshelok-g-v-malishko-v-s>(дата звернення: 1.08.2019).

2. Серединська В.М. Загородна О.М., Р.В.Федорович. Економічний аналіз: навч. посіб./ за ред. проф. Р.В.Федоровича. Тернопіль: Астон, 2010. 416 с.

3. Спільник І.В., Загородна О.М. Аналітичне забезпечення управління власним капіталом. *Економічний аналіз*. ТНЕУ. Тернопіль: Економічна думка, 2011. Випуск 9, Ч.2. С. 370-379.

4. Янчева Л. М., Кащена Н.Б., Чміль Г.Л. Обліково-аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств торгівлі: теорія та практика: монографія. Харків: ХДУХТ, 2016. 537с.

Сисосва І. М.

кандидат економічних наук, доцент

Балазюк О. Ю.

кандидат економічних наук, доцент

Вінницький навчально-науковий
інститут економіки Тернопільського
національного економічного
університету, м. Вінниця, Україна

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ ТА ЙОГО РІВНІ

Інститут соціального аудиту на сьогодні не має чіткого нормативно-правового закріплення ні у вітчизняній, ні у міжнародній практиці. Однак питання, що є об'єктами дослідження соціального аудиту, визначені численними міжнародними актами та договорами, а також закріплені українським законодавством. Це, зокрема, питання захисту життя, прав і свобод людини, проблеми захисту довкілля, тощо [1, с.18].

Поділ соціального аудиту за рівнями, на наш погляд, дасть змогу краще його вивчити, зрозуміти і сприяти теоретичному та практичному застосуванню в Україні.

Зарубіжний соціальний аудит спирається значною мірою на правові норми, зафіксовані в ряді універсальних міжнародних договорів, що закріплюють основні соціально-економічні положення: Статут Організації Об'єднаних Націй (1945), Загальна декларація прав людини (1948), Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966), Заключний акт Ради але безпеки і співробітництва в Європі (1975) та ін. [6].

Суть соціального аудиту – це діагностика проблемних ситуацій, що виникають па підприємстві, в галузі або в регіоні, а також оцінка їх важливості, пошук шляхів їх вирішення та формування конкретних рекомендацій для зацікавлених сторін. Іншими словами, соціальний аудит – це аналіз чинників соціальних ризиків і вироблення пропозицій щодо зниження їх впливу [3].

Соціальний аудит є реальною системою діагностики соціально-економічних відносин на підприємстві, у галузі або в регіоні, а також аналізу ефективності діяльності органів виконавчої влади. Тобто соціальний аудит являє собою аналіз факторів розбалансованості соціальних критеріїв та розроблення пропозицій щодо зниження їх впливу і подальшої нормалізації. Згідно з концепцією, соціальний аудит – це спосіб всебічної і об'єктивної оцінки стану соціальних відносин на різних рівнях (корпоративному, муніципальному, галузевому, регіональному, національному), який дозволяє виявити потенційні загрози погіршення соціального клімату, розкрити резерви розвитку людських ресурсів (Рис.1).

Аудит відповідності включає такі напрями, як аналіз штатного розкладу; оцінку його обґрунтованості, наявності плану розвитку; оцінку відповідності посадових інструкцій кваліфікаційним характеристикам працівників; оцінку підбору і найму персоналу; аналіз реалізації плану кадрового росту; аналіз виконання програми підвищення професійної кваліфікації, вартості підвищення кваліфікації; аналіз облікового складу працівників за віковою, освітньою, статевою ознаками, природних втрат і його відповідність організації; аналіз умов праці і техніки безпеки; аналіз трудових відносин у колективі (аналіз конфліктних ситуацій, опору змінам, психологічна сумісність працівників, психологічний клімат), оцінку взаємодії організації зі службами працевлаштування, навчальними закладами, місцевими органами влади, конкуруючими організаціями. Аудит ефективності (аудит управління) оцінює відповідність методів внутрішнього управління організацією його цілям і можливості їх вдосконалення. Для вироблення і обґрунтування пропозицій аудитор повинен вивчити не тільки досягнуті результати, але й увесь спектр процедур, за допомогою якого вони були досягнуті. Аудит ефективності починається з аудиту процедур і відповідає на питання відповідності результатів і процедур внутрішнього контролю управління організацією поставленим цілям, наявності можливостей полегшення або покращення процедур управління для легшого досягнення поставлених цілей [4].

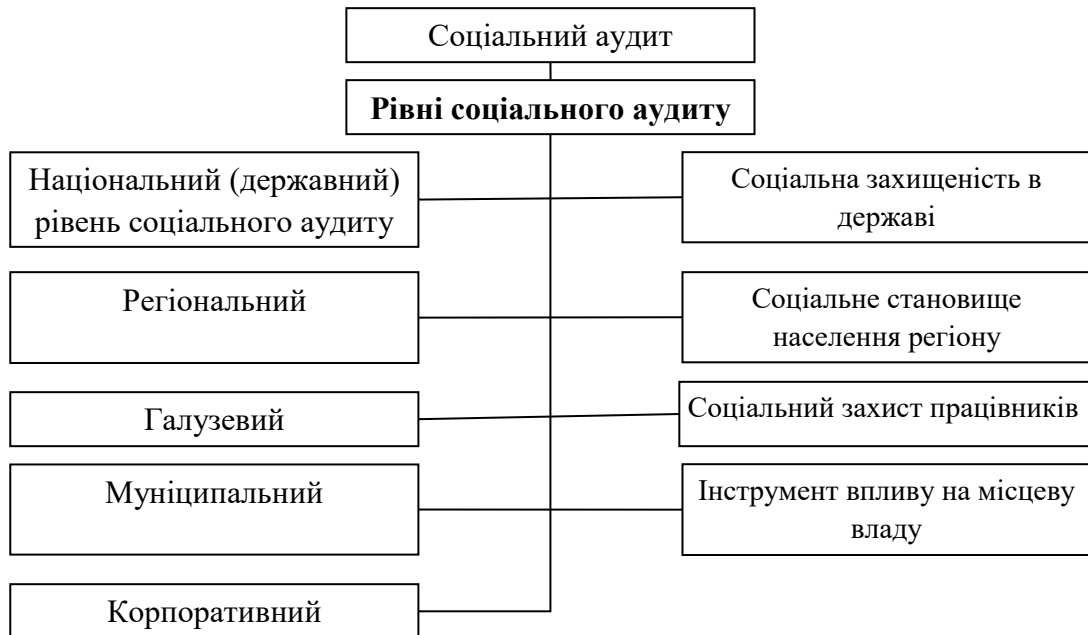

Рис. 1. Рівні соціального аудиту

Важливість «регіональної» складової соціального аудиту пояснюється, перш за все, тим, що на регіони лягає основна турбота про соціальне становище населення. Соціальний аудит дає можливість одержати об'єктивну і достовірну інформацію щодо соціального клімату на підприємствах і в організаціях регіонів, дозволяє виявити істотні і потенційно можливі соціальні ризики, сприяючи тим самим ефективному регулюванню соціальних відносин. Загальновідомо, що дотепер існує значна диференціація українських регіонів за рівнем життя, доходів, заробітної платні, умов праці, тому аудиторське обстеження дозволить об'єктивно оцінити соціальну ситуацію на територіях. Одночасно соціальний аудит дозволяє регіону добиватися більшої уваги з боку центру до своїх соціальних потреб і просуватися у бік затвердження соціальної справедливості.

Для бізнес-середовища соціальний аудит може стати інструментом впливу на місцеву владу (муниципальний рівень соціального аудиту), а також механізмом гарантій, який захищає від бюрократичного тиску та корупційної політики з боку окремих державних структур чи чиновників. До того ж соціальний аудит дає можливість моніторити внутрішньо-

організаційні відносини, створює умови для диверсифікації діяльності бізнес-структур, освоювати нові ринки технологій та збуту [5].

Для українського соціального аудиту в контексті посилення вимог до корпоративної соціальної відповідальності особливим предметом дослідження мав би стати людський ресурс, неефективність використання якого за останні чверть століття супроводжується думкою про політичну, кримінальну, матеріальну та моральну відповідальність посадових осіб на різних рівнях управління. Соціальний аудит є, насамперед, оперативною допомогою для управлінських кадрів з метою забезпечення ефективної реалізації соціальної політики, а вже згодом розглядається як метод підтвердження рівня корпоративної соціальної відповідальності.

Подальші дослідження з цієї проблематики доцільно проводити в напрямку розвитку нормативно-правової бази соціального аудиту, популяризації знань про нього і роз'яснення його важливості серед широких мас населення України і активного залучення цього населення до соціального аудиторського контролю, що дасть змогу значно підвищити соціальну свідомість українського народу та корпоративну соціальну відповідальність за долі нинішнього та наступних поколінь українців.

Список використаних джерел:

1. Дерій В.А., Саченко С.І, Бабій Л. Соціальний аудит в контексті вимог до корпоративної соціальної відповідальності. – Бухгалтерський облік і аудит. – Київ, 2016, Випуск №5, с.17-26.

2. Larysa Ivanchenkova, Inna Sysoieva, Julia Ratushna, Tetiana Kotenko, Nataliia Baistriuchenko, Yurii Melnyk. Optimization of the System of Monitoring the Effectiveness of Venture Investments. International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-8 Issue-4, November 2019. P. 2145-2150.

3. Мазурик О. В. Соціальний аудит: теоретичні засади та технологія застосування в Україні : моногр. / О. В. Мазурик ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2013. – 315 с.

4. Сисоєва І.М., Балазюк О.Ю., Погріщук О.Б.. Сутність соціального аудиту, його параметри та методи.- Економіка та держава, 2019, Випуск №11.с. 46-49 http://www.economy.in.ua/pdf/11_2019/11.pdf

5. Чутчева О. Г. Соціальний аудит як інститут права соціального забезпечення / О. Г. Чутчева // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2013. – № 26. – С. 40-46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2013_26_7

6. Reclaiming the public sphere: problems and prospects for corporate social and environmental accounting / Glen Lehman [Electronic resource]. – Access regimen : <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1045235401904769>

Хаблюк О.А.

кандидат економічних наук, доцент

Яцишин С.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

СУТНІСТЬ АУДИТУ МАРКЕТИНГУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ

Важливим фактором ефективності бізнес-процесів у компаніях є наявність правильно налагодженої системи маркетингу, що дозволяє комплексно аналізувати зовнішню та

внутрішню інформацію, а отже приймати виважені управлінські рішення, спрямовані на оптимізацію бізнес-процесів і отримання максимального прибутку.

Аудит маркетингу підприємства є одним з найважливіших інструментів стратегічного маркетингового контролю.

Аудит маркетингу – це не перевірка роботи відділу маркетингу, а незалежна оцінка стану справ всередині фірми та положення фірми на ринку (щодо конкурентів).

Аудит маркетингу є комплексним аудиторським дослідженням маркетингового середовища підприємства, яке включає оцінку його виробничо-збутової діяльності, а також виявлення проблем і прихованого потенціалу, які перешкоджають досягненню оперативних і стратегічних цілей та отриманню бажаного результату.

Слід зазначити, що передумовами виникнення та розвитку маркетингового аудиту стала швидка зміна (мінливість) економічної ситуації в США в 1950–1970 рр.. В цей час підприємства розробляли та виводили нові товари на ринки, що, відповідно, зумовило між ними загострення конкурентної боротьби. Як наслідок, на підприємствах більше уваги почали приділяти питанням маркетингу та процесу оцінки власних маркетингових програм.

Однією з перших фірм, на якій був проведений аудит маркетингового середовища, була компанія Booz Allen & Hamilton у 1952 р. Та впродовж наступних років на ринку аудиторських послуг з'явилися консалтингові фірми, які надавали послуги із проведення аудиту маркетингу. З 70-х років ХХ ст. маркетинговий аудит став досить поширеним інструментом оцінки ринкового потенціалу підприємства [2]

Але вперше визначення «маркетинговий аудит» було дано Філіпом Котлером, який в 1967 р охарактеризував його як «щось інше і більш всеосяжне, ніж інші зусилля по маркетинговому контролю». Так, Філіп Котлер наголосив, що маркетинговий аудит повинен бути всеосяжним, об'єктивним, систематичним і періодичним. З огляду на ці характеристики, він сформулював визначення маркетингового аудиту, яке залишається актуальним по сьогоднішній день: всеосяжне, систематичне, незалежне, яке періодично повторюється, всебічне дослідження маркетингового середовища, цілей, стратегій і діяльності підприємства для виявлення проблемних областей і можливостей, а також розробка плану дій щодо покращення стану справ [3, с.343].

Аудит маркетингу – важлива складова процесу управління маркетингом. За результатами аудиту і на основі отриманих даних може піддаватися корекції загальна стратегія підприємства, забезпечується прибутковість і довгострокова діяльність.

Слід зазначити, що маркетинговий аудит не заміняє інших видів контролю, який здійснюється спеціальними контролюючими органами, не перешкоджає співпраці з ними, а найчастіше доповнює їх.

Маркетинговий аудит – це незалежне періодичне всебічне дослідження компанією (або її підрозділами) маркетингового середовища, цілей, стратегій і діяльності з точки зору виявлення проблем і прихованого потенціалу, а також розробки плану дій щодо покращення реалізації маркетингу.

Метою маркетингового аудиту є визначення проблем та чинників, що призвели до їх появи та нових можливостей розвитку маркетингового середовища, а також розроблення заходів щодо підвищення маркетингової діяльності на підприємстві в цілому. Якщо маркетинговий аудит звужується до розгляду та аналізу тільки ефективності функцій маркетингу на підприємстві, то його класифікують як функціональний маркетинговий аудит [4].

Зазначимо, що основними рисами маркетингового аудиту є:

1. Широта охоплення. У маркетинговому аудиті розглядаються всі основні напрямки маркетингу компанії, а не тільки «проблемні місця». Якщо проводиться дослідження тільки торгового персоналу, ціноутворення або інших напрямків маркетингової діяльності, такий

аудит, як зазначалося вище, називається функціональним. Всеохоплюючий маркетинговий аудит, як правило, виявляється більш дієвим в плані виявлення справжніх проблем компанії.

2. Системність. Аудит маркетингу – це впорядковане вивчення макро- і мікро маркетингового середовища підприємства, маркетингових цілей та стратегій, систем маркетингу та окремих заходів. На основі перевірок складається план коригувальних дій, який включає в себе як короткострокові, так і довгострокові етапи, спрямовані на підвищення загальної ефективності маркетингу підприємства.

3. Незалежність. Виділяють шість способів проведення маркетингового аудиту: самоаудит; поперечний аудит; аудит зверху; аудит, проведений аудиторським відділом компанії; аудит, проведений спеціальною групою працівників; зовнішній аудит. Самоаудит (оцінка менеджерами результатів своєї роботи), може виявитися корисним, проте більшість експертів погоджуються, що в цьому випадку, аудиту бракує об'єктивності та незалежності. Кращий аудит, як правило, – це аудит, який проводиться зовнішніми фахівцями-консультантами, які відрізняються об'єктивністю та великим досвідом роботи в різних галузях, і цілком присвячують свій час тільки аудиту.

4. Періодичність. Зазвичай до маркетингового аудиту вдаються тільки після зниження рівня продажів, падіння «бойового духу» торгового персоналу або виникнення інших проблем. Однак компанії потрапляють у кризові ситуації часто тому, що не змогли вчасно проаналізувати переваги і помилки маркетингу. Маркетинговий аудит буде корисним як «здоровим», так і «захворілим» компаніям і підприємствам.

Основними цілями маркетингового аудиту є:

- перевірка відповідності стратегії компанії ринковим можливостям;
- вивчення та підвищення ефективності бізнес-процесів маркетингу і продажів, своєчасна ідентифікація проблемних зон;
- впевненість в тому, що все в порядку, підприємство тримає правильний стратегічний курс на ринку.

Основними завданнями маркетингового аудиту є:

- підвищення ефективності бізнес-процесів компанії, в першу чергу маркетингової складової;
- підвищення конкурентоспроможності організації, пошук додаткових конкурентних переваг;
- побудова ефективної системи маркетингу;
- підвищення престижу, іміджу компанії.

Таким чином, аудит маркетингу – це інструмент критичного оцінювання маркетингових програм підприємства, обґрунтування управлінських рішень в галузі маркетингу, а за необхідності – аргументування недоцільності їх застосування. Він покликаний оцінити маркетинг підприємства, знайти його вузькі місця та невикористані можливості, а також підвищити ефективність маркетингу за рахунок скорочення недоцільних витрат.

Список використаних джерел:

1. Зайцева Т.Ю. “Критические точки” аудита маркетинга предприятия” [Електронний ресурс]: Режим доступу http://www.marketing.spb.ru/lib-special/case/m_audit.htm.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер, В. Вонг, Г. Армстронг, Д. Сондерс; пер. с англ. О. Медведь, В. Кулебы, С. Каденко. – М.: Вильямс, 2007
3. Хаблюк О.А. Дослідження системи обліку та внутрішнього контролю на підприємстві/О.А.Хаблюк, І.В.Данилюк// Матеріали науково – практичної конференції «Розвиток науки і аудиторської діяльності в Україні за 20 років». Тернопіль, 26-27 квітня 2013 року. – 152 с.

4. Хаблюк О.А. Маркетинговий аудит як інструмент оцінки ефективності бізнесу/О.А.Хаблюк, С.Р. Яцишин, І.Д. Голяш// Галицький економічний вісник. Тернопільський державний технічний університет ім. І.Пулюя – № 5(60), 2019. – С.129-136.

Черешнюк О. М.

кандидат економічних наук, старший викладач
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Характер сучасного розвитку світової економіки стимулює всі галузі національного господарства до пошуку радикальних шляхів розвитку, застосування новітніх моделей ведення бізнесу, що характеризується значним використанням нематеріальних активів. У таких умовах пріоритетною стає інноваційна діяльність, спрямована на вдосконалення ефективності бізнес – процесів та підвищення конкурентоспроможності. Це спричиняє необхідність комплексної, виваженої, гнучкої, оперативної й системної оцінки ефективності діяльності внаслідок використання нематеріальних активів як основи прийняття управлінських рішень.

Для об'єктивної і комплексної оцінки інноваційної діяльності доцільно визначитись із сутністю категорії «ефективність», дослідити її зміст та підходи до визначення, виокремити особливості вияву ефективності саме інноваційної діяльності. Згідно з економічним словником: ефективність – це досягнення визначених показників результативності процесу, проекту чи операції з використанням мінімально можливих витрат [3, с. 101].

Метою придбання нематеріальних активів на думку В. П. Божко та Н. І. Власенко є одержання економічного ефекту від їх використанні при виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг. В більшості випадків вкладення коштів у нематеріальні активи є фінансуванням об'єктів промислового призначення, а саме купівля ліцензій на використання технологій виготовлення певної продукції, витрати з наданням технологічної допомоги, інженерних послуг. Проте виклики часу зумовлюють нові нематеріальні об'єкти, такі як стартапи, Інтернет-бренди та інше.

Для оцінювання ефективності нематеріальних активів та їх вплив на діяльність промислових підприємств використовують різні джерела інформації, а саме: дані спеціальних спостережень, статистичні дані, облікову інформацію, фінансову та поточну звітність. Проте при формуванні аналітичної інформації виникає низка складнощів з її отриманням. Дослідження ефективності використання нематеріальних активів має низку особливостей, а саме: із загальної сукупності діяльності інколи неможливо виокремити саме ефект від використання нематеріальних активів; внаслідок нематеріальної форми, окреслені нематеріальні активи не стають об'єктами обліку та ін.

Розглядаючи детальніше питання оцінки економічної ефективності використання нематеріальних активів для діяльності промислових підприємств, доцільно зазначити особливості, що відрізняють її від визначення ефективності іншої діяльності, а саме:

1. Оцінюючи ефективність, необхідно враховувати не тільки загальний дохід (корисний результат), який можна отримати за весь період корисного використання нематеріального активу, але і його приріст порівняно з аналогами. Порівняльна оцінка ефективності сприяє вибору найоптимальнішого варіанта з числа можливих і визначення його впливу на економічні показники господарської діяльності підприємства.

2. При оцінюванні ефективності необхідно провести розподіл, як використовується нематеріальний активи. Таким чином визначається який ефект створює досліджуваний об'єкт – безпосередньо створює додатковий дохід чи впливає на загальний стан підприємства, що покращує роботу загалом.

3. Методи оцінки ефективності використання нематеріальних активів ґрунтуються на системі оціночних показників, ураховуючи інтереси держави, виробників, споживачів, інвесторів, відображаючи необхідні для кожного з них показники з урахуванням ролі всіх елементів у процесі діяльності.

4. Також методи оцінки ефективності повинні містити показники, що відображають інтегральний (загальний) ефект від придбання, створення, виробництва і експлуатації нематеріального активу. Такий підхід дозволяє здійснити узагальнюючу (комплексну) оцінку ефективності і розподілити здобутки кожного елемента під час упровадження.

І. В. Бриль зазначає, що основними завданнями аналізу ефективності використання нематеріальних активів підприємств є:

- аналіз обсягу і динаміки нематеріальних активів;
- аналіз структури і стану нематеріальних активів за видами, термінами корисного використання, за ступенем правової захищеності;
- аналіз прибутковості (рентабельності) і фондovіддачі нематеріальних активів;
- аналіз ліквідності нематеріальних активів [1, с. 70].

Тому з метою обліку, аналізу та оцінки нематеріальних активів використовується система економічних показників, які характеризують стан і динаміку об'єкта, що досліджується. Для управління суб'єктом господарювання особливе значення мають показники ефективності використання нематеріальних активів, що відбиває ступінь впливу їх на фінансові результати і фінансовий стан.

У сучасному економічному моделюванні дедалі популярнішими стають такі моделі оцінювання й управління інноваційною діяльністю, які мають на меті охопити найповніший аналіз фінансових і нефінансових показників, а також узгодженість отриманих результатів. Значення таких показників полягає у спрямованості на інтереси зацікавлених сторін; розподіл доходів у загальній сукупності діяльності підприємства; досягнення стратегічних цілей.

На нашу думку І. Д. Лазаришиної та В. Л. Поліщук для реалізації управлінських рішень необхідно уточнити і доповнити перелік завдань аналізу нематеріальних активів за такими напрямками: для інформаційних потреб управління активами; для інформаційних потреб управління потенціалом підприємства; для інформаційних потреб управління капіталом підприємства; для інформаційних потреб антикризового управління підприємством; для інформаційних потреб управління інвестиціями підприємства; для інформаційних потреб управління витратами підприємства; для інформаційних потреб управління грошовими потоками підприємства; для інформаційних потреб управління інвестиційною діяльністю: для інформаційних потреб управління операційною діяльністю [4, с. 184-185].

Удосконалена методика економічного аналізу нематеріальних активів полягає в інтерпретації даних про нематеріальні ресурси підприємства з метою формування об'єктивної думки про процес трансформації вартості його нематеріального капіталу, що відбувається через бізнес-процеси підприємства, в яких він використовується і забезпечує створення вартості протягом тривалого часу. Реалізація визначеної цілі передбачає як аналіз існуючого процесу створення вартості підприємства шляхом використання наявних у нього нематеріальних активів із врахуванням впливу внутрішніх та зовнішніх факторів генерування та руйнування їх вартості, так і проведення економічного аналізу процесу формування майбутньої економічної вартості на основі встановлення можливих шляхів

підвищення ефективності використання наявних нематеріальних активів в існуючих та нових бізнес-процесах з врахуванням зміни факторів фундаментальної вартості [2, с. 58].

На сьогодні вченими сформована значна кількість пропозицій щодо створення підсистеми економічного аналізу нематеріальних активів як складової системи вартісно-орієнтованого управління підприємством, які можна об'єднати в дві основні групи. А саме вартісно-орієнтовані методики передбачають застосування комплексних показників та розкриття. Такий підхід сприяє ефективному використанню на конкретному підприємстві, які необхідні для розробки стратегічної панелі індикаторів, яка дозволяє інтегрувати в єдину систему різні види аналітичних показників і методик економічного аналізу; скоординувати всі наявні процеси, пов'язані з використанням нематеріальних активів, контролювати обрану стратегію управління вартістю.

Список використаних джерел:

1. Бриль І. В. Формування та використання нематеріальних активів підприємств для їх капіталізації. НАН України, Ін-т економіки промисловості. Київ, 2015. 84 с.
2. Гороховець Ю. А. Розвиток економічного аналізу нематеріальних активів як засобу інформаційного забезпечення вартісно-орієнтованого управління. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 12(5). С. 58-61
3. Економічний словник-довідник / За ред. С. В. Мочерного. Київ: Феміна, 1995. 368 с.
4. Поліщук В. Л., Лазаришина І. Д. Інформаційне забезпечення та завдання аналізу нематеріальних активів. Економічний аналіз. 2013. Т. 14(3). С. 180-186

Черешнюк О.М.

кандидат економічних наук, старший викладач

Бойчук Н.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Теперішній період розвитку нашої країни означається підвищенням ролі економічних інструментів управління громадськими коштами, оновленням методів управління на загальнодержавному та місцевому рівні, переходом на програмний бюджет у категорії державних фінансів, посиленням боротьби з корупцією та правопорушеннями у бюджетній галузі, що приділяють характерну роль проблемам підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами. У відношенні з цим назрілою є проблема дійового формування і витрачання бюджетних коштів як головної складової фінансових ресурсів країни. Одним із дієвих інструментів успішного вирішення цієї проблеми є державний фінансовий контроль (аудит).

Предметом розгляду ефективності використання бюджетних коштів є рух коштів та діяльність розпорядників бюджетних коштів стосовно їх використання для досягнення покладених на розпорядників завдань, функцій і ефективних даних, визначених паспортами бюджетних програм, ознак ефективності довгострокових державних програм, фінансування яких проводиться за рахунок Державного бюджету України.

Суть розгляду ефективності використання бюджетних коштів полягає у встановленні фактичного стану справ стосовно здійснення завдань, визначених бюджетною програмою та оцінці ефективності виконання бюджетної програми на всіх стадіях її виконання. Такий

розгляд доречно виконувати на засаді оцінки вигідності, ефективності, продуктивності, результативності [1].

Розгляд і аудит використання бюджетних коштів постійно має об'єктивну адресність, виражається у класифікації бюджетних видатків. Даний зв'язок допускає пов'язати видатки з розділами, статтями, видами витрат функціональної класифікації. Відсіля можна перейти від спільних для використання бюджетних коштів цілей та завдань до часткових цілей та показників їх досягнення на статті оперативного розгляду та контролю

Здійснена оцінка розвитку державного фінансового контролю засвідчує, що він знаходиться у становищі, коли, з одного боку, за роки самостійності відбулося становлення контрольних інституцій, котрі приділяють йому системності, з іншого – діяльність цих інституцій не сприяла відчутній ефективності використання бюджетних коштів. Розміри виявлених порушень бюджетного законодавства демонструють, що більшість з них мають системний характер і повторюються із року в рік.

Таблиця 1

Динаміка кількості протоколів про порушення бюджетного законодавства та розпоряджень про зупинення операцій з бюджетними коштами при виконанні державного та місцевих бюджетів у 2014 – 2017 рр. [4]

Роки	Протоколи про порушення бюджетного законодавства		Розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами	
	кількість	у % до попереднього року	кількість	у % до попереднього року
2014	1078	100,0	1075	100,0
2015	1171	108,6	1103	102,6
2016	837	71,5	856	77,6
2017	1562	186,6	1845	215,5

За результатами розгляду даних оформлення протоколів про недотримання бюджетного законодавства та зупинення операцій з бюджетними коштами на рахунках розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів у 2014 – 2017 рр. можна зробити висновок, що прослідковується тенденція до визначального зростання кількості складених як протоколів про недотримання, так і наказів про зупинення операцій з бюджетними коштами. Існуюча різниця у даних (наприклад, у 2016 р. кількість складених протоколів була 837, а розпоряджень про зупинення операцій – 856) обумовлена тим, що розпорядження про зупинення операцій із бюджетними коштами здійснюється також і Державною аудиторською службою України.

За наслідками застосованих заходів впливу розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів ліквідовано порушень бюджетного законодавства у 2014 р. – 911 на суму 463,8 млн грн, у 2015 р. – 969 на суму 462,8 млн грн, у 2016 р. – 699 на суму 497,3 млн грн, у 2017 р. – 1243 на суму 1 882,5 млн грн [5].

Однією з головних пріоритетів державного аудиту здійснення бюджетних програм, що проходить Державною аудиторською службою України (далі – ДАСУ), є його відкритість, котра передбачає, що при необхідності до проведення державного аудиту виконання бюджетних програм можуть залучатись вчені, провідні спеціалісти підприємств, установ та організацій. Це відбувається тому, що в часткових випадках тільки їхня кваліфікація, компетентність і застосування спеціальних науково-практичних методів у особливих питаннях дозволяють достачити об'єктивні та аргументовані висновки і пропозиції, підготувати якісний аудиторський звіт.

Кількість проведених державних аудитів виконання бюджетних програм за 2015-2017 рр. подано у таблиці 2 [5]. Дані табл.2. демонструють, що кількість державних аудитів бюджетних програм впродовж аналізованого етапу в складі всіх контрольних заходів є

невеликою: 0,60 % у 2015 р., 0,71 % у 2016 р. і 2,75 % у 2017 році. Втім саме в останній рік масштаб перевірених об'єктів, які підпали під фінансовий державний аудит бюджетних програм, наростає: на 36 од. з 2015 р. і на 41 од. з 2016 року. Взагалі за 2015-2017 рр. фінансовий державний аудит бюджетних програм був застосований до 134 об'єктів. На нашу думку, це показує про збільшення уваги органів ДАСУ до ефективності та цільового використання бюджетних коштів у ході виконання бюджетних програм [5].

Таблиця 2

**Стан проведення державних аудитів бюджетних програм
за 2015-2017 рр.**

Показники	Роки							
	2015		2016		2017		Відхилення, од. (+/-)	
	Кількість (фактів, об'єктів контролю), од.	Сума, всього, тис. грн	Кількість (фактів, об'єктів контролю), од.	Сума, всього, тис. грн	Кількість (фактів, об'єктів контролю), од.	Сума, всього, тис. грн	2017 р./ 2015 р.	2017 р./ 2016 р
Проведено контрольних заходів (всього), у тому числі:	4 002	X	2 668	X	2 181	X	- 1 821	- 487
Державних фінансових аудитів виконання бюджетних програм	24	X	19	X	60	X	+ 36	+ 41

Одержані результати проведення державного фінансового аудиту бюджетних програм дослідимо на прикладах звіту Рахункової палати.

Впродовж звітнього року Рахункова палата продовжувала виконувати контрольну діяльність, яка забезпечує одну систему контролю за виконанням державного бюджету.

Так, відбувався контроль бюджетів трьох років: 2017 року (виконаного бюджету), 2018 року (в ході поточного виконання) та 2019 року (на стадії формування проекту бюджету).

У 2018 року Рахунковою палатою було перевірено 598 об'єктів, підготовлено та затверджено 91 звіт, виявлено порушень та прогалин на загальну суму 17 млрд. грн., було перевірено державних коштів 304, 7 млрд грн.

У 2018 році аудиторами Рахункової палати було підготовлено та надіслано Верховній Раді України, органам виконавчої влади, установам, організаціям, підприємствам 567 звітів, рішень, інформацій,актів [3].

Виходячи з цього, можемо зробити висновок, що в результаті проведених державних аудитів бюджетних програм встановлено ряд недоліків і порушень, що негативно впливають на повноту формування місцевих бюджетів і не забезпечують належної ефективності витрачання бюджетних ресурсів, що в цілому призводить до порушення фінансово-бюджетної дисципліни.

Такі обставини демонструють про ефективність покращання порядку організації і проведення державного фінансового аудиту такої його форми як державний аудит бюджетних програм. При цьому доцільно урахувати практику європейських країн

(Великобританії, Бельгії, Данії, Нідерландів, Норвегії, Швеції), де в попередні роки розвиток технології державного фінансового аудиту відбувається, насамперед, у напрямку оновлення процедур перевірки результативності, доцільності й ефективності використання бюджетних ресурсів. На нашу думку, цей позитивний досвід доречно перейняти й Україні, адже сьогодні механізм оцінювання ефективності використання бюджетних ресурсів і профілактики фінансово-бюджетних правопорушень у нашій країні мало розвинений.

Список використаних джерел:

1. Є.В. Мних, М.О. Никонович, Н.С. Барабаш. Державний фінансовий аудит: методологія і організація : монографія; за ред. Є.В. Мниха. Київ: нац. торг.- екон. ун-т, 2009. 319 с.
2. Долбнєва Д.В. Сучасний стан і напрями удосконалення аудиторської діяльності в умовах європейської інтеграції України та застосування міжнародних стандартів. *Економіка та держава*. 2018. № 2. С.72—76.
3. Звіт Рахункової палати України до Кабінету Міністрів України за 2018 рік URL:https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2018/ZVIT_RP_2018.pdf
4. Литвин З.Б. Економічна експертиза як пріоритетна форма фінансового контролю на підприємствах. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2018. 36-2 С.123-128.
5. Ульянченко Ю., Марченко Л. Роль державної казначейської служби України в забезпеченні дотримання вимог бюджетного законодавства розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2. С. 195-202.

Черешнюк О.М.

кандидат економічних наук, старший викладач

Балабан Р. В.

Балабан Ю.Р.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

**ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ З МЕТОЮ ВИЗНАЧЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ**

Для забезпечення ефективного процесу виробництва на підприємстві значну увагу необхідно приділити виробничим запасам, які є важливою частиною активів підприємства. Організуючи господарську діяльність промислових підприємств, забезпечення вчасною та повною інформацією про виробничі запаси посідає важливе місце в його діяльності. Головною метою для будь-яких суб'єктів господарювання є вдосконалення системи управління виробничими запасами, що надає можливість отримувати інформацію про стан та рух виробничих запасів. Тому пошук напрямів удосконалення аналітичного забезпечення виробничих запасів залишається актуальним в Україні на сучасному етапі розвитку економіки.

Проблемним питанням аналізу виробничих запасів на підприємстві присвячено багато праць зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких: Б.І. Валуєв, З.В. Гуцайлюк, В.Г. Лінник, В.С. Рудицький, М.В. Кужельник, В.В. Сопко. Незважаючи на значну кількість праць з обліку й аналізу виробничих запасів на підприємстві, питання ефективного їх використання в умовах інтеграційних процесів залишається відкритим.

Практика обліку та аналізу запасів указує на те, що це – досить трудомісткий процес, тому саме він на багатьох підприємствах має певні недоліки. Запущеність обліку запасів на багатьох виробничих підприємствах України призводить до великих їх утрат.

Усе це вказує на невирішеність багатьох питань щодо наукового обґрунтування процесу обліку виробничих запасів, серед яких доречно виділити такі:

- 1) складний процес визначення ринкової та неринкової вартості запасів, що полягає у використанні підприємствами бартерного обміну та обміну на неподібні активи;
- 2) низький рівень оперативного інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств;
- 3) слабкий рівень контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів;
- 4) обмежений контроль над використанням виробничих запасів тощо.

Поліпшення інформаційного забезпечення управління з метою проведення аналізу сприяє використанню в практиці підприємств електронного документообігу, що значно спрощує роботу бухгалтерського обліку зі складання та оформлення документів.

Рівень достовірності, ефективності та точності обліку залежить від грамотності та чіткості організації електронного документообігу на підприємстві. Процес електронного документообігу складського обліку виробничих запасів повинен ґрунтуватися на інтегрованій обробці облікової інформації, яка включає формування та обробку первинних документів.

Отже, електронний документообіг повинен виконувати три основні функції:

- 1) забезпечення доставки документів за призначенням;
- 2) забезпечення працівників підприємства необхідною управлінською інформацією, яка міститься в документах;
- 3) проведення всезагального контролю над виконанням документів.

Необхідно зазначити, що забезпечення електронного обліку виробничих запасів на підприємстві вплине на:

- 1) зменшення кількості документів, зокрема прискорить рух інформації між складом та бухгалтерією;
- 2) підвищення ефективності здійснення контролю над веденням документів і прийняттям обґрунтованих рішень стосовно управління виробничими запасами;
- 3) підвищення ефективності роботи окремих працівників та підприємства у цілому;
- 4) зниження витрат на розмноження, передачу та зберігання чисельної кількості паперових документів та їх копій.

Процес обліку та аналізу виробничих запасів на промислових підприємствах України потребує вдосконалення. Це зумовлено низкою проблем, які перешкоджають отриманню вчасної, повної та достовірної інформації про їх стан та рух. Зважаючи на інформаційний розвиток суспільства, використання електронного обліку виробничих запасів є актуальним, при цьому можна забезпечити швидкість та зменшити трудомісткість цього процесу.

Враховуючи те, що Україна прагне увійти до міжнародного простору як конкурентний партнер, доцільно говорити про адаптацію вітчизняної системи обліку до МСФЗ. Це, своєю чергою, вплине на прозорість, відкритість, повноту та точність відображення в обліку виробничих запасів, дасть можливість вітчизняним промисловим підприємствам проводити порівняльний аналіз своїх показників ефективності використання виробничих запасів із показниками зарубіжних підприємств. Саме порівняльний аналіз дасть змогу підприємствам виявити свої слабкі сторони та розробити заходи щодо їх ліквідації.

Список використаної літератури:

1. Принада І.В. Сучасні проблеми обліку виробничих запасів на підприємстві. Наука й економіка, 2014. № 3. С. 64-67.
2. Черешнюк, О. М. Експертне оцінювання активів підприємства / О. М. Черешнюк // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали V міжнар.

наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 31 травня-01 червня 2018 р.] / редкол. : О. В. Адамик, В. А. Дерій, З. В. Задорожний [та ін.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С.271-274.

3. Яременко Л.М. Облік виробничих запасів в Україні – проблеми ведення та шляхи їх подолання. Міжнародна науково-практична конференція 2012 року. Переяслав-Хмельницький, 2012, с. 156 – 158.

Черешнюк О.М.

кандидат економічних наук, старший викладач

Воронецька О.М.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА: ЗАРУБІЖНІ МОДЕЛІ Й ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

Існує три основні підходи до аналізу фінансового стану підприємства з позиції можливого банкрутства: розрахунок інтегрального показника; використання системи формалізованих і неформалізованих критеріїв; прогнозування показників платоспроможності.

Інтегральний показник - функція від фінансових показників, що характеризують економічний потенціал підприємства і результати його роботи за минулий період. На основі значення цього показника підприємства поділяються на такі, що мають незадовільний фінансовий стан і досить високу ймовірність банкрутства, і підприємства, які мають задовільний фінансовий стан.

Інший метод оцінки фінансового стану - система формалізованих і неформалізованих критеріїв. Як приклад можна привести рекомендації Комітету з узагальнення практики аудитування (Великобританія), що містять перелік критичних показників для оцінки можливого банкрутства підприємства.

Виділяють дворівневу систему показників.

До першої групи належать критерії та показники, несприятливі поточні значення яких чи динаміка їх зміни свідчать про можливі в найближчому майбутньому значні фінансові труднощі, в тому числі і банкрутство. Як приклад можна навести такі критерії: істотні втрати в основній виробничій діяльності, перевищення певного критичного рівня простроченої кредиторської заборгованості, низькі значення коефіцієнтів ліквідності і т.д.

До другої групи належать критерії та показники, несприятливі значення яких не дають підстав розглядати поточний фінансовий стан як критичний, але разом з тим вказують, що при певних умовах або якщо не будуть вжиті дієві заходи, ситуація може різко погіршитися. До них відносяться: втрата ключових співробітників апарату управління; вимушені зупинки виробничо-технологічного процесу; участь підприємства у судових розглядах з непередбачуваним результатом і т.д.

Найбільш привабливі для оцінки фінансового стану підприємства методи, засновані на розрахунку інтегрального показника. Їх перевага полягає в тому, що для розрахунку інтегрального показника використовуються дані фінансової звітності і не потрібна додаткова інформація, як у випадку методів, заснованих на системі формалізованих і неформалізованих критеріїв. Інша перевага - при розрахунку інтегральних показників використовуються фінансові показники, що характеризують різні аспекти фінансового стану підприємства (фінансову стійкість, рентабельність, ділову активність), а не тільки його

платоспроможність. На основі розрахованих значень інтегрального показника підприємства можна проаналізувати.

Якщо говорити про зарубіжні методики, то найбільшу популярність в області прогнозування загрози банкрутства отримали моделі, побудовані за допомогою множинного дискримінантного аналізу (так звані MDA-моделі). MDA-моделі прогнозування банкрутства - це статистичні моделі, які будуються на минулих статистичних даних фінансової звітності підприємств, що стали банкрутами і фінансово стійких підприємств і які дозволяють спрогнозувати настання банкрутства підприємства.

Алгоритм побудови всіх MDA-моделей однаковий:

1. Формується вибірка підприємств - банкрутів.
2. Формується вибірка підприємств – не банкрутів.
3. Розраховують фінансові коефіцієнти для обох груп.
4. За допомогою інструментарію множинного дискримінантного аналізу (MDA) будують регресійне рівняння, яке класифікує всі підприємства на банкрутів та небанкрутів.
5. Перевіряється адекватність побудованої моделі.

В Україні дослідження стану фінансово-господарської діяльності підприємства, структури Балансу, тенденцій щодо динаміки основних показників ефективності й обґрунтованості визнання підприємства неплатоспроможним або визначення платоспроможності підприємства проводиться за допомогою системи показників оцінювання фінансово-господарського стану підприємства, які розраховуються на підставі показників із форм фінансової звітності підприємства.

Діючи на даний момент Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [2] передбачає здійснення оцінки фінансового стану підприємства з позиції неплатоспроможності та наявності ознак банкрутства. Проведення оцінки за цією методикою умовно можна поділити на два етапи.

На першому етапі заповнюється таблиця основних показників, які характеризують фінансово-господарський стан підприємства за попередні три роки (таблиця 1 додатка 4 до Методичних рекомендацій № 14), у якій зіставляють розрахункові показники з оптимальними їх значеннями. Потім проводять аналіз наявності або відсутності ознак банкрутства для формування загального уявлення про фінансовий стан підприємства.

На другому етапі проводять аналіз факторів, які призвели до неплатоспроможності підприємства, визначають доцільність санації підприємства.

Система показників оцінювання фінансового стану підприємства включає показники, об'єднані за аспектами діяльності, що досліджується, в такі групи:

- показники оцінювання стану основних засобів;
- показники оцінювання ліквідності – характеризують здатність підприємства виконувати свої короткострокові (поточні) зобов'язання за рахунок своїх поточних активів. Підприємство вважається ліквідним, якщо його поточні активи перевищують поточні зобов'язання.
- показники оцінювання фінансової стійкості що відображають співвідношення власних і позикових коштів у джерелах фінансування компанії, і що характеризують ступінь фінансової незалежності компанії від кредиторів;
- показники оцінювання рентабельності - показують, наскільки прибуткова діяльність компанії.

У кожній із наведених груп розраховані окремі показники дають змогу зробити висновки щодо фінансового стану підприємства.

Наприклад, показники групи оцінювання рентабельності дають експерту-економісту можливість оцінити ефективність діяльності підприємства й визначити його можливості: рентабельність продукції, рентабельність діяльності, рентабельність активів, рентабельність

сукупного капіталу, рентабельність власного капіталу (сприятливою є тенденція збільшення значення цих показників); період окупності власного капіталу (сприятливою вважається тенденція зменшення значення показника).

У ході визначення ознак дій з доведення до банкрутства аналізуються наступні показники:

- забезпечення зобов'язань боржника всіма його активами (відношення суми активів боржника до суми його зобов'язань);
- забезпечення зобов'язань боржника його оборотними активами (відношення оборотних активів до суми зобов'язань боржника);
- розмір чистих активів (різниця між сумою активів підприємства та сумою його зобов'язань).

Якщо вищезазначені показники погіршилися протягом періоду, який аналізується, то з'ясовуються причини їх погіршення шляхом перевірки фінансово-господарських договорів підприємства та аналізуються заходи, ужиті керівництвом підприємства, щодо стягнення заборгованості (повнота та своєчасність проведеної претензійно-позовної роботи), своєчасності розв'язання проблем у виробничому процесі тощо. У таблиці 6 наведено методику аналізу показників для виявлення ознак дій з доведення до банкрутства.

Список використаних джерел:

1. Жданов В.Ю. Модели банкротства зарубежных предприятий с формулами расчета (4 MDA- модели) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [//finzz.ru/modeli-bankrotstva-zarubezhnyh-predpriyatij-4-mda-modeli.html](http://finzz.ru/modeli-bankrotstva-zarubezhnyh-predpriyatij-4-mda-modeli.html)

2. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06>

Черешнюк О.М.

кандидат економічних наук, старший викладач

Тихович Н.П.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АУДИТУ ВИТРАТ НА ПОЛІПШЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Основні засоби широко використовуються на підприємствах, що здійснюють діяльність у різних галузях економіки. Для підтримання таких активів у робочому стані, а також для збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від їх використання, підприємства здійснюють їх ремонти та поліпшення.

Реконструкція – комплекс заходів щодо збільшення виробничих потужностей, підвищення продуктивності праці технічного рівня виробництва з метою збільшення випуску продукції, зниження її собівартості з якнайменшими затратами матеріальних і грошових ресурсів на одиницю введеної потужності.

Модернізація – вдосконалення конструкцій, що забезпечує підвищення продуктивності об'єкта, який модернізується, сприяє розширенню його технологічних можливостей до рівня сучасних технік і технологічних вимог, досягненню економії ресурсів, поліпшенню умов праці[4].

Ремонт основних засобів – часткове відновлення окремих об'єктів для підтримання їх у робочому стані. Ремонт може бути поточний, середній і капітальний, а також плановий і аварійний. Таким чином, можна сказати, що модернізація стосується обладнання (машин, устаткування), реконструкція – підприємства загалом або його виробничих підрозділів (цехів, дільниць), а ремонтний процес – кожного окремого об'єкта або його складової. у. Методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби і розкриття інформації про них у фінансовій звітності підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності регламентуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (П(С)БО 7) [1]. Загальні правила ведення обліку основних засобів відображено в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» (МСБО 16)[2]. Питання відображення витрат на поліпшення основних засобів присвячені пункту 14 і 15 П(С)БО № 7 [1]. Вони умовно розділяють поліпшення об'єктів основних засобів на два типи: що поліпшують об'єкти основних засобів і призводять до зростання майбутніх економічних вигод; що підтримують об'єкт у початковому робочому стані. На суму перших збільшують первинну вартість основних засобів, другі – включають до складу витрат поточного періоду

Відповідно до нормативних документів витрати на ремонт основних засобів відображаються в бухгалтерському обліку таким чином:

– у першому випадку на суму здійснених витрат збільшується балансова вартість, що згодом призводить до зростання амортизаційних відрахувань й, отже, до збільшення витрат підприємства за елементом собівартості «амортизація». Однак установлене джерело (амортизація) за виконаними роботами при цьому не змінює своєї величини, тому що відбувається збільшення первинної вартості основних засобів;

– у другому випадку витрати на зазначені ремонтні роботи відразу потрапляють до витрат поточного періоду, не змінюючи ні первісну вартість, ні розмір амортизаційних відрахувань.

Диференційні риси між П(С)БО 7 [1] та МСБО 16 [2] можна пояснити тим, що міжнародний обліковий стандарт має загальний рекомендаційний характер та не враховує національних особливостей ведення бухгалтерського обліку.

Вимоги сьогодення диктують суб'єктам економіки застосовувати міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, що сприятиме уніфікації фінансової звітності, додатковому залученню інвестицій, підвищенню прозорості та зрозумілості інформації для прийняття управлінських рішень. Тому для адаптації національної системи бухгалтерського обліку відповідно до вимог міжнародної практики в П(С)БО 7 «Основні засоби» необхідно внести деякі зміни і доповнення, що дозволить подолати певні неузгодженості в обліку основних засобів і сприятиме підвищенню достовірності, прозорості та зрозумілості облікової інформації для користувачів.

Саме тому організація обліку та аудиту основних засобів повинна бути цілісною, єдиною системою взаємопов'язаних, взаємоузгоджених способів і методів обліку, які охоплюють увесь комплекс облікових процедур з виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації. Зазначимо, що аудит витрат на ремонт та модернізацію основних засобів на підприємстві здійснюється з метою виявлення ризиків, що можуть виникнути в ході здійснення таких операцій та надання рекомендацій керівництву щодо їх мінімізації чи усунення. Метою якого є забезпечення збереження майна власника підприємства, а саме, тих матеріальних цінностей, що були використані під час проведення ремонту основних засобів; економічної, юридичної та технічної достовірності інформації про витрати, понесені на ремонт об'єктів основних засобів; досягнення ефективних показників продуктивності основних засобів на підприємстві в зв'язку з проведеними ремонтними роботами через реалізацію прийнятих управлінських рішень відповідно до запланованих проектів; попередження порушень, зловживань та здійснення незаконних дій працівниками підприємства під час здійснення ремонтних робіт [3].

Здійснення аудиту ремонту та модернізації основних засобів на підприємстві набуває значної актуальності за сучасних ринкових відносин, які вимагають раціонального та ефективного використання наявних ресурсів, формування оптимальної структури основних засобів на підприємстві і підтримання їх у постійному робочому стані.

Основними завданнями аудиту витрат на ремонт основних засобів є:

- Перевірити правильність відображення прямих і непрямих витрат на ремонт основних засобів в системі бухгалтерського обліку;
- Перевірити правильність віднесення витрат на витрати періоду чи їх капіталізацію та збільшення вартості відремонтованого об'єкта основних засобів;
- Перевірити правильність відображення витрат на рахунках аналітичного обліку, що запропоновані у другому розділі дисертаційного дослідження;
- Встановити необґрунтоване списання товарно-матеріальних цінностей на ремонт основних засобів.

Предметом аудиту витрат на ремонт основних засобів є господарські процеси, що безпосередньо пов'язані з ремонтними роботами, а також операції, які викликані рухом товарно-матеріальних цінностей, що можуть бути використані у процесі здійснення ремонту основних засобів оцінені з точки зору їх доцільності та можливості виникнення ризиків в ході їх здійснення.

Для виконання поставлених завдань аудитор визначають ризики, пов'язані з проведенням перевірки витрат на ремонт та модернізацію основних засобів [3].

Ризик не виявлення пов'язаний зі складністю проведення аудиту у зв'язку з недосконалою системою внутрішнього контролю операцій з ремонту та модернізації основних засобів; відповідно, помилки і шахрайські дії персоналу можуть бути не виявлені в процесі перевірки.

Якість аудиторської перевірки залежить від надійності системи бухгалтерського обліку, точності віднесення об'єктів до класифікаційних груп та достовірності інвентаризаційних даних.

Аудит операцій з поліпшення та ремонту основних засобів є досить складним напрямом дослідження, що пов'язано з серйозними методологічними проблемами в обліку цього питання, насамперед, зі складністю розмежування на практиці витрат, які пов'язані з поліпшенням основних засобів та підтриманням їх у робочому стані. Враховуючи це, для отримання достатніх і доречних аудиторських доказів, здійснені протягом періоду аудиту операції з відновлення стану основних засобів слід перевіряти, застосувавши комплексне виконання аудиторських процедур з їх ідентифікації, перевірки, спостереження, підтвердження, запиту, перерахування, аналітичних процедур, оцінки та повторного виконання.

Список використаних джерел:

1. Основні засоби: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. за № 92. Режим доступу :<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0288-00>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
3. Бездушна Ю.М. Особливості аудиту витрат на ремонт та поліпшення основних засобів. Режим доступу : http://visnyk-onu.od.ua/journal/2014_19_5-6/28.pdf
4. Кононова І.В. Особливості обліку та аудиту основних засобів згідно з міжнародними стандартами. Режим доступу :http://irbis.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe .

Шрам Т. В.

кандидат економічних наук, доцент

Сенюк Б. А.

студентка 3 курсу

Херсонський національний технічний університет

м. Херсон, Україна

КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Якість аудиту неможлива без існування механізму ефективної системи контролю якості аудиторських послуг. Це дуже складний та динамічний, комплексний процес, який спрямований на загальну систему управління підприємства. Саме він забезпечує якість аудиторських послуг, визначає ефективність взаємозв'язків між суб'єктами та об'єктами контролю, процедурами, методами та засобами контролю, дозволяє визначити конкурентні переваги фірми.

Основні елементи, що допомагають аудиторській фірмі виконати завдання з аудиту розроблені Радою з Міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості [1]:

- демонстрація наявності відповідних цінностей, етики та ставлення;
- наявність достатніх знань, навичок та досвіду;
- надання прозорих та зрозумілих для користувачів звітів;
- наявність достатнього часу та можливостей для виконання роботи з аудиту;
- щільна взаємодія з відповідними зацікавленими сторонами;
- застосування прозорого процесу аудиту та процедури контролю якості, що відповідають вимогам законів, нормативних актів та застосовних стандартів.

В Наказі МінФін України від 17 вересня 2019 року «Про затвердження Порядку проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг» вказано, що «...основними завданнями перевірки з контролю якості аудиторських послуг є:

1. перевірка якості аудиторських послуг щодо дотримання суб'єктами аудиторської діяльності (далі – САД) міжнародних стандартів аудиту, принципу незалежності, ефективності внутрішньої системи контролю якості аудиторських послуг, дотримання вимог Закону;
2. тестування внутрішніх процедур, здійснення перевірки робочих документів, аудиторських звітів та інших звітів, договорів про надання аудиторських послуг, внутрішніх розпорядчих актів суб'єкта аудиторської діяльності, якими визначаються політика і процедури, які мають застосовуватися під час надання аудиторських послуг;
3. розроблення обов'язкових до виконання рекомендацій щодо усунення виявлених під час перевірки з контролю якості аудиторських послуг недоліків і порушень та запобігання їм надалі».

В обов'язковому порядку перевірки з контролю якості аудиторських послуг стосуються:

- «САД, які надають послуги з обов'язкового аудиту фінансової звітності великих підприємств, банків, професійних учасників фондового ринку та емітентів, цінні папери яких допущені до торгів на фондових біржах або щодо цінних паперів яких здійснено публічну пропозицію, – один раз на три роки;

- САД, які надають послуги з обов'язкового аудиту фінансової звітності, крім тих, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності великих підприємств, банків, професійних учасників фондового ринку та емітентів, цінні папери яких допущені до торгів на фондових біржах або щодо цінних паперів яких здійснено публічну пропозицію, – один раз на шість років».

Також, перевірки з контролю якості можуть надаватись САД, які надають послуги з обов'язкового аудиту фінансової звітності за їх власною ініціативою.

Процес перевірки включатиме в себе декілька етапів (рис. 1).

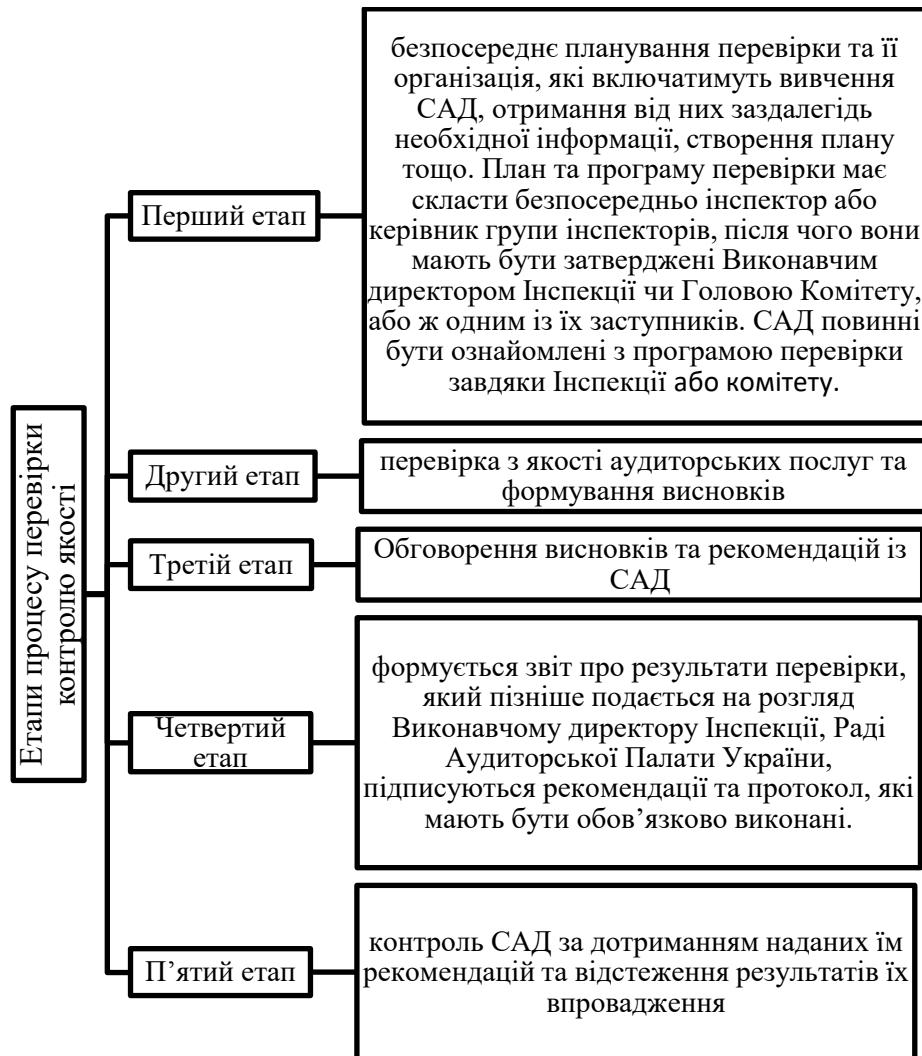

Рис.1. Етапи процесу перевірки контролю якості [2].

Перевірки з контролю якості аудиторських послуг проводитимуться відповідно «до щорічних планів-графіків проведення перевірок з контролю якості, затверджених Інспекцією, Аудиторською палатою України за погодженням Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, графіків перевірок з контролю якості, що планує до проведення Інспекція разом з АПУ, затверджених Радою нагляду».

Відповідно до статті 40 ЗУ «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» перевірку з контролю якості аудиторських послуг мають здійснювати безпосередньо Інспектори, які зобов'язані відповідати наступним вимогам:

1. досвід роботи аудитором має бути не менше п'яти років;
2. діяльність з аудиторських послуг має бути припинена одноосібно або у складі САД;
3. кваліфікація була підвищена за відповідною програмою, яка має бути затвердженою комісією з атестації.

Проект Порядку для перевірки контролю якості аудиторських послуг САД визначає строк в не більше, ніж 15 робочих днів. Проте, за рішенням Інспекції/Комітету є можливість продовжити цей строк ще на 15 днів.

Не менш важливими є наступні вимоги до аудиторської фірми:

- аудиторам забороняється займатись виробничою, посередницькою, торгівельною діяльністю, проте заборона не поширюється на отримання дивідендів від акцій та доходів від інших корпоративних прав;
- керувати аудиторською фірмою може тільки аудитор;
- аудиторська фірма повинна мати добру репутацію, інакше вона буде виключена з Реєстру за рішенням Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю.

За недотримання вищезгаданих вимог, неналежне професійних обов'язків, недотримання міжнародних стандартів до аудитора можуть застосовуватися стягнення у вигляді попередження, призупинення права на надання послуг, штрафу і, щонайгірше, виключення аудитора з Реєстру. Тому, аудиторській фірмі необхідно розуміти покладену на неї відповідальність і формувати свою діяльність відповідно Закону та Міжнародним стандартам, це сприятиме також формуванню досконалої репутації, що стане запорукою затребуваності та успіху.

Список використаних джерел:

1. Додаток до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, інших завдань з надання впевненості та супутніх послуг (частина III) [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%83.pdf;
2. Про затвердження Порядку проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг : Наказ від 17.09.2019р. № 1026/33997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%D0%9F%D0%9E%D0%A0%D0%AF%D0%94%D0%9E%D0%9A-%D0%B7%D0%B0%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B8CC%86.pdf>;
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: ЗУ № 2258 – VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>;

Щирба М.Т.

кандидат економічних наук, доцент

Лапуць І.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В сучасних економічних умовах, коли підвищуються вимоги до ефективності бізнесу, раціонального використання обмежених ресурсів та відповідності швидко мінливого законодавства, все більшого значення набуває функція внутрішнього аудиту як елементу корпоративного управління.

Добре вибудована функція внутрішнього аудиту допомагає вищому керівництву, раді директорів і акціонерам мати об'єктивну інформацію про стан бізнесу та напрямки його вдосконалення.

Після того як відбувається відділення функції володіння від функції управління, у власників з'являється основний канал інформації про бізнес - управлінська звітність і доповіді менеджменту. Але для отримання достовірної та об'єктивної інформації про бізнес власникам необхідний ще один канал, який інформує про реальний стан справ. Цю роль, як правило, виконує внутрішній аудит.

Керівник служби внутрішнього аудиту адміністративно підпорядковується одноосібному виконавчому органу (генеральному директору, президенту і т.д.), а функціонально - або акціонерам безпосередньо, або раді директорів чи ревізійній комісії, якщо вона створена.

Внутрішній аудитор перевіряє, наскільки ефективно використовуються ресурси компанії, чи правильно функціонують процеси, досягаються стратегічні і тактичні цілі. За результатами перевірки внутрішні аудиторі розробляють рекомендації щодо вдосконалення бізнесу.

Підхід до організації системи внутрішнього аудиту істотно залежить від розміру і специфіки підприємства, його корпоративної структури. Як орієнтир можна використовувати чисельність і річний дохід, встановлені законодавством в якості критеріїв розміру підприємства[1].

Для мікропідприємств з чисельністю до 10 осіб функція внутрішнього аудиту не потрібна, так як власник має можливість самостійно контролювати роботу компанії. Для таких підприємств треба спочатку побудувати зручні і гнучкі бізнес-процеси з мінімально необхідними контрольними процедурами. При високій автоматизації бізнесу можна запрошувати раз на рік фахівців для аудиту ІТ- систем.

Для малих підприємств може бути невигідно тримати внутрішнього аудитора на постійній основі, а зручніше раз або два на рік проводити комплексну перевірку основних бізнес-процесів сторонніми силами з поданням звіту безпосередньо власнику.

Середні підприємства вже можуть ввести посаду внутрішнього аудитора, який буде проводити самостійні перевірки або залучати на внутрішні аудити за істотними процесами сторонніх консультантів на щорічній основі, при цьому власний співробітник зможе перейняти досвід і методологію зовнішнього підрядника і при розширенні діяльності компанії організувати ефективну службу внутрішнього аудиту.

Великим підприємствам з істотним обігом коштів вже доцільно створювати службу з невеликою кількістю аудиторів без чіткої спеціалізації (за винятком виділеного ІТ-аудитора), періодично залучати експертів з окремих напрямків, наприклад таким, як будівництво, якість продукції, розслідування шахрайства тощо.

Для дуже великих компаній, фактично корпорацій, необхідна повноцінна служба внутрішнього аудиту, що включає аудиторів різної спеціалізації і кваліфікації. Якщо ж компанія має кілька великих територіально віддалених підрозділів, то доцільно призначати аудиторів, які працюють в цих підрозділах на постійній основі, які б функціонально підпорядковувалися внутрішнього аудиту в головному офісі. Якщо ж підрозділів дуже багато і вони всі приблизно однакового розміру (наприклад, в компаніях роздрібної торгівлі), доцільніше мати централізовану аудиторську службу, яка перевіряє підрозділи на вибірковій основі з урахуванням рівня ризику своїми силами або із залученням зовнішніх фахівців.

Конкретна кількість аудиторів для корпорацій залежить від розміру виручки і галузі компанії, при цьому для орієнтиру можна використовувати статистичні звіти GAIN міжнародного Інституту внутрішніх аудиторів [2]. Згідно Дослідженню поточного стану і тенденцій розвитку внутрішнього аудиту в Україні за в більшості компаній чисельність служби внутрішнього аудиту складає від 1 до 10 чоловік, і лише невеликій групі - 10 до 30 осіб, і в найближчі роки істотної зміни чисельності не планується.

Оскільки завданням внутрішнього аудиту є оцінка і підвищення ефективності процесів управління ризиками, внутрішнього контролю та корпоративного управління, то підходи, які

використовуються службою внутрішнього аудиту, повинні враховувати рівень зрілості системи управління ризиками та внутрішнього контролю [3, с.56].

Це означає, що при наявності нестачі в будь-якому з елементів системи управління ризиками та внутрішнього контролю внутрішньому аудиту необхідно проаналізувати «дорожню карту» впровадження цієї системи, довгострокові плани керівництва щодо розвитку підприємства, а також доцільність впровадження цього елемента на поточному етапі з точки зору оптимальності витрат і результатів. Наприклад, відсутність автоматизації процесу управління на ранньому етапі застосування не буде недоліком, якщо поточні інструменти (наприклад, Excel), що використовуються менеджментом, дозволяють здійснювати базові процеси управління ризиками та внутрішнього контролю, а автоматизація включена в «дорожню карту» розвитку системи управління ризиками та внутрішнього контролю.

Можна виділити п'ять рівнів зрілості системи управління ризиками та внутрішнього контролю для компаній, що знаходяться на різних етапах свого розвитку.

Базовий рівень характерний для невеликих компаній, нещодавно сформованих або працюють в сфері малого бізнесу. Бізнес-процеси не формалізовані та виконуються співробітниками виходячи з їх кваліфікації, інтуїції і розуміння поточної ситуації, що призводить до зниження передбачуваності і повторюваності процесів, так як вони істотно залежать від людського фактора. Рішення приймаються в режимі «ручного управління», що може в окремих галузях призводити до підвищеного ризику шахрайства та зловживань.

Рівень, що розвивається характерний для середніх і великих компаній, які розуміють необхідність формалізації процесів і через збільшення обсягу операцій вже не можуть управлятися вручну. На цьому етапі ключові бізнес-процеси описані, мінімально необхідні заходи з управління ризиками впроваджені.

Середній рівень характерний для компаній, що виходять на біржу або залучають інвесторів. Тут ведеться цілеспрямована робота по формалізації процесів і системи управління ризиками та внутрішнього контролю за певною методологією. Більшість процесів працює ефективно без необхідності постійного ручного втручання. Заходи з управління ризиками та контрольні процедури регулярно виконуються, документація по системі управління ризиками та внутрішнього контролю підтримується в актуальному стані.

Високий і передовий рівні зрілості характеризуються фокусом на оптимальність системи управління ризиками та внутрішнього контролю, що має на увазі її економність з точки зору витрат і високу швидкість її функціонування насамперед за рахунок коштів автоматизації. На цьому рівні компанії, як правило, обмінюються досвідом і порівнюють свою практику системи управління ризиками та внутрішнього контролю з лідерами галузі, намагаючись впровадити найбільш просунуті техніки роботи.

Еволюція функції внутрішнього аудиту проходить кілька стадій паралельно з розвитком компанії і її системи управління ризиками та внутрішнього контролю [4, с. 40]. Якщо в компанії не формалізовані процеси і механізми контролю, нерідкі випадки шахрайства і порушення законодавства, то аудиторам доводиться виявляти ці факти і пропонувати заходи по їх запобіганню, виконуючи роль ревізора. Надалі, коли механізми запобігання помилок і шахрайства збудовані, аудитори тестують ці механізми на ефективність.

У найбільш просунутих компаніях внутрішній аудит виступає як стратегічний консультант, критично оцінюючи затверджені керівництвом стратегічні ініціативи і допомагаючи компанії не відхилитися від обраного курсу.

Це не означає, що, переходячи, наприклад, до тестування контрольних процедур, внутрішній аудит відмовляється від виявлення індикаторів шахрайства. На практиці всі ці три ролі внутрішнього аудиту (ревізор, аудитор та консультант) здійснюються одночасно, але в різних пропорціях. Це знаходить своє відображення в річному плані робіт і організаційній структурі внутрішнього аудиту. Часто до складу підрозділу з внутрішнього

аудиту входить група з розслідування шахрайства, а завдання на аудит можуть включати як стандартне тестування системи внутрішнього контролю в бізнес-процесах, так і консультації за запитом менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-14 від 16.07.1999 року (із змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. / Режим доступу www.ligazakon.ua.

2. GAIN Benchmarking Tool. URL: <https://na.theiia.org/services/gain/Pages/Gain-Benchmarking.aspx> (дата обращения: 07.05.2016).

3.Макеєва О. Перспективи розвитку внутрішнього аудиту в Україні/ О.Макеєва // Економіст. – 2010. – №6, – С. 54-57.

4.Чуєнков А.Є. Сутність та організація служби внутрішнього аудиту/ А.Є.Чуєнков // Економічний часопис - XXI. – 2010, – №7-8, – С. 38-42.

6. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕЛЮВАННЯ В ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННІ, АНАЛІЗІ ТА АУДИТІ

dr Stanisław Szmitka
Olsztyńska Szkoła Wyższa w Olsztynie

Пojęcie kondycji finansowej i otoczenia przedsiębiorstwa

Słowo kondycja oznacza „ogólny stan czegoś”¹¹, w kontekście opisywanego tematu jest to stan, położenie, sytuacja w jakiej znajduje się przedsiębiorstwo. Posiadana kondycja finansowa wyznacza predyspozycje firmy do utrzymania się na rynku. Wszystkie podejmowane przez zarządzających decyzje, dotyczące krótkich i dłuższych okresów czasu zależą od kondycji finansowej i na nią wpływają. Stan finansowy określa jakim majątkiem dysponuje przedsiębiorstwo i jakie są źródła pokrycia tego majątku. Jest aspektem statycznym przedmiotu analizy¹², ustalonym dla określonego okresu. Ciągłość podejmowania decyzji stanowi reakcję na zachodzące zmiany. Wyniki finansowe to ujęcie dynamiczne, na które oddziałują przychody ze sprzedaży, koszty własne, podatki, dotacje itp. Wypracowane zyski lub poniesione straty mogą wpływać pozytywnie lub negatywnie na kształtowanie się stanu finansowego firmy. Formuje to ścisłą zależność między ujęciem statycznym, a dynamicznym przedmiotu analizy.

Poznanie faktów i zdarzeń gospodarczych przez ich podział i badanie zależności między poszczególnymi elementami ma duże znaczenie dla samej firmy, jak i wielu instytucji, jednostek czy osób. Każda, z zainteresowanych rezultatami działalności gospodarczej stron, ocenia poszczególne obszary jednostki w innym zakresie, wykorzystując inne techniki i metody. Tabela 1 przedstawia najczęściej zainteresowane sytuacją finansową i majątkową strony:

Tabela 1

Strony zainteresowane kondycją finansową jednostki

Institucja lub osoba zainteresowana	Obszar zainteresowania
Akcjonariusze i udziałowcy (osoby dokonujące inwestycji)	Rozmiary ryzyka inwestycji i zdolność jednostki do wypłaty dywidend
Menadżerowie i kadra kierownicza (osoby zarządzające jednostką)	Zdarzenia i informacje pomagające w podejmowaniu decyzji finansowych
Kredytodawcy (banki, firmy leasingowe)	Zdolność do terminowych spłat rat
Pracownicy	Zdolność do wypłaty wynagrodzeń
Dostawcy	Szybkość regulowania zobowiązań

Zródło: Opracowanie własne na podstawie: B. Padurek, „*Biuro rachunkowe*”, Wrocław 2014, Wydawnictwo Bożena Padurek, s. 74

¹¹ Polskie Wydawnictwo Naukowe, dostępny w: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/kondycja.html> [dostęp: 21.01.2019]

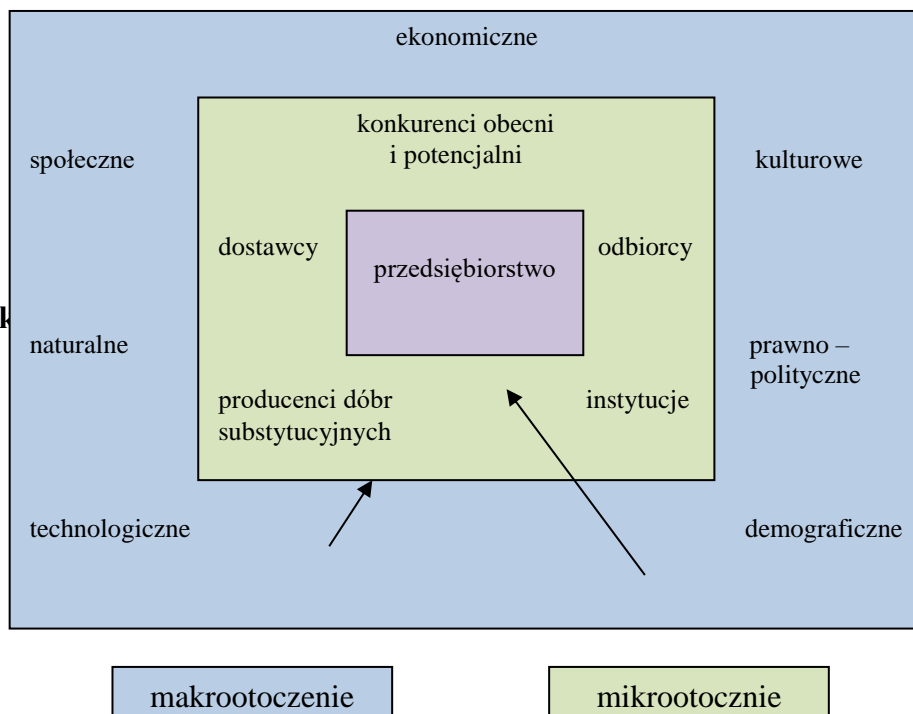
¹² L. Bednarski, *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, Warszawa 2007, PWE, s. 11

Istotne w analizie i ocenie kondycji finansowej przedsiębiorstwa są czynniki wpływające na funkcjonowanie firmy. Można wyróżnić tu czynniki zewnętrzne czyli makro- i mikrootoczenie przedsiębiorstwa oraz czynniki wewnętrzne, związane z bezpośrednio z jednostką.

Pojęcie otoczenia pochodzi z języka angielskiego i zostało przetłumaczone od słowa „environment”¹³. Definiowane jest jako przestrzenny zbiór zjawisk i procesów kształtujących obecną i przyszłą pozycję konkurencyjną przedsiębiorstwa na rynku. Przedsiębiorstwo musi identyfikować się ze swoim otoczeniem i do niego dopasowywać, ponieważ otoczenie jest zewnętrznym źródłem przewagi konkurencyjnej, jak i źródłem zagrożeń mogących wpływać na osłabienie jednostki.

Za środowisko zewnętrzne uważa się wszystko, co otacza przedsiębiorstwo, ale do niego nie należy. Możemy je podzielić na makrootoczenie i mikrootoczenie. W literaturze przedmiotu spotyka się także mezootoczenie (otoczenie regionalne), w którym wpływy makrootoczenia przenoszą się na mikrootoczenie¹⁴. Jeden z możliwych podziałów czynników zewnętrznych przedstawia rysunek 1.

Rysunek 1 Struktura otoczenia przedsiębiorstwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: E. Siemińska, *Finansowa kondycja firmy — metody pomiaru i oceny*, Warszawa 2003, Poltext, s. 20-22 oraz G. Gierszewska i M. Romanowska, *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, Warszawa 2009, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, s. 27-29

Makrootoczeniem nazywa się zespół warunków funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstwa¹⁵. Warunki te zależne są od kraju, w którym dane przedsiębiorstwo prowadzi swoją działalność.

¹³ K. Wach, *Regionalne otoczenie małych i średnich przedsiębiorstw*, Kraków 2008, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, s.26

¹⁴ M. Bednarczyk, *Otoczenie i przedsiębiorczość w zarządzaniu strategicznym organizacją gospodarczą*, Kraków 1996, Akademia Ekonomiczna Wydawnictwo Uczelniane, s. 12

¹⁵ K. Wach, *Regionalne otoczenie małych i średnich przedsiębiorstw*, Kraków 2008, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, s. 29-30

Na rysunku 1 zostało przedstawionych siedem segmentów makrootoczenia. Kondycja gospodarki światowej i krajowej wyznacza otoczenie ekonomiczne. Najważniejszymi czynnikami jest tutaj stopa wzrostu ekonomicznego, zwrot kapitału, stopa procentowa, kursy walutowe, inflacja, poziom bezrobocia, jak również poziom zadłużenia. Wzrost wydatków konsumentów umożliwia rozwój przedsiębiorstw i osłabia rywalizację konkurencyjną w danych branżach. Podczas recesji w gospodarce, kiedy spada popyt, najsłabsze firmy często bankrutują. Nawet jeżeli recesja występuje w innym kraju to polskie przedsiębiorstwa mogą odczuć tego skutki. Spada bowiem popyt na produkty importowane, na czym cierpią jednostki nastawione na eksport swoich produktów. W gospodarce rynkowej konsumenci często pożyczają pieniądze na zakup towarów, dlatego stopa procentowa wpływa na popyt na produkty przedsiębiorstwa. Obniżenie stopy procentowej wpływa na chęci inwestycyjne firm. Wahania kursów walut determinują konkurencyjność na rynkach światowych. Inflacja, czyli wzrost cen, może destabilizować gospodarkę. Bezrobocie natomiast wpływa na możliwości pozyskiwania pracowników¹⁶. Otoczenie technologiczne wynika z poziomu rozwoju technicznego i technologicznego. Zmiany technologiczne mogą powodować szybki upadek jednych gałęzi przemysłu i rozwój lub powstanie innych. Techniki informacyjne ułatwiają zarządzanie jednostkami gospodarczymi, a co za tym idzie napędzają branżę produkującą sprzęt i oprogramowanie. Moda, czy styl życia powodują istnienie otoczenia społecznego. Promowanie zdrowych warunków życia ludzi, zainteresowanie społeczeństwa ochroną środowiska oznacza powstanie nowych segmentów rynku. Globalizacja powoduje uniwersalizację wzorców życia i otwiera nowe możliwości przed ludźmi, chociażby podróżowanie czy wykształcenie. Zmiany w populacji danego społeczeństwa tworzą otoczenie demograficzne. Dużą rolę odgrywają cechy populacji, gdyż kształtują rozmiary i strukturę zapotrzebowania na pewne dobra i usługi. Należą do nich między innymi takie zmienne demograficzne jak: liczebność populacji, płeć, wiek, wielkość zatrudnienia oraz struktura zawodowa. Na przykład starzenie się społeczeństw będzie wywoływało wzrost zapotrzebowania na opiekę zdrowotną. Otoczenie prawno-polityczne ma ogromny wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw. Państwo, ustalając pewne zasady, może stymulować lub ograniczać przedsiębiorczość. Regulacje prawne, wywierające silny i bezpośredni wpływ na działalność firm, dotyczą często kwestii przeciwdziałania tendencjom monopolistycznym oraz nieuczciwej konkurencji, tworzeniu warunków zetknięcia się własnej gospodarki ze światową, podwyższanie barier wejścia dla określonych rodzajów działalności, zapewnienie bezpieczeństwa sprzedawanych produktów, czy ochrona interesów słabszych uczestników rynku. Wysokość stawek i ulg podatkowych oddziałuje na to, ile z nadwyżki finansowej jednostka zatrzyma, a o ile zasili budżet państwa. Standardy i zasady rachunkowości określające sposób wyceny zasobów warunkują również sposób oceny kondycji finansowej. W dzisiejszych czasach ekologia staje się coraz ważniejszym aspektem. Nie szanowanie środowiska naturalnego przez firmę może negatywnie wpłynąć na jej opinię, ponieważ konsumenci mają coraz większe oczekiwania w zakresie polityki ekologicznej¹⁷. Otoczenie kulturowe składa się z kultury, zwyczajów, obyczajów oraz systemów wartości danego społeczeństwa. Niewystarczające poznanie lub pominięcie tego segmentu może być przyczyną niepowodzenia jakiejś inwestycji.

Mikrootoczenie, nazywane też bliższym lub celowym, nie jest identyczne dla wszystkich firm, w szczególności zależy od branży. Do mikrootoczenia należą podmioty prowadzące bezpośrednią wymianę z przedsiębiorstwem oraz wszystkie inne podmioty

¹⁶ G. Gierszewska i M. Romanowska, *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, Warszawa 2009, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, s. 27-29

¹⁷ <https://mfiles.pl/pl/index.php/Makrootoczenie> [dostęp: 25.01.2019]

przyczyniające się do osiągnięcia przez przedsiębiorstwo zaplanowanych celów¹⁸. Do najliczniejszych zaliczają się¹⁹:

- dostawcy — podmioty na rynku dostarczające zasoby innym podmiotom. Siła przetargowa dostawców związana jest między innymi od skupienia dostawców w stosunku do odbiorców, uzależnienia jakości produktów od jakości zasobów, pozycji konkretnych dostawców na rynku, wielkości kosztów generowanych przez dostawców w ogólnym koszcie, wysokości kosztów zmiany dostawcy lub też ryzyka rozpoczęcia produkcji wyrobów końcowych przez dostawcę. Należy nawiązywać współpracę z kontrahentami, którzy mogą stymulować rozwój firmy i ograniczyć wysokość kosztów związanych z dostawą, jak również powinno się wystrzegać uzależnienia się od jednego dostawcy;
- odbiorcy — uczestnicy rynku nabywający wytwarzane dobra lub sprzedawane towary od innych podmiotów. Na siły negocjacyjne odbiorców wpływa ich zagęszczenie na rynku, udział produktu w przewidzianym budżecie zakupów czy też poziom poinformowania o sytuacji firmy. Dzięki badaniom marketingowym przedsiębiorstwa mogą otrzymać dane o preferencjach i potrzebach nabywców, pożądane przez odbiorców cechy jakości i ilości dają sygnał do działania;
- konkurencja obecna i potencjalna — jednostki rywalizujące o różne zasoby z innymi, najczęściej są to firmy mające podobny profil działalności. Konkurencja dotyczy pozycji na rynku, jak również ubiegania się o klientów, dostawców czy pracowników. Firmy powinny zastanawiać się, jakie cechy ma konkurencja, jaką taktykę stosuje, jakie są jej wady oraz zalety i przez porównania wyciągać wnioski dotyczące swoich praktyk;
- producenci dóbr substytucyjnych — jednostki zajmujące się odmienną technologicznie produkcją dóbr pełniących podobne funkcje użytkowe dla odbiorców i stanowiące dla nich zamiennik. Jeżeli spada cena dobra substytucyjnego to konsumenci zaczynają je nabywać, co stwarza zagrożenie dla wytwarzających wiodące dobra;
- wszelkie instytucje – instytucje państwowe i samorządowe, banki czy ubezpieczyciele. Podmioty te określają lokalne warunki dla działalności, wydają zezwolenia, zaświadczenia, podejmują decyzje dotyczące ochrony środowiska i są odpowiedzialne na rozwiązywanie spraw związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Banki, proponując niższe oprocentowanie kredytów i pożyczek, oddziałują na możliwość inwestycji. Ubezpieczenia wspomagają ochronę przed ryzykiem prowadzenia firmy.

Krzysztof Wach, wspominając o mezootoczeniu, wskazuje, że wymienione wyżej instytucje do niego należą, a nawet, że są łącznikami pomiędzy makro i mikrootoczeniem²⁰. Jednakże należałoby rozważyć, jak znaczący wpływ na przedsiębiorstwo, ma każda poszczególna instytucja (na przykład: urzędy państwowe, szkoły wyższe, firmy kurierskie, izby rzemieślnicze czy parki naukowo-technologiczne).

¹⁸ K. Wach, *Regionalne otoczenie małych i średnich przedsiębiorstw*, Kraków 2008, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, s.31

¹⁹ https://mfiles.pl/pl/index.php/Otoczenie_blizsze [dostęp: 27.01.2019]

²⁰ K. Wach, *Regionalne otoczenie małych i średnich przedsiębiorstw*, Krakow 2008, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, s. 32-34

Лучко М.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Гулієв Р.З.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ПОНЯТТЯ СУЧАСНОГО АУДИТУ

В даний час перед сучасним менеджментом особливо гостро стоїть проблема забезпечення виживання підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища та своєчасне виявлення негативних тенденцій, які можуть свідчити про настання кризового становища [1, С.1025].

Певне місце серед економічних наук належить аудиту, який знаходиться у стадії становлення та поступово набирає ознак сформованого знання у діагностуванні економічного здоров'я бізнесу. Відхід від старого канонічного вчення про підтвердження достовірності чи недостовірності фінансової звітності та перехід до аналізу фінансового стану підприємства, визначення рівня ефективності фінансово-господарської діяльності й управлінської команди може дати значно більше користі для бізнесу. Крім цього, аудит за змістом набув нових інтелектуальних якостей, оскільки з простого формалізованого засобу підтвердження у звітності даних про фінансову діяльність перетворився у засіб творчого аналізу господарської діяльності та консультацій з приводу того, як потрібно діяти на перспективу, щоб уникнути загроз існування бізнесу [2, С.5].

Аудит, як наука, ґрунтується на агностицизмі (заперечення можливості достовірного пізнання сутності), оскільки зосереджує увагу на таких сторонах діяльності, як: знання про явище, яке пізнається за допомогою органів відчуття (зору, слуху та інших); знання зводять до стандартів (звичок, пристосування, специфічних дій практичного характеру); діяльності розсудку (порівняння даних, зустрічна перевірка даних); енергії органів відчуття (виконання певних дій – інвентаризація, перегляд документів); символи (перевірки даних за допомогою алгоритмів); відношень між людьми (субординація, відповідальність); вияснення правдоподібності, а не істинності (формальний характер перевірок) [2, С.7].

Уявлення про аудит, як цілісну систему, являє собою значний крок в науковому пізнанні внаслідок упорядкування того аморфного утворення, що було характерним на початковій стадії виникнення науки і зберігається до цього часу.

Економічна сутність аудиту полягає у відстеженні поведінки системи обліку щодо отримання інформації для управлінської системи. Мета аудиту – оцінка того, наскільки інформаційна система генерує необхідний обсяг і якість інформаційних ресурсів у відповідності до потреб суспільства і системи управління кожного підприємства зокрема.

Аудитори сприяють зменшенню ризику державних органів, фізичних і юридичних осіб бути обманутими різними групами не добросовісних клієнтів при використанні інформації для ділового спілкування між собою і з державою з приводу сплати податків.

Сучасний стан аудиту в Україні підтверджує, що він відбувся як професійна інтелектуальна діяльність у сфері господарювання. Проте розвиток аудиторської діяльності на практиці гальмується низкою невирішених питань, основними з яких є невизначеність і суттєві суперечки щодо вітчизняної концепції аудиту. Тому розробка та обґрунтування концептуальних засад вітчизняного аудиту залишається бути актуальною та об'єктивно необхідною.

На нашу думку, при визначенні концепції аудиту необхідно враховувати не тільки проблемні питання стосовно його розвитку, але й методологічні аспекти, які забезпечують розуміння і систематичне висвітлення процесу аудиту. Під концепцією аудиту будемо

розуміти певний спосіб розуміння явищ, який дозволить представити аудит як цілісну систему в комплексній характеристиці та логічному взаємозв'язку її елементів. Основне призначення концепції аудиту полягає у визначенні вихідних теоретичних постулатів і принципів, на підставі яких стандартизується аудит через систему стандартів, особливостей функціонування та методології аудиторського процесу [3, С.114].

Зокрема, у зв'язку із змінами у системі обліку підлягають уточненню концептуальні основи аудиту в частині теоретичної бази, організаційної структури та методології дослідження господарської діяльності підприємства.

Теоретична база науки про аудит вимагає розробки образу науки через модель, яка може вплинути на практичну діяльність і визначати її корисність для бізнесу, що передбачає розкриття сутності аудиту, структури та аксіології (цінності) для економіки країни та підприємств, а через його образ можна сформулювати мету, завдання, методи дослідження тощо.

На сучасному етапі розвитку економіки мета аудиту потребує уточнення, оскільки вона полягає не лише в підтвердженні правильності складання фінансової звітності (це одне із завдань до того ж не основне), а в сприянні бізнесу в організації структури внутрішнього контролю, який би гарантував ефективну роботу персоналу підприємства на всіх етапах технологічного процесу виробництва й управління ним. Мета визначає завдання аудиту та тих користувачів інформації, яким подають рекомендації щодо удосконалення контролю за діяльністю підприємства.

Для теорії аудиту важливо сформулювати закони, принципи, регулятори (методи), технологію, організацію, розширення методів аудиту.

Підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що сутність аудиту полягає не стільки у відстеженні явищ і процесів господарської діяльності та уявленні про бізнес клієнта та засвідчення правильності складання звітних форм, скільки в його визнаній цінності як суспільного інституту держави, що сприяє зростанню довіри з боку інвесторів до бізнесу завдяки посередництву третьої сторони – аудитора, який виступає гарантом, що висловлює своє судження у письмовій формі щодо надійності фінансового стану клієнта. Аудит, як наука, формує інформаційне поле економіки, позбавлене обману і шахрайства у сфері бізнесу і фінансів, тому він надалі буде виконувати свою позитивну роль обслуговуючи інтереси інвесторів, державних органів та суспільства в цілому.

В умовах сьогодення потреба в аудиторських послугах досить висока. Аудит як форма незалежного контролю широко застосовується на урядовому рівні, у фінансових інституціях та у середовищі підприємництва. Проте нами встановлено, що в основі аудиту відсутня функція оцінки ефективності виробничо-господарської діяльності структурних підрозділів підприємства, нерозроблений механізм, дія якого спрямована на зростання ефективності виробництва, пошук способів зниження величини виробничих, фінансових та інвестиційних витрат, на раціональне використання ресурсів суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Романів С. Р. Теоретичні аспекти кадрового аудиту оцінки системи управління персоналом [Текст] / Романів С. Р., Голяш І. Д., Романів Р. В. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. - №5. – С.1025-1030.

2. Аудит : навч.посіб. / Пушкар М.С., Лучко М.Р., Будник Л.А., Романів С.Р. та інші, всього 13осіб. - Тернопіль : ТНЕУ, 2014.-275с.

3. Лучко М.Р. Питання консолідованої фінансової звітності в контексті реформування бухгалтерського обліку в Україні. Журнал «Фінанси України», №8. – 2006р.- с. 75-83.

Арзамасова О. В.

кандидат економічних наук

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Одним з ключових процесів розвитку світової економіки є прогресуюча глобалізація. Її фактор зумовлює трансформаційні процеси в національній економіці через посилення міжнародної суперництва. Це в свою чергу зумовлює важливі зміни умов господарювання на всіх рівнях, наповнює новою сутністю економічну діяльність. Докорінно змінюється цільова орієнтація, предмет і метод діагностики та економічного аналізу діяльності всіх структурних ланок національної економіки країни. Потреба у практичних знаннях зовнішнього середовища, можливих ризиків, конкурентних переваг, потенціалу та внутрішньо-корпоративної ситуації, що визначають потенційну прибутковість роботи підприємства, вельми впливають на вибір методики організації аналітичних досліджень (рис.1.).

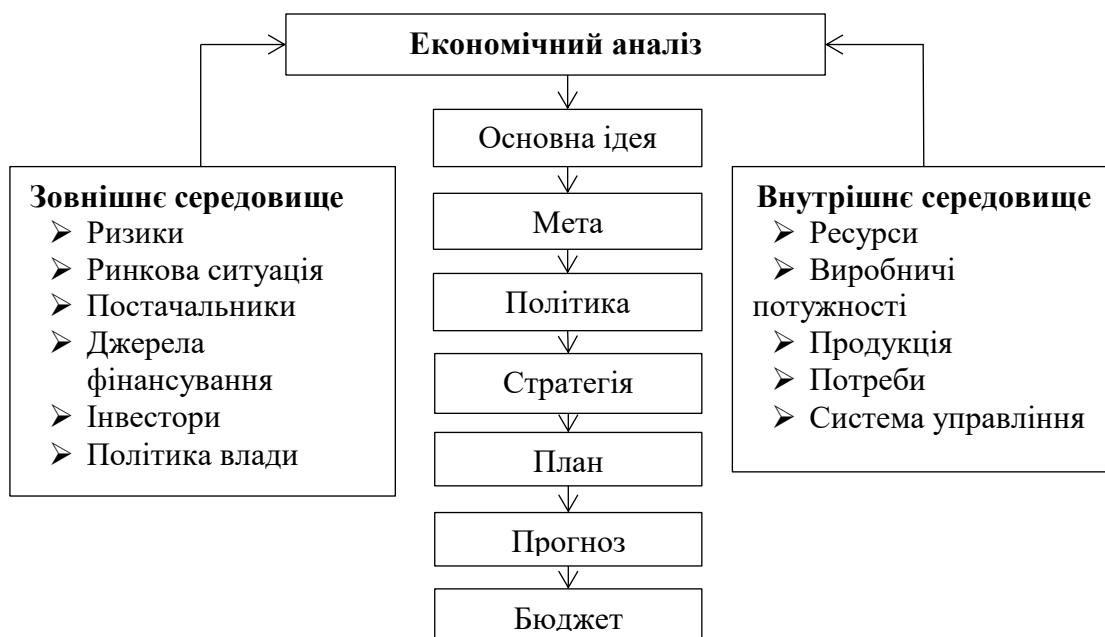

Рис. 1. Вплив факторів на організацію аналітичних досліджень діяльності підприємства [2].

Враховуючи зазначені функціональні особливості діагностики стану підприємства в умовах сьогодення, постає необхідність у вдосконаленні традиційної моделі комплексного його аналізу та розробки шляхів застосування експертних систем. Новітні тенденції зумовлюють можливості використання штучного інтелекту.

Сьогодні в практиці економічного аналізу країн з розвинутою ринковою економікою широко використовується концепція експертно-аналітичної діагностики. Актуальність її застосування зумовлена формуванням нової концепції мислення й управління на мікроекономічному рівні, появою практичного попиту щодо вирішення завдань прикладного характеру. Особливістю експертно-аналітичної діагностики є децентралізована аналітична обробка економічної інформації на основі використання автоматизованих систем та штучного інтелекту з метою розроблення ефективної фінансової стратегії корпорацій.

Необхідність експертно-аналітичної діагностики зумовлена потребою професійної оцінки різних комерційних пропозицій з точки зору їх потенційної прибутковості та розрахунку широкої гами показників, що характеризуватимуть усі види діяльності сучасного підприємства.

Роботизація усіх сфер господарської діяльності зумовлює потребу у заміні технічної та інтелектуальної складової сучасного управління, переорієнтацію його на роботу в режимі безпосереднього керування в часі.

Однак технічна робота з вихідними даними, заснована на відомих принципах їх аналітичного обліку та порівняння, являє собою лише підготовчу частину тієї роботи, яку необхідно виконати для повного і якісного аналізу стану підприємства. Головне в аналізі - зрозуміти і правильно інтерпретувати результати технічної обробки вихідних даних, що, власне, і представляє найбільш складну і відповідальну частину аналітичної роботи. Саме на вирішення цієї проблеми спрямований інтелектуальний підхід до аналізу фінансово-економічного стану підприємств різних галузей економіки, що базується на теоретико-методологічних принципах і графоаналітичних способах моделювання найважливіших складових бізнес-процесу. На відміну від традиційного підходу до аналізу, інтелектуальні методи діагностики орієнтовані на довгострокове підвищення ефективності господарської діяльності [3].

Основними положеннями інтелектуального підходу до діагностики фінансового стану підприємств є:

1. Неefективність отриманих формалізованих знань і способів вирішення аналітичних задач щодо складних, динамічних чи недостатньо вивчених об'єктів. Тому для вирішення проблеми необхідно розширювати формальну систему знань, спираючись на змістовний, якісний аналіз досліджуваного об'єкта, основним інструментом якого є інтуїтивний процес пізнання об'єктивної реальності, що вимагає інструментальної наочно-образної підтримки мислення.

2. Доповнення аналітичного апарату класичної математики інструментарієм так званої дискретної математики (морфологічний аналіз, теорія множин, математична логіка і теорія графів), що дозволяє підтримувати образне мислення і активізувати пізнавальні здібності (інтуїцію) людини.

3. Активізація зорового мислення людини, як базової компоненти інтелекту, яка оперує цілісним поданням досліджуваного явища або об'єкта і, як правило, спирається на підсвідому складову психіки дослідника - інтуїцію при породженні ним нових ідей. Логіко-сміслові моделювання дозволяє, з одного боку, правильно інтерпретувати отримані емпіричні дані про досліджуваний об'єкт, з іншого - здійснювати їх формалізований кількісний опис для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що відкриває можливості, недосяжні при звичайному розрахунку і аналітичному порівнянні фінансових коефіцієнтів.

4. Аналіз графо-аналітичних розгорток дозволяє виявляти семантичну структуру модельованого об'єкта, визначати неповноту моделі засобами формальної і неформальної логіки, виявляти і вносити відсутні когнітивні елементи і зв'язку (нові знання). В кінцевому підсумку це дозволяє здійснювати найбільш адекватне відображення реального об'єкта або процесу в формалізованому вигляді, розглядати аналізовану проблему в усій повноті і комплексності, а також істотно знизити трудомісткість аналізу і підготовки рішень на його основі. Специфіка даного методологічного підходу до аналізу полягає в тому, що його теоретичний і інструментальний апарат дозволяє відображати інформацію про об'єкт в концептуальній графічній формі, яка залучає до когнітивного процесу пізнання об'єкта потужну інтелектуальну складову психіки людини, яка відображатиме об'єктивну реальність найбільш адекватно з точки зору цілісності, відсутності логічних помилок і смислових протиріч [3].

Таким чином, інтелектуальна діагностика відкриває можливості недосяжні при простому розрахунку і порівнянні фінансових коефіцієнтів, оскільки дозволяє будувати не тільки абстрактні, а й адекватні формалізовані динамічні моделі бізнес-процесів з урахуванням галузевої специфіки комерційних підприємств, а також прогнозувати просторово-тимчасові сценарії їх роботи в різних умовах економічного оточення. Це в свою чергу забезпечить синергетичний ефект та покращить роботу підприємств різних форм власності, а відтак наповненість бюджетів усіх рівнів.

Список використаних джерел:

1. Кривовязюк І. В. Економічна діагностика.
URL: https://pidruchniki.com/1484111053546/ekonomika/ekonomichna_diagnostika.
2. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: Монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка. К.: КНЕУ, 2001. 538 с.
3. Мизюн В., Султанов А. Діагностика підприємства як інструмент прийняття рішень.
URL: https://www.cfin.ru/management/finance/cost/intel_diagn.shtml.
4. Лучко М.Р. Аналіз в аудиті: окремі питання застосування. Економічний аналіз. 2017 рік. Том 27. № 4. с. 11-19.
5. Luchko M., Arzamasova O., Vovk I.. Personnel Potential of National Economy and Gross Domestic Product: The Case of Ukraine. Montenegrin Journal of Economics, 2019, p.59-70.

Кулик Р.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Ониськів Т.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР

В українських наукових літературних джерелах неоднозначно розкривається зміст поняття «аудиторські процедури».

Автори розглядають аудиторські процедури як способи, прийоми, методи, перелік дій, процес, заходи, послідовність дій, технологію тощо.

Тлумачні словники дають таке пояснення зазначених термінів:

«процедура (з латинської - procedure)» – офіційно встановлений порядок дій при обговоренні, здійсненні чогось [1, с.772]; ряд яких-небудь дій, хід виконання чого-небудь [1, с.63];

«метод (з грецької methodos— дослідження)» — це прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності [1, с. 177];

«прийом» – спосіб виконання або здійснення чого-небудь, метод дослідження, вивчення чого-небудь, певний захід для здійснення чого-небудь [1, с. 891].

На підставі вищевикладеного можна зробити такий висновок про підпорядкування даних термінів (рис.1. 2). Визначення чіткого підпорядкування термінів надає можливість пов'язати класифікацію процедур за МСА з класифікацією методів і прийомів у національній теорії і практиці аудиту. При цьому слід зауважити, що остання більш науково обґрунтована та глибока. Традиційно методи аудиту як способи дослідження дій і подій у системі суб'єкта господарювання з метою підтвердження наданої ним фінансової інформації поділяють на кілька груп. Першою з них є загальнонаукові методи, другою – інших наук, третьою – спеціальні прийоми.

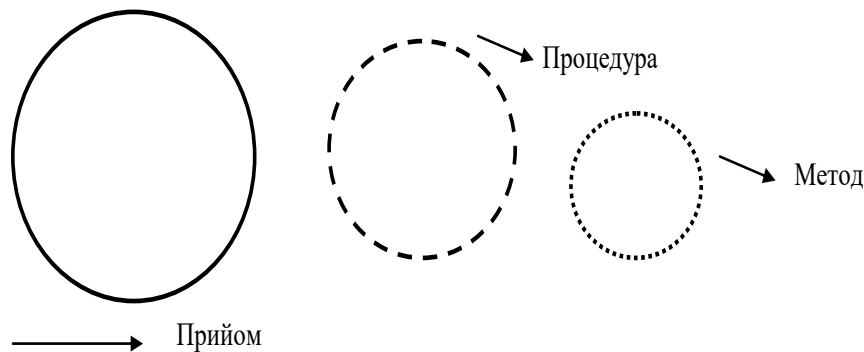

Рис. 1.2. Співвідношення термінів «процедура», «метод», «приєм»

Серед загальнонаукових методів, як правило, розрізняють аналіз і синтез, індукцію і дедукцію, аналогію і моделювання, абстрагування і конкретизацію, системний аналіз, функціонально-вартісний аналіз тощо.

Перелік методів інших наук традиційно включає аналіз, бухгалтерський облік, математичну статистику, теорію ймовірностей, математичне програмування тощо. Проте перелік наук, методи яких використовуються в аудиті останнім часом, невпинно зростає. До них також відносять теорію аргументації, формальну логіку, семантичну теорію виводу, теорію концептуального моделювання, алгебру і алгебраїчну теорію, теорію ігор, теорію систем і системного аналізу; функціональний, факторний та регресійний аналіз, теорію випадкових процесів, економічну теорію, фінанси. теорію управління складними системами, управління економічними процесами, інформаційні технології, теоретичні і прикладні основи організації обчислювальних процесів та інші.

Таким чином, методи суміжних з аудитом наук можливі для використання під час аудиту. Ці науки можна згрупувати за напрямком їх використання: для опису евристичних підходів до організації аудиту; для опису наукових основ аудиту; для опису сфери виробництва; для створення економіко-правової бази аудиту; для створення управлінських основ аудиту; для опису прикладних основ аудиту.

Узагальнення підходів українських вчених дозволяє виділити такі групи прийомів аудиту: органолептичні, розрахунково-аналітичні, документальні, узагальнення і реалізації результатів контролю. Проте в самому переліку ознак класифікації прийомів, на наш погляд, змішані кілька підходів – за видами прийомів, за етапами процесу аудиту, за джерелами інформації, за способами отримання інформації. Крім того, легко простежити повторення назви та змісту деяких процедур з назвою та змістом окремих методів і прийомів. Таке повторення по суті одних і тих же дій під різними назвами ускладнюють встановлення взаємозв'язку між завданнями аудиту та прийомами, які забезпечать отримання необхідних свідчень [1, с.77-98].

Таким чином, можна зробити висновок, що найзагальнішим поняттям серед категорій «процедура», «метод» та «приєм» є категорія «процедура», яка встановлює послідовність реалізації методичних прийомів аудиту. Процедури слід розглядати за тими функціями, які вони виконують у процесі аудиту на певних його етапах. Процедури безпосередньо пов'язані з організацією процесу аудиту.

Список використаних джерел:

1. Новий тлумачний словник української мови: у 3-х томах. – К.: Вид. «АКОНІТ», 2003.

Михайлишин Н.П.

кандидат економічних наук, доцент

Данило (Лялік) О. І.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ БІЗНЕС – ПРОЦЕСІВ

Аудиторська перевірка ефективності системи внутрішнього контролю (СВК) бізнес-процесів полягає у зборі, оцінці і аналізі аудиторських доказів, що стосуються СВК бізнес-процесу, який підлягає внутрішньому аудиту, і результатом якої є висловлення думки внутрішнього аудитора про ступінь надійності СВК цього бізнес-процесу.

Проведення внутрішньої аудиторської перевірки ініціює керівник служби внутрішнього аудиту компанії на основі попередньо затвердженого плану роботи даної служби або за окремим позаплановим дорученням уповноваженої особи.

Планування внутрішнього аудиту проводиться з метою виявлення потенційних проблем, виконання роботи якісно, своєчасно і з оптимальними витратами. Планування дозволяє ефективно розподілити роботу між членами аудиторської групи. Для ефективного планування аудиторської перевірки проводять попереднє обстеження бізнес-процесу. Завданням обстеження є вивчення фактичних цілей бізнес-процесу, його структури, змін, що відбулися з часу минулої перевірки. Належну увагу приділяють оцінці рівня матеріальності бізнес-процесу, що дозволить об'єктивно судити про суттєвість наслідків неефективної організації СВК даного процесу для компанії.

Якщо прийнято позитивне рішення про проведення перевірки ефективності СВК бізнес-процесу, то за підсумками попереднього обстеження внутрішній аудитор визначає ключові аспекти (в тому числі терміни і обсяги) майбутнього внутрішнього аудиту та інформує про них аудійовану особу.

Оцінка ризиків у ході попереднього обстеження проводиться аудитором за двома показниками - ймовірність реалізації і значущість наслідків від реалізації даних ризиків. Результати оцінки ідентифікованих ризиків відображають у карті ризиків бізнес-процесу.

Основою для формування переліку ризиків досліджуваного бізнес-процесу є:

- результати обстеження та оцінки ризиків, що проводяться СВА при річному ризик-орієнтованому плануванні;
- матеріали минулих аудиторських перевірок;
- результати оцінки ризиків, що проводиться менеджментом (аналіз карт ризиків).

Завдання на проведення внутрішнього аудиту формується керівником аудиторської групи і після узгодження з представником аудійованої особи затверджується керівником служби внутрішнього аудиту компанії. Будь-які подальші коригування даного документа можливі лише при погодженні з керівником служби внутрішнього аудиту з поясненням причин необхідності таких коригувань і за умови інформування власника процесу.

Наступний етап аудиторської перевірки – проведення аудиторських процедур. На цьому етапі внутрішній аудитор збирає докази для формулювання обґрунтованих висновків, на яких базується його думка про ефективність СВК, відображена в Аудиторському звіті і підкріплена відповідними робочими документами.

Тестування надійності СВК направлене на визначення аудитором ймовірності досягнення мети контрольної процедури, за допомогою якої власник аналізованого ризику може ефективно ним управляти. Як правило, внутрішній аудитор проводить тестування вибірково. При проведенні тестування аудитор використовує широкий спектр процедур (порівняння /

зіставлення, аналіз даних та ін.), виконання яких дозволяє йому сформулювати об'єктивні висновки про ефективність СВК.

За результатами тестування аудитор дає оцінку надійності діючої СВК бізнес-процесу щодо управління ризиком, із зазначенням можливих наслідків від реалізації даного ризику (з урахуванням екстраполяції результатів перевірки вибіркового даних на всю генеральну сукупність). При необхідності аудитор формулює рекомендації з побудови або оптимізації діючої СВК для досягнення цілей бізнес-процесу.

Після проведення попереднього обстеження і тестування фактичних процедур управління ризиками, властивими аналізованому бізнес-процесу, аудитор формулює спільну думку про надійність і ефективність діючої СВК досліджуваного процесу.

Після проведення всіх необхідних аудиторських процедур і формування спільної думки про надійність СВК досліджуваного бізнес-процесу на основі отриманих аудиторських доказів аудитор приступає до узагальнення отриманих результатів і формування Аудиторського звіту.

Для узгодження матеріалів аудиту, уточнення остаточних думок і позицій сторін щодо предмету перевірки доцільно провести завершальну нараду, у якій беруть участь внутрішній аудитор і представники аудійованої особи.

Стандартної форми Аудиторського звіту немає, тому внутрішній аудитор формує цей робочий документ самостійно за формою, розробленою безпосередньо в самій компанії. Аудиторський звіт повинен відповідати вимогам об'єктивності, ясності, лаконічності, конструктивності та своєчасності і містити окремі тематичні блоки.

Остаточна версія Аудиторського звіту надається замовнику аудиту - особі, яка ініціювала перевірку; власнику аудійованого бізнес-процесу; іншим зацікавленим користувачам на розсуд керівника служби внутрішнього аудиту компанії.

Після затвердження остаточної редакції Аудиторського звіту і подання її зацікавленим користувачам, робота служби внутрішнього аудиту з матеріалами аудиту полягає в роботі з менеджментом компанії щодо побудови та оптимізації СВК бізнес-процесів та в роботі з матеріалами аудиту для задоволення власних потреб служби. Напрямок спільної роботи служби внутрішнього аудиту з менеджментом компанії пов'язаний з контролем виконання плану коригувальних заходів, необхідність в яких була виявлена за результатами внутрішнього аудиту.

Список використаних джерел

1. Краснова И. Методика проведения внутренней аудиторской проверки эффективности системы внутреннего контроля бизнес-процессов [Электронный ресурс] / И Краснова. – Режим доступа: https://www.iaa-ru.ru/inner_auditor/publications/articles/praktika-vnutrennego-audita/i-krasnova-
2. Михайлишин Н.П. Економічна експертиза достовірності фінансової звітності / Н.П. Михайлишин, Л.А. Будник // Електронне наукове фахове видання Економіка та суспільство Мукачівський державний університет. – 2018. - № 18. – С. 30-35

Михайлишин Н.П.

кандидат економічних наук, доцент

Касап В.В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ ТА АУДИТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Оцінка фінансового стану являється невід'ємною складовою процесу управління підприємством. Основними напрямками практичної реалізації є виявлення резервів підвищення ефективності виробництва та розроблення економічної стратегії розвитку підприємства. Аудит фінансового стану – це особлива сфера контролю та одна з форм управління фінансами. Проведення даного аналізу надає можливість виявити сильні та слабкі сторони господарчої діяльності підприємства для прийняття найбільш раціонального управлінського рішення. В умовах ринкових відносин, що динамічно розвиваються, роль сучасного аудиту в прийнятті оптимальних управлінських рішень безперервно зростає, що, в свою чергу, вимагає від аудиторської спільноти постійного вдосконалення і наукового обґрунтування методології і організації проведення аудиторської перевірки.

Під фінансовим станом підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для ведення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Для характеристики даного поняття у економічній літературі досить часто застосовують наступні критерії: фінансова стійкість підприємства; платоспроможність; кредитоспроможність; прибутковість роботи підприємства; оптимальність з точки зору економічного становища підприємства розподілу прибутку, що залишається в його розпорядженні після сплати податків і обов'язкових відрахувань; раціональне розміщення основних і оборотних коштів; наявність власних фінансових ресурсів не нижче мінімального необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції; ліквідність балансу [1].

Для того, щоб забезпечити виконання даних завдань, аудитору необхідно здійснити аналіз фінансового стану підприємства, головною метою якого є своєчасне виявлення й усунення недоліків у фінансовій діяльності і пошук резервів поліпшення фінансового стану підприємства та його платоспроможності. Проведення незалежної аудиторської оцінки про фінансовий стан дозволить користувачам: - упевнитися у правдивості інформації про фінансовий стан; - проаналізувати показники фінансового стану та прийняти заходи щодо їх поліпшення; - проконтролювати правильність ведення бухгалтерського обліку та відповідності показників фінансової звітності; - уникнути фальсифікації документів фінансової звітності та шахрайства з боку працівників; - встановити відповідність діяльності підприємства і ведення бухгалтерського обліку чинному законодавству [2]. Джерелами інформації для проведення аудиту фінансового стану підприємства є фінансова звітність. Крім фінансової звітності використовується інша інформація, яка доступна тільки персоналу підприємства, зокрема, планово-нормативна (фінансовий план, нормативи), конструкторсько-технологічна інформація, а також поза облікова інформація (маркетингові дослідження, інструкції, експертна інформація та ін.).

Аудит фінансового стану підприємства доречно проводити за певними групами економічних показників, які дають уявлення про загальну оцінку фінансового стану підприємства, рівень прибутковості його діяльності, платоспроможності, ліквідності, фінансової незалежності, ділової активності тощо (залежно від цілей аналізу). При цьому застосовують наступні методи: аналіз за допомогою коефіцієнтів; аналіз на підставі результатів попередніх періодів; аналіз на підставі даних галузевих показників. Аудитор на

підприємстві при оцінці фінансового стану повинен оцінити також і грошові потоки підприємства.

Аналіз практики аудиту фінансової звітності в Україні засвідчує формальний підхід до цієї досить важливої справи, який не підвищує якості звітної інформації, а навпаки, штовхає керівництво підприємств, яке заручається позитивними висновками аудиторів на викривлення показників фінансової звітності. Не кожен керівник чи бухгалтер повною мірою розуміє, для чого потрібен аудит на його підприємстві. Аудитори не зобов'язані вишукувати помилки та шахрайство, не мають наміру звинуватити керівництво у їх допущенні. Вони мають висловити думку про достовірність фінансової звітності, і в ході перевірки вказати на недоліки, усунення яких надасть керівництву впевненості щодо майбутньої податкової перевірки. Тому, аудит фінансового стану – це не просто перевірка, а процес збирання незалежним аудитором достовірної інформації про об'єкт дослідження, в такому випадку – про фінансовий стан підприємства, з метою оцінки його відповідності визначеним критеріям і надання компетентного висновку зацікавленим користувачам.

Сьогодні аудит фінансової звітності не обмежується виявленням недоліків у системі обліку та фінансовій звітності клієнта за минулий рік чи декілька років. Від аудитора очікують також оцінки подій, які відбуваються після дати складання останнього балансу, висловлення думки про можливість безперервного функціонування підприємства, яке перевіряється протягом найближчого перспективного періоду, аналізу прогнозних фінансових показників [3].

Внутрішній аудит впливає на фінансово-господарську діяльність підприємств шляхом перевірки інформації, яка використовується під час складання звітності, попередження помилок в обліку, раціонального використання ресурсів, покращення фінансової дисципліни матеріально-відповідальних осіб, попередження та усунення зловживань, поліпшення фінансового стану підприємств, прогнозу їхньої діяльності, уникнення ризиків припинення діяльності підприємств, отримання збитків, погіршення конкурентоспроможності на ринку.

Список використаних джерел:

1. Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю. Фінанси підприємств: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2013. 504 с.
2. Вдовенко Л.О. Роль аудиторської перевірки в оцінці фінансового стану підприємств. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. № 1, Т. 2. С. 41- 53.
3. Литвин З.Б. Економічна експертиза як пріоритетна форма фінансового контролю на підприємствах. *Науковий журнал Причорноморські економічні студії*. 2018. 36(2) С.123-128.
4. Литвин З. Б. Економічна експертиза як функція попередження економічних злочинів. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. № 6 (12). 2017. С.118-122.
5. Литвин З.Б. Теорія економічного аналізу: Методичні поради і завдання з дисципліни, для студентів напрямку підготовки «Менеджмент» 6.030601 усіх форм навчання. Тернопіль.: Економічна думка, 2010. 224 с.
6. Литвин З.Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління підприємством . Матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції *Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*. м. Чернігів, 2014. С.125-127.

Михайлишин Н.П.

кандидат економічних наук, доцент

Олійник Н.О.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЗМІСТ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

В Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» дано визначення аудиту фінансової звітності, як аудиторської послуги з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності ... з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам [3].

Необхідність проведення аудиту фінансової звітності пов'язана з тим, що часто трапляються випадки, коли облікова інформація не відповідає даним фінансової звітності. Це пояснюється бажанням управлінського персоналу підприємства прикрасити показники діяльності з метою підвищення інвестиційної привабливості та кредитоспроможності.

Методичні засади формування показників фінансової звітності визначають НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО № 2 «Консолідована фінансова звітність», П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», тощо.

Мета аудиту фінансової звітності - встановлення аудитором відповідності фінансової звітності у всіх суттєвих аспектах чинному законодавству, що регламентує порядок підготовки та подання фінансових звітів. Тобто, метою є незалежна експертиза, яка проводиться для встановлення реальності і достовірності фінансової звітності, своєчасності та точності її показників.

Під час проведення аудиту фінансової звітності перед аудитором стоять такі завдання:

- отримання достатньої впевненості у тому, що в цілому фінансова звітність не містить суттєвих викривлень; це дозволяє аудитору висловити думку про те, що фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах складена у відповідності з існуючими вимогами;
- опис та інформування аудитором про виявлені результати (помилки у фінансовій звітності, недоліки у системі внутрішнього контролю).

Об'єктами аудиту фінансової звітності є окремі показники, а також господарські операції, на підставі яких вони були сформовані. Суб'єктом – аудитор (аудиторська фірма).

Предметом аудиту фінансової звітності є комплекс прямо висловлених або втілених у фінансовій звітності тверджень керівництва підприємства. Отримання достатніх та прийнятних аудиторських доказів для кожного із тверджень дає можливість аудитору сформулювати думку про достовірність фінансової звітності для відображення її в аудиторському звіті [1].

При цьому аудит фінансової звітності повинен базуватися на перевірці первинної бухгалтерської документації, за результатами якої можна встановити повноту відображення найважливіших господарських операцій в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Аудит фінансової звітності включає певну послідовність дій, які необхідно виконати, щоб надати якісні аудиторські послуги з дотриманням усіх вимог. На етапі попереднього планування здійснюється призначення аудитора. Господарюючий суб'єкт проводить переговори з аудитором щодо надання аудиторських послуг і в разі прийняття завдання аудитор направляє клієнту лист-зобов'язання на проведення аудиту фінансової звітності. На етапі підписання договору на проведення аудиту фінансової звітності аудитор і господарюючий суб'єкт укладають двосторонній договір, в якому зазначають умови

проведення аудиту (цілі і завдання, права та обов'язки, вартість послуг тощо). Етап планування аудиту передбачає визначення етапів аудиторського процесу, формування плану і програми аудиту. На етапах формування загального уявлення про систему бухгалтерського обліку і тестування систем внутрішнього контролю аудитор проводить тестування бухгалтерських систем і систем внутрішнього контролю з метою їх розуміння і перевірки їх дієздатності. На етапі проведення тестів по суті передбачається детальне вивчення аудитором усіх бухгалтерських рахунків шляхом проведення тестів, які включають перевірку операцій і залишків рахунків та аналітичні процедури. Етап аудит фінансової звітності передбачає остаточний огляд фінансової звітності з метою визначення тотожності показників фінансової звітності, зведеного обліку і реєстрів бухгалтерського обліку; проведення комплексного фінансово-економічного аналізу для оцінки фінансового стану клієнта. На етапі отримання від клієнта листа-підтвердження аудитор отримує додаткові докази того, що клієнт усвідомлює свою відповідальність за підготовлену фінансову звітність. Найбільш складним і відповідальним етапом аудиту фінансової звітності є робота в офісі, оскільки саме в офісі проводиться аналіз даних, на яких базується думка аудитора. На цьому етапі також готується проект аудиторського висновку про фінансову звітність в цілому. Заключним етапом аудиторської перевірки є підписання та надання аудиторського висновку. Керівництво аудиторської фірми підписує аудиторський висновок і подає його клієнту разом з актом про виконання аудиторських робіт [4].

Аудит фінансової звітності проводиться способом суцільної перевірки або вибіркового дослідження. В аудиторській практиці широко використовується вибірка, тоді як суцільна перевірка використовується обмежено [2].

У процесі аудиторської перевірки фінансової звітності аудитор повинен отримати докази, які підтверджують або спростовують відповідні твердження. Різні статті фінансової звітності містять різні твердження, оскільки показники різних форм фінансової звітності відрізняються за своїм характером. Під час розгляду різних типів потенційних викривлень аудитор використовує твердження, які можна поділити на три категорії:

1. Твердження, які містять показники Балансу (Твердження щодо залишків на рахунках).
2. Твердження, які містять показники Звіту про фінансові результати (Твердження щодо класів операцій та подій).
3. Твердження, які містяться в інформації Приміток до річної фінансової звітності (Твердження щодо подання та розкриття інформації).

За кожним твердженням аудитор збирає докази, причому часто один доказ може підтвердити декілька тверджень. Аудиторські докази - це інформація, одержана аудитором для формування аудиторського висновку чи звіту.

Серед великого обсягу інформації аудитор вибирає лише ті докази, які забезпечують найвищу якість самої перевірки, є більш доказовими, доречними та достовірними. Необхідні для обґрунтування аудиторської думки аудиторські докази отримують в основному за допомогою аудиторських процедур. Різновидів аудиторських процедур багато. Безпосередньо до перевірки достовірності фінансової звітності належать аудиторські процедури по суті. У свою чергу, ці процедури поділяються на:

- процедури, пов'язані з детальною перевіркою правильності відображення в бухгалтерському обліку оборотів і сальдо по рахунках;
- аналітичні процедури, які включають аналіз і оцінку отриманої аудитором інформації, дослідження найважливіших фінансових та інших показників (особливо їх незвичайних відхилень від очікуваних значень) економічного суб'єкта, з'ясування причин їх викривлень і т.д.

Для більш ефективного збору аудиторських доказів аудитор в методиці проведення аудиторських перевірок передбачає, які процедури, в якій кількості і обсязі необхідно виконати для збору необхідних і достатніх даних.

За результатами проведеної перевірки аудитор надає керівництву об'єкта аудиту письмовий звіт (аудиторський звіт), який включає всі виявлені порушення щодо ведення бухгалтерського обліку з рекомендаціями щодо їх усунення [1].

Не існує єдиної методики проведення аудиту фінансової звітності. Кожна аудиторська фірма чи аудитор самостійно розробляють власну методику, враховуючи компетентність аудиторів, об'єкт дослідження, галузь діяльності підприємства, особливості законодавства тощо.

Список використаних джерел:

1. Аудит: підручник / наук. ред. І.І. Пилипенка; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. – 643 с.
2. Візіренко С.В. Методичні аспекти аудиту фінансової звітності підприємства [Електронний ресурс] / С.В. Візіренко, С.С. Макаріхін // Сталый розвиток економіки. - 2015. - № 4. - С. 170 - 176. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_4_26
3. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
4. Костирко Р.О. Удосконалення аудиту фінансової звітності акціонерних товариств: монографія / Р.О. Костирко. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2003, - 260 с.
5. Михайлишин Н.П. Економічна експертиза достовірності фінансової звітності / Н.П. Михайлишин, Л.А. Будник // Електронне наукове фахове видання Економіка та суспільство Мукачівський державний університет. – 2018. - № 18. – С. 30-35

Романів С.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Іванюшко Р.В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Основні засоби є матеріально-технічною базою виробництва, фундаментом його вдосконалення і розвитку. Цей процес відбувається шляхом нарощування потенціалу основних засобів (екстенсивно) і через підвищення ефективності їх використання (інтенсивно). Значне нарощування основних виробничих засобів призводить до ускладнень у технічному переоснащенні виробництва, внаслідок морального і фізичного старіння устаткування, що зменшує ефективність його використання та можливість конверсії. Тому економічно виправданим є збільшення часу роботи устаткування, повне завантаження наявного його парку, кваліфікований догляд за його роботою та ін.

Результати господарської діяльності залежать передусім від ефективності використання основних засобів – найбільш активного і, власне, вирішального фактора виробництва. Забезпеченість підприємства необхідними основними засобами, їх раціональне використання, високий рівень продуктивності праці сприяють збільшенню обсягів виробництва продукції, зниженню собівартості та зростанню прибутку.

Одним із найважливіших завдань економічного аналізу як напрямку аудиту є контроль за правильним і ефективним використанням основних засобів.

Ми виходимо з того, що основними завданнями аналізу забезпеченості основними засобами та ефективності їх використання є:

- 1) аналіз обсягу та структури основних засобів і їх відповідності вимогам технічного прогресу та оптимальним параметрам виробництва;
- 2) визначення технічного стану основних засобів, темпів, форм і методів їх оновлення;
- 3) аналіз використання наявного парку устаткування, стану його екстенсивного та інтенсивного завантаження;
- 4) виявлення внутрівиробничих резервів поліпшення використання основних засобів;
- 5) розрахунок кінцевих виробничо-фінансових результатів поліпшення використання основних засобів [1, С.333].

В сучасних умовах розвитку економічних процесів проблема управління основними засобами набуває великого значення для всіх підприємств України. Основні засоби, які були сформовані на початковому етапі діяльності підприємства, вимагають постійного управління ними. Важливо зазначити, що стратегія управління основними засобами повинна бути пов'язана із загальною стратегією розвитку підприємства.

На успішне управління основними засобами впливає багато чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, серед яких основними є: особливості умов виробництва, специфіка господарської діяльності та кінцевий результат. Також успішність управління основними засобами підприємства можна розглядати з позиції ефективності їх використання в господарському обороті. В даний час управління основними засобами переважно зводиться до того, щоб забезпечити своєчасне підвищення ефективності їхнього використання. Проведений аналіз засвідчив, що на більшості підприємств України існують лише окремі елементи управління у вигляді аналізу рівня використання основних засобів. Але на таких промислових підприємствах управління основними засобами базуються здебільшого на застарілих підходах та методах і вони абсолютно неадаптовані до сучасних умов господарювання [2, С.298-299].

Необхідною передумовою удосконалення формування, використання та відтворення основних засобів підприємства є проведення діагностики їхнього реального стану та ефективності використання. Діагностика стану та ефективності використання основних засобів підприємства передбачає наступні дії:

- 1) діагностику їх обсягів та динаміки (на цій стадії визначається загальний їх обсяг у вартісному вимірі та вивчається динаміка обсягу порівняно з попередніми періодами);
- 2) діагностику стану та складу основних засобів (вивчається їх склад і динаміка окремих видів (об'єктів) та груп);
- 3) діагностику інтенсивності відновлення основних засобів;
- 4) діагностику ефективності використання основних засобів.

У процесі аналізу, перш за все, необхідно дослідити наявність та динаміку основних засобів у складі майна підприємства. Фонди підприємства поділяються на промислово-виробничі та непромислові (соціальна сфера). Виробничу потужність підприємства визначають промислово-виробничі фонди [3, С.280].

Одним із найважливіших завдань підприємства нині є підвищення ефективності використання основних засобів. У практиці роботи промислових підприємств застосовується метод інтегральної оцінки, який дає змогу зробити узагальнюючу оцінку ефективності використання основних засобів підприємства.

Збереження споживчої вартості основних засобів та подовження можливого терміну їх корисної експлуатації визначається, як стверджують більшість дослідників, ефективністю ремонтної політики.

Одним з важливих завдань управління основними засобами є з'ясування оптимальних термінів їх експлуатації. Скорочення термінів експлуатації дає змогу, як відомо, забезпечити прискорене оновлення основних засобів, зменшує рівень техніко-економічного старіння, підвищує технічний рівень підприємства, забезпечує зростання продуктивності праці та зниження ремонтно-експлуатаційних витрат. Подовження терміну експлуатації дає змогу

зменшити обсяг щорічної заміни спрацьованих основних засобів, збільшити обсяги використання інвестиційних ресурсів для розширеного відтворення основних засобів, але обумовлює зниження продуктивності діючих основних засобів та зростання витрат на їх утримування та ремонт.

На обсяг, структуру та динаміку основних виробничих засобів впливають такі фактори:

- характер та особливості процесу виробництва (неперервний, дискретний);
- тип виробництва (масове, серійне, одиничне);
- технологія, рівень спеціалізації і кооперування;
- методи організації виробництва.

У ході аналізу визначають зміну структури під впливом комплексної механізації та автоматизації виробництва, впровадження нової технології. Особливої уваги заслуговує аналіз технологічної та вікової структури основних засобів.

Список використаних джерел:

1. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник. [Текст] /Є.В.Мних.- Київ :Центр навчальної літератури, 2003. - 412с.
2. Шамота Т. Проблемні аспекти ефективного управління основними засобами підприємства в сучасних умовах [Текст] / Т.Шамота, А.Матюшенко // Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки». – Кам'янець-Подільський. - 2011. – С.298-300.
3. Івануса Н. І. Методичні особливості аналізу використання основних засобів на підприємстві / Івануса Н. І., Романів С. Р. // Економічний аналіз : Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу. – Випуск 2.- Тернопіль : Економічна думка, 2008. – С.279-281.

Романів С.Р.

кандидат економічних наук, доцент

Бачинський Д.Я.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У КОМП'ЮТЕРИЗОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Бурхливий розвиток комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій зумовлює необхідність визначення шляхів створення ефективної методики аудиту на основі електронної обробки облікової інформації. Своєю чергою, реальний стан програмного забезпечення дає змогу значно розширити сферу застосування автоматизації у процесі аудитування, залучивши комп'ютер до виконання логічних, аналітичних і розрахункових процедур [1, С.979].

Розробка і впровадження вітчизняних програмних систем аудиту, в т.ч. в галузі аудиторської перевірки основних засобів забезпечує вирішення питання стосовно підвищення рівня якості роботи аудитора під час перевірки, зменшення імовірності помилок, надає можливість ефективного планування аудиторських процедур та ін.

У ході проведення аудиту основних засобів у комп'ютеризованому середовищі аудитор, розглядаючи організацію автоматизації обліку основних засобів, має зупинитися на таких проблемах як:

- 1) вибір організаційної форми і програмного забезпечення;
- 2) різниця у формуванні інформації у фінансовому обліку;
- 3) в процесі автоматизації обліку основних засобів на основі первинних документів, які

підтверджують здійснення господарських операцій, повинні бути створені їх електронні аналоги, що дозволяють контролювати правильність введення інформації та формування на її основі інформаційної бази.

Крім того, аудитор повинен врахувати, що ведення обліку основних засобів з використанням сучасних облікових систем має ґрунтуватися на таких засадах як : незмінність облікової політики щодо обліку основних засобів впродовж звітного періоду; поєднання фінансового обліку та обліку основних засобів згідно Податкового кодексу в межах однієї комп'ютерної інформаційної системи з використанням паралельного ведення обліку; уніфікація структури інформації, що використовується при веденні обліку основних засобів у межах окремого підприємства; забезпечення постійного контролю за станом та використанням основних засобів у межах окремого підприємства як при здійсненні операцій з основними засобами, так і при виконанні регламентних операцій комп'ютерної облікової системи [2, С.89]. Комп'ютеризація вносить певні зміни в хід інвентаризаційного процесу. Велике значення при застосуванні комп'ютерних програм має розробка відповідних процедур. Послідовне виконання наведених процедур комп'ютеризованого сегменту методики інвентаризаційного процесу розв'язує низку проблемних питань, серед яких: дотримання об'єктивності, точність первинних і вторинних показників, скорочення загального терміну проведення, зменшення трудомісткості інвентаризаційного процесу.

Виконання великого обсягу робіт при знятті фактичних залишків з об'єктів майна для аудитора є трудомісткою ділянкою, тому що необхідно перевірити десятки і сотні одиниць елементів об'єкту, їх якість і ціну, провести таксування і підрахунки підсумків в інвентаризаційних описах. Довготривала інвентаризація призводить до втоми членів комісії і матеріально відповідальних осіб, а також до помилок і прорахунків. Часто це використовується нечесними матеріально відповідальними особами для приховування недостач і розкрадань. У зв'язку з цим у аудитора постає проблема використання в процесі інвентаризації наявних на підприємстві обчислювальної техніки і комп'ютерних програм. При комп'ютеризації обліку інвентаризація майна та фінансових зобов'язань зберігає свій зміст, хоча комп'ютеризація вносить певні зміни як до порядку облікового контролю, так і до проведення інвентаризації. На проведення інвентаризаційного процесу в сучасних умовах значно впливає ступінь комп'ютеризації обліку і управління на підприємстві [3, С.169].

Застосування автоматизованої системи обліку дозволяє аудитору проводити інвентаризацію попроцедурно і допомагає в опрацюванні результатів, значно полегшивши проведення інших облікових процедур. Наприклад, вартісний облік реалізації основних засобів замінюється натурально-вартісним обліком із зазначенням найменування, ціни і кількості. Те ж саме можна сказати і про переоцінку основних засобів. Так як система містить відомості про наявність основних засобів на будь-яку дату, то достатньо ввести у програму результати переоцінки і сформувані за її допомогою необхідні документи, що реєструють проведену переоцінку.

Слід зазначити, що можна механізувати не тільки обробку інвентаризаційних матеріалів, але і весь процес проведення інвентаризації і порівняння її даних з обліковими. Цю роботу можна механізувати за допомогою засобів сучасної оргтехніки. Зокрема є цікавим досвід метод використання диктофонів (Чехія, Німеччина). Суть інвентаризації з використанням диктофонів полягає в тому, що завідуючий складом або його помічник (при бригадній матеріальній відповідальності) після перевірки певної одиниці запасу називає вголос його найменування, артикул, сорт та інші відмінні ознаки, а також кількість і ціну за одиницю. Контролер перевіряє правильність підрахунку і відмінні ознаки товару і диктує через магнітофон необхідні дані про фактичну наявність товару. Інформація фіксується на

аудіокасету. Надиктована касета передається оператору комп'ютера для складання інвентаризаційних відомостей. Читання аудіозаписів з відомістю фактичних залишків товарів проводиться оператором за допомогою навушників [3].

Одним з найефективніших засобів, що дозволяє підвищити швидкість та ефективність і покращити якість проведення інвентаризації в цілому є використання штрихових кодів. Штриховий код – це особлива система кодування символічної інформації про товари або інші товарно-матеріальні цінності у вигляді послідовності темних та світлих смуг, яка може бути прочитана автоматичним цифровим пристроєм. Штрихове кодування є домінуючою технологією автоматичної ідентифікації, а символ штрихового коду - найбільш важливим компонентом цієї технології і основою даних для автоматичної обробки.

Штрихове кодування базується на таких елементах: штриховому коді; апаратних засобах його нанесення і зчитування; автоматизованій системі розпізнавання об'єкта основних засобів за кодом; комп'ютерній системі обліку, що здатна працювати із кодовою інформацією.

Даний прийом поряд із значним полегшенням інвентаризації дозволить здійснювати також додатковий контроль за збереженням вищезазначених активів, оскільки система обліку з використанням штрихових кодів може виконувати ще й функції електронної системи захисту від крадіжок.

Список використаних джерел:

1. Романів С.Р. Теоретичні засади функціонування комп'ютерного аудиту в Україні [Текст] / Романів С. Р., Михайлишин Н. П. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016., №10., С.979-985.
2. Глебова С. М. Проблеми організації обліку основних засобів в умовах автоматизації [Текст] / С.Глебова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством», Луцьк., 2010., С.88-89.
3. Романів С. Моделювання процесу інвентаризації в умовах застосування електронних систем обробки економічної інформації [Текст] / С.Романів // Матеріали науково-практичної конференції: «Система контролю в умовах глобалізації : закономірності та протиріччя», Тернопіль, 2010, С.169-173.

Семанюк В.З.

доктор економічних наук, доцент

Берекец Ю.В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання є актуальними проблеми формування фінансових результатів діяльності підприємств. Вони торкаються такого життєво важливого аспекту, як вільна орієнтація у фінансовому житті суб'єкта господарської діяльності, що дає можливість планувати подальший розвиток, визначати поточне положення справ, ідентифікувати причини виникнення тієї чи іншої ситуації.

Ефективність діяльності підприємства багато в чому залежить від того, наскільки швидко і правильно воно орієнтується у ринкових відносинах. Тому особливої важливості та

необхідності набуває аналіз фінансових результатів, як основної умови функціонування підприємства та його розвитку на конкурентному ринку. Вчасний та об'єктивний аналіз фінансових результатів сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємств, найбільш раціональному використанню виробничих та фінансових ресурсів, усунення зайвих витрат.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств є важливим засобом підвищення конкурентоспроможності підприємства, цей факт набуває все більшого значення в умовах ринкової економіки.

Дослідженню проблем аналізу фінансових результатів присвятили свої праці такі вчені-економісти, як І.А. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, Ю.А. Верига, С.Ф. Голов, Є.В. Мних, П.Я. Попович, Г.В. Савицька, А.Д. Шеремет та інші.

Аналіз фінансових результатів займає провідне місце в системі комплексного економічного аналізу, оскільки за ними оцінюється ступінь досягнення кінцевої мети діяльності підприємств. Система показників фінансових результатів включає в себе абсолютні та відносні їх вимірники. Абсолютні вимірники фінансових результатів є показники прибутку (доходу), а відносними показниками є показники рентабельності.

Мета економічного аналізу фінансових результатів полягає у визначенні повноти та якості їх отримання, оцінці динаміки абсолютних та відносних показників фінансових результатів, визначенні спрямованості та ступеня впливу окремих факторів на суму прибутку та рівень рентабельності і виявленні й оцінках можливих резервів їх зростання [1, с. 113].

У системі оцінюючих показників діяльності підприємства особливе місце посідає прибуток. Він є основою економічного і соціального розвитку фірми, сталим джерелом фінансування виробництва, виплати дивідендів, збільшення капіталу організації, створення резервних фондів, поповнення оборотних активів і покриття інших планових витрат. У прибутку і його розподілі виражені економічні відносини між суспільством, організацією і окремими працівниками.

Прибуток (дохід) є частиною чистих надходжень підприємств, які набувають своєї специфічної форми на стадії продажу (робіт, надання послуг). Прибуток та дохід служать джерелами розширеного відтворення, створення фондів споживання, утримання та розвитку невиробничої сфери, виробничого і соціального розвитку підприємства, матеріального заохочення.

Прибуток відрізняється від доходу тим, що вказує, на яку суму доходи перевищують пов'язані з ним витрати. Він є одним із підсумкових, узагальнених показників виробничо-фінансової діяльності, поліпшення її якості, використання трудових, матеріальних, та фінансових ресурсів.

Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства характеризує чистий прибуток, який включає в себе прибуток від продажу товарної продукції (робіт, послуг), прибутки (збитки) від іншої діяльності, сальдо операційних доходів і збитків.

Результати досліджень показують, що більшість науковців-економістів, зокрема М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк, М.Р. Ковбасюк, Є.В. Мних та інші виокремлюють такі завдання, які необхідно вирішувати аналізуючи фінансові результати діяльності підприємства:

- ✓ систематичний контроль за формуванням прибутку, зміною динаміки прибутку, виконанням планів одержання прибутку;
- ✓ визначення спрямованості та розміру впливу окремих чинників на суму прибутку та рівень рентабельності;
- ✓ визначення резервів зростання прибутку та рентабельності, розробка рекомендацій щодо їх впровадження;
- ✓ виявлення впливу на фінансові результати зовнішніх факторів і внутрішніх факторів.

На думку Г.В. Савицької до важливих завдань аналізу фінансових результатів також слід віднести:

- ✓ вивчення можливостей одержання прибутку відповідно до наявного ресурсного потенціалу підприємства і кон'юнктури ринку;
- ✓ оцінювання якості прибутку;
- ✓ підвищення рівня прибутковості бізнесу;
- ✓ оцінювання роботи підприємства з використанням можливостей збільшення прибутку і рентабельності [2, с. 274].

Практик і науковець П.Я. Попович зауважує про важливість аналізу порогу прибутку [3, с. 341].

Багато уваги приділено дослідженню напрямів, структури, та ефективності використання прибутку такими вченими, як Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній, С.З. Мошенський, О.В. Олійник.

Узагальнивши існуючі підходи науковців до порядку здійснення аналізу фінансових результатів основні завдання аналізу такі:

- систематичний контроль за виконанням плану одержання прибутку;
- виявлення факторів формування показників прибутку та розрахунки їх впливу;
- визначення напрямків і тенденцій розподілу прибутку;
- виявлення резервів збільшення прибутку;
- розроблення заходів щодо використання виявлених резервів.

Для оцінки фінансових результатів суб'єкта господарювання доцільно використовувати такий інструментарій: горизонтальний аналіз, вертикальний та трендовий аналіз, аналіз відносних показників (фінансових коефіцієнтів). Проаналізуємо більш детально кожний із них.

Горизонтальний (тимчасовий) аналіз фінансових результатів діяльності – дослідження змін кожного показника за поточний період, тобто порівняння показників звітної періоду з показниками попередніх (тимчасових) періодів що аналізується;

Вертикальний (структурний) аналіз показників оцінка структури відповідних показників та їх змін, тобто визначення питомої ваги окремих статей у загальному підсумковому показнику, їх зіставлення;

Трендовий аналіз – дослідження в загальному вигляді динаміки зміни показників фінансових результатів діяльності за звітний період, тобто порівняння кожної позиції звітності з попередніми періодами та визначення тренду, тобто основної динаміки показника, позбавленої від випадкових впливів та індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренду формують можливі значення показників у майбутньому, отже здійснюється перспективне прогнозування;

Аналіз відносних показників (фінансових коефіцієнтів) – розрахунок різних відносних показників (показники рентабельності, точки безбитковості) на функціонування співвідношення між окремими статтями звітності і мають визначений економічний зміст [4, с.11]

На основі результатів аналізу створюються об'єктивні умови для підвищення ефективності управлінських рішень, прийнятих виходячи з обґрунтованої облікової та аналітичної інформації, для планування й прогнозування фінансових результатів, збільшення прибутковості, забезпечення стабільного фінансового стану.

Досліджуючи шляхи вдосконалення методики аналізу фінансових результатів, доцільно звернути увагу на перспективи подальших досліджень фінансових результатів з врахуванням основних положень концепції розвитку і взаємозв'язку капіталу, прибутку та активів, в яких вони втілюються, що дозволить системно і комплексно вивчати результати діяльності суб'єктів господарювання та виявляти потенційні резерви їх поліпшення.

Досліджуючи сутність прибутку, доцільно відмітити його основні характеристики.

- прибуток є формою доходу суб'єкта господарювання, який вклав свій капітал у певний вид діяльності з метою досягнення певного комерційного успіху;
- прибуток не є гарантованим доходом на вкладений капітал у той чи інший бізнес, а результатом вмілого й успішного здійснення цього бізнесу. Тому прибуток у певній мірі – це плата за ризик здійснення підприємницької діяльності. Рівень прибутку і рівень підприємницького ризику знаходяться між собою у прямо пропорційній залежності;
- прибуток характеризує не весь дохід, одержаний у процесі підприємницької діяльності, а лише ту частину доходу, яка «очищена» від понесених витрат на здійснення цієї діяльності;
- прибуток є вартісним показником, який виражений у грошовій формі.

Під аналізом фінансових результатів діяльності слід розуміти комплекс дій щодо вивчення результатів практичної роботи підприємства за певний період, з метою визначення ступеня ефективності використання всіх ресурсів, виявлення можливих недоліків в управлінні та надання необхідної інформації для оперативного керівництва для підвищення результативності діяльності підприємства.

Прибуток як економічна категорія відображає кінцеву грошову оцінку діяльності підприємства, це сума перевищення доходів від його діяльності над сумою видатків, одна із форм його власних нагромаджень. Прибуток сигналізує про необхідність заходів щодо зменшення собівартості продукції, нарощування обсягів виробництва і реалізації, розширення асортименту продукції, доцільність змін у ціновій політиці. Він є визначальним критерієм ефективності господарювання.

Список використаних джерел:

1. Мних Є. В. Економічний аналіз: Підручник: Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 472 с.
2. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посібник. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005.–662 с.
3. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник. – 3-те вид. перероб. і доп. – Київ: «Знання», 2008. 630 с.
4. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення і практичних завдань: Київ: Вид-во Європ. університету, 2005. 253 с.
5. Литвин З.Б. Теорія економічного аналізу: Методичні поради і завдання з дисципліни, для студентів напрямку підготовки «Менеджмент» 6.030601 усіх форм навчання. Тернопіль: Економічна думка, 2010. 224 с.
6. Литвин З.Б. Необхідність економічного аналізу в системі управління підприємством. *Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.- практ. конф. Чернігів. 2014. С.125-127.
7. Литвин З.Б. Проблемні аспекти теорії і практики економічного аналізу. *Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан і актуальні проблеми та перспективи розвитку* : зб. матеріалів доп. учасн. V Міжнар. наук.- практ. конф. Тернопіль. 2011. С.198-200.

Серединська В.М.

кандидат економічних наук, доцент

Мудрик А.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Економічна експертиза представляє собою особливий клас експертних досліджень, в процесі здійснення яких широко використовуються пізнання в області різних наук економічного профілю (статистика, економіка, фінанси, оподаткування, тощо). У складі економічних експертиз за результатами огляду юридичної та економічної літератури можна виділити наступні: судово-бухгалтерські, фінансово-економічні, планово-економічні, фінансово-аналітичні, інженерно-економічні, за цінами і ціноутворенням, фінансово-кредитні, податкові та ін. Перелік економічних експертиз не може бути вичерпним.

Експертиза може відіграти вагомую роль у організації боротьби із економічною злочинністю і підвищенні її ефективності через механізм профілактичної діяльності, що здійснюється як у спеціальній, так й у неспеціальній формах .

Проблеми здійснення експертного економічного дослідження сьогодні є недостатньо вивчені як у науковому, так і в практичному аспектах.

Оцінка сучасного стану економічної експертизи неможлива без напрацювань фахівців у цій галузі, а саме в області теорії та практики, з врахуванням політичних і економічних перемін в країні.

Свій доробок у розвиток економічної експертизи внесли і вносять юристи та судові експерти-практики, такі як: І. А. Алієв, С. В. Бородин, В. К. Лисиченко, З. М. Соколовский, В. Ф. Орлова, Б. І. Шевченко, А. Р. Шляхов, та інші.

Проблемним питанням використання експертизи в економічній діяльності суб'єктів господарювання присвяти свої роботи Ф. Ф. Бутинець, Г. Г. Мумінова-Савіна, В. Д. Понікарова та інші. Щодо однозначного визначення економічної експертизи, зокрема визначення її сутності, критеріїв класифікації, як функції попередження економічних злочинів, фахівці-практики і науковці не змогли знайти спільної думки.

Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки і призначення судових експертиз та експертних досліджень врегульовано види судово-економічної експертизи, такі як:

- ✓ економічна (бухгалтерського й податкового обліку);
- ✓ фінансово-кредитних операцій;
- ✓ фінансово-господарської діяльності.

Із існуючої в законодавстві класифікації зрозуміло, що судово-бухгалтерська експертиза є видом (чи складовою) судово-економічної експертизи. Таким чином, визначаючи сутність судово-економічної експертизи, слід враховувати той факт, що одні дослідники ототожнюють ці два поняття, інші – вважають судово-бухгалтерську експертизу складовою судово-економічної експертизи.

Проаналізувавши законодавчі та нормативні акти, схиляємося до висновку, що здебільшого визначення поняття «експертиза» є вузькоспеціалізованим та стосується окремих сфер діяльності, таких як, архітектурна, будівельна, транспортна, ветеринарна, діяльність з охорони праці, тощо. Трактуювання економічної категорії «експертиза», подані у наказах, носять загальний характер та можуть застосовуватись в різних сфері діяльності,

однак, це загальне визначення не надає змоги оцінити її сутність, наприклад, в економічній діяльності.

Розглянемо та проаналізуємо думки науковців щодо розуміння сутності економічної експертизи. Так, М. Т. Білуха стверджує, що судово-економічна експертиза досліджує виробничу й фінансово-господарську діяльність підприємств різної форми власності, які допустили збитки, втрати, крадіжки цінностей, безгосподарність та інші негативні явища, що стали об'єктом розглядання правоохоронних органів.

Професор, В. А. Дерій, під економічною експертизою розуміє дослідження певних проблем, що виникають у процесі економічної діяльності суб'єкта господарювання й потребують кваліфікованих дій експерта (експертів) для досягнення визначеної мети та розв'язання конкретних завдань, пов'язаних із веденням фінансового і податкового обліку, фінансово-економічною діяльністю та фінансово-кредитними операціями, а також для відвернення суттєвих загроз і ризиків від такого суб'єкта.

На думку В. А. Єрмоленка, судово-економічна експертиза - є дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, яке в межах чинного законодавства здійснюється особою, котра володіє спеціальними знаннями в галузі економіки, з метою надання висновку щодо кола питань, що були поставлені органами дізнання, досудового слідства чи суду [3].

І. В. Перезовова вважає, що є ряд негативних моментів, які пов'язані із станом невизначеності економічної експертології в Україні, а саме:

- ірраціональність практичного функціонування механізму проведення економічної експертизи;
- хаотичність сприйняття сутності економічної експертизи за назвами та реаліями окремих її форм;
- термінологічні невідповідності у процесі проведення економічної експертизи як окремого дослідження;
- нереалізованість потенціалу окремих методичних прийомів контролю у процесі економічної експертизи;
- підміна одних форм економічного контролю іншими;
- відсутність єдиного підходу в різних фінансово-економічних, наукових, законодавчо-нормативних, процесуальних документах до назв окремих форм експертизи;
- уточнення назв і видів заключних документів, що формуються за кожною із форм економічної експертизи;
- невизначеність рівня фахових спеціальних знань, якими має володіти експерт-економіст, що є в конкретній ситуації представником суб'єкта контролю і реалізує визначену форму контролю;
- помилки під час викладання фахових дисциплін, предметом яких є окремі форми економічного контролю («Аудит», «Внутрішній аудит», «Судово-бухгалтерська експертиза», «Ревізійна справа» тощо) [2].

Експертиза — це спосіб аналізу причинно-наслідкових зв'язків не тільки стосовно того, що вже відбулося, але й того, що очікується, має або може відбутися; це спосіб пізнання певної реальності у тих випадках, коли ця реальність не піддається прямому вимірюванню, обрахуванню і взагалі якому завгодно «об'єктивному дослідженню» [5].

Розглядаючи сутність економічної експертизи, потрібно розкрити і її специфіку, що виявляється в наступному:

по – перше, економічна експертиза забезпечує отримання висновку експерта як джерела доказів про факти, що мають значення для розслідуваної справи. При цьому процесуально-правова форма економічної експертизи обумовлена наступними ознаками: її призначення визначено процесуальним законодавством; висновок експерта в галузі економіки є процесуальним джерелом доказів;

по-друге, застосування експертних знань з економічною специфікою обов'язкове в ході дослідження фактів господарської діяльності, явищ, бізнес-процесів, засобів господарюючого суб'єкта та джерел фінансування.

Дана специфіка проявляється в тому, що значну частину економічних експертиз становлять обліково-економічні знання, які застосовуються експертом при дослідженні фактів господарської діяльності, явищ, бізнес-процесів, видів і сегментів діяльності, які привернули до себе увагу і знаходяться в матеріалах справи (кримінального, цивільного, адміністративного, арбітражного). Така інформація може бути отримана ним з первинних документів, облікових реєстрів, фінансової звітності за умови підтвердження її доброякісності. Облікова документація, яка формується економічним суб'єктом, містить інформацію, яка виникає, існує, реєструється, переробляється і перетворюється в різні економічні показники.

Отже, під економічною експертизою слід розуміти дослідження, яке здійснюється через застосування спеціальних знань, вмінь та навичок експерта-економіста для досягнення визначеної мети і розв'язання конкретних завдань, пов'язаних з веденням бухгалтерського й податкового обліку, фінансово-кредитними операціями, фінансово-господарською діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Дерій В. А. Економічна експертиза діяльності підприємств / В. А. Дерій.
2. Перезовова І. В. Економічна експертиза як специфічна галузь знань [Електронний ресурс] / І. В. Перезовова // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 3. – С. 97-105. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2013_3_18.
3. Єрмоленко В. А. Сутність дефініції «судово-економічна експертиза» [Електронний ресурс] / В. А. Єрмоленко // Управління розвитком. – 2014. – № 12. – С. 42-43. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_12_21.
4. Литвин З. Б. Економічна експертиза як функція попередження економічних злочинів / З. Б. Литвин // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – № 6 (12). – 2017. С. 118-123.
5. Білуха М. Т. Судово-бухгалтерська експертиза: підручник / М. Т. Білуха – К. : Воля, 2004. – 656 с.

Черешнюк О.В.

кандидат економічних наук, старший викладач

Балабан Л.В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ АУДИТУ ВИПУСКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ЗБУТУ

Наслідком діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є випуск готової продукції, виконання робіт або надання послуг і, як підсумок, отримання прибутку. Водночас організація обліку забезпечує потрібною та достовірною інформацією підприємства для виконання всебічного аналізу господарської діяльності, доведення відповідних управлінських рішень та основним джерелом даних для контрольних процедур і проведення аудиту.

Облік готової продукції містить таку сукупність робіт, виконання яких гарантується відмінний і своєчасний облік виробництва, випуску та реалізації готових виробів не тільки загалом за звітний період, але й за короткі відрізки часу та вчасним відвантаженням готової продукції споживачам. Готова продукція – це продукція (виріб, напівфабрикат, послуга), що повністю закінчена обробкою на даному підприємстві, пройшла всі стадії технічного випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам, не потребує подальшої обробки на цьому підприємстві і здана на склад [3].

Формування інформаційних ресурсів на основі обліку готової продукції дасть можливість вчасно відстежувати операції з реалізації, відвантаження продукції, розрахунків із покупцями та оформляти належними документами готової продукції, яка була випущена з виробництва, а також забезпечити контроль за виконанням програми випуску, збереження на складах та реалізації продукції [5].

При організації обліку готової продукції основною здатністю є визначення її характеру. Згідно з цим ознаки продукції групуються за формою, ступенем готовності та технологічною складністю. За технологічною складністю продукцію поділяють на просту і складну. При цьому вона може бути основною, побічною або супутньою. За своїми технічними та іншими характеристиками побічна та супутня продукція майже не відрізняється від основної, тому що їхні кількісні та якісні параметри визначають аналогічно основній продукції.

Алгоритм отримання готової продукції:

1. Відпуск продукції з виробництва і віддача її на склади.
2. Зберігання продукції на складах підприємства.
3. Відпуск продукції місцевим і відправка (відвантаження) іногороднім покупцям.
4. Відпуск продукції для внутрішніх потреб основних цехів, для збуту продукції (наприклад, тара власного виробництва) та ін.
5. Реалізація продукції (одержання грошей від покупців за відпущену продукцію).

Облік готової продукції повинен забезпечити контроль за виконанням завдань з випуску продукції згідно з договірним асортиментом на всіх стадіях її руху; зберігання готової продукції за обсягом, асортиментом та якістю; своєчасну випуску документів на відвантаження; використання фінансових і матеріальних ресурсів за допомогою складання планових і фактичних калькуляцій собівартості продукції. Аналітичний облік готової продукції на підприємствах ведеться за місцями її зберігання та окремими видами у натуральних, умовно-натуральних і вартісних показниках.

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» [1], собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат.

Формування інформаційних ресурсів аудиту на основі бухгалтерського обліку собівартості продукції створює необхідність дослідження новітніх методів аналізу альтернативних напрямків облікової політики, обґрунтування оптимальних рішень, що не суперечать міжнародним стандартам. Покращення обліку реалізації готової продукції перш за все стосується удосконалення первинної документації, тому аудитор змушений володіти знаннями нових технологій. Адже удосконалення облікової документації та документообігу здійснюють за такими напрямками: підвищення оперативності оформлення та обробки інформації під час реалізації; підвищення рівня об'єктивності аналітичної інформації; підвищення контролю з обліку вибуття готової продукції; економія витрат часу та праці документування, обробку документів. Виробничим підприємствам доцільно ввести мікропроцесорну техніку, здатну ідентифікувати окрему одиницю готової продукції. Використання такої техніки дає змогу отримати інформацію про всі операції в момент та в місці їх здійснення [2].

Здійснюючи автоматизацію обліку з реалізації готової продукції, забезпечується контроль надходження платежів від покупців за відвантажену продукцію, що буде зменшувати час для визначення обсягу податкового зобов'язання, а також на процес розподілу поза виробничих витрат [4].

У процесі управління сучасним підприємством стан обліку готової продукції та її реалізації займає головне місце. Сьогодні одним із компонентів продуктивної організації аудиту наявності та руху готової продукції є високий рівень використання облікової інформації для оцінки якісних та кількісних характеристик готової продукції. Для того, щоб удосконалити систему аудиту готової продукції, спочатку підприємство повинне організувати систему бухгалтерського обліку для найбільш результативної роботи. Для усунення недоліків організації обліку можна підвищити організацію контролю збитків у момент їх виникнення та усунення в процесі продажу продукції. Коли продукція зберігається на складах та в приладах, які охолоджують продукцію, доречно записувати в обліку всі причини відхилень від норм природного убутку, а також винуватців і випадки їх виникнення. Скорочення збитків на стадії реалізації готової продукції на підприємствах: запобігання накопиченню понаднормативних запасів сировини, матеріалів, готової продукції, оптимізація маршрутів транспортування готової продукції в роздрібну торговельну мережу та за іншими напрямками реалізації, запобігання механічним пошкодженням. Такі заходи приведуть до раціонального використання матеріальних ресурсів та зменшення собівартості продукції.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
2. Саввон О. О. Удосконалення обліку готової продукції та її реалізації. Держава і регіони. 2007. С.321-324.
3. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник. 3-ге вид. перероб. і доп. Київ : Алерта, 2008. 926 с.
4. Хоми С. В., Орлова В. К., Орлів М. С. Фінансовий облік. Київ, 2010.
5. Черешнюк О. М. Економічна експертиза взаємовідносин підприємства з споживачами / С.І. Саченко, О.М. Черешнюк // Приазовський економічний вісник. 2017. № 2. С. 159–163

Щирба М.Т.

кандидат економічних наук, доцент

Кучер Ю. П.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Здійснення внутрішнього аудиту – відповідальна робота, оскільки на основі її результатів власники або вищий управлінський персонал приймають рішення щодо подальшого функціонування підприємства. До його проведення працівникам служби внутрішнього аудиту необхідно відноситись з особливою ретельністю не лише тому, що це є їх трудовими обов'язками, а, перш за все, через те, що вони відповідають за достовірність наданого висновку власникам підприємства. Внутрішні аудитори несуть відповідальність за якість своєї роботи не лише перед власниками підприємства, а і його працівниками, так як саме від

даного фактору залежить не тільки ступінь ефективної роботи підприємства, а й наявність робочих місць для його працівників.

Метою статті є виявлення та дослідження факторів впливу на ефективність роботи внутрішніх аудиторів, виокремлення показників ефективності роботи служби внутрішнього аудиту, а також етапів визначення результату діяльності служби внутрішнього аудиту.

Для дотримання належної ретельності роботи служби внутрішнього аудиту слід здійснювати систематичний контроль за її роботою, що сприятиме підвищенню якості роботи служби внутрішнього аудиту, а значить і підвищуватиме ефективність роботи всього підприємства. Щодо контролю якості внутрішнього аудиту, то, на нашу думку, слід здійснювати як зовнішній, так і внутрішній контроль.

До суб'єктів внутрішнього контролю якості внутрішнього аудиту слід відносити спостережну раду та власників підприємства. В даному випадку метою спостережної ради буде здійснення контролю за ефективністю господарської діяльності підприємства та служби внутрішнього аудиту зокрема, що зумовлено існуванням можливості порушення загальноприйнятих стандартів внутрішнього аудиту, а також норм професійної етики, так як служба внутрішнього аудиту працює в одному середовищі разом з управлінським персоналом.

Власники підприємства можуть здійснювати контроль якості внутрішнього аудиту після того, як пропозиції служби внутрішнього аудиту будуть впроваджені в життя. Таким чином, власники визначатимуть раціональність пропозицій внутрішніх аудиторів щодо господарської діяльності підприємства, що визначається шляхом аналізу отриманого прибутку. В залежності від того, зростатиме чи зменшуватиметься розмір прибутку, власник може зробити висновок про те, наскільки добре та злагоджено працює підприємство та служба внутрішнього аудиту.

Розмежування контролю спостережної ради та власників підприємства пов'язане з тим, що власники не завжди можуть знаходитись в тій країні, де розташоване підприємство.

Якщо внутрішній контроль внутрішнього аудиту є більш лояльним відносно об'єкту перевірки (служби внутрішнього аудиту) та спрямовується на усунення негативних моментів у діяльності служби внутрішнього аудиту та підприємства в цілому, то зовнішній контроль спрямований здебільшого на підвищення довіри до внутрішнього аудиту та удосконалення його практики в Україні. Не дивлячись на те, що внутрішній аудит не виходить за рамки суб'єкта господарювання, вважаємо за необхідне запровадити в українській практиці внутрішнього аудиту здійснення також зовнішнього контролю якості внутрішнього аудиту, що сприятиме підвищенню відповідальності внутрішніх аудиторів за проведену роботу, регулюванню внутрішнього аудиту на державному рівні для уніфікації його здійснення на підприємствах різних галузей промисловості [2, с. 5].

Аналіз та оцінка ефективності внутрішнього аудиту – важливе питання, вирішення якого виявляє вплив внутрішнього аудиту на кінцевий результат діяльності підприємства. Якість та ефективність роботи служби внутрішнього аудиту залежать від обґрунтованості та точності поставлених цілей.

Ефективність роботи служби внутрішнього аудиту залежить від багатьох факторів, серед яких [1, с. 45-46; 3, с. 176; 4, с. 38]:

- злагодженість роботи працівників служби внутрішнього аудиту, а саме якісний розподіл обов'язків між працівниками служби внутрішнього аудиту, що дозволить встановити індивідуальну відповідальність окремого працівника за виконання поставленого завдання;

- взаємозв'язок роботи працівників служби внутрішнього аудиту та зовнішніх суб'єктів, що включає проведення семінарів із залученням працівників контролюючих органів, а також дозволяє здійснити обмін знань та досвідом у сфері здійснення перевірок та

підвищити рівень знань нормативно-правової бази, для ведення господарської діяльності підприємства;

– взаємозв'язок роботи працівників служби внутрішнього аудиту та працівників підприємства, що дозволить оперативно реагувати та усувати слабкі місця в діяльності підприємства та здійснювати планування перевірок на перспективні періоди.

Для визначення ефективності праці внутрішніх аудиторів необхідно [3, с. 177; 4, с. 40; 5, с. 153; 7, с. 22]:

- 1) встановити стандарти ефективності та критерії її оцінки;
- 2) регламентація процедури оцінки ефективності у внутрішніх нормативних документах;
- 3) визначення особи, яка може бути уповноважена оцінювати роботу служби внутрішнього аудиту.

Названі вище моменти необхідно враховувати при оцінці ефективності внутрішнього аудиту, оскільки:

– розроблені стандарти ефективності внутрішнього аудиту допоможуть відповідальній особі визначити її критерії;

– ефективність внутрішнього аудиту – це досить абстрактне поняття, у внутрішніх нормативних документах підприємства необхідно встановити критерії ефективності внутрішнього аудиту, що дозволить об'єктивно оцінити роботу служби внутрішнього аудиту;

– показник ефективності роботи служби внутрішнього аудиту необхідний перш за все, власникам підприємства або особам, які представляють їх інтереси на підприємстві, тому виходячи з такої мети необхідно визначити суб'єкта, в повноваження якого входить оцінка ефективності роботи служби внутрішнього аудиту. Для дотримання об'єктивності оцінки, вважаємо за доцільне наділити такими повноваженнями представника спостережної ради підприємства.

Визначення ефективності внутрішнього аудиту – це є комплексний процес, який не обмежується обчисленням одного показника. Для того, щоб мати повну уяву про ступінь ефективності внутрішнього аудиту та доцільність утримання служби внутрішнього аудиту на підприємстві слід аналізувати такі показники, як:

- 1) економічна ефективність внутрішнього аудиту;
- 2) кількість проведених аудитів відповідно до річного плану та відсоток його виконання;
- 3) відсоток виконання аудиторських рекомендацій.

Вважаємо, що два останні показники не повною мірою свідчать про ефективність внутрішнього аудиту, оскільки кількість проведених аудитів не завжди свідчить про їх якість, а виконання аудиторських пропозицій управлінським персоналом – це суто суб'єктивне відношення управлінця до вирішення окремого питання. Тому, у випадку виникнення питань щодо використання пропозицій служби внутрішнього аудиту для поліпшення господарської діяльності підприємства, необхідно отримувати пояснення управлінського персоналу щодо прийняття саме такого рішення.

У зв'язку з цим, дотримуємось позиції, що найбільш наглядним показником визначення ефективності внутрішнього аудиту є показник його економічної ефективності.

Для обчислення даного показника необхідно мати достовірну інформацію про чисельність працівників служби внутрішнього аудиту, їх заробітну плату, досягнуті результати та витрати, понесені на утримання служби.

На практиці ефективність аудиту часто оцінюється за загальними економічними або іншими результатами діяльності підприємства, що є цілком логічним, оскільки пропозиції

внутрішніх аудиторів спрямовані на підвищення якості діяльності підприємства та управлінського персоналу зокрема.

При визначенні економічної ефективності внутрішнього аудиту слід порівнювати витрати, понесені на утримання служби внутрішнього аудиту та вигоду, отриману від її утримання. Отже, в такому випадку економічний ефект внутрішнього аудиту можна обчислити наступною формулою:

$$\text{Ефект} = \frac{\text{Вигоди}}{\text{Витрати}}$$

Проаналізувавши наведену формулу, чітко видно, що економічні вигоди повинні бути більшими від понесених на утримання служби внутрішнього аудиту економічних вигод, що забезпечуватиме доцільність її утримання на підприємстві. Слід наголосити на тому, що для підприємства є неприпустимим ситуація, коли показник економічної ефективності дорівнюватиме 1. При цьому вигоди та витрати будуть рівними між собою, а робота працівників служби внутрішнього аудиту не принесе жодної користі. Тому утримання даної служби на підприємстві є недоцільним. Необхідно пам'ятати, що для отримання достовірного результату при застосуванні формули економічної ефективності, необхідно брати до уваги лише вигоди і витрати, пов'язані з утриманням саме служби внутрішнього аудиту.

Проте, на практиці досить важко виявити саме ті вигоди, які отримані від утримання служби внутрішнього аудиту. У зв'язку з цим пропонуємо поруч з аналізом діяльності служби внутрішнього аудиту аналізувати річний план аудиту, ступінь його виконання, а також пропозиції, прийняті до виконання для поліпшення господарської діяльності підприємства.

Ефективність внутрішнього аудиту оцінюється за позитивним результатом діяльності служби внутрішнього аудиту, але говорити про ефективність або неефективність внутрішнього аудиту ми можемо лише після визначення результату діяльності суб'єкта господарювання на основі результатів роботи служби внутрішнього аудиту та впливу таких результатів на фінансовий стан підприємства.

Ефективність внутрішнього аудиту визначається ефективністю діяльності підприємства, оскільки метою впровадження внутрішнього аудиту на підприємство є забезпечення ефективної діяльності підприємства.

Етапи є порядком визначення результату внутрішнього аудиту [3, с. 176; 6].

На першому етапі “Визначення вимірників результатів” перевіряючому слід визначити, які показники свідчать про ефективність роботи служби внутрішнього аудиту. Якщо перевіряється служба внутрішнього аудиту виробничого підприємства, то його ефективність визначатиметься ефективністю виробництва, якщо торговельного – то ефективністю продаж.

Другий етап “Виявлення показників результатів” характеризується виявленням попередньо визначених показників, тобто виявлення саме тих показників, які відображають результат роботи служби внутрішнього аудиту.

На третьому етапі “Інтерпретація отриманих показників” перевіряючий повинен виявити вплив роботи служби внутрішнього аудиту на кінцевий стан об'єкта.

На останньому етапі “Визначення ступеня ефективності внутрішнього аудиту” визначається ступінь ефективності внутрішнього аудиту. Даний етап є найскладнішим, і, на нашу думку, повинен ґрунтуватись на аналізі наступних факторів:

- ступінь значущості вирішеної проблеми для діяльності підприємства;
- важливість пропозицій внутрішніх аудиторів для господарської діяльності підприємства;
- сума отриманого прибутку в результаті прийняття та виконання пропозицій внутрішніх аудиторів.

Як бачимо, здійснивши навіть найдокладніший аналіз результатів діяльності служби внутрішнього аудиту, ступінь ефективності її діяльності залишається дуже абстрактним, на що є декілька причин: по-перше, розмір підприємства: для великого та середнього підприємства один і той самий результат діяльності служби внутрішнього аудиту матиме різну цінність; по-друге, місце підприємства на ринку: якою ефективною не була б діяльність служби внутрішнього аудиту, більш за все, що пропозиції її працівників не зможуть суттєво змінити становища більш слабого підприємства порівняно з сильним.

Список використаних джерел:

1. Жминько С.И. Внутренний аудит / С.И. Жминько, О.И. Швырева, М.Ф. Сафонова. – Ростов н/Д: Феникс, 2008. – 316 с.
2. Закалінська К.О. Методика аудиторської оцінки системи бухгалтерського обліку: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.04 “Бухгалтерський облік, аналіз і аудит” / К.О. Закалінська. – Київ, 2006. – 24 с.
3. Калимуллина О.В. Критерии качества аудиторской деятельности: материалы Междунар. науч.-практ. конф. [“Актуальные проблемы учета, экономического анализа и финансово-хозяйственного контроля деятельности организаций”] / О.В. Калимуллина. – в 3 ч. – Воронеж, 2008. – Часть 3. – 176 с.
4. Ballion G. Sprawozdawczość i rewizja finansowa w kształtowaniu wiarygodności informacji ekonomicznej / Pod redakcją naukową prof. Dr hab. Bronisława Micherdy. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków. – 2017. – 660 s.
5. Grzesiak A. Problemy współczesnego zarządzania / A. Grzesiak / Pod. red. Andrzeja Matczewskiego. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011. Zeszyt 3. – S. 149-157.
6. Hauck T.P., Why and How Audits Must Change: Practical Guidance to Improve Your Audits, Wiley & Sons, 2013.
7. Kontrola wewnętrzna – zintegrowana koncepcja ramowa, Fundacja Rozwoju Rachunkowości, Warszawa 2019, s. 22.

Щирба М.Т.

кандидат економічних наук, доцент

Сизоненко В. В.

здобувач другого (магістерського) рівня

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПЕРЕВІРОК В
КОМП’ЮТЕРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Кожна аудиторська фірма (аудитор) при створенні автоматизованої системи для проведення аудиту на етапі його планування змушена обирати відповідну комп’ютерну програму. Тобто перед спеціалістами постає питання вибору програми аудиту, яка б найкраще відповідала потребам конкретного підприємства. На нашу думку, це є важливим етапом, оскільки після поділу програмного забезпечення за певними категоріями на групи можна ставити вимоги до програм та порівнювати їхні функціональні можливості.

Метою статті є виокремлення факторів впливу на ринок прикладних програм у сфері аудиту, окреслення основних їхніх характеристик, дослідження процедур, які аудитор повинен виконати при роботі із таким прикладним програмами, а також визначити вимоги до таких спеціалізованих програм.

На сьогоднішній день ринок прикладних програм досить різноманітний і неоднорідний, що є результатом впливу трьох основних факторів [1; 2, с. 20; 4, с. 7-8; 6, с. 13]:

- 1) постійно зростаючі вимоги до споживачів;
- 2) кон'юнктурний світогляд більшості розробників;
- 3) нестійке нормативно-правове середовище.

Практика свідчить, що при проведенні аудиту використовуються існуючі програми фінансового обліку, юридичні бази даних, програми аналізу фінансово-господарської діяльності та інші спеціальні програми.

На сьогоднішній день існує багато програм, які здатні допомогти при проведенні аудиту. Основними властивостями яких є [1]: простота (складну і перевантажену систему важко використовувати для аудиту); швидкість (бухгалтерська програма повинна працювати швидко); гнучкість (програма повинна швидко переналагоджуватись на підприємства, які мають іншу специфіку фінансового обліку); розвинений контроль операцій (контроль повинен проводитись не в момент занесення інформації, а окремо, коли в цьому виникає необхідність); різні форми звітів, які подають одну і ту ж інформацію, але з різних сторін, у різних розрізах (відмовки розробників, що ту ж саму інформацію можна отримати, але в іншому вигляді, не приймаються, оскільки аудитор може мати власну думку про те, яка інформація і в якому вигляді йому знадобиться); можливість сторнування операцій, оформлених невірно (аудитор повинен мати можливість отримати в програмі баланс, який був наданий в податкову інспекцію, якщо навіть в ньому були помилки, і крім того, внести виправні записи, щоб отримати правильні баланс і підсумки).

На нашу думку, слід звернути увагу на те, що вітчизняні аудитори в більшості використовують прикладні програми (електронні таблиці Excel, Lotus 1-2-3, SuperCalc) для виконання аналітичних процедур, але, на відміну від зарубіжних колег, розрахунки проводяться переважно на завершальній стадії аудиту.

В даний час аудиторам у своїй роботі часто доводиться зустрічатися з автоматизованими системами обліку. Засіб обробки господарських операцій і ведення обліку істотно впливають на організаційну структуру підприємств, процедури і методи проведення аудиту.

При проведенні аудиту необхідно враховувати такі особливості [8, с. 31]:

- рівень автоматизації завдань фінансового обліку;
- наявність методики проведення аудиту на підприємстві;
- доступність облікових даних;
- складність існуючої автоматизованої системи обліку, контролю і аудиту.

Однією з бухгалтерських програм, яка широко використовується на українських підприємствах, є система, розроблена російськими програмістами „ІС: Підприємство. Конфігурація "Бухгалтерський облік для України". Остання призначена для підприємств, які займаються виробництвом, торгівлею, посередництвом, наданням послуг тощо. В ній реалізована стандартна методологія фінансового і податкового обліку для госпрозрахункових операцій відповідно до законодавства України. Методологія обліку відповідає новим стандартам ведення фінансового обліку. Для вирішення цих питань система включає [2, с. 45; 4, с. 78; 7]: план рахунків, який містить типові настройки аналітичного валютного і кількісного обліку практично для всіх розділів фінансового обліку; довідник валют, який використовується при веденні валютного обліку; набір довідників для формування первинних документів і ведення списків аналітичного обліку; набір документів для введення, зберігання і виведення на паперові носії первинних документів і для автоматичного формування бухгалтерських операцій; набір констант, що використовуються для настройки загальних параметрів ведення обліку в конкретній організації; набір стандартних звітів, що дозволяють отримати дані фінансового обліку в розрізі всіх рахунків, включаючи аналітичний облік; набір

регламентованих звітів (податкових, бухгалтерських тощо); набір документів, які автоматизують фінансовий облік, розрахований на ведення найбільш важливих об'єктів фінансового обліку (облік операцій по касі і банку, облік товарно - матеріальних цінностей на складі і у виробництві, розрахунки з постачальниками та підрядниками, розрахунки з підзвітними особами, облік нематеріальних активів, нарахування і виплата заробітної плати, облік валютних операцій), а також податкового обліку (облік валових доходів і валових витрат, облік балансової вартості основних засобів та амортизації, ведення книг обліку продажу та придбання товарів (робіт, послуг).

Спеціалісти в сфері комп'ютеризації та автоматизації на сьогоднішній день розробили вітчизняний продукт „БЕСТ ЗВІТ”. Останній призначений для автоматизації процесів підготовки, передачі-прийому, обробки і накопичення звітних документів між організаціями (відомствами). Функціонально система складається із двох незалежних модулів (АРМів): АРМ підготовки даних та АРМ збору і обробки інформації.

АРМ підготовки даних призначений для формування звітних документів, їх перевірки і передачі в АРМ збору і обробки. Він реалізує наступні функції [8, с. 67]:

- 1) формування і ведення реєстру форм (бланків) звітних документів;
- 2) формування звітних документів в інтерактивному режимі з використанням різних перевірок, які слідкують за можливими помилками на етапі підготовки документів;
- 3) формування звітних документів на основі імпорту електронних даних із будь-яких автоматизованих систем обробки інформації;
- 4) перевірка коректності заповнення звітних документів;
- 5) формування пакетів електронної звітності для передачі в АРМ збору і обробки інформації.

АРМ збору і обробки інформації призначений для прийому, накопичення і обробки пакетів електронної звітності. Він реалізує такі функції [8, с. 68-69]:

- 1) виконання всіх функцій АРМ підготовки даних;
- 2) ведення реєстру підприємств та їх підрозділів, які здають звітність;
- 3) прийом пакетів електронної звітності, які сформовані АРМом підготовки даних;
- 4) перевірка коректності заповнення прийнятих документів;
- 5) контроль строків подачі звітності;
- 6) обробка і аналіз інформації, що міститься в документах;
- 7) формування зведених звітів, довідок і т.д.;
- 8) можливість обробки і аналізу інформації в режимі віддаленого доступу до баз даних звітних документів.

Засоби і методи, що застосовуються для аудиторської перевірки в складних інформаційних системах, поділяються на такі групи [3, с. 45]:

- а) робота в реальному режимі часу з реальними даними;
- б) робота зі статистичними даними;
- в) робота з імітаційними даними;
- г) проведення аналізу спеціальними засобами.

На практиці для підприємств, з якими аудиторська фірма має довгострокові договірні відносини, розробляються спеціальні аудиторські модулі, вбудовані в існуючі програмні засоби обліку, контролю і аудиту.

Програмні засоби використовують два види контролю даних [8, с. 98]:

- систематичний контроль, коли облікові дані тестуються за всіма основними критеріями (діапазон, зіставлення з нормативною інформацією тощо);
- вибіркового контролю, що проводиться на деякій вибірці даних (за визначеними операціями, за окремими завданнями і т.д. Використання персональних

комп'ютерів в аудиті дозволяє скоротити затрати часу та праці на його проведення і в кінцевому результаті створює нові можливості в організації та методиці проведення аудиту.

При роботі із спеціальними аудиторськими програмами (системами) аудитор повинен виконати такі процедури [2, с. 67; 5]:

1. Визначення завдань, необхідних для вирішення при аудиті, за допомогою спеціального програмного забезпечення.

2. Складання плану виконання поставлених задач і оцінка реальності застосування аудиторських програмних засобів. З цією метою проводиться аналіз форми і методу обліку, що ведеться на підприємстві, й оцінюється можливість використання аудиторського програмного забезпечення. На даному етапі визначається необхідна потужність обчислювальної техніки і встановлюється графік виконання аудиторських робіт із зазначенням обсягів, термінів виконання, конкретних виконавців і форм завершення.

3. Налагодження стандартних програмних засобів і розробка нових, необхідних для аудиторської перевірки. Адаптування існуючих програм до фактичних облікових даних.

4. Перевірка сформованих на машинних носіях даних з метою підтвердження їх незмінності, оцінка стану підприємства, яке перевіряється, тестування та опрацювання за запланованим графіком, аналіз отриманої інформації і оцінка її за допомогою бази знань і формування комп'ютерного висновку по перевірених позиціях.

Облікові комп'ютерні системи дозволяють аудитору працювати з комп'ютерною мережею клієнта. При цьому необхідно мати комп'ютерні програми, які використовуються для перевірки змісту файлів клієнта; контрольні дані, які використовуються для комп'ютерної обробки з метою перевірки функціонування комп'ютерних програм клієнтів.

Основними вимогами, на нашу думку, є:

1. Програма повинна бути забезпечена розвинутими засобами контролю операцій. Причому контроль операцій повинен здійснюватись не в момент оформлення документу чи проводки, як це прийнято в чисто бухгалтерських програмах, а окремо, коли в цьому виникає необхідність.

2. Розробка повинна легко перенастроюватися. Аудиторам доводиться працювати з різними замовниками, в яких різні облікові політики, прийняті форми звітності і документів, навіть плани рахунків. З цього випливає принцип підвищеної гнучкості системи.

3. Ергономічність системи. Під цим поняттям розуміють наявність засобів для зручного введення великих об'ємів інформації для оперативного і простого формування звітів. Іншими словами, програма повинна бути розрахована не на програміста, не на оператора, а на аудитора, сфера знань якого знаходиться не в комп'ютерній сфері. До того ж це користувач, який, працюючи з великим обсягом документів, цінує кожен хвилину.

4. Зв'язок на рівні вихідної інформації з іншими бухгалтерськими системами. Додаткові засоби імпорту і експорту даних, представлених в різних форматах.

5. Простота засвоєння програми, її швидкодія, професійна оперативна підтримка зі сторони розробника.

Важливим питанням є розробка рекомендацій щодо удосконалення методики аудиту в середовищі комп'ютерних інформаційних систем (далі - КІС). Адже, середовище КІС існує у випадках, коли для обробки фінансової інформації на підприємствах використовуються комп'ютери будь-якого типу незалежно від того, кому належить ця обчислювальна техніка – самому підприємству або третій стороні. КІС може суттєво впливати на процедури, які використовуються в діяльності аудиторських фірм при вивченні й оцінці системи обліку та внутрішнього контролю, а також на зміст, час проведення та обсяг аудиторських процедур. Методика (техніка) аудиту у середовищі КІС є сукупністю аудиторських комп'ютерних засобів (АКЗ), з допомогою яких проводиться вивчення і оцінка об'єктів дослідження. Під АКЗ слід розуміти спеціальне технічне, математичне, програмне та інформаційне

забезпечення, призначене для здійснення процедур зовнішнього контролю в середовищі КІС, що виступає як універсальний інструментарій аудитора, і використовується ним залежно від стану і характеристик конкретних об'єктів аудиту [4, с. 78]:.

Сьогодні на ринку програмного забезпечення в Україні практично відсутні серйозні спеціальні розробки в галузі аудиту. Окремі аудиторські фірми використовують в практичній діяльності пакети прикладних програм загального призначення, а для проведення перевірок в середовищі КІС застосовують ручні прийоми контролю. В Україні склалась досить непроста ситуація, коли власного досвіду в розробці і використанні комп'ютерних методик зовнішнього контролю (ревізійного, аудиторського, податкового тощо) практично не існує, а зарубіжний досвід не може використовуватись повною мірою, оскільки існують відмінності в обліку, фінансовій і податковій сферах, законодавстві. Така ситуація негативно позначається на якості роботи вітчизняних аудиторських фірм.

Для забезпечення ефективності аудиту в середовищі КІС необхідні: високий рівень компетентності і професійної майстерності персоналу аудиторських фірм; дотримання вимог щодо відповідальності аудитора за якісне проведення перевірки в умовах КІС; організація і планування аудиторських процедур із допомогою комп'ютерів; забезпечення автоматизованої системи обліку та внутрішнього контролю; отримання достатніх і надійних доказів у середовищі КІС.

Таким чином, розглянуті проблеми організації системи управління аудиторською діяльністю в середовищі КІС можуть бути вирішені лише в умовах комплексної розробки напрямів і реальних шляхів автоматизації аудиторської діяльності, процедур і прийомів здійснення перевірки з допомогою комп'ютерної техніки, а також вивчення результатів наукових і практичних досліджень зарубіжних та вітчизняних аудиторських фірм.

Список використаних джерел:

1. Богатова Т. Грядет автоматизация аудита / Богатова Т. // Компьютерный еженедельник "PCWeek/RE" – 2006. – № 06. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://audit.termika.ru/pub/article7.html>. - Назва з екрану
2. Информационные системы в экономике: [учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Финансы и кредит», «Бухгалтерский учет, анализ и аудит»] / Г.Н. Исаев. – М.: Омега-Л, 2018. – 462 с. : ил., табл.
3. Информационные технологии бухгалтерского учета, анализа и аудита: [учеб. пособие] / Г.В. Фёдорова. – [3-е изд., стер.]. – Издательство «Омега-Л», 2017. – 296 с. : ил.
4. Информационные технологии в бухгалтерском учете и аудите: [учеб. пособие]; под ред. С.М. Бычковой. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2055. – 216 с.
5. Івахненко С.В. Аудит фінансової звітності підприємств, які застосовують комп'ютерні облікові системи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.library.ukma.kiev.ua/e-lib/NZ/NZV21_2003_economy/07_ivakhsnenkov_sv.pdf. - Назва з екрану.
6. Микитенко Т. Сучасні інформаційні технології обліку та аудиту в управлінні підприємством / Т. Микитенко // Бухгалтерський облік і аудит, 2005. - № 10. – С.12-19
7. Миронова О. А. Аудит: теория и методология : [учеб. пособ.] / Миронова О. А., Азарская М. А. – М. : Омега-л, 2007. – 248 с.
8. Мишенин А.И. Теория экономических информационных систем: [учебник] / А.И. Мишенин. – [7-е изд., доп. и перераб.]. – М.: Финансы и статистика, 2011. – 240 с.

7. БУХГАЛТЕР: ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ

Хомин П. Я.

доктор економічних наук, професор
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна

БУХГАЛТЕР ЯК ПРОФЕСІОНАЛ НА ТЛІ ВАД ПІДГОТОВКИ

На жаль, афоризм П'єра Жозефа Прудона, французького політеконома: "Бухгалтер і є справжнім економістом, у якого кліка мнимох учених уквала його ім'я" на тлі теперішньої підготовки таких фахівців здебільшого доводиться замінювати апофегмою автора книги "Економічний спосіб мислення" Пола Хейне, який написав у ній, що економістам інколи закидають, нібито вони "знають нічого про все". Причому й стосовно багатьох теперішніх "метрів" зі знаннями бухгалтерського обліку, що відповідають влучному "Мы все учились понемногу чему-нибудь и как-нибудь", котрі з апломбом подають вінегрет, скомпільований із несвіжих цитат, политий прокислим соусом із печериць власного невігластва, спори з яких розлітаються по маргінальних часописах, створюючи їм ореол учених кількістю та ніяк не якістю публікацій.

Отож не дивно, що стосовно професійної підготовки бухгалтерів, справдилося, на превеликий жаль, припущення: "Прикро буде, коли наші бухгалтери втратять фахову підготовку і знання рідної мови" [2, с. 67], ставши пандемією навіть стосовно тих тлумачів-поліглотів, що винаходять неологізми, які простий бухгалтер (*за найновішим перекладом одного з них – книготримач: на щастя, не штатив, бо німецьке halter і так можна тлумачити*) з першого разу не вимовить.

Правда, не всі прогнози здійснилися. Приміром, песимістичний: "За 1995-2000 рр. в Україні з обліку, аналізу та аудиту захищено 125 кандидатських дисертацій, тобто в середньому по 20 дисертацій в рік. З такими темпами ... майже півстоліття знадобиться щоб мати по 3-4 викладача з вченим ступенем" у розрахунку на кафедру, адже "майже 500 навчальних закладів різних рівнів акредитації в тій чи іншій мірі навчають бухгалтерському обліку" [2, с.76-77]. Бо цей висновок діалектично перейшов в ейфорію, позаяк нині будь-якій спеціалізованій раді провести процедуру захисту такої кількості дисертацій – раз плюнути.

Разом з тим хоча на багатьох облікових кафедрах більше титулованих викладачів, ніж студентів, підготовка майбутніх бухгалтерів скотилася на рівень "мінус-плінтус". Оскільки загалом у "ВНЗ освіти облік викладає людина, яка має вищу ... освіту (на жаль, не завжди бухгалтерську!), в кращому випадку захистила кандидатську дисертацію. Хто її вчив навчати бухгалтерії інших? Практично ніхто!" [2, с.76]. Тож звідки ж їй, сердешній, щось у ній втямити.

Приміром, основа бухгалтерії – кореспонденція рахунків, ба більше – навіть їхній План, не кажучи вже про фінансову звітність, остається для таких осіб terra incognita. Відтак рідко хто може пояснити відмінності кореспонденції рахунків д-т 79, к-т 98 й д-т 98, к-т 79. Ото й плутаються між дебетом і кредитом, як солдати з кріпаків, що не могли виконувати команди "лівою-правою", тому їм прив'язували до ніг сіно й солому.

Звичайно, можна зауважити, що теперішній План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій далекий

від досконалості. Та це не може бути виправданням того, що більшість випускників вузів не можуть його осилити за шість років навчання. Тим більше, що ця вада спричинила парадокс: на тлі кількатисячних випусків магістрів за обліковою спеціальністю перманентним є дефіцит претендентів на посади головних бухгалтерів. Що вже безпосередньо можна віднести на карб тих, хто "навчає бухгалтерії інших".

Адже, на відміну від видатних учених минувшини, які прагнули вдосконалювати бухгалтерський облік, наприклад, "два видних бухгалтера (Шер і Пенндорф) внесли серйозні удосконалення в американську форму. ... Их работы привели в дальнейшем Ж.Б. Дюмарше к созданию интегральной формы счетоводства" [3, 105], нинішні претенденти на титул "видних" здатні хіба на намагання "освіжити" столітньої давності вислів земського статистика О. Чайнова, що нібито "термин "бухгалтерский" устарел, не отражает подлинное содержание хозяйственных процессов" [3, с. 456], думаючи, що його реанімація стане аксіомою, тому "не роблять навіть спроби підготувати справжній курс теорії обліку" [2, с. 7].

Відтак нічого дивуватися, що й зараз "часто заводится бесчисленное множество счетов ненужных, ...а между тем пропускаются необходимые счета и вообще появляется запутанность и бестолковость" [3, с. 251]. Попри висновок Ж.-Б. Дюмарше: "Счет – это объективно существующая, умозрением постигаемая категория. Ученый бухгалтер "открывает" счета подобно тому, как Колумб открывал Америку, а не изобретает их, подобно инженеру-конструктору, и описывает их подобно тому, как зоолог находит и описывает тех или иных животных, моллюсков и т. д." [3, с. 251, 336], які так і не стали настановами для нинішніх "теоретиків", котрі вже й до позабалансового рахунку 09 "Амортизаційні відрахування" пробують приточити субрахунки під претекстом, нібито на ньому зараз можна відображати тільки їхнє нарахування, а от використання амортизації – ні.

Очевидно забуваючи, що для першого призначено дебет, а для другого – його кредит. Як і те, що "винахід" нових рахунків тут абсолютно зайвий (їх уже зараз три), бо не в них причина тривалої тенденції наростання зносу необоротних активів, а в безконтрольності цільового використання амортизації як джерела фінансування їхнього простого відтворення, позаяк вона стала лише приховуванням частини прибутку від оподаткування й використання її для виплати незаслужених дивідендів.

У зв'язку з чим доводиться констатувати "те важке відчуття, яке виникає мимоволі, при усвідомленні всієї безплідності трати на таку працю часу і матеріальних, може й останніх, засобів. А між тим, що могла би дати така праця, якби вона ставила собі кінцевою метою не відкриття нових систем рахівництва, а розвиток вже відкритої подвійної системи".

Але ж ні, ...в пошуках за правильною системою рахівництва плутаються в справах ..., думаючи, що відкрили Америку". Внаслідок цього "для тих, хто вчиться, і тих, що пишуть, створюється повний простір на поприщі цілком безплідної праці, а для тих, котрі вчать – цілковитий хаос в масі ... суперечливих відомостей, розібратись у яких немає можливостей" [1, 427, 445].

Отож цілком закономірно вітчизняна облікова освіта втратила навіть ті скромні здобутки, які вона мала в минулому, адже замість ґрунтового вивчення бухгалтерського обліку студентів завантажують безглуздими оксюморонами дрібних навчальних курсів, де кожний, хто здобув диплом вище фельдшера, домішує свій інгредієнт, збаламучуючи студентів, що ж тут основа. Приміром, із одного бухгалтерського обліку зробили декілька – з футуризмом й екологічним на додачу. Нібито за вибором, насправді без вибору, яких справді ніхто не розуміє, але боїться навіть собі в цьому признатися, аби не виглядати білою вороною серед сірих. Однак ці оксюморони все більше й більше витісняють бухгалтерський облік, унаслідок чого він стає ізгоєм.

Приміром, скільки навчальних годин забирає т. зв. "управлінський облік", стосовно автономної/переплетеної систем якого вже стільки наплетено – до "цілковитої втрати

смислу» (Ліна Костенко), проте й під мікроскопом його ніде не видно. З приводу чого видається, що в афоризмі Б. Шоу: «Вирішивши одну проблему, породжують 10-ть інших» стосовно фахової підготовки бухгалтерів першою має звучати частка «не».

Список використаних джерел

1. Белов В. Д. Наука или искусство //Счетоводство, 1899. № 36, 38.
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: роздуми вченого. Житомир: ПП «Рута», 2001. 100 с.
3. Соколов Я. В. Бухгалтерский учёт: от истоков до наших дней / Я. В. Соколов. М.: Аудит ЮНИТИ, 1996. 638 с.

Єршова Н.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна

ПРОФЕСІЯ БУХГАЛТЕРА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Якісні зміни в економічній сфері, як то діджиталізація, глобалізація інформаційного простору, штучний інтелект, подальший розвиток автоматизації, змушують компанії постійно вдосконалювати технології та методи управління. Система управління має забезпечувати ефективність виконання бізнес-процесів, а менеджмент - отримувати повну і достовірну інформацію для прийняття управлінських рішень, проведення аналізу та забезпечення контролю функціонування поточних процесів на різних рівнях. Одним з найважливіших інструментів оптимізації управління бізнесом є система управлінського обліку. У зв'язку з цим традиційні погляди на фахівця з управлінського обліку та його ролі в системі управління діяльністю компанії змінюються.

Майбутнє професії «бухгалтер» адекватно трансформаціям у зовнішньому і внутрішньому середовищах господарювання: функція механічної фіксації фактів господарської діяльності економічних суб'єктів найближчим часом буде повністю автоматизована, облікові системи стають все більш інтелектуальними, рутинні облікові процедури часто вже не вимагають людського втручання. Наприклад, нейронна мережа, проаналізувавши величезний масив даних сервісу 1С: бухгалтерського обслуговування, вже автоматично «розносить» банківські виписки за видами операцій і статей витрат приблизно з тією ж точністю, що і бухгалтер середньої кваліфікації [1]. В місті Сідней з 5 по 8 листопада 2018 року пройшов черговий Всесвітній конгрес бухгалтерів, який об'єднав близько 6 000 делегатів з більш ніж 130 країн. Загальною темою конгресу стали зміни, що відбуваються в даний час в економіці і суспільстві в цілому внаслідок розвитку технологій, і пов'язане з цими процесами ймовірне майбутнє. Думки щодо можливого впливу технологічного розвитку на долю бухгалтерського обліку неоднозначні. Розвиток технологій настільки стрімко і настільки кардинально змінює соціальну дійсність, що створює загрозу бухгалтерської професії. Все частіше можна почути заяви про те, що бухгалтер - професія вимираюча, що відноситься до минулого. В «Атласі нових професій» в складі «застарілих інтелектуальних професій» зазначено професію «бухгалтер» [2].

На наш погляд, зміна швидкості облікового процесу тільки змінює роль бухгалтера в житті фірми. З'явилося технічне забезпечення та можливість виконання ролі аналітика, який відстежує зв'язку між обумовленими їм методами обліку та можливими результатами аналізу та оцінки формуються програмами обліку даних. Організація електронного документообігу дозволяє отримати цифрову версію первинного документа в будь-якій точці планети практично одночасно з його складанням. З'явилася можливість відстеження показників

економічної діяльності підприємств практично в реальному режимі часу також незалежно від місця розташування одержувача інформації. Інтернет дозволяє з будь-якою періодичністю надавати звітність компанії певному колу осіб в необхідному для них форматі. Тобто, аналітична, творча складова в роботі бухгалтера, яка завжди присутня у складі функціональних обов'язків, поступово переміщується з поля бухгалтерського обліку в поле управлінського обліку і підвищує статус фахівця у сфері управлінського обліку.

У світі дійсно немає єдиного погляду на назву професії фахівців у галузі управлінського обліку. Хоча, в США ще в 1919 році була створена Національна асоціація бухгалтерів по обліку витрат (NACA -National Association of Cost Accountants), в 1929 році перейменована в Національну асоціацію бухгалтерів (NAA - National Association of Accountants). В 1972 році NAA затвердила сертифікаційну програму «Сертифікований управлінський бухгалтер» (CMA - The Certified Management Accountant) і створила організацію з проведення програми CMA - Інститут управлінського обліку (IMA - the Institute of Management Accounting). У 1996 році IMA був перейменований в Інститут сертифікованих управлінських бухгалтерів (the Institute of Certified Management Accountant), а NAA - перейменована в Інститут управлінських бухгалтерів (IMA – the Institute of Management Accountants). Опитування, проведене IMA, і спрямоване на виявлення сфер професійної діяльності фахівців з управлінського обліку з їх власного погляду, показало, що 39 % респондентів вважають сферою своєї професійної діяльності фінанси, 33 % – бухгалтерський облік, а 28 % – інше [3]. Тобто, фахівці з управлінського обліку, яких найчастіше називають бухгалтерами-аналітиками (management accountants), інакше ідентифікують самі свою спеціальність.

Поява освітніх програм з управлінського обліку у вищих навчальних закладах, вихід професійної літератури в галузі управлінського обліку, конференції, що систематично проводяться за вказаним напрямом на різних професійних майданчиках стали відповіддю на нові виклики в професійному та бізнес-середовищах. Підготовка бухгалтерів-аналітиків має відповідати найвищим вимогам менеджменту. Таким чином, фахівці цього напрямку повинні мати знання не тільки в бухгалтерському обліку, але і в економіці, праві, управлінні, володіти математичними методами, навичками роботи на комп'ютерній техніці, використовувати автоматизовані інформаційні технології в бухгалтерському обліку, вміти проводити всебічний аналіз показників звітності.

В Україні, незважаючи на збільшення інтересу до можливостей управлінського обліку, дана підсистема бухгалтерського обліку є виключно інновацією менеджменту підприємства. Оскільки стосовно управлінського обліку відсутній систематизований підхід в типізації прийомів обліку в поєднанні з цілями внутрішнього менеджменту, то це характеризує присутність фактора тотальної корпоративної індивідуалізації управлінського обліку у вітчизняній економіці. Тому, для забезпечення якісної підготовки бухгалтерів-аналітиків за освітньо-професійною програмою «Бізнес-аналітика» в НТУ «ХП» передбачено формування компетенцій на рівні прийнятих рішень і на рівні функцій управління, що передбачає вивчення комплексу дисциплін блоку вільного вибору студента. А саме: обліково-аналітичне забезпечення діагностики та прогнозування розвитку бізнес-структур, діагностика стану підприємства в антикризовому управлінні, стратегічне бюджетування та аналіз результативності діяльності суб'єктів господарювання, стратегічний аналіз, аналітичний інструментарій фінансово-економічної безпеки, аналітичні методи оцінки ринкової вартості економічних об'єктів. В цілому, цей блок становить 24 кредити / 720 годин та спрямований на формування та розвитку у майбутніх фахівців функцій бухгалтера як аналітика-консультанта в сучасних економічних умовах. Однак навчальний процес в НТУ «ХП», як і в будь-якому іншому виші при підготовці бухгалтера-аналітика орієнтований на індивідуальну структуру навчального плану та робочих планів дисциплін. Заповнити прогалину в досліджуваній області допомогли б регламенти з управлінського

обліку у вигляді методичних рекомендацій (стандартів). Треба зазначити, що відсутність у вітчизняному менеджменті знань про типові методи та прийоми управлінського обліку обумовлюють залежність облікової інфраструктури підприємств від суб'єктивних знань топ-менеджера. Тому, розробка методичних рекомендацій щодо типових можливостей управлінського обліку, рекомендованих на законодавчому рівні або професійними співтовариствами в Україні багато в чому сприяло б розширенню типовості обліку в залежності від нових цільових пріоритетів самого бізнесу. Необхідність в розробці професійного стандарту бухгалтера-аналітика, обумовлюється потребою в удосконаленні індивідуальної системи обліково-аналітичного забезпечення економічного суб'єкта, з одного боку, а за іншого - для орієнтації майбутніх фахівців на професійні компетенції та трудові функції, прагнення до яких має закладатися в навчальному процесі [4].

Останнім часом в науковому співтоваристві з'являється все більше публікацій, присвячених стратегічному управлінському обліку. Фахівці зазначають, що бухгалтерів-аналітиків все частіше затребувані при впровадженні таких інструментів стратегічного менеджменту як стратегічне управління витратами, управління запасами за системою JIT, тотальне управління якістю (TQM), проектів автоматизації різних функцій управління, а це вимагає наявності ґрунтовних знань в галузі стратегічного управління та інформаційних технологій. Тому, для формування необхідних компетентностей майбутніх бухгалтерів-аналітиків навчальний план вишу має забезпечувати інтегрування стратегічного управлінського обліку в процес управління підприємством, що в свою чергу вимагає дотримання загальних закономірностей менеджменту, які відображають взаємозв'язки між різними елементами управлінської системи підприємства [5].

Інформаційне забезпечення управління діяльністю компаній містить різні види інформаційних даних і алгоритмів їх перетворення, перманентно трансформується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, тому потребує необхідності інтелектуального капіталу професійно реагувати на зміни в стратегії і тактиці управління. Управлінський облік давно зайняв гідне місце в системі менеджменту, будучи самостійною галуззю управління зі своїми теоретичними, методологічними організаційними потребами. Тому, проблема формування бухгалтерів-аналітиків як професії має розглядатися у різних площинах. По-перше, мають бути визначені єдині вимоги до їх кваліфікації та статусу. По-друге, мають бути переглянуті підходи до підготовки фахівців даного профілю, де ключова роль відводиться вишам та професійним бухгалтерським організаціям.

Список використаних джерел:

1. Всесвітній конгрес бухгалтерів (WCOA2018): <https://cpa.org.ru/event-2995804>
2. Атлас новых профессий: http://www.skolkovo.ru/public/media/documents/research/sedec/SKOLKOVO_SEDeC_Atlas.pdf
3. Russell K.A. Counting More, Counting Less: Transformations in the Management Accounting Profession / K.A. Russell, G.H. Siegel, C.S. Kulesza // Strategic Finance. – 1999. – September. – P. 39-44.
4. Єршова Н.Ю. Детермінанта професійної компетентності фахівця з управлінського обліку. «Економіка, фінанси, бухгалтерський облік: сучасний стан і перспективи розвитку». Зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., 1 лютого 2017 р.– Полтава: ЦФЕНД, 2017.– С. 98-100.
5. Аббас С.Р. Формирование компетенции и компетентности бухгалтерской службы. Вестник УГНТУ. Экономика. 2016. № 4(18). С. 71–79. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-kompetentsii-i-kompetentnosti-buhgalterskoysluzhby>

Лемеш В.Н.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри БУАиА в отраслях народного хозяйства
УО «Белорусский государственный экономический университет»,
г. Минск, Республика Беларусь

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА РАБОТЫ АУДИТОРОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Проблемами и перспективами формирования и развития института аудита в Республике Беларусь занимаются целый ряд ученых, основными из которых являются Д.А. Панков, А.В. Бунь, Е.П. Глинник, С.Л. Коротаев, С.А. Данилкова и другие. При этом происходящие в последний год события свидетельствуют об активизации позиции как самого аудиторского сообщества, так и государственных структур, регулирующих различные аспекты аудиторской деятельности.

Особенность процесса институционализации аудиторской деятельности в Беларуси связана с импортом готовой институциональной формы. При этом, по мнению ряда исследователей в этой области, при удачном импорте института за относительно короткий период происходит его позитивная адаптация к новой институциональной среде, то есть он начинает выполнять те же функции, что и в экономике, откуда он был заимствован. Процесс заимствования институтов из институциональной среды даже промышленно развитой страны должен происходить на основе тщательного изучения выгод и издержек от внедрения нового института и разрушения старого в случае замены. Однако для формирования института аудита в Республике Беларусь данный аспект учитывается слабо, что не может не сказываться на его развитии и функционировании [1-3].

В связи с внесением изменений Законом Республики Беларусь от 18.07.2019 № 229-3, связанных с принятием новой редакции Закона Республики Беларусь 12.07.2013 № 56-3 «Об аудиторской деятельности» (далее – Закон № 56-3) [6], ключевыми моментами являются:

– создание Аудиторской палаты, являющейся единым органом самоуправления аудиторских организаций и аудиторов - индивидуальных предпринимателей [4, п. 1 ст. 9]. В ноябре 2019 года состоялось учредительное собрание аудиторской палаты Республики Беларусь, на котором, в том числе, был утвержден ее устав; выбраны семь членов правления и пять членов контрольно-ревизионной комиссии. На заседания правления Аудиторской палаты 25.11.2019 избрана председателем Аудиторской палаты Л. А. Добрынина, а ее заместителем - А. М. Абойшева. Министерством финансов Республики Беларусь утверждена Инструкция о требованиях к отчету Аудиторской палаты о ее деятельности [5];

– в целях координации и оценки деятельности Аудиторской палаты, обеспечения реализации ее уставных целей и задач утверждены Положение о наблюдательном совете по аудиторской деятельности и его состав [6];

– предусмотрено введение на территории Республики Беларусь международных стандартов аудиторской деятельности (далее – МСА) и Кодекса этики профессиональных бухгалтеров, принимаемых Международной федерацией бухгалтеров (далее – Кодекс). Теперь, начиная с 28.10.2019 при проведении аудита годовой финансовой отчетности, составленной в соответствии с МСФО, МСА являются обязательными для соблюдения [4, ч. 2 п. 2 ст. 23]. В связи с указанным Главной государства принят Указ Президента Республики Беларусь от 26.11.2019 № 429 «О международных стандартах аудиторской деятельности» [7], которым определено, что МСА и Кодекс вводятся в действие на территории Республики Беларусь Советом Министров Республики Беларусь в качестве технических нормативных правовых актов, не относящихся к области технического нормирования и стандартизации, а финансирование расходов, связанных с их введением в действие на территории Республики

Беларусь, осуществляется за счет средств республиканского бюджета, предусмотренных Министерству финансов на международную деятельность;

– уточнены и систематизированы подходы к осуществлению аудиторской деятельности: с 1 января 2020 г. для ее осуществления аудиторским субъектам необходимо быть членами Аудиторской палаты [4, ч. 1 п. 2 ст. 23];

– введена обязанность аудиторских организаций, аудиторов - индивидуальных предпринимателей в случае оказания аудиторских услуг по проведению обязательного аудита годовой бухгалтерской и (или) финансовой отчетности не позднее 1 августа года, следующего за отчетным, представлять в Аудиторскую палату перечень аудируемых лиц, которым была оказана такая услуга за отчетный год [4, ч. 16 ст. 15]. К компетенции Аудиторской палаты относится ежегодное представление в Министерство финансов не позднее 15 августа года, следующего за отчетным, сводной информации об аудируемых лицах, которым была оказана аудиторская услуга по проведению обязательного аудита годовой бухгалтерской и (или) финансовой отчетности, с указанием аудиторских организаций, аудиторов - индивидуальных предпринимателей, которыми эта услуга была оказана [4, ч. 19 п. 1 ст. 12]. В связи с изложенным, Министерством финансов Республики Беларусь утверждены [8]:

1) Инструкция о порядке ведения реестра аудиторов, аудиторов, осуществляющих деятельность в качестве индивидуальных предпринимателей, аудиторских организаций. Аудиторский реестр состоит из следующих разделов:

реестр аудиторов;

реестр аудиторов – индивидуальных предпринимателей;

реестр аудиторских организаций.

2) Инструкция о представлении информации об осуществлении аудиторской деятельности и оказании профессиональных услуг аудиторскими организациями, аудиторами, осуществляющими деятельность в качестве индивидуальных предпринимателей;

3) Инструкция о требованиях к представляемой аудиторскими организациями, аудиторами, осуществляющими деятельность в качестве индивидуальных предпринимателей, в Аудиторскую палату информации о своей деятельности и сроках представления такой информации.

Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 18.10. 2019 № 58 «О банке данных организаций, годовая отчетность которых подлежит обязательному аудиту» [9] определено, что ведение Министерством финансов информационного банка данных организаций, годовая бухгалтерская и (или) финансовая отчетность (далее, если не указано иное, - отчетность) которых подлежит обязательному аудиту (далее - банк данных), осуществляется в электронном виде. Формирование банка данных осуществляется в разрезе областей, г. Минска по организациям [9, п. 2];

– изменены подходы к возможности проведения аудиторскими организациями обязательного аудита отчетности, составленной в соответствии с МСФО: для оказания аудиторской организацией аудиторских услуг по проведению обязательного аудита годовой финансовой отчетности, составленной в соответствии с МСФО, необходимо одновременное соблюдение следующих требований:

наличие в штате аудиторской организации *не менее трех* аудиторов, для которых эта организация является основным местом работы, имеющих специальную подготовку в области МСФО, соответствующую условиям признания такой подготовки, установленным Аудиторской палатой по согласованию с Министерством финансов и Министерством образования;

прохождение аудиторской организацией *не реже одного раза в три года* внешней оценки качества ее работы с результатом, удовлетворяющим критериям, позволяющим оказывать аудиторские услуги по проведению обязательного аудита годовой финансовой отчетности, составленной в соответствии с МСФО, согласно принципам осуществления

Аудиторской палатой внешней оценки качества работы аудиторских организаций, аудиторов - индивидуальных предпринимателей, утвержденным Министерством финансов. Для целей включения в аудиторский реестр сведений о праве аудиторской организации оказывать аудиторские услуги по проведению обязательного аудита годовой финансовой отчетности, составленной в соответствии с МСФО, результат осуществления внешней оценки качества работы этой аудиторской организации согласовывается Аудиторской палатой с наблюдательным советом по аудиторской деятельности [4, п. 4 ст. 8].

– в перечень организаций, которые ежегодно проводят обязательный аудит, включены специальные финансовые организации [4, абз. 11 ч. 3 ст. 17];

– изменен критерий выручки для проведения обязательного аудита субъектов хозяйствования с 5 000 000 евро в настоящее время замен 500 000 базовыми величинами [4, абз. 12 ч. 3 ст. 17];

– введена обязанность аудиторских организаций, аудиторов - индивидуальных предпринимателей участвовать по решению правления Аудиторской палаты в осуществлении ею внешней оценки качества работы других членов Аудиторской палаты *на безвозмездной основе* [4, ч. 3 п. 4 ст. 29]. Министерством финансов Республики Беларусь утверждена Инструкция о принципах осуществления Аудиторской палатой внешней оценки качества работы аудиторских организаций, аудиторов, осуществляющих деятельность в качестве индивидуальных предпринимателей, а также внесены изменения в национальные правила аудиторской деятельности «Внутренний контроль качества работы аудиторов» [10].

Как видим, произошедшие изменения в области регулирования аудиторской деятельности, в том числе в области контроля качества оказываемых аудиторских услуг, направлены на унификацию в отечественной практике подходов контролю качества в аудите, в основу которых положены МСА и международный опыт. Ученые и практики возлагают большие надежды на произошедшие изменения в области института аудита и повышения доверия пользователей бухгалтерской (финансовой) отчетности, по результатам аудита которой выдано аудиторское заключение.

Список использованных источников:

1. Лемеш В.Н., Глинник Е.П. Теоретические аспекты контроля в Республике Беларусь: состояние и развитие // Бухгалтерский учет и анализ. - 2019. - №1. - С. 23-29.
2. Лемеш, В.Н. Аудиторская палата Беларуси. Прошлое и будущее... - Экономическая газета за 18.12.2018: <https://neg.by/novosti/kategorija/konsultacii-1?page=0>.
3. Лемеш, В. Н. Профессионально об актуальном: Идет обсуждение будущего аудиторской палаты Республики Беларусь. <http://pravo.by/novosti/novosti-pravo-by/2019/january/32264/>. Дата доступа 24.03.2019.
4. Закон Республики Беларусь «Об аудиторской деятельности» от 12.07.2013 № 56-3 в редакции Закона № 229-3.
5. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 18.10. 2019 № 56 «О требованиях к отчету аудиторской палаты».
6. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 25.09.2019 № 51 «О наблюдательном совете по аудиторской деятельности»
7. Указ Президента Республики Беларусь от 26.11.2019 № 429 «О международных стандартах аудиторской деятельности».
8. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 18.10. 2019 № 58 «О банке данных организаций, годовая отчетность которых подлежит обязательному аудиту».
9. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 18.10.2019 № 57 «О порядке ведения аудиторского реестра и представлении информации об аудиторской деятельности».

10. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 18.10. 2019 № 59 «Об оценке качества работы аудиторских организаций, аудиторов, осуществляющих деятельность в качестве индивидуальных предпринимателей, аудиторов».

Шестерняк М.М.

кандидат економічних наук, старший викладач
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ОЦІНКА СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ НАДАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

Постійне вдосконалення та зміни законодавства у системі обліку, потреба в достовірній фінансовій інформації, розширення ринку аудиторських послуг у контексті імплементації норм ЄС, специфіка аудиторської діяльності різних категорій користувачів, сприяють розвитку, модифікації та зростанню попиту на аудиторські послуги в Україні.

У Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року № 2258 VIII, ст.1 п.7 [1], зазначено, що «аудиторські послуги» - аудит, огляд фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, виконання завдань з іншого надання впевненості та інші професійні послуги, що надаються відповідно до міжнародних стандартів аудиту.

Як свідчить практика, ринок аудиторських послуг є відкритою системою, яка враховуючи євроінтеграційні процеси постійно розвивається. Відповідно розширюється спектр аудиторських послуг. Це сприяє тому, що суб'єкти аудиторської діяльності надають не лише якісні аудиторські послуги, а й супутні та неаудиторські послуги.

Звернемо увагу, що поняття та перелік неаудиторських послуг був впроваджений після набуття чинності Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року № 2258 VIII [1]. Цим Законом встановлено такі неаудиторські послуги: 1) складання податкової звітності, розрахунку обов'язкових зборів і платежів, представництва юридичних осіб у спорах із зазначених питань; 2) консультування з питань управління, розробки і супроводження управлінських рішень; 3) ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності; 4) розробка та впровадження процедур внутрішнього контролю, управління ризиками, а також інформаційних технологій у фінансовій сфері; 5) надання правової допомоги у формі: послуг юрисконсульта із забезпечення ведення господарської діяльності; ведення переговорів від імені юридичних осіб; представництва інтересів у суді; 6) кадрове забезпечення юридичних осіб у сфері бухгалтерського обліку, оподаткування та фінансів, у тому числі послуги з надання персоналу, що приймає управлінські рішення та відповідає за складання фінансової звітності; 7) послуги з оцінки; 8) послуги, пов'язані із залученням фінансування, розподілом прибутку, розробкою інвестиційної стратегії, окрім послуг з надання впевненості щодо фінансової інформації, зокрема проведення процедур, необхідних для підготовки, обговорення та випуску листів-підтверджень у зв'язку з емісією цінних паперів юридичних осіб.

Метою реформи аудиторської діяльності є підвищення якості послуг, які мають відповідати європейським стандартам. Формальним підґрунтям для втручання держави в майже неконтрольований до цього ринок аудиторських послуг в Україні стала критика та звинувачення в непрофесіоналізмі практиків-аудиторів з боку вищих чиновників Міністерства фінансів та Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку. Тому,

саме новий закон імплементує європейське законодавство у вітчизняну аудиторську практику та наближує норми національного законодавства у сфері аудиторської діяльності у відповідність із законодавством Європейського Союзу [2, с. 205].

В умовах посилення вимог до аудиторів, саме професійність та якість наданих видів послуг суб'єктів аудиторської діяльності гарантує конкурентоспроможність на ринку аудиторських послуг та відповідно, включення до Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності.

Оцінка стану ринку аудиторських послуг повинна базуватися на аналізі динаміки та структури основних показників його розвитку. З 01 жовтня 2018 року впроваджено законодавчі зміни в частині ведення Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, який наразі складається з чотирьох розділів: а) аудитори; б) суб'єкти аудиторської діяльності; в) суб'єкти аудиторської діяльності, які мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності; г) суб'єкти аудиторської діяльності, які мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний аудит [3, с. 33].

Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року № 2258 VIII, ст.1 п.16 [1], трактує, що «обов'язковий аудит фінансової звітності» - аудит фінансової звітності (консолідованої фінансової звітності) суб'єктів господарювання, які відповідно до законодавства зобов'язані оприлюднити або надати фінансову звітність (консолідовану фінансову звітність) користувачам фінансової звітності разом з аудиторським звітом, що проводиться суб'єктами аудиторської діяльності на підставах та в порядку, передбачених цим Законом.

Станом на 01.07.2019 р. до розділу «Суб'єкти аудиторської діяльності, які мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності» включено 264 суб'єкти аудиторської діяльності (найбільша кількість таких суб'єктів аудиторської діяльності зосереджена в Києві – 127 юридичних осіб). До розділу «Суб'єкти аудиторської діяльності, які мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний аудит» станом на 01.07.2019 р. включено 92 суб'єкти аудиторської діяльності (найбільша кількість таких суб'єктів аудиторської діяльності також зосереджена в Києві – 60 юридичних осіб) [4].

Вищезазначені показники свідчать про те, що найбільша кількість суб'єктів аудиторської діяльності зосереджена саме в Києві. Відповідно спостерігається географічна нерівномірність функціонування ринку аудиту. А це, у свою чергу, призводить до нерівномірного розподілу замовлень, які отримують аудиторські фірми, вартості та обсягів аудиторських послуг, і, зрештою, доходів суб'єктів аудиторської діяльності.

За останні п'ять років (у період з 2014 рік по 2018 рік) прослідковується пропорційно обернена ситуація із зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності та зростання обсягів наданих ними послуг. Наслідком поступового зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності при позитивній динаміці обсягів наданих послуг, стало зростання середнього доходу на одного суб'єкта аудиторської діяльності (в 2018 році порівняно з 2017 роком цей показник збільшився на 2272,5 тис. грн.) [3, с. 33-34].

Як видно з таблиці 1, за останні п'ять років в Україні спостерігається позитивне зростання обсягів отриманих доходів в розрізі замовлень за видами наданих послуг. Помітне незначне коливання та вагоме збільшення показників обсягів отриманих доходів за видами наданих аудиторських послуг. Практика свідчить, що найбільш затребуваними серед українських підприємств є «завдання з надання впевненості» (47 %) та «інші професійні послуги» (45 %).

З огляду на те, зазначимо, що в сучасний період на ринку аудиторських послуг мають місце об'єднавчі процеси, результатом яких стає укрупнення суб'єктів аудиторської діяльності для проведення аудиту та надання супутніх послуг.

Таблиця 1

**Обсяги доходів, отриманих суб'єктами аудиторської діяльності
від замовлень за видами наданих послуг
2014-2018 рр., тис. грн. [4; 5]**

	2014	2015	2016	2017	2018
Види послуг					
1. Завдання з надання впевненості.	602812,1	771840,1	847171,1	990292,5	1152503,9
2. Супутні послуги.	128445,2	125215,1	125031,9	157765,6	189970,7
3. Інші професійні послуги.	559701,9	861244,7	998564,4	976076,9	1091192,3
4. Організаційне та методичне забезпечення аудиту.	852,6	2902,7	2334,9	2733,7	4432,7

Подальше зростання ринку аудиторських послуг розпочнеться: з поліпшенням загальних економічних умов і, як наслідок цього, зі збільшенням кількості і вартості операцій; імплементації провідного досвіду європейських країн у сфері аудиторської діяльності та поглиблення співпраці; функціонування створеного Органу громадського нагляду за аудиторською діяльністю; розробки механізму ціноутворення, методики аудиту та робочої документації надання аудиторських послуг; забезпечення довіри до аудиторів та складених ними звітів і підвищення престижу професії аудитора; розробки та впровадження спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення для комплексної автоматизації аудиторської діяльності; підготовка висококваліфікованих кадрів у сфері аудиту вищими навчальними закладами та адаптації їх знань до практичних проблем [6, с. 59-60].

Однак, для того, щоб суб'єкти аудиторської діяльності успішно функціонували на ринку потрібно вирішити низку проблемних питань, до яких можна віднести: незадовільний стан національної економіки; суттєві коливання валют; недосконалість законодавчої бази з питань регулювання аудиторської діяльності; брак досвіду аудиторської діяльності; недотримання аудиторами вимог щодо якості надання аудиторських послуг; відсутність результативних штрафів і покарань за недостовірність звітів аудитора; недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів; встановлення більш жорстких норм, особливо у сфері обов'язкового аудиту, як щодо суб'єктів аудиторської діяльності, так і щодо самих суб'єктів суспільного інтересу, діяльність яких підлягає обов'язковому аудиту; відсутність чіткого механізму формування ціни на аудиторські послуги.

Дослідження показують, що сталою тенденцією розвитку ринку аудиторських послуг є позитивне зростання обсягів отриманих доходів в розрізі замовлень за видами наданих послуг. Разом з тим, кількість та вартість замовлень на аудиторські послуги в майбутньому залежатиме від платоспроможності замовників аудиту в регіонах України. Зміни в законодавчій базі, зокрема, в частині надання права на проведення обов'язкового аудиту фінансової звітності, а також обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес, призвели до структурних змін в переліку послуг, які надають аудитори. Також можна передбачити тенденції розвитку аудиту з поступовим зростанням обсягів та вартості аудиторських послуг.

Список використаних джерел:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 р. № 2258 VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
2. Шестерняк М.М. Аудиторська діяльність в Україні: особливості європейської інтеграції. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні:*

матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 31 травня - 1 червня 2018 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. – С. 204-206

3. Шульга С.В. Оцінка стану та тенденцій розвитку ринку аудиторських послуг: розвиток методології. *Агросвіт*. 2019. № 15. С. 32–38. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.15.32

4. Звіт Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2018 рік. URL: <https://www.apu.com.ua/2019/06/27>

5. Звіти Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2014-2017 роки. URL: <https://www.apu.net.ua/zvit-do-kmu>

6. Ярова Л.Г. Сучасний стан та перспективи розвитку аудиторських послуг в Україні // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2019. № 3. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2019-3-4823>

Кулинич М. Б.

кандидат економічних наук, доцент,

Матвійчук І. О.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри обліку і аудиту,

Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ПОБУДОВА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В умовах швидко мінливого зовнішнього середовища, невизначеності поведінки господарюючих суб'єктів ринку істотно зростає значимість обліково-аналітичної системи при прийнятті науково обґрунтованих управлінських рішень. Якість обліково-звітнього простору за допомогою використання цифрових технологій забезпечується активною інтеграцією традиційних методів обліку, аналізу, контролю та аудиту з методами менеджменту в єдину обліково-аналітичну систему отримання даних та обробки інформації.

Концепція побудови обліково-аналітичного забезпечення системи управління підприємством в розрізі звітної, аналітичної та контрольної складових враховує принцип системності і отримання «синергетичного ефекту». Така система дозволить зробити облікові і аналітичні процеси керованими, сприятиме забезпеченню безперервності об'єднання облікових і аналітичних операцій в один процес, проведення управлінського аналізу, аудиту та використання їх результатів для прийняття управлінських рішень, а також зможе позитивно впливати на формування якості підсумкової обліково-аналітичної інформації та прийнятих управлінських рішень.

Сучасні економічні відносини, в яких функціонують підприємства, настійно вимагають використання ефективних управлінських технологій аналізу інформації, що сприяють збереженню їх фінансової стійкості і платоспроможності. Ефективним є використання цифрових технологій для аналізу обліково-аналітичної інформації підприємства його менеджерами.

Незважаючи на широкий спектр дослідження можливостей впровадження таких технологій у господарську діяльність, недостатньо уваги приділяється проблемам, пов'язаним з конкретними кроками щодо впровадження сучасних цифрових технологій у практику управління підприємством. Отож, систематизація можливостей застосування

цифрових технологій при формуванні обліково-аналітичної інформації в процесі управління підприємством в сучасних умовах стають особливо затребуваними.

Технології великих даних, машинного навчання, розподілених реєстрів, роботизації, розумних речей, віртуальної і доповненої реальності, бездротового зв'язку та багато інших, в тому числі і ті, про які поки тільки розмірковують, засновані на безумовному і масштабному застосуванні цифрових наборів даних, визначають наше найближче і віддалене майбутнє вже сьогодні [1].

Говорячи про цифрову економіку, слід розуміти, що «це нова форма ведення бізнесу, спрямована на зміну моделі управління економікою, - від програмно-цільової до програмно-прогностичної - має на увазі зміну економічного укладу, зміну традиційних ринків, соціальних відносин, державного управління, пов'язаного з проникненням в них цифрових технологій» [2].

Технічні можливості для реалізації різних рішень в галузі побудови інформаційних систем нині надзвичайно широкі і цілком доступні. Все більша кількість виробників підтримують роботу своїх систем на різних платформах і гарантують підключення до систем різних пристроїв. Сьогодні є можливість підключитися до локальної мережі компанії в будь-який момент. Керівник може контролювати роботу підлеглого звідки завгодно в режимі реального часу.

Важливим елементом інформаційної системи сучасного підприємства є ІТ-інфраструктура. Вона є єдиним комплексом програмних, технічних, комунікаційних, інформаційних та організаційно-технологічних засобів забезпечення функціонування підприємства, а також засобів управління ними.

Інформаційні технології та системи (ІТ/С) – насамперед інструмент управління. Як і будь-який інший, він служить для координації та контролю ходу бізнес-процесів під час досягнення цілей. Коли можна реалізувати практично будь-який запит, ключовим завданням в галузі створення релевантних та ефективних інформаційних систем є чітке уявлення необхідного результату.

Автоматизація бізнесу важлива для фінансового обліку та аналізу, ведення бухгалтерії, супровідної документації. Використання інформаційних, інноваційних систем у цій сфері здатне значно підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку, а також ідентифікувати і нейтралізувати наявні проблеми.

Комплексне рішення цієї проблеми можна знайти завдяки системам ERP (Enterprise Resource Planning). На вітчизняному ринку найбільш популярними є такі системи, як «1С», «Галактика», «Парус», «SAP» та «Navision». Під час вибору ERP-системи необхідний глибокий аналіз підприємства, адже існує широкий спектр конфігурацій, які забезпечують автоматизацію відповідно галузі, специфіки діяльності, масштабу, пріоритетам та технологіям підприємства. Можливість інтеграції з іншими сервісами та ПЗ забезпечує цілісність та більш високу ефективність управління підприємством. Новим напрямом розробки сучасного ERP-забезпечення є розробка зручних мобільних додатків, які допомагають в мобільному обліку фінансів та веденні документації [3].

Цифрова трансформація бізнесу може бути реалізована за умови створення певної матеріально-телекомунікаційної бази, програмних, інформаційних продуктів для розробки, зберігання, передачі та отримання цифрової інформації; навчання персоналу для роботи з цими продуктами і активного їх використання в професійній діяльності. На рівні підприємства це відбувається за допомогою формування або перебудови його обліково-аналітичної системи з використанням цифрових технологій. Розробка і впровадження методологічно обґрунтованих управлінських систем обліку і контролю, заснованих на цифрових технологіях, надасть неоціненну допомогу менеджерам в процесі бізнес-планування та управління бізнес-процесами.

Саме обліково-аналітична система «відповідальна» за організацію обліку на підприємстві, здійснення внутрішнього контролю і аудиту, проведення аналізу. Управлінська обліково-аналітична система використовує методи бухгалтерського обліку: документацію, оцінку, калькуляцію, балансове узагальнення, рахунки і подвійний запис, звітність, інвентаризацію, методичну базу управлінського аналізу, а також необхідні процедури аудиту.

Якщо розглядати синергетичний ефект в контексті фінансово-господарської діяльності, то можна уявити його як результуючий ефект, що виявляється в значному зростанні ефективності бізнес-діяльності в процесі взаємодії, інтеграції, злиття розрізнених процесів в потужну, злагоджену систему.

З огляду на це побудова комплексної обліково-аналітичної системи управління господарською діяльністю, яка має «синергетичні властивості», дасть можливість менеджерам успішно управляти підприємством в повному масштабі, сформувати єдину інформаційну базу, на якій ґрунтується процес прийняття управлінських рішень [3].

Тому дана система необхідна, в першу чергу, для збору і якісної обробки спеціальними методами і прийомами обліку і аналізу інформації, яка потрібна для прийняття оперативних, тактичних і стратегічних рішень і їх моніторингу.

Призначення обліково-аналітичної системи як однієї зі складових загальної системи управління, в першу чергу, - в синергії (об'єднанні) облікових і аналітичних операцій в один безперервний процес, проведенні управлінського аналізу і використанні його результатів для прийняття тактичних і стратегічних управлінських рішень. Іншими словами, відбувається активна інтеграція обліку, аналізу, аудиту і контролю, так як одне без іншого існувати не може.

Отже, що для більш ефективної організації обліково-аналітичної системи слід упорядкувати документацію, максимально автоматизувати обробку інформації, її пошук, що безпосередньо впливає на успіх і результативність діяльності підприємства, а також зменшити терміни прийняття рішень, що дасть можливість значно вдосконалити систему управління.

Список використаних джерел:

1. Цифрова економіка. Глобальні зміни на основі нових цифрових технологій та інноваційних бізнес-моделей. ФЦП (лого) Фонд «Цифрові Платформи» Цифрова економіка Глобальні зміни на основі нових цифрових технологій та інноваційних бізнес-моделей. [Електронний ресурс]. URL: <http://fidp.ru/research/digital>.
2. Черненко В. А. Фінансова система в умовах формування цифрової економіки: колективна монографія. - СПб: Изд-во СПбГЕУ, 2018. - 119 с.
3. Kulynych Myroslava Shepelyuk Nataliya Use of digital technologies in the formation of accounting and analytical information by enterprise managers . *«Economic Journal of Lesya Ukrainka Eastern European National University»*. <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-04-189-197>

ДЛЯ НОТАТОК

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ І КОНТРОЛЬ:
ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ»**

27 ГРУДНЯ 2019 р.

м.Тернопіль

Відповідальний за випуск проф. Лучко М. Р.

Комп'ютерний набір та редагування к.е.н. Голінач Л.І.

Підписано до друку 27.01.2020 р.
Формат 60х90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Ум.-друк. арк. 19,9. Обл.-вид. арк. 26,6.
Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлявач
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46004

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*